

RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI
XVI

RÁKOSI VIKTOR
EMMY
ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET R.-T.
BUDAPEST MDCCCCIV

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

EMMY

- I. AZ EZREDES LEÁNYA.
- II. AZ EZRED KÉSZÜL.
- III. EMMY MEGÉRKEZIK.
- IV. EMMY A KASZÁRNYÁBAN.
A VACSORA.
- V. A BÁRÓNÉ.
- VI. EMMY BÚCSÚZÁSA.
- VII. EMMY A PUSZTÁN.
- VIII. A KADÉT ÉBREDÉSE.
- IX. A KADÉT APJA.
- X. SZTRINGAY JAKAB KÜLDETÉSE.
- XI. JAKAB MINT OLIVÉR.
- XII. TAPSIKA.
- XIII. OLIVÉR MINT JAKAB.
- XIV. MÁSNAP.
- XV. JAKAB TOVÁBBI KALANDJAI.
- XVI. A NAGY NYÁRI RUKKOLÁS.
- XVII. AZ EZRED BÁLJA.
- XVIII. A KADÉT LELKIISMERETE.
- XIX. EMMY HAZAMEGY.
- XX. KORPONAY LAKOMÁJA.
- XXI. LAKOMA A TISZA KÖZEPÉN.
- XXII. EL, GALICIÁBA!

NYÁRI RABLÓ.

GYILKOSSÁG A MI UTCÁNKBAN.

ÉJJELI KALAND.

A KAPITÁNY KALANDJAI.

KALANDOM EGY KÖZÖMBÖS ÖZVEGYGYEL.

NAPKELETI MESÉK.

- Bevezetés.
- A kémek.
- A kórházban.
- Életünket a cárért.
- A kóreai sir.
- A legnagyobb kollégialitás.
- A tenger alatt.
- A niu-lingi taotáj.
- A hadnagy ur legényének filozófiája.
- Európa tanítványa.
- A csifui levelező.
- A port-arturi ördögök.

EMMY

I. AZ EZREDES LEÁNYA.

Ha a mennydörgős ménkü melléje csapott volna le, vagy ha egy huszára a vérmezei parádéra szórakozottságból kard nélkül rukkolt volna ki, nem lett volna annyira meglepetve Malaczkay ezredes, mint azon a napon, melyen tőle elváltan élő feleségétől a következő levelet kapta:

Édes Malaczkay,

Az orvosok tüdőcsucshurutot konstataáltak rajtam és én kénytelen vagyok két hónapra Gleichenbergbe menni. Mivel Emmy már tizennégy éves, idegenekre nem bízhatom. Mama beteg, öreg, nem vigyázhat rá, Guszti bátyámnak pedig irgalmatlan rossz kamasz fiai vannak, ott sincs helye, hát bocsásson meg, én magára gondoltam. Két hónap nem a világ, fogad melléje egy kisasszonyt, talán a Mária-Dorottya-egyesületből, én nem tudom, hogy hívják, de ne vegye rossz néven, az intézetben csak nem nyaralhat szegény. Értesítsen.

Igaz hive

Biri.

Malaczkay gyűrögette a levelet és gondolkozott. Tizenkét év óta élt elváltan feleségétől, s ez az első eset, hogy leánya így a nyakába hull. Minden esztendőben rendszeren meg szokta látogatni, kihozta az intézetből, elvitte Gerbeaudhoz, az Operába, megkocsikáztatta, ebédeltek a Margitszigeten, a Svábhegyen, aztán érzékenyen elbucsuzott tőle s szabadsága hátralevő idejére elment valahová vadászni, vagy tengeri fürdőre. Nagyon szerette a leányát, gondolt is rá sokszor, de ez a három nap mindig teljesen kielégítette apai érzelmeit. Ilyenkor a volt feleségét is meglátogatta, különösen mióta Emmy egyszer megkérdezte, hogy miért haragszanak egymásra? Ő az intézetbeli leányoktól mindig azt hallotta, hogy a férj és feleség holtuk napjáig együtt szoktak lakni. Az ezredes és Biri barátságosan, közös megegyezés, hivatalos nyelven engesztelhetetlen gyűlölet alapján váltak el, a vagyoni kérdéseket rendezték, a leányka természetesen az anyjánál maradt. Az ezredes nem is házasodik meg többet. Belátta, hogy a házasságot nem neki találták föl, sőt később azt is kijelentette, hogy katonának egyáltalán nem való megházasodni, mert csak a semmi szoros kötelék által a földi élethez vagyis a civil-társasághoz nem kötött ember lehet igazán elszánt, jó katona. Nem is szerette ezredénél a nős tiszteket, pedig tisztjeinek valóságos apja volt, s jóban, rosszban együtt tartott velük.

Hová tegye ő ebben a vidéki városban, vagy ebben a városvégi kaszárnyában a leányát? Ha kicsi volna, itt maradhatna akármelyik nős tisztnél, de egy tizennégy éves leányt már nem lehet a nyakára kötni akármelyik familiának. Nagyot sóhajtott. Ime, a családi gondok mennyire megzavarják a katona lelki világát.

Éppen ebédre csöngettek. Lement a tiszti étkezőbe. Mivel nagyon szórakozott volt, megkérdezték, mi baja?

- Képzeljétek, családapá leszek. Megjön a leányom.

- Emmyke?

- Igen, Emmyke, s most éppen abban fő a fejem, hogy hová tegyem?

A tisztek összenéztek. Bizony, itt bajos jó tanácsot adni. Végre, miután az ezredes kérdőleg nézett körül, Lannenburg főhadnagy megszólalt:

- Azt hiszem, hogy Korponay kadét szobáját berendezhetjük...

- Óh, kérem, nagyon jó lesz, - szólt szolgálatkészen a kadét és összeütötte a sarkantyuját.

- Hát itt tartasuk a kaszárnyában? - szólt az ezredes.

- Arra a pár napra? Miért ne?

- De két hónapra jön. Az anyja beteg.

Csönd.

- Aztán meg hová tesszük Korponayt?

- Óh, kérem, az mindegy, - felelt Korponay s újra összeütötte az asztal alatt a sarkantyuját.

Az ezredes jószágosan ránézett:

- Nézze, Korponay, valamit akarok magának mondani. A sarkantyú először is a ló sarkalására való. Másodszor tánc közben is igen hatásosan lehet használni. Harmadszor a szalutálást meg a köszönést is igen fessé teszi... De minek ütögeti itt folyton össze, mikor magunk közt vagyunk... ennek nincs semmi értelme.

- Óh, kérem, - felelt elpirulva a kadét, s halkán megpöndítette sarkantyuját, - ez már a véremben van.

- Jó. Hát hová megy maga?

- Kovács káplárnak van egy jó szobája a második számú pavillonban.

- Jó. Kovácsot még ma dobják ki, a szobát meszeljék ki, ha megszáradt, maga lehurcolkodik... de a fotográfiákat, szerelmes leveleket mind vigye magával... Jóska, - szólt az egyik főtiszt, - küldd ide Pavlics őrmestert... Egypár napra idehozzuk a gyereket, míg okosabbat nem találunk...

Egy táviratot hoztak.

- Baj van, uraim! - szólt az ezredes boszusan, - a hadtestparancsnokságtól kiküldött bizottság a napokban várható. Lannenburg, menjen a polgármesterhez, hogy a városi komissió is készen legyen... Megnagyobbítják a kaszárnyánkat... s most én e miatt nem mehetek a leányomért Pestre.

A következő táviratot küldte Birinek:

Nem mehetek Emmyért. Küldje valakivel le s jelezze sürgőnyleg.

Még Pavlics őrmesternek utasításokat adott Kovács káplár és Korponay kadét kimozdítására vonatkozólag, aztán maga is bement a városba, először a kárpitoshoz, azután a helyszerzőhöz.

Mikor keresztülment az udvaron, egy csomó huszár a kutra vitte a lovakat. Az egyik ló a többi közé rugott, mire valamennyi ló ugrándozni és rugdalózni kezdett. Egy feketeképű, ragyavert köztűz, a ki csak úgy ide-oda lógott a kötőféken, amugy huszárosan elkáromkodta magát. Az ezredes megállt.

- Hej, Bodor!

A huszár Stellungba vágta magát.

- Azonnal jelentkezel a napos káplárnál, hogy holnap vigyen századrapportra. Előre is megmondhatom, hogy háromnapig egyest kapsz. Mától kezdve minden káromkodásért ez lesz a büntetés. Majd megtanítalak én benneteket a szenteket emlegetni!

Ezzel az ezredes továbbhaladt. A legények összesugtak s a ragyásképzű azt a megjegyzést tette, (melyet egy csöndes káromkodással fűszerezett), hogy ő a szóbanforgó káromkodást éppen az ezredestől hallotta, mikor a második századot a tavaszi első nagy rúkkolásakor lepiszkolta. Az

ezredes meg mély töprengésbe merülve hagyta el a kaszányát. Először életében tűnt föl neki, hogy a huszárok mennyire káromkodnak. Mert hát úgy megszokja az ember, mint az ételben a paprikát. Sose köhög tőle. Nagy kedve lett volna visszafordulni és intézkedni, hogy parancs adassék ki, mely a huszárokat a merész nótázásban is fékezze. No, de ez még ráér.

A kárpitosnál megvett egy fehér pécsi butorzatot, kék stráfokkal a leánya szobája számára, a mi éppen raktáron állt. Intézkedett, hogy függönyt is küldjenek, (függönyt irok, egyesszámban, mert a kadétnak természetesen csak egy ablaka volt), rendelt szőnyeget is egy csomót, s aztán halkított hangon egy csomó selyemtakarót kért.

- Minek az, ezredes ur?

- Tudja... a szobáimban van egy csomó szobor meg kép, azokat akarom letakarni... A nyári por miatt.

A kárpitos a szakállába mosolygott. Eddig az ezredes urat nem bántotta a nyári por.

Azután ment a helyszerzőhöz, a ki a város és a vidék uri családait szokta ellátni bonneokkal és cselédekkel. De akárhogy mustrálta is a készletet, az ezredes nem talált egy elég előkelő és megbízható alakot, a ki az ő ízlésének megfelelt volna.

Ekkor egy eszméje támadt.

Van neki egy jó barátja, a polgári és elemi leányiskola igazgatója, a kivel piketirozni szokott. Ettől fog ő kapni valami jóra való tanítónőt. Azonnal fölsetett hozzá.

- Direktor ur, ha egy jóra való leány akad, száz forintot adok neki a két hónapra.

Az igazgató rögtön kisietett a tantestületi szobába s pár perc múlva egy fiatal leánynyal tért vissza.

Az ezredes udvariasan köszönt, aztán megrázta a fejét.

- Bocsásson meg, kisasszony, maga nagyon csinos, magát nem vihetem be a huszárok közé.

A leány elpirult és elnevette magát.

- Én jótállok magamról, ezredes ur.

- Az lehet, kisasszony, de én nem állok jól a huszárimról. Valami érettebb delnőről volna tulajdonképp szó.

Nohát hozott neki a direktor egy érett delnőt, egy koros özvegyasszonyt. Az ezredes udvarias meghajlás után csak annyit mondott neki:

- Majd ha kell, értesíteni fogom nagysádat.

De mikor a hölgy kiment, összecsapta a kezét.

- De édes direktor ur, hová gondol? Csak nem csufítom el vele az ezredemet? A leányom elég erős rózsaszál, nem kell melléje ilyen karót tűzni. Adok önnek huszonnégy órát, hogy jobban válogathasson. Ugy-e, megteszi?

Az igazgató megígérte s az ezredes távozott. Eh, nem baj, ha nem is kap mindjárt az első napokban nevelőnőt. Ha maga nem ér rá, sétálni küldi az őrmesterrel, a ki mögötte megy majd tiz lépéssel.

Ugyancsak megizzadt, kifáradt az apai gondokban, s ezért betért egy jegeskávéra a kávéház beponyvázott terraszára. Helyet foglalt a szélén, a virágkereskedés mellett. A mint a homlokát

törölgeti, többszörös sarkantyupengés kelti föl figyelmét, majd Korponay hangját hallja a virágkereskedésből:

- Először is, kedves Málcsi, egy nagyobb bokrétát csináljon, ezt megérkezésekor adom át ezredesünk leányának. Azután minden reggel hét órakor itt lesz a legényem egy kisebb bokrétéért...

- Azt is a kisasszonynak?

- Persze.

- Hát Tátray Poldi bokrétái esténként a színházhoz megszűnnek?

- Dehogyan szűnnek. Talán már nincs hitelem?

- Dehogyan nincs, kadét ur. Tudja, én mindig szívesebben hitelezek a kadétoknak, mint a generálisoknak. Mert a generálisnak nincs papája, a ki helyette fizessen...

- Nekem pedig van, hál'Istennek. Hahaha... Okos egy teremtmény maga, Málcsi, hiába, ha virágkereskedő nem volna, Isten uccse, magának is küldenék virágot.

Ezen aztán mind a ketten nevettek. A ponyva pedig kétfelé nyílt, s az ezredes leszólt:

- Korponay, jöjjön föl!

A kadét rohant s ugyancsak összeütötte a sarkantyuját ezredese előtt.

- Hallja, Korponay, ha egy szál, de csak egy szál virágot mer a leányomnak adni, intézkedem, hogy huszonnégy óra alatt Zlocsovba helyezzék át garnizonba. Azt pedig tudja, hogy Zlocsov lakossága áll négyezer lengyel zsidóból és egy svadron huszárból. Jó napot!

A holtra vált kadét eltávozott, az ezredes pedig most fogott a legnehezebb munkához: megírni egy bájos özvegyasszonynak, hogy mától kezdve két hónapig nem ismerik egymást, bárhol találkozzanak is. Mikor a levelet leragasztotta, elgondolkozva sóhajta:

- Ez a leány velem együtt az egész regementet az erkölcsös élet útjára tereli. Különös, hogy vén huszár koromban kell erre rájönnöm!

II. AZ EZRED KÉSZÜL.

Malaczkay ezredes a Zöldfa-vendéglőben vacsorált a tisztjeivel, mikor a következő táviratot kézbesítették neki:

Emmy Guszti bátyám kíséretében a holnap kilenckor reggel érkező vonattal maguknál lesz.

Biri.

Mutatta a tiszteknek.

- Korponay, maga már elfoglalta Kovács káplár szobáját?
- Igenis el, ezredes ur, - felelt a kadét.
- Benne is lakik?
- Nem.
- Hát akkor mi a fenét ért az alatt, hogy elfoglalta?
- Azt, ezredes ur, hogy a kisasszony szobája már fixumfertig van, meg az enyém is fixumfertig van... de még nem mentem bele, mert a friss meszelés szagát nem szeretem...
- Ebben igaza van. Hát hol tanyáz?
- Petri hadnagy kanapéján.

Az ezredes fölhaltott egy pohár bort.

- Urak, a napi munka marad úgy, a hogy volt, csak én holnap nem veszek benne részt, mert a vasutra megyek a gyerek elé.

Schwertner, a legöregebb kapitány, megszólalt:

- Van valami programod Emmyke számára?
- Program? Minek az? Itt lesz velem két hónapig, ez a program. Ha unatkozik, az ő baja... Különben van valami eszméd?

Schwertner megsodorta a bajuszát.

- Tudod, én nagy szeretettel gondolok Emmykére, mert hat év előtt, mikor veled nyáron a Margitszigeten laktunk, ő volt a szemünk világa, minden örömünk... Hát bizony én nem szeretném, sőt röstelleném, ha ő azt mondaná, hogy az volt életének legunalmasabb két hónapja, a mit az ezrednél, az apja ezredénél töltött...

A tiszték mind helybenhagyólag biccentgettek. Korponay meg a sarkantyujával biccentgetett. Schwertner folytatta:

- Először is azt a kegyet kérjük tőled, hogy holnap, megérkezése napján, Emmyke a tisztí étkező vendége legyen. Meghívjuk a városban lakó nős tiszteteket is, családostul.
- Elfogadom.
- Ebéd után pihenés, aztán úgy négy óra tájban tennisz-párti.
- Elfogadom. Hogy állunk most tennisz dolgában?
- Mi tiszték elég gyöngén, de van két önkéntesünk, a ki kitünően tenniszeznek.

- Ez jó, mert Emmy is az atlétikai klub tavalyi tennisz-versenyén kitüntetést kapott. Tehát a két önkéntest ebédre is meg kell hívni.

- Meglesz. Vacsorára pedig az egész társaság idejön, a kerti terraszon terítettünk, a cigányt berendeljük s egy kicsit mulatunk.

- Jó. Beleegyezem. A megérkezése napját meg kell egy kicsit ünnepelnünk. Szegény gyerek, hogy fog neki örülni.

Éppen nagy sarkantyupengetéssel arra mentek az önkéntesek, a kik a színházból jöttek. Schwertner intett az egyiknek, a ki odament s szobormerev Stellungban megállt előtte.

- Vathy, holnap jön az ezredes lánya, - szólt neki halkan a kapitány, - maga meg Barkovics részt fognak venni a tiszti étkező diszebédjén déli egy órakor s küldjék ki a kaszárnyába a tennisz-dresszüket is, mert délután nagy tennisszezés lesz.

Az önkéntes szó nélkül, de keményet szalutálva, tudomásul vette a mondottakat s társai után ment.

Az ezredes megnézte óráját s nagyot ásított.

- Schwertner, nem jössz haza?

- Szívesen.

A többi tiszt ezt érzéktelenül vette tudomásul. Mindenkinek volt egypár ismerőse a nagyteremben s szeretett volna odatelepedni. Azért engedték az ezredest és a kapitányt nyugodtan távozni.

Ekkor aztán megszólalt Pálóczy kapitány:

- Uraim, az nemcsak úgy megy, a hogy' Schwertner gondolja. Az ezredes pedig nem úgy gondolja, a hogy' mondja. Mert ő föltétlenül számít rá, hogy a lánya szórakoztatása tekintetében mi segítségére leszünk, különben kétségbe kellene esnie. S én emlékszem, hogy Galiciában, hasonló esetben, mi Bexheft generális lányával szemben oly kitűnően viseltük magunkat, hogy az öreg, mikor a garnizonunkból a lányával eltávozott, könnyes szemekkel mondott köszönetet ezredünknek, s mondhatom, hogy azóta is bolondul a huszárság után...

- A leánya?

- Nem, ő. A leánya a tartományi marsall titkárához ment feleségül.

Lannenburg főhadnagy nagyot sóhajtott.

- Szép idők voltak azok! Abból az időből van még kétezer forint külön adósságom.

- És kinek nincs adóssága? - szólalt meg melankólikusan Petri hadnagy, - azokból az időkből, vagy ezekből az időkből... mindenféle időkből.

Lannenburg folytatta:

- Az már úgy van, uraim, kapitány koráig adósságot csinál az ember, azután meg fizeti.

- Kivéven engem, - felelt nevetve Pálóczy.

- Hogy-hogy?

- Mert én csak őrnagy koromban fogom a visszafizetést kezdeni.

Korponay ragyogó arccal megszólalt:

- No, akkor nekem van még elég időm adósságot csinálni.

Mindnyájan nevettek.

- A katonaélet különben fene rosszul van berendezve, - mormogott Petri, - úgy kéne, hogy kapitány koráig mulat s adósságot csinál, akkor aztán egy szép háboruban, valami gyönyörű attackban elesik és pasz! Így azonban lassankint elposhad az ember, s puha párnák közt leheli ki lelkét, mint valami jómódu hentes.

Pálóczy Korponayt nézegette, s végre megszólalt:

- Ugy beszéltünk itt az adósságcsinálásról, mintha egyebet se csinálnánk, mint adósságot. Pedig a mi ezredünkben, hál' Isten, egyetlen egy szegény tiszt sincs... Különösen maga, Korponay...

- Azért, kapitány ur, én is az adósságaimból élek... Nem is esnék jól, ha nem abból élnék...

- Uri tempó! - szólt Petri.

- Magyar tempó! - szólt Pálóczy.

- Magyar virtus! - mondá Lannenburg.

- Uraim! - kezdé újra Pálóczy, - ismétlem, hogy az nem úgy megy, a hogy' Schwertner gondolja... mi a kisasszonynak nemcsak első napjáról, hanem összes napjairól tartozunk gondoskodni. A tenniszről már gondoskodva van. Ha lovagol a kis leány, akkor lovaspártit állítunk össze. Mi lesz a színházzal?

Erre Van Flocken főhadnagy jelentkezett.

- Hogy' gondolod?

- Megmondom a direktornak, hogy hetenkint legalább kétszer valami tisztességes, leányok által is megnézhető zenés darabot adjon. Megteszi.

Korponay elpirulva szólt:

- Ebben én is sokat tehetek.

- Én is, - szólt Petri.

- Ez rendben van. Mindenki gondolkozzék további programról. Lóverseny, kirándulás Palicsra.

- Első sorban a tisztikar nevében egy bokkrétát ajánlanék, - szólt Lannenburg.

- Én egyet a legénység nevében is, - szólt Korponay.

- Elfogadtatik. A bokréta átnyújtása a kaszárnya kapujában történik. Rukkolás hatkor, háromnegyed kilenckor már ismét a kaszárnyában leszünk... S a virágok?

- A virágos boltok már csukva vannak.

- Föl lehet őket verni, - szólott Korponay.

Mindenki ránézett, a fiu mélyen elpirult.

- Hát verd föl, kadét.

Korponay már föl is ugrott, s a kardját felkötve, elsietett.

- Az ülést bezárom! - kiáltott Pálóczy s a tisztek pár másodperc múlva tiz-tizenkét különböző asztalnál ültek.

III. EMMY MEGÉRKEZIK.

Korponay kadét éjjel elsietvén a vendéglőből, fölverte azt a virágkereskedést, mely neki a primadonnának irányában főliferánsa volt, s reggel nyolc órára a kaszárnyába szállítandó három óriási bokrétát rendelt.

Egyet a tisztikar nevében, egyet a legénység nevében voltak átnyújtandók az ezredes leányának. A harmadikat Korponay a maga fejétől rendelte: ezt az önkéntesek fogják átnyújtani Emmykének.

Korponay nagyon meg volt elégedve az ötletével, de az önkéntesek tudtán kívül nem akarta megcsinálni, azért visszasietett a *Zöldfá*-ba, közéjük ült, elmondta, miről van szó, s hogy ő már a bokrétát meg is rendelte nekik.

A fiuk mind helyeselték Korponay ötletét, egyszeriben meg is bízták virágjuk átadásával, s azonnal koccintottak az ezredes leányának az egészségére. Egyuttal faggatták Korponayt, hogy hát milyen lehet az ezrednek érdekes vendége? A mire Korponay nem tudott egyebet mondani, mint a mit Schwertner kapitánytól hallott, hogy hat év előtt csodaszép volt.

E beszélgetés közben éjfél már jóval elmúlt, a banda régen ott állt a nagyságos közhuszár urak mögött, s pár üveg pezsgő is fölvonult a kedélyek élénkítésére.

A tiszték ekkor már régen eltávoztak, a vendégek pláne A fiuk pedig elvonultak a Palermo-kávéházba, hol reggel négy órakor Korponay vezetése alatt kivont karddal hajtottak ki néhány éjjeli alakot, a kikkel nem óhajtottak egy kávéházban ülni.

Miután még a billiárdasztalt tele rakatták sligovicával s két kardcsapásra lesöpörték, elégedetten hazamentek.

Korponay egynegyed ötkor már a hideg tus alatt állt a kaszárnyában, félötkor már borotválta a legénye, ugyanakkor föltette rá a bajuszkötőt, s félhatkor a gyerek üde és fess volt, mintha az egész éjjelt ágyban töltötte volna.

Ezen a hajnalon különben az egész tisztikar egy órával hamarabb tette föl a bajuszkötőt, mint rendesen.

Hat órakor volt a rukkolás, de nyolc órára már visszatértek a kaszárnyába. Minden legény tudta, hogy most érkezik az ezredes ur leánya.

Az ezredes már akkor kiment az állomásra reggelizni. A tiszték átöltözködtek s utána mentek. Korponay a virágügyben hátramaradt, de már egy negyedóra mulva kocsin vágatott ki, előtte három remek bokrétával, a bakon a legöregebb nőtlen káplárral.

Az étteremben jelentkezett a virágjaival Malaczkaynál.

- Helyes, - szólt Schwertner, - az egyiket én adom át a tisztikar nevében. A másikat Balog káplár a legénység nevében... A harmadikat... Ki rendelte a harmadikat? Hisz erről nem volt szó.

- Az ám, - szólt Malaczkay ezredes, - ki küldte a harmadikat?

Korponay felelt:

- Az önkéntesek kértek föl... hogy nevükben nyujtsam át... azt hiszem, illő dolog...

Az ezredes, a ki nagyon szerette az önkénteseket, de nagyon szigorú is volt hozzájuk, összeráncolta a homlokát.

- Micsoda extravurst ez? Az ezredben van *offizier-corps* és van *mannschaft*. Többféle testület nincs. Miféle megkülönböztetések ezek az önkéntesek javára? Köszönöm, de nem fogadhatom el. Korponay, küldje vissza a bokrétát...

Korponay búsan fogta a nagy virágtömeget és kiment az étteremből, olyan képpel, mintha keresne valakit, a kinek a fejéhez vágja. Petri hadnagy utána sietett.

- Hé, Korponay, mit csinálsz azzal a bokrétával?

- Miért?

- Mert nekem egy eszmém van.

- Nos?

- Ma van Tokodi Málcsi jutalomjátéka *Rip*-ben. Engedd át nekem az ő számára.

Korponay szeme fölragyogott.

- Ejnye, erről egészen megfeledkeztem. Jó, legyen Málcsié, de az én nevemben.

- Hallod, ez nem járja, hogy az eszmémet így ellopod.

- Jó, hát döntsön a sors. Fej vagy írás?

S földobott egy ezüstforintost. A sors Petrinek kedvezett, a ki a virágot egy vasuti hordárral egy névjegy kíséretében azonnal Málcsi lakására küldte. Ezzel visszamentek a perronra, hol az ezredes tisztjei élén már várta a jelzett vonatot.

Az egyik elsőosztályu kupéból egy félhosszu ruhás, drapszinbe öltözködött, mosolygós képű, kékszemű leányka ugrott ki, félkezében rakettel és könyvvel, félkezében napernyővel. Utána egy középkorú, jovialis külsejű uriember jött. Malaczkay megölelte, össze-vissza csókolt a gyereket, a ki a marciális, feketeképű férfi széles mellébe temette az arcát.

Következett a bemutatkozás:

- Petri... Lannenburg... Pálóczy...

Obligát sarkantyú-összeütés. Egyszerre csak Emmy megszólalt:

- Nini, Schwertner bácsi... kezét csókolom...

- Kezét csókolom? - nevetett Schwertner, - oh, nem, Emmyke, az hat év előtt volt. Most már én csókolom a kezét...

- Csak az kéne még. Szó sincs róla.

- De azt megengedi, hogy ezt a virágot az ezred tisztikara nevében átnyujtsam?

- Jaj, de kedves... oh, be szép... urak, köszönöm.

Schwertner intett Balog káplárnak, a ki a másik bokrétával a háttérben lappangott. A káplár előlépett.

- A legénység nevében... Tessék szívesen fogadni.

Emmy tapsolt elragadtatásában, s átvette. Alig vette észre Korponayt, az egyetlent, a ki még nem mutatkozhatott be, noha már vagy harmincszor összeütötte a sarkantyuját.

- Jó napot. Maga a legfiatalabb tiszt az ezredben?

- Igen.

- Hát maga hozza a bokrétát a kocsiiig.

Petri odaugrott:

- Én meg a legfiatalabb hadnagy vagyok, kérem a másik bokrétát.

- Tessék.

Ezalatt Soós Gusztáv, az ezredesné bátyja is bemutatkozott, a huszárok Balog káplár főlügyelete alatt végeztek a pakkal, s a társaság kocsira ült. Az első kocsiban az ezredes ment a leányával, előttük a két nagy virágbokréta, a második kocsiban Schwertner kapitány Guszti bácsival. Az ezredes titkos gyönyörrel nézte a szép, egészséges leányt s formaliter zavarban volt. Nem tudta, miről beszélgessen vele. Egészen közömbös, buta dolgokat kezdett mesélni, a mint a városon keresztülmentek. Hogy itt furják az artézi kutat, ez itt a kaszinó, az ott a *Zöldfa*-vendéglő, itt lakik Gergely közjegyző, amoda lentről ide látszik a színház, s ezen a nagy piacon szokták tartani a marhavásárokat.

Emmy egy darabig semmit se szólt, aztán hirtelen félbeszakította az apját:

- Mondja csak, apus, a kaszárnyában fogok lakni?

- Egyelőre ott.

- Oh, be édes... Micsoda érdekes dolog lesz az! A leányok meg fognak pukkadni, ha meghallják... Ez ám aztán kalandos nyaralás lesz.

- Kalandos? Inkább attól félek, unalmas...

- Oh, apus, ne gondolja. Hisz itt is a helyemen leszek, nem való egy katonagyereknek mindig a leányok közt lenni. Hat év óta vagyok az intézetben, illő, hogy egyszer már az apám életét is megkóstoljam... Hát mért vagyok huszárezredesnek a leánya? Ugy is irigyelték tőlem, hát ezentul még jobban fogják irigyelni... Nem fogom zsenirozni a tiszteket?

- Hogy' érted?

- Ugy, hogy kicsinek nem vagyok elég kis leány, nagynak meg nem vagyok nagy leány.

- Nem értelek.

- Nézze, apus. Én tizennégy éves vagyok, tehát velem már nem lehet bizalmaskodni; de viszont kurizálni se lehet, mert ahhoz még kicsi vagyok...

S a gyerek megragadta apja kezét, oly huncutul nézett a szeme közé, hogy az jóízűen elnevette magát, s meglegyintette a leány kipirult arcát.

- Te gyerek, - mormogá elégedett hangon, - te nagyon kitanultál abban a nevelőintézetben.

- Majd meglátja, apus, a bizonyítványomban, hogy kitűnő tanuló vagyok. A magaviseletből is egyesem van.

- Hát vigyázz, hogy az ezrednél is egyest kapj a magaviseletből.

Emmy nevetett.

- Oh, attól nem félek. Ha a tanár bácsikat és néniket is meg tudtam nyerni, mennyivel könnyebben végzek a huszárokkal.

(Hiába nevelték asszonyok, intézet, nem aludt meg a vére. Huszárgyerek ez tetőtől-talpig, - konstatálta elégedetten az ezredes.)

Emmy már bent volt a beszédben és vigan folytatta:

- A tisztjei különben tetszenek nekem. Elegáns fiuk mind... Apus, nekem éles szemem van... Megmondom, hogy melyik az a két tiszt, a melyiknek leghamarabb el lehet csavarni a fejét.

Az ezredes ámulva nézett rá.

- No, melyik?

- A két ifju, a ki a virágaimat hozza.

- Korponay kadét, meg Petri hadnagy?

- Az. Biztosra merném őket venni.

- Nagyszerű. S hogy' hívják azt a tantárgyat, a melyben te ezt tanultad?

- Ezt, apuskám, pszichológiának hívják.

- S hogy' hívnák azt, ha te bolondulnál bele valamelyik tisztembe?

- Azt, apus, számárságnak hívnák. Számárságra pedig én képtelen is vagyok, no meg kis leány is vagyok.

- Elég, Emmy, itthon vagyunk.

S berobogtak a kaszárnnyába.

...Az utolsó kocsiban ültek Petri és Korponay. De ők még nem mentek haza, hanem beültek a *Zöldfába* sörözni.

- Mit szólsz hozzá? - kezdé Korponay.

- Óriási!

- Elragadó kis leány. Ugy érzem, hogy rendkívül jól esnék szeme láttára, érette meghalni.

- Kadétnak való érzés. Én meg azt mondom, hogy jól fog esni, ha kurizálunk neki.

- Fej vagy irás?

- Minek, fiam? Légy nyugodt, még a többi tiszt is pályázni fog a babérokra. Csak pályázzunk mi is mind a ketten.

E pillanatban egy közlegény Korponaynak levelet adott át, mely jelentette, hogy Vathy önkéntest megrugta a ló, Benkovics önkéntes kezét pedig megharapta a ló s kérték, jelentse Schwertnernek, hogy nem mehetnek tenniszezni.

- Revanche, mert az ezredes lefujta az önkéntesi bokrétát.

- Igazuk van, - felelt Petri, - a bokréta egészen kedves gondolat volt. No, fiam, most rajtunk a sor, be kell állnunk a tenniszbe nekünk is.

- Helyes és pedig azt a taktikát fogjuk követni, hogy megveretjük magunkat Emmyke által. Ez első föllépésünket rokonszenvéssé fogja tenni.

- Kitűnő eszme, s most van nekem is egy kitűnő eszmém.

- Mi?

- Gyerünk a kaszinó kertjébe. Délig *tenniszt fogunk paukolni*.

S a két huszár vígan csörtetve távozott.

IV. EMMY A KASZÁRNYÁBAN.

Az ezred tisztí étkezője nagyon szép, harcias berendezésű egy terem volt.

A főfalon volt ő felsége, szemben vele a hadügyminiszter arcképe. Az egyik oldalon lógott az ezredtulajdonos Szergiusz nagyherceg olajfestésű hatalmas képe, melyet az ezred jubileuma alkalmával ajándékozott. Ott volt még több régi ezredesnek a képe, továbbá egy csomó híres Derby-nyerő lőé. Pompás világítású helyen állott az a jeles mestertől eredő kép, mely azt a jelenetet ábrázolta, a mikor a szolferinói ütközetben az ezred megrohan egy zászlóalj vörösnadrágos franciát. Az egyik sarokban nagy, diszes, antikstílusú lábas-óra állt, a másikban pedig a győzelem istennőjének ezüst szobra: mind a kettőt az ezred tisztjei nyerték különböző díjugratásokon és lovasjátékokon.

Azt mondanom se kell, hogy a kovapuskától kezdve a Mannlicherig s az indián tomahawktól kezdve a fehérvári bicskáig mindenféle gyilkos fegyver borította a falakat.

A mai szép alkalomra Schwertner kapitány elővétette az ezred ritka szép ezüstneműjét, melyet ugyancsak Szergiusz orosz nagyhercegtől kaptak. A két óriási bukéta az asztalon állott, az abrosz végig volt hintve piros-fehér rózsával, s minden résztvevőnek a pezsgős poharában egy fehér szegfű állt.

A kiszolgáló huszárok fehér kötényt csavartak maguk körül, fehér kabátot huztak föl, s a tisztektől kimustrált fehér glazékeztübe bujtak.

Kevéssel az ebédre való csöngetés előtt Korponay jelentette Schwertnernek, hogy Vathy és Benkovics önkéntesek nem jöhetnek se ebédre, se tenniszre, mert a ló megrugta, illetőleg megharapta őket.

A kapitány összeráncolta a homlokát.

- Korponay, menjen az ezredorvoshoz és mondja meg neki, hogy azonnal siessen a városba, a két önkéntes megvizsgálására. S ha nincs semmi bajuk, intézkedjék, hogy *azonnal vigyék be őket a kórházba*. Két hétig fogjátok az ágyat nyomni!

Korponay kifordult, de nem a doktorhoz ment, hanem kocsiba vágta magát, s az önkéntesekért vágatott. Jó pajtásuk volt, sokat mulattak együtt s ifju szíve megesett rajtuk. Tudta, hogy mit jelent az, mikor a szimulánst kórházra fogják.

Nem telt bele félóra, megjött a két önkéntes *plenparád* s jelentkezett a kapitánynál.

- Viszlovsky megvizsgálta magukat?

- Nem is láttuk, kapitány ur, de a fürdőben masszíroztattuk magunkat mostig s örömmel látjuk, hogy szolgálatképesek vagyunk.

- Nahát! Máskor ne okoskodjanak! Itt a tennisz-dresszük?

- Igenis itt van.

- Jó.

Ekkor megszólalt a harang, s a tisztek öt perc alatt az étkezőben voltak. A hatodik percben jött Emmyke az ezredes karján. Általános köszönés, újabb bemutatkozás azok részéről, a kik nem voltak az állomáson. Az asztalfőt a kis leány foglalta el, mellette az apja és Guszti bácsi, azután rang és kor szerint a tisztek. Főlösképpen megjegyeznünk, hogy az asztal végén Petri hadnagy, Korponay kadét és a két önkéntes ült.

Mikor a pezsgőt fölbontották, Schwertner fölállt és olyan hangon, mely az ágyudörgést is tulharsogta volna, így kiáltott:

- Uraim! Az ezred tisztikara nevében üdvözlöm bájos kis vendégünket s kívánom, hogy olyan jól mulasson, mint a milyen szívesen mi őt itt látjuk. Éljen!

Iszonyu éljen zugott végig a termen, Emmy kipirulva koccintott az oda siető tisztekkal, majd magasra tartott pohárral kiáltott:

- Uraim! Ha leány nem volnék, óh, mily boldog volnék, ha csak privátdiner is lehetnék a papa ezredében.

Ujabb kitörő éljenzés. A fiatalság szeme lent az asztalvégen összevillant.

- Tudjátok mi hiányzik? - kérde Korponay.

- A cigány, - felelt Petri, s már föl is ugrott, hogy a folyosóra siessen. Éppen ott ácsorgott Kovács káplár, a kit azonnal a városba szalasztott Kесе Marci bandájáért.

Még az asztalnál ültek, mikor hirtelen fölzendült a folyosón a *Csongorádi biró lánya* ropogós nótája. Schwertner fölkelt és komoly képpel lement az asztalvégre:

- Ezt ti csináltátok?

- Mi.

- Nem helyes. Nem olyan vad, huszármulatság ez. Korlátok közt kell maradni. Ha pedig cigány huzza, szétrugtok mindent.

Petri hebegett valamit.

- Elkergessem őket?

- Kergesd a pokolba.

E percben zavartan megszólalt Korponay, kinek az egyik ételhordó valami cédulát nyomott a markába.

- Kapitány ur, kérem, bocsánatot kérek, ne tessék...

- Mit ne tessék?

- Most kaptam egy cédulát a kisasszonytól...

- Miféle cédulát?

- Tessék elolvasni.

S átadta a papírt, melyen ez volt: *Korponay! Kedves nótáim: Lehullott a rezgő nyárfa, Kitették a holttestet, Ha bemegyek, Őszi rózsa, Basa Mária libája... Hát a magáé mi?*

- Nos?

- Hát kérem, százados ur, azt hiszem, hogy addig nem küldhetjük el a cigányt, a míg a kisasszony nótáit el nem huzatjuk.

- Persze, - felelt nyugodtan Schwertner és visszaballagott az asztalfőhöz.

Az asztalvég aztán elkezdte dirigálni a cigányt, a ki, a vén Kесе, remekül tudott a huszárok szája ize szerint játszani. Az asztalt nemsokára fölbontották, átvonultak a szomszéd szalonba, a cigányt az ebédlőbe állították, s megindult a mulatság.

Ekkor ütött Petri és Korponay órája is.

- Most hozzáférhetünk, - szólt a kadét, megrántván Petri atilláját.

Petri odanézett. Csakugyan nem ült más Emmy mellett, mint Van Flocken főhadnagy. Rögtön két szál gyujtót vett ki a zsebéből, s az egyiknek a fejét letörte.

- Ha a fejeset huzod, te kezdéd.

S ezzel odatartotta neki a két gyujtóvéget. A mint látjuk, ők ketten igazán jóbarátok voltak, mert a mikor érdekeik csak egy kicsit is összeütköztek, azonnal a sorsra birták az elsőbbségi jog eldöntését.

Korponay a fejeset huzta.

- Tizenöt percig ülsz ott, aztán következem én, - szólt Petri.

- Jó, - felelt Korponay, megnézte az óráját s aztán Emmy közelében letelepedett. Emmy csakhamar észrevette a kadét fészkelődését, s mikor Van Flocken tíz másodpercre abbahagyta a fecsegést, arra fordult:

- Mondja csak, Korponay, a bukétot nem Pestről hozatták?

- Nem. Van két kitűnő virágkereskedésünk.

- Hát megél vidéki városban is egy virágkereskedés?

Van Flocken közbevágott:

- Hogyne, a hol huszárok vannak.

Emmy feléje fordult:

- Hogy' érti ezt?

A főhadnagy zavarba jött. Teringettét, az ember mindig megfélemedezik arról, hogy Emmy kis leány, a ki bizony nem igen tudhatja, hogy mi összefüggés van a huszárság és a virágkereskedés közt.

- Hát, kérem, mi roppant virágbolondok vagyunk... Mindennap rendelünk egy csomó virágot az asztalunkra, a gomblyukunkba, még a lovunk füle mellé is...

Emmy újra Korponayra nézett:

- Az itt nem szokás, hogy a színésznőket virággal halmozzák el, mint Pesten?

- Honnan tudja ezt?

- Oh, mi az intézetben mindent tudunk. A bejáró növendékek mindent elbeszélnek... Micsoda kardvágása van magának?

- Tavaly kaptam. Egy vadásztisztel volt párbajom.

- Ugy-e, itt már mindnyájuknak volt párbajuk?

- Bizony, az ezred jó verekedő hirben áll.

- S megölte a vadásztisztet?

- Oh, dehogy. Ő az arca másik felére kapott egy épp ilyen vágást.

- Tud maga bosztont táncolni?

- Hogyne.

- Ugy boszant, hogy én még nem tanultam meg. Az intézetben illetlennek találják s nem tanítják.

Korponay elkábult.

- Mi volna azon illetlen?

- Az igazgatóné azt mondja, hogy illetlen az, mikor táncos és táncosné olyan sokáig szorosan összesimulnak.

- Az igazgatóné bizonyosan öreg asszony, - kottyantotta ki a kadét, de hamar észrevette, hogy ez elég illetlen megjegyzés, s hozzátette: - mint öreg asszony bölcs asszony, s lehet, hogy igaza van.

Petri a távolból az óráját mutatta a kadétnak s aztán lassan közeledett De még mielőtt leült volna, megjelent az ezredes s szólt:

- Emmy, gyere föl a szobádba pihenni s aztán átöltözni tenniszre.

Az egész szoba huszár egyszerre összeütötte a sarkantyuját, a cigány tust huzott, Emmy az apja karján ellebegett.

- Urak, korlátok közt kell maradnunk, - kiáltott Schwertner kapitány, a pezsgőzést megszüntette, a cigányokat elküldte, kiadta a parancsot, hogy ötkor a tennispályán, s maga is ment egy kicsit ledőlni.

A VACSORA.

Az Emmy tiszteletére megérkezése napján a *Zöldfá*-ban rendezett vacsora minden különösebb esemény nélkül folyt le. A különbség a déli lakomával szemben az volt, hogy ezuttal a gardedám szerepét O'Donnors kapitány felesége vitte s ő ült az asztalfőn.

A vacsora a nagy terraszon volt s résztvett benne az egész tisztikar, azonfelül Guszti bácsi, az ezredes sógora, a ki Malaczkayval föntartotta a rokon viszonyt, bár a huga régen elvált az ezredestől.

A délutáni tennisz nagyon jól sikerült, s Emmy annyira otthonosan érezte magát, mintha már évek óta az apja oldalán, a kaszárnnyában élne. Estefelé már egész pajtási viszony fejlődött ki közte és az ezred fiatalsága közt.

Egyizben, mialatt kimentek, megkérdezte Korponayt:

- Ugyan mondja csak, meg fog-e maga valaha házasodni?
- Nem igen.
- Miért?
- Mert én az ezredes ur elveiben nevelkedem.
- Hát mik az apa elvei?
- Hogy csak nőtlen ember lehet jó katona.
- De hisz ő is megházasodott!
- Meg ám, de el is...

Itt megakadt. Azt akarta mondani, hogy el is vált, de hirtelen eszébe jutott, hogy ezt Emmy bizonyosan más színben látja. Azért így fejezte be a mondatot:

- Azt akarom mondani, hogy azért az ő elve igaz lehet. A kinek egy bájos, kedves kis felesége van otthon, az bizonyosan óvatosabb a háboruban s nem keresi a veszedelmet. Már pedig az igazi huszárnak keresni kell a veszedelmet.

Emmy nagyot sóhajtott:

- Pedig kár volna, ha apa elvei nagyon elterjednének a katonaságnál, mert tudja, Korponay, mi leányok mind arról ábrándozunk, hogy huszártisztekhez menjünk feleségül. Még azok is, a kiknek az apjuk nem katona...

Korponay elégedetten simogatta ütköző bajuszát s arcán ez a kifejezés uralkodott: Meghiszem azt!

Petritől azt kérdezte:

- Hát maga mit csinálna, ha belebolondulna egy szép leányba?
- Megkérném feleségül.
- Hát maga nem vallja apa elveit?
- Ma még vallom, de bizonyosan fölhagyok vele, ha beleszeretek valakibe.
- Látta, ez okos beszéd. Csak az kéne még, hogy a huszártisztek se házasodjanak, mint a franciskánus barátok.

Jó darabig úgy csacsogott-csevegett, mint egy felnőtt leány, aztán hirtelen átcsapott a gyerekebe, s Vathyval, a kinek a hugával együtt járt az intézetbe, az iskoláról beszélt, a legnaivabb örömmel és lelkesedéssel. A tennisz után ölbe szedett egy csomó labdát s elkezdte a partnereit dobálni. Vathy, Benkovics önkéntesek, Korponay, Petri se voltak restek, fölkapkodták, visszadobálták a labdákat, s a tennisz-pályán vidám kergetőzés támadt.

Azután fölsietett az ezredessel átöltözködni, s ment vacsorára a *Zöldfá*-ba. Az asztalhoz hivatalosak voltak az önkéntesek is, szám szerint nyolc darab. Mondtam már, hogy az ezredes nagyon szigorúan bánt velük a szolgálatban, de amugy kordialis érintkezést tartott fenn velük, s erre utasította tisztjeit is, mert abból indult ki, hogy intelligens, jó családból való fiuk, a kik igen rövid idő múlva már ő felsége kardbojtnát fogják viselni.

E tekintetben volt az ezredes multjának egy eseménye, mely annak idején óriási föltűnést keltett.

Egy napon, őrnagy korában, megtörtént az, hogy a kaszánya udvarán a főhadnagy brutálisan mellbe lökött egy önkéntest, úgy, hogy az végigterült a földön.

Az önkéntes portól piszkosan s a dühtől pirosan ugrott föl, két lépést tett a főhadnagy felé, aztán megfordult és visszalépett a sorba.

Meg aznap rapportra jelentkezett. Teljes díszben megjelent az őrnagy előtt, s engedelmet kért arra, hogy a főhadnagyot provokálhassa.

- Őrnagy ur, annak a kardbojtnak a tisztasága nevében kérem, melyet egykor viselni fogok. Lehetetlen, hogy egy ilyen eset miatt, pusztán mert védtelen voltam, elessem a jussomtól.

Az őrnagy hallgatott.

- Őrnagy ur, - esdekelt a fiú, - katona vagyok, annak érzem magamat testestől-lelkestől. S a szubordináció volt az, a mely legyőzte bennem az inzultus viszonzásának vágyát.

- Igazad van, fiam, - felelt Malaczky, s odaintett két hadnagyot, - ennek az önkéntesnek teljesen rendelkezésére fognak állani.

Az önkéntes a két tiszttel kihivatta a főhadnagyot: először pisztolyra, utána kardra mentek.

Az önkéntes sebet kapott, de a főhadnagyot tüstént áthelyezték más ezredhez.

Ilyen nagy esetekben, de ennél kisebb esetekben is mindig védte az önkéntesek önérzetét, büszkeségét, de privilégiumot nem biztosított számukra s ezért utasította vissza azt is, mikor Emmynek külön bukétát akartak átnyújtani.

Annyi bizonyos, hogy a keze alól kemény huszárgyerekek kerültek ki.

Az önkéntesek az asztal végén ültek s nagyon csendesen viselték magukat, mert Schwertner kiadta a parancsot a fiatalságnak, hogy korlátok közt kell maradni.

Vathy és Benkovics közt ült Pozdorjai, hét vármegyében az egyetlen államköltséges huszár-önkéntes.

Ez a kifejezés: *államköltséges huszárönkéntes*, tulajdonképp a legnagyobb ellentmondást foglalja magában.

Mert ha államköltségen katonáskodik, eo ipso szegény fiú.

Ha pedig szegény fiú, mi az ördögöt keres a legdrágább fegyvernem, a huszárság közt.

Megmagyarázzuk.

Az ezredes egyszer a Szilassyak kastélyában mulatott, azon Szilassyakéban, kik a debreceni kollégium régi, bőkezű patrónusai valának, miért is dukál, hogy a legöregebb Szilassy nevenapjára a híres diákkántus tiszteletét tegye, mely tisztelet három napra szokott kiterjedni. Ezen idő alatt a diákok földi javakban könyökig vájkáltak s remek énekükkel számos gyönyörűséget szolgáltatnak vala a gazdának és uri vendégeinek.

Ősi idők óta tradíció volt ez már ugy a Szilassyaknál, mint a kántusnál.

Ennek a kántusnak első baritonistája volt Pozdorjai azon a nevezetes István-napon, melyen Malaczkay is vendégül a kastélyban időzött.

Az ezredes maga köré ültette a fiukat s a régi bús kuruc és vidám diáknótákat énekeltette magának, míg egyszer csak könybe nem lábadt a szeme, a mire nagyot ütött az asztalra.

- Fiuk, az istenfáját, jól csináljátok. Halálos véték, hogy nagyobbbrészt pap lesz belőletek. Jó nótás huszárok lennétek valamennyien.

Ekkor megszólalt Pozdorjai:

- Én éppen annak készülök, vitéz ezredes uram.

- Hát gyere velem!

- Nem lehet, vitéz ezredes uram, mert én önkéntes és utána tiszt akarok lenni.

- Hát majd akkor fordulj hozzám.

- De baj van, vitéz ezredes uram.

- Micsoda?

- Földi kincseim csekély száma, hogy ne mondjam teljes hiánya miatt, csupán államköltséges lehetnék.

- Valami pénzed csak van?

- Van arra az esztendőre ezer forintom.

- Elég, a többi az én gondom. Hát németül tudsz-e?

- Hajdugyerek vagyok, könyörgöm, mifelénk az nem terem. Még azt se tudjuk, hogy hámozva eszik-e a szegényt, vagy hajastul.

Az ezredes nagyot nevetett, még nagyobbbat ütött a diák vállára.

- No fiu, itt a vizitkártyám, ha szükséged lesz rám, keress föl. Most pedig ereszd meg a baritont, hadd szóljon a *Tyukodi pajtás*...

Mikor a diákok bucsuztak, Pozdorjai odasomfordált Malaczkayhoz.

- Vitéz ezredes uram, emlékszik még, mit ígért?

- Hogy a ménkübe ne emlékezném.

- Hát csak azért mondom, hogy biztosan odamegyek, mert ha török, ha szakad, huszár akarok lenni. Annyira huszár akarok lenni, könyörgöm, hogy semhogy baka legyenek, inkább átlépek a papi pályára, hogy egyáltalán megszabaduljak a katonáskodástól. Hát azt akarja, vitéz ezredes ur, hogy egy rossz pappal több legyen a világon, mikor megcsinálhatja azt, hogy egy jó huszárral legyen több a világon?

Az ezredes a jóképű fekete gyerekek mindent megígért, mindent meg is tartott s így lett Pozdorjaiból államköltséges, kaszárnnyában lakó, menázsín élő, de saját uniformisában járó huszárönkéntes.

Ismerték az ő huszárságának történetét, tudták, hogy az ezredes megkülönböztetett szeretettel tünteti ki, s azért kitűnő dolga volt.

Igaz, hogy ő ezzel nem élt vissza, sőt az ezred legkitűnőbb katonája lett s szorgalmával és jeles talentumával általános elismerést keltett. A legénységnek pedig valóságos énekkurzust tartott, s az ezredesnek rendkívüli gyönyörűségére szolgált, hogy katonái a nótázásban micsonda óriási előhaladást tesznek.

A mai estén is nagy szerep várt Pozdorjaira. Csak azt várták, hogy a civilek kiürítsék a terraszt és a katonák maguk maradjanak. Ekkor Schwertner intett Pozdorjainak, a ki tele töltötte poharát és így szólt:

- Mélyen tisztelt társaság! Három minőségemben van szerencsém az igen tisztelt hölgykoszoru egészségére üríteni azon boromat, melyet Vathy önkéntes barátom lesz szíves fizetni, még pedig készpénzzel fizetni, azon egyszerű okból, mert Juhász és Zsigárdi önkéntes társaim az önkéntesi hitelt a *Zöldfa* főpincérénél teljesen kimerítették. (*Zajos derűltség.*) Hármasként a következő: először huszárönkéntes vagyok, másodszor, képviselek egy önkéntesi alfajt, az államköltségesek disztelen karát (*Derűltség*), harmadszor mint káplár van szerencsém beszédet mondani. S remélem, rövid pár szóval s szerény tehetségeimmel képes leszek igen kevés idő alatt mind a három felsorolt testületet kompromittálni. Eszembe jutnak szegény édesanyám szavai, a ki tavaly szeptemberben azzal bocsátott utnak: *Látod, fiam, én nagyon helyeslem, hogy béke idején elmégy katonának (Derűltség), de kérd meg az ezredes urat, hogyha netán háboru ütne ki, téged azonnal eresszen haza. (Élénk derűltség.)* Vitéz ezredes uram, eddig nem volt alkalmam édesanyám kérését előterjeszteni, de most, így magunk közt, kérem, tegye meg. (*Derűltség.*) Hol van megírva, hogy háboru esetén minden önkéntesnek ott kell elpusztulnia? Sőt én ajánlom, hogy ezredünk önkénteseiből csupán Juhász és Zsigárdi menjenek háboruba, a kiket legföljebb a *Zöldfa* főpincére fog megsíratni... (*Élénk derűltség.*) És ha valami visszatart e kívánságtól, úgy ez csak az lehet, hogy nem estek el, hanem megsebesülve Vislovsky ezredorvosunk kezébe kerülök (*Hosszantartó derűltség*), a mi rosszabb a halálnál... Legalább én így hallottam a szegény levágott fejü magláji huszártól, a kit ő, mint szimulánst elutasított. (*Harsogó derűltség.*) Ha azonban, vitéz ezredes uram, nem volna lehetséges, hogy én háboru esetén anyám szoknyája mellé áthelyeztessem, akkor kérem, hogy orosz háboru esetén tessék engem az innsbrucki helyőrséghez beosztani (*Derűltség*), de csakis addig ott hagyni, míg az oroszokkal meg nincs a béke s az olaszokkal ki nem üt a háboru. Mert a mint az olaszok ellenünk masíroznak, azonnal kérem áthelyezésemet a tarnopoli kies vidékre... akármilyen közel az orosz határhoz, mert a veszélylyel én nem törődöm. (*Élénk derűltség.*) Ezen bevezetés után engedjék meg, hogy az ezred diszes hölgy koszorujának jelenlevő két rózsájára üritsem Vathy barátom borát. (*Élénk derűltség, taps és tus.*)

Pozdorjai egy darabig katonai merevséggel megállt, aztán hirtelen leült. Schwertner pedig odasugott Malaczkaynak:

- Alig várom, hogy ez a fickó tiszt legyen. Meglátod, hogy lelke lesz az ezrednek.

Most egy darabig a cigány huzta, aztán újra Pozdorjai bolondságai következtek. Az esperes a falusi iskolában. A vicinális vasut. Az augusztus 18-iki parádé. A zsidó regruta a rapporton. A baka és a huszár találkozása a kocsmában és végül a legnagyobb produkció, az ezredorvos, mikor a lófoghuzóval fogat huz a maródi szobában s Pavlics káplárral a huszár tátott szája előtt tanakodik, hogy melyik is az a fájós fog. Vislovsky lengyel ember volt, s furcsa magyar

beszédét Pozdorjai oly remekül utánozta, hogy a tisztek hemperegtek nevettükben. (Megjegyzem, hogy Vislovsky nem volt ott)

Éjfélkor a hölgyek s a főbb tisztek hazamentek; Emmyke megint egy csomó friss virágot vitt magával. Petri, Korponay, Vathy, Benkovics, Juhász, Pozdorjai azonban tovább mulattak. Két órákor, mámoros állapotban jutott eszükbe, hogy ezt a napot csak éjjeli zenével lehet méltón befejezni, Emmyke ablaka alatt.

Kocsira rakták a bandát s tíz perc alatt kint voltak a kaszárnnyában. Az álom tündére csak alig hogy lefogta a kis leány szempilláit mikor halkan, búsan megszólalt az elmaradhatatlan *Csak egy kis lány van a világon...*

Emmyke fölriadt, szívéhez szorította a kezét.

Az első éjjeli zene!

Az ablakhoz lopózott egy kicsit félrehuzta a függönyt, s a holdas éjben ott látta egymásnak támaszkodva, lehorgasztott fejjel a huszárgyerekeket. Petri dirigált halkan.

A harmadik nótánál egy ingujjas huszár futott arra. Korponay rászólt:

- Hová, Szabó?

- Az ezredorvos urért szaladok.

- Mi történt?

- Keszte Pál huszár agyonlőtte magát.

- Keszte? - kiáltott Petri, - az én századombeli volt. Szegény gyerek! Fiuk, nem muzsikálunk tovább.

A cigányok elkotródtak, a fiuk némán kezet szorítottak egymással s különböző irányban eltávoztak. A kis leány ott állt az ablaknál, s érezte, hogy itt valami nagy dolog történt. Kezdte megérteni, hogy itt nem csupa vidámság, bolondság, nevetés az élet. Gyertyát gyújtott s pongyolát vett magára. Hallotta, hogy az őrléptei éppen arra hangzanak. Kinyitotta az ablakot.

- Huszár!

A katona habozva megállt. Tudta, hogy az ezredese leánya szólítja.

- Mi történt Keszte Pállal?

- Most hallom éppen, kezét csókolom, hogy már meghalt.

- S miért lőtte magát agyon?

- Kezét csókolom, ma jött az irás, hogy még egy esztendőre rá kell szolgálnia, pedig odahaza menyasszonya várja. Gondolom ezért.

Emmyke visszahúzódott, elővett egy nagy kosarat, színig tele rakta virággal, s kitette a folyosóra; aztán újra kiszólt:

- Huszár, ha elvégezte a dolgát, itt az ajtó előtt egy kosár virágot talál.

- Értem, kezét csókolom.

- Vigye el, s hintse be vele a szegény huszár holttestét.

V. A BÁRÓNÉ.

A mulatságot követő napon Emmyke sápadt és szomoru volt, mikor fölkel. Apja mindjárt a reggelinél (melyet az ezredes dolgozó szobájában költöttek el) észrevette.

- Mi bajod?

- Oh, apa, oly rossz álmaim voltak az éjjel.

- Micsodák?

- Mindig azzal a szegény öngyilkos huszárral álmodtam. És ha fölriadtam, mindig azok jutottak eszembe, a kiket a halál szomorúságba dönt. Anyja, testvérei, menyasszonya.

Az ezredes boszusan sodorta a bajuszát és homloka összeráncolódott.

- Még se vagy itt a helyeden, Emmy. A katonaelet nem csupa könnyelmű kadétból, jókedvű önkéntesből, cigányból és pezsgőből áll...

Fölkel és gondolkodva járkált föl s alá. Mintegy magának beszélt tovább:

- Gyerek vagy még, Emmy... én pedig számár vagyok... nem értek a leányneveléshez... csak azt érzem, hogy a te tiszta, naiv lelkedet, annak a harmóniáját megzavarják az ilyen események... No jó, majd gondolkozunk róla...

Befogatott s bement a városba. Elgondolkodott azon, hogy mennyivel jobb volna, ha ez a leány fiú volna. Akkor most bent ülne valami katonai nevelőintézetben, s igen csekély gondot adna az apjának. Így meg igazán sejtelve sincs arról, hogy mit csináljon vele? Mivel foglalkoztassa? Mivel szórakoztassa? Egész nap csak nem bámulhat ki az ablakon a kaszánya napsütötte, pusztá udvarára, a hol a huszárok ingujjban, papucsos lábbal vezetgetik a lovakat?

Ekkor egy ponnifogatot látott, melyet egy fiatal kocsisgyerek hajtott s erről egyszerre eszébe jutott Salaváry báróné.

Salaváry báró százados régebben együtt szolgált Malaczkay ezredessel, s mikor meghalt, özvegyének az ezredes járta ki Bécsben a teljes nyugdíjat. Az özvegy német asszony volt, Bécsben lakott s csak nyáron jött Baltavárra, hol kis kastélya és parkja volt a város végén.

- Hé fiu, - kiáltott a kocsisgyerekre, - megjött a méltóságos asszony?

- Igenis, megjött ma reggel.

- Otthon van?

- Igenis, otthon van.

Az ezredes csak egyszer látta életében az özvegyet, s annak idején tisztán bajtársi kötelességből karolta föl oly melegen érdekeit. Mikor behajtatott az udvarra, látta, hogy egy csipkés pongyolába öltözött asszony bemenekül előle a tornácról. Pár perc múlva megjelent egy szobaleány, valamit fecsegett németül, bevezette az ezredest egy kis szalonba, s kérdezte, hogy kit jelentsen be.

Az ezredes megmondta s leült.

Teljes egy óráig ült azon a szent helyen. Ekkor nyílt az ajtó s meglehetősen pompában, rikító vörösben, megjelent özvegy Salaváry báróné.

Nagyon puccos volt és ki volt meszelve. Orrahegyéről elfelejtette a pudert letörölni. Igen formás pukellit csinált s azonnal bizalmas, meleg tónusban kezdett beszélgetni néhai férje ifjúkori jóbarátjával s későbbi bajtársával.

Az ezredes vizsgaszemmel nézett rá. Nagyon ki kellett tapasztalnia, mielőtt Emmyt rá bízna.

Csunya asszonynak éppen nem volt nevezhető a báróné, kicsit erős volt, kicsit érett és sok arany plomb látszott a fogaiban.

- Báróné nagyon visszavonult életet él városunkban.

- Oh, igen, harmadik esztendeje nyaralok itt s még nem is találkoztunk.

- Mert nyár közepén mi rendesen elvonulunk innen gyakorlatra.

- Ezredes ur nem jár föl Bécsbe soha?

- Nagy ritkán.

- Azt hallottam, jövő télire az ezred Bécsbe jön garnizonba.

- Mi még nem tudunk róla semmit.

- Rettentő lehet az élet örökké falun.

- Én jól érzem magamat, báróné. Itt egészen katona lehetek. Nagyvárosban én is, a tisztjeim is teljesen elvilágfiasodnánk.

- Huszártisztnek világfinak kell lenni. Annál is inkább, mert azt hiszem, háboru úgy se lesz többé.

- Azért nekünk mégis úgy kell dolgoznunk, mintha mindennap kiüthetne a háboru.

- Aztán mivel mulatnak itt?

Az ezredes próbálta egy kicsit ecsetelni a magyar vidéki huszáréletet. De nem sokáig beszélhetett, az özvegy a szavába vágott s a bécsi udvari és színházi életet, Metternich Paula hercegné jótekonycélu ünnepéyeit, s a Schwarzenberg hercegek kerti multságait kezdte mesélni. Oly kimerítő szóadattal dolgozott, hogy az ezredes jó félórát csak egyes szavakkal vegyülhetett a társalgásba. Mikor azután áttért a színházi pletykákra, az ezredesen nagy unalom vett erőt. Egy darabig unatkozva nézett maga elé, aztán egy huszáros gondolata támadt. Az özvegy olyan felületes, kissé buta bécsi pletykafészeknek látszott, s azért nem is tett rá kedvező hatást. De attól lehetett még becsületes asszony s rá lehetett bízni Emmyt. Ezt kell próbára tenni.

- Mondja csak, báróné, sohse gondolt arra, hogy másodszor is férjhez menjen?

Az asszony kezében megállt a legyező s tetszelgő mosoly futott át az arcán.

- Miért kérdi?

- Istenem... gondolhatja. Csak nem tartja magát olyan öreg asszonynak, a ki már ne mehessen férjhez?

- Nem. De lássa, a boldogult Salaváry nem olyan ember volt, hogy kedvem volna a függetlenségemet bármely férfi kedvéért még egyszer fölláldozni.

- Férfi és férfi közt nagy a különbség. Aztán meg lehetetlen, hogy egy ilyen asszony... már bocsásson meg a kaszányaizü kifejezésért... *vollblut*, *race-asszony* ostromnak, kísértésnek ne lett volna kitéve. Hisz ha csak magamat veszem... bár én a régi pajtáság révén bizonyos intimitást érzek kettőnk közt... egészen kadétnak érzem magamat...

Az asszony hevesen legyezte magát s kacérul és oly szélesen nevetett az ezredesre, hogy még több aranyplomb látszott ki a szájából. Ez az asszony egy évi nyugdíját a szájába ölte.

- Minek vegyem ezt, ezredes ur? - kérde félig odahajolva.

Az ezredes kissé zavartan felelte:

- Jövendő barátságunk zálogául.

- Gemacht! - felelt az özvegy s kezét Malaczkay elé tartotta.

Az ezredes - mit tegyen egyebet - lehajolt s az özvegy kezén is nagy mennyiségben tartózkodó pudert a szájához nyomta. Az özvegy erősen megszorította az ezredes kezét, s Malaczkay ekközben megállapította az asszony *kvalifikations-listéjét*, még pedig így: *Nem ajánlható, az első férfiszóra ingadozik.*

A kézcsókot egyuttal ügyesen visszavonulásra használta föl, s elillant, mielőtt az özvegy megkérdezhetne volna, hogy tulajdonképp miért is volt szerencséje?

- És ehhez akartam adni Emmykét, ehhez a lobbanékony bécsi kofához, - mormogá, miközben a kocsí kirobogott az utcára.

Ötven lépésnyire onnan Schwertner kapitánynyal találkozott s odaintette:

- Te, emlékszel Salaváry báróra?

- Hogyne.

- Hát a feleségét ismerted-e?

- Nem, csak annyit tudok róla, hogy primadonna volt a bécsi Karl-színháznál.

- Mi a fene!

- Sőt azt is tudom róla, hogy mi volt a forszá.

- Mi?

- Hogy a színpadon mindig a lehető legkevesebb ruhát vette magára. Tudod, hogy ez Bécsben untig elég ahhoz, hogy egy csinos színésznő karriért csináljon.

- Most én mondok neked valamit.

- Ki vele.

- Az özvegy amott lakik, a hol azt a zöld vasrácsot látod.

- Igazán?

- Persze. Most jövök tőle. Egy beszélgetést kezdtem vele...

- És?

- Eredj be hozzá.

- Én?

- Te.

- Minek?

- Fejezd be a beszélgetést.

És ezzel otthagya az ámuló Schwertnert. Visszahajtatott a kaszárnyába, s beült az irodába, valamit átnézni.

Nyilik az ajtó s bejön egy katona. Nagyot szalutál s szól:

- Ezredes urnak alássan jelentem, huszár Markos bejött a szobába.

Az ezredes írásai közé mélyedve, ügyet se vetett a fiura. Különben is boszus is volt, szórazott is volt, azt se tudta, mi történik körülötte.

A fiu öt percig feszesen áll, aztán újra szalutál s megszólal:

- Ezredes urnak jelentem alássan, huszár Markos kimegy a szobából.

Az ezredes fölbámul rá.

- Kimégy? Hát miért mégy ki?

- Ezredes urnak alássan jelentem, nem tudom.

- Hát miért jöttél be?

- Ezredes urnak alássan jelentem, ezt már tudom.

- Hát beszélj!

- A kisasszony fontos szóra kéri gyorsan az ezredes urat.

- Jól van.

...A miért pedig Emmyke az apját kérette, ez azért volt, mert ott volt nála látogatóban a francia kisasszonyával Vathy Jolánka, az önkéntes huga, Emmyke intézeti társa, s meghívta a kis leányt magukhoz a pusztára, Baltavár mellé.

Az ezredes alig titkolhatta el örömét, Jolánkát megcsókolta, s majdnem a genfi leánynak is jutott az ölelésből. Mindezek után pedig megígérte, hogy másnap maga viszi ki a leányát a baraközi pusztára.

VI. EMMY BÚCSÚZÁSA.

A mint az ebédnél Schwertner megtudta, hogy Emmy a baraközi pusztára megy, azonnal lefogta az ezredest.

- Te, sokáig marad kint a kis leány?
- Azt hiszem, nem is jön vissza, csak mikor haza kell mennie Budapestre.
- Akkor maradjon még itt két napig.
- Minek?
- Színielőadást még nem rendeztünk neki.
- Hát akartok?
- Persze, hogy akarunk. Mielőtt megérkezett, már fölveltük a programba.
- Jó, nem bánom, de mikorra tervezitek?
- Holnap estére.
- De biztosan, mert holnapután estélig már nem hagyom itt a leányt.

Schwertner távozni akart.

- Megállj, Ottó! Mit akartok tulajdonképp előadatni?
- Majd összeülünk tanakodni.
- Jól megrágjátok, mert mostanában rémitő sok szemtelen darab járja a színházakban, a mit bevesz a huszár gyomra, de nem való leányoknak.
- Ne beszélj! Apácaszemmel fogjuk megbírálni a műsort.

Schwertner intett Van Flocken főhadnagynak, Petri hadnagynak és Korponay kadétnak, a kik rendes bérlők voltak a színházban s együtt elindultak a városba, a színházhoz. A direktort persze nem ott, hanem a kávéházban találták meg, hol egy gazdag disznókereskedővel nagy pénzben tartlizott. A direktornak, mint színigazgatónak (ezt nyugodtan merjük állítani) absolute semmi nyoma se lesz Magyarország művelődéstörténetében, ellenben mint jó és szerencsés kártyás talán századokig fog élni a vidéki színészet legendáiban. A társulat koplalhatott, neki a kártyából biztos kenyere volt. A tisztok, a nélkül, hogy a partnernek egy szót is szóltak volna, elvonszolták egy félreeső sarokba, nem törődve azzal, hogy a direktor éppen a negyedik felsőre lesett.

- Hallja, direktor, - kezdte Van Flocken, - hogy' megy a színház?
- Köszönöm, komiszul. A mi pénzt télen szereztem, azt ebben a fészekben mind elvesztegetem.
- No, de ránk csak nem panaszkodik?
- Hát uraim, hogy őszinte legyek, ha azt a pénzt, a mit a színésznőimre költenek, én kapnám, boldog ember volnék.
- Indirekte maga is kap belőle.
- Hogy-hogy?
- A legtöbb csinos színésznő olcsóbban szerződik olyan városba, a hol huszárgarnizon van.

A direktor elnevette magát.

- Van benne valami.

(A direktor arca e percben boszús ráncokba gyűrődött. A főrendező, a ki a partit átvette, intett a messzeségből, hogy a negyedik felső nem jött be, s a játszma elveszett.)

- Minek köszönhetem különben a szerencsét?

- Nézze, direktor ur, itt van az ezredesünknek a leánya, s szeretnék valami szép színházi estében részesíteni. Állítson össze egy élvezetes programot holnap estére.

Az igazgató mozgékony, sörtés ábrázatán mély gondok szimulálása jelent meg.

- Mit vág ilyen képet? - szólt Van Flocken, - mintha ráfizetne az estére.

- Uraim! - szólt a direktor, egy olyan embernek a ravasz megfontoltságával, a ki tudja, hogy itt egy jó üzletről van szó, - a dolog nem olyan egyszerű, mint a hogy önök gondolják. Leányról lévén szó, csak tisztességes darabot adhatunk elő. Tisztességes darabra a publikum nem jön be. Ergo: a multság rám nézve deficittel fog végződni.

- Ménkút fog végződni, mi garantirozzuk, hogy nem, - vágott közbe türelmetlenül Schwertner.

- Hogy' tetszik a garanciát érteni?

- Veszünk kétszáz forint ára jegyet.

A direktor apró szemei ragyogtak. A honnan az első csavarintásra kibugygyan kétszáz forint, telik onnan több is.

- Már mint a tiszt urak. Helyes. S a legénység?

- Jó. Harminc forint ára karzat a legénységnek.

A vén kópé kezeit dörzsölte.

- Rendben van, kérem alássan. S a programra nézve van valami különös kívánságuk?

A tisztek összenéztek. Először egymásra, azután mind Schwertnerre. A kapitány köhintett.

- Utasításaink ezek: egy kis dráma, sok muzsika és tánc, de minden az abszolút illendőség határai közt.

A direktor újra ráncokba vonta homlokát. Ezuttal gondolkozást szimulált, pedig lelkében már készen volt a terv.

- Nos, uraim... (itt rövid pauza következett) abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy már a teljes műsorral szolgálhatok.

- Halljuk, halljuk!

- Előadjuk a *Szigetvári vértanúk* első fölvonását.

- Mi az?

- Jókainak egy gyönyörű drámája, mely Zrinyi Miklós és társai történetét tárgyalja.

- Helyes. Tovább!

- Utána a baritonista népdalokat fog énekelni zenekisérettel.

- Még helyesebb.

- Azután jön a *Huszárszerelem* című egyfölvonásos katonai vigjáték... kitűnő és nagyon tisztességes.

- Bravó!

- Ezután a kar egy huszártoborzót fog járni. Befejezésül pedig előadjuk a *Bányamester* című operett egy fölvonását, két primadonnával és rengeteg sok énekbetéttel...

- Bravissimo! Direktor, maga zseniális fickó.

- Uraim, önök meg lesznek elégedve... Szabad még egyet kérnem?

- Tessék!

- Megengedik, hogy az előadást a *Vöröskereszt-egyesület* javára hirdessem?

- Mi az ördögnek az?

A direktor ünnepélyes arcot vágott.

- Jövedelmem egy részéről mindig szívesen lemondok azon derék egyesület javára, mely egykor a hazáért megsebesült katonákról fog gondoskodni...

Schwertner vállat vont. Bánja is ő! Tegyen a direktor a pénzével, a mit akar. A tisztek sorba kezeltek a direktorral, s eltávoztak.

Még aznap kitűnt, hogy a direktor mi a csudát akar a *Vöröskereszt*-tel.

A *Vöröskereszt*, mint mindenütt, úgy Baltaváron is legmagasabb, vagyis főispáni és még inkább főispánnéi presszióval jött létre, s az alatt virágzott. A ki a hatalmasok kegyét élvezni akarta, s társaságokba be óhajtott jutni, annak be kellett lépni a *Vöröskereszt*-be s minden erre vonatkozó mozgalomban részt kellett vennie. A direktor, a mint a disznókereskedőt eléggé kifosztotta, azonnal szalonkabátot huzott s a főispánhoz száguldott, előadván neki, hogy holnap a *Vöröskereszt* javára diszelőadást rendez, e célból már bírja is a tisztikar ígéretét, hogy testületileg meg fog jelenni. Ő most azzal a kérdéssel bátorodik alkalmatlankodni a méltóságos urnak, hogy az uri társaság számára hány jegyet küldjön a méltóságos asszonyhoz?

A főispán megveregette a buzgó direktor vállát, s homályosan emlegetett neki valami államségélyt, az esetre, ha megszorulna. Egyuttal megígérte, hogy az uri társaság egy szálíg meg fog jelenni az előadáson, a méltóságos asszonyhoz pedig küldjön vagy kétszáz forint ára jegyet, a mit majd a választmány tagjai közt fognak elhelyezni.

A többi a helyi lapok dolga volt, melyek másnap reggel tele kürtölték a várost a ritka színházi eseménynyel.

Az eredmény zsfolt ház volt, s Emmyke pompásan mulatott. A karzaton hatvan huszár jelent meg, őrmester ur Baranya vezénylete alatt, s eleinte pokoli tombolással fogadott minden nagyobb szabású orditást, de később Schwertner fölüzent, hogy ha nem lesznek csöndben, azonnal haza takarodnak. Ettől kezdve rend volt a színházban.

Nem akarunk senkit gyanusítani, de ki kell jelentenünk, hogy a direktor az előadás jövedelmével mind a mai napig nem számolt el a *Vöröskereszt* javára.

Másnap kikísérték Emmykét a baraközi pusztára. Ő kocsin ült az apjával, a Schwertner svadronja meg velük ment, s az összes nőtlen tisztek lóra ültek. Csak Korponaynak kellett otthon maradnia két októl. Először az előadás után kezét csókolt Emmynek, másodszor ötven forint ára Kuglert hozatott Budapestről s fölpackoltatta a kocsira, mely Emmyt Baraközre volt viendő. Ezen az ezredes annyira dühbe jött, hogy a legkellemetlenebb kaszárnyai dolgokat a nyakába szóta, s meghagyta neki, hogy egész nap ki ne mozduljon az épületből.

A fiu korán reggel Petri hadnagytól vette át az üzenetet, mikor már félig föl volt öltözködve s a bajusza is föl volt kötve. Nagy előkészületeket tett, mert számított arra, hogy Emmy kocsija mellett fog lovagolni. Azonnal sarokba vágta a bajuszkötőt, lerugta a csizmáját, dühösen belevágta magát az ágyba, s fejére huzta a takarót.

- Mondd meg az ezredesnek, hogy beteg vagyok, különben se mentem volna.

Petri kétfelé terpesztett lábbal állt ott s titkos kárörömmel nézett a kadétra. Egy darabig ringatta magát, aztán összeütötte a bokáját.

- Hát jól mulass, fiu!

S kifelé indult.

- Te?

- Mi az?

- Az öreg legalább a Kuglereimet visszakülldhette volna.

- Mit csináltál volna vele?

- Mit? Megettettem volna a lovammal.

- Kár volna. Majd megeszik a baraközi szép kisasszonykák.

- Téged meg egyen meg a fene.

- Aludj babám, aludjál! - felelt a hadnagy, s vigan füttyörészve távozott.

A szegény kadét meg sirt dühében.

A svadron, őrmester ur Baranyával, félrevágott sipkával estefelé jött haza. A tiszt urak, mint előrelátható volt, ott maradtak vacsorára is. Az öreg Vathy a legénységet is megvendégelte s a fiuk félig berugva érkeztek a kaszárnnyába. Korponay elvégezvén minden dolgát, átöltözött, s bement a városba, hogy istenesen kimulassa magát. De előbb benézett a színházba, a hol a tegnapi *diszelőadást* ismételték meg, tátongó üres ház előtt, kurizált egy kicsit Málcsinak, föltrasztotta a *Baltavár és Vidéke* segédszerkesztőjét, csörtette egy kicsit a sétatéren a kardját s úgy tiz óra tájban beült a *Zöldfá*-ba vacsorálni.

A mint leült és körülnézett, Kесе a bandájával közelebb huzódott, a cigány egészséges ösztönével megszagolta, hogy itt ma nagy dinom-dánom lesz...

Éjfél után két órakor a helyzet ez volt: az étteremben a kadét, a banda, a pincérek. Részegek voltak: a kadét, a banda, a pincérek. A kadét ingujjban ült, s hol tenyerébe temette a fejét, hol öklét rázva énekelt. A banda folyton az *Őszi róza, fehér őszi róza...* nótát huzta, s valahányszor egy nóta véget ért, egy józan borfi az asztalra tett egy szál gyujtót, ezzel markirozván, hogy hányszor huzzák el ezt a nótát. Az asztalon már körülbelül háromszáz gyujtó hevert.

- Elülről! - ordított Korponay.

A cigány odahajolt, a kadét átölelte s énekelt:

*Ha még egyszer gyermek tudnék lenni,
Vagy legalább mindent elfeledni,
Ifjuságom jöjj vissza egy szóra,
...Őszi róza, fehér őszi róza.*

E pillanatban az ajtóban egy stentori hang megszólalt:

- Kadét!

Korponay odanézett s ellökte a cigányt. Az ezredes állt ott a tisztekkel, éppen most érkeztek meg, s betértek, hogy torkukról a port leöblítsék. Korponay egy szempillantás alatt fölvette a bluzát, felkötötte a kardját, s haptákba vágta magát. Nincs az Istennek az a kadétja, a ki az ezredes előtt ki ne józanodnék.

- Ezredes ur!

Az ezredes közelebb jött s a kadét vállára téve a kezét, halk, atyai hangon így szólt:

- Hallod, fiu, micsoda butaságot énekelsz?

- Ezredes ur! - hebegett Korponay.

- Hogy az ifjúságod jőjjön vissza? Te számár, hát azt akarod, hogy megint hátul gomboljanak?

- Ezredes ur, nagyon boldogtalan vagyok.

- Jegyezd meg, hogy minden kadét boldogtalan...

Itt fölemelte a hangját:

- Kese! - kiáltott a cigányra, - ide állj, huzd el az urfínak a nótáját... Majd én megmondom, melyiket: *Huszárgyerek vagyok, szeretőt tarthatok, minden ujjamra százat...*

...Biz ott reggelig mulattak az ezredessel.

VII. EMMY A PUSZTÁN.

Itt megvallhatjuk, hogy az ezredes szívében egy titkos bú rágódott: az, hogy Emmyke nem fiú. Hogy egy civilembernek egyetlen gyereke lány legyen - ebben nincs semmi, de hogy egy huszárezredesnek egyetlen gyereke lány - ez égbekiáltó igazságtalanság a sorstól. Micsoda öröme telnék benne az ezredesnek, ha Emmy az ő szépségével, szeretetreméltóságával, intelligenciájával hirtelen férfitá válna, még pedig huszárrá!

Schwertner kapitány vigasztalgatta őt egy vacsora utáni borozgatás alkalmával:

- Ne légy hálátlan, örülj, hogy ilyen pompás, édes, értelmes gyerek. Hisz napról-napra látom, hogy mennyi gyönyörűség telik benne. Ha fiú volna, már elszakadna tőled, épp most lépne be a morva-fehértemplomi kadét-iskolába s aztán megkezdene az adósságcsinálást.

- Nem csinálna több adósságot, mint a mennyit minden tisztességes ember szokott csinálni. Én se csináltam többet.

- Hja, mert neked nem volt huszárezredes apád. De ne feledd, hogy a te fiad dupla kontóra dolgoznék: a magáéra, meg aztán a tiedre.

- Mi adósságot csinálhat Morva-Fehértemplomban?

- Ott is lépést kell tartani a cseh meg a lengyel mágnások fiaival. A mi nagy rubrika. Aztán meg ott csak a módját tanulja meg, a gusztust kapja meg hozzá s ha tiszt lesz, nagyban kezd.

- Mi jogod van föltenni, hogy Emmy is ilyen lenne?

- Mert mi is csak ilyenek voltunk. Apáink is ilyenek voltak. Az unokáink is ilyenek lesznek. Magyar vér, huszár vér, könnyű vér. Jó verekedő, rossz fizető. Tudom, hogy jobban esnék, ha *hadnagy ur Malaczky* állna előtted a svadron szélén, mint *Emmy kisasszony* a guvernánt oldalán, de hidd el, ebben a leányban több örömd van, mintha fiú volna... Mi öröm van a fiuban? A leány sohse hagyja el az embert, a fiú pedig egy hálátlan teremtes!... Kávéházban verekszik, kártyázik, párbajozik, lelövik, összevagdaltják, nyomorékká lesz, feleségül vesz egy kóristánét...

- Te Schwertner, én ismerek fiukat, a kik mindezt nem követik el.

- Hát kivételek vannak, de csekély számmal... A fiú korántsem ragaszkodik úgy a szüleikhez, mint a leány...

- Ellenben mikor a leány tizennyolc-husz éves, jön egy vad idegen s elviszi...

- S még se hágy el! Ő öreg napjainak egyetlen öröme, támasza... Nem is beszélve az unokákról...

- Süsd meg az unokákat, mikor nem az én nevemet viselik. A Malaczky-vér egy idegen nevet frissít föl...

Schwertner most már helybenhagyólag biccentgetett. Ez már igaz, a leánygyerekeknek a familia szempontjából semmi jelentősége nincs.

- No látod, - szólt Malaczky, - itt a hiba. Elviszik tőlem cakkumpakk. Nekem, vén körtefának az ágát beoltják egy almafába, s az ág attól kezdve almát terem. Ma még Malaczky Emmy, holnap pedig Baronesse von Vaslapszki! És körte helyett Vaslapszkiakat terem! Most beszélj!

Erre persze Schwertner se tudott mondani semmit.

A baraközi szép pusztá körülbelül egy órajárásnyira feküdt a várostól. Vathyéktól mindennap bejött egy lovaslegény a postáért s ugyanez mindennap levelet hozott Emmytől Malaczkay ezredes számára. Ugyanez a legény már a harmadik vagy negyedik napon titokszerű pofával beállit Korponay kadéthoz s így szól:

- Levelet hoztam a kisasszonytól.

Korponay hevesen föltépte.

Kedves Korponay!

Petritől hallottam, hogy beteg volt, azért nem kísérhetett ki a Vathyék pusztájára a többi tiszttel. De Petri megmondta, hogy a sok-sok Kuglert maga küldte az utra. Ez nagyon édes volt magától, Korponay, sohase felejttem el. Erről jut eszembe, hogy Vathy Szidikének jövő héten lesz a nevenapja, ugyan rendeljen kérem Pestről egy csomó Kuglert, meg akarom vele lepni. Majd megfizetem, ha több pénzem lesz. Igaz, vegye meg a Gésa-keringőt, egy szép bosztont, kérje el Schwertner bácsitól Jókai Arany ember-ét, vegyen azonfölül három matring piros pamukot. Maga az én bizalmasom, Korponay, tudom, hogy a kadétnak van a legkevesebb dolga. De el ne áruljon apuskámnak!

Emmy.

Korponay kadét ájult az örömtől és szédült a megbízások tömegétől. Az édes, azt hiszi, hogy a kadétnak van a legkevesebb dolga! Nem tudja, hogy a tisztek minden kaszárnyai piszmozgó munkát a kadét nyakába szoktak sózni.

Most is az volt rábizva, hogy mig minden bajtársa édesdeden aludt a rekkenő melegben, ő menjen a legénységi iskolába felügyelni. A legénységi iskolában őrmester ur Baranya tartott előadást. Azaz, hogy ő is édesdeden aludt egy lócán és káplár Bagosi helyettesítette. (Tehát még az őrmester is alhatik, csak a szegény kadét nem.) Őrmester ur Baranyának azonban olyan füle volt, mint egy indiánnak. Pardon, jobb füle volt, mint egy indiánnak, mert álmában is meghallotta Korponay sarkantyujának pengését a folyosó végén. Egyszerre talpra ugrott és olyan *hapták*-ot ordított, hogy a falak megrendültek bele. Így fogadták a kadétot.

- Csak folytassa, - szólt szórakozottan Korponay s fölült az ablak párkányára.

Az az óra pedig egy nagyon nevezetes tantárgygyal foglalkozott. A mi katonáinknak ugyanis addig nem szabad meghalni a hazáért, a mig meg nem tanulják többek közt a hadtestparancsnoknak, az ezredtulajdonosnak, az ezredesnek s a századparancsnokoknak a nevét. E helyett lehetne célba is löni, de hát ez olcsóbb multság.

Őrmester ur Baranya álmos szemével végignéz a legénységen.

- Huszár Kaszás!

- Hier!

- Mondd meg nekem, fiam, hogy' hívják a hatodik század komendánsát?

Huszár Kaszás nagyot néz, a gondolkodástól a szeme is kidülledt. Volt is oka a szemének ki-dülledni, szegénynek, mert a kérdéses századparancsnokot *Van der Slood-Walmingen*-nek hívták.

- No, nyögd ki már!

- Alásan jelentem, herr Rikmajster Van Só és van Minden.

- Jól van, fiam, ülj le!

Huszár Kaszás, őrmester Baranya és kadét Korponay bután néztek egymásra. S a kadétnek először villant át az eszén, hogy ugyan ki a nagyobb bolond, a ki illet tanít, a ki illet megtanul, vagy a ki ilyen tanításra felügyel. Nagyot ásított, rágyújtott egy cigarettára s elment. Őrmester ur Baranya lefeküdt, a káplár dolgára ment, s főhrer ur Szoboszlai vette át a felnőttek oktatását.

(Én nem tehetek róla, de valahányszor életemben az ilyen nagy helyettesítéseket és munkáthárításokat láttam, mindig az jutott eszembe: Istenem, vajjon a königgrätzi csatát nem őrmester ur Baranya, vagy főhrer ur Szoboszlai veszítették-e el?)

Korponay azon gondolkozott, hogyan hajtsa végre Emmyke parancsait. A fiuból kétségkívül jó katona lesz, mert a gyors elhatározások embere volt. Tüstént elhatározta ugyanis, hogy a zenedarabok és a piros pamuk beszerzését Mácsi kisasszonyra, a virágárusbolt tulajdonosnőjére bizza, a ki jövedelmeinek háromnegyed részét a tisztikarnak köszönhet. A Kuglert beszerzi maga. Hopp Kugler! Ez egy közérdekű pont. Közérdekű tudniillik az, hogy Vathy Szidikének nevenapja lesz. A tisztek nagyon járatosak voltak Vathyék házához. Bizonyosan a névnapi mulatságra is hivatalosak lesznek mind s azért jó lesz őket erre előkészíteni.

Még csak a Jókai van hátra. Éppen most lép ki a szobájából Schwertner kapitány.

- Kapitány ur, szabad volna egy szivességre kérnem?

- Mire?

- Adja nekem kölcsön Jókai *Aranyember* című regényét.

A kapitány bámulva nézett rá.

- Maga regényt akar olvasni? Mi baja?

- Nincs semmi bajom.

- Korponay, maga vagy szerelmes, vagy beteg. Hisz maga sohasem olvasott regényt életében.

- De igen, olvastam egyet.

- Mit?

- Rinaldo Rinaldini, a szicíliai rablóvezér.

- Szép. Hol olvasta?

- Még fiatalkoromban, Morva-Fehértemplomban. Az iskolaparancsnok szakácsnéjától kaptam kölcsön.

- Hát elégedjék meg vele. A betűt nem katonának találtak föl.

- Könyörgöm, százados ur, tegye meg.

- Az isten áldja meg, hisz nem német guvernánt maga, hogy regényt olvasson!

Korponay egy percig habozott, aztán lovagias titoktartást kérve, kirukkolt vele, hogy Emmykének kéri.

- Hát miért nem szól mindjárt, maga fülesbagoly. Bocsásson meg, hogy gyanúsítottam. No, jöjjön a szobámba!

Aznapi este Korponay már elterjesztette a Vathy Szidike nevenapjának a hírét, a minek aztán szörnyű következményei lettek.

Szidi-napjának előestéjére voltak hivatalosak az ezred tisztjei. Délelőtt látja az ezredes, hogy a huszárok egyike, a ki főhrer Szoboszlayval a postára szokott járni, üres kézzel tér vissza a kaszárnýába. Lekialtott az ablakon:

- Huszár!

A katona stellungba vágta magát.

- Parancs, méltóságos ezredes ur!

- Hol a posta?

- Ezredes urnak alássan jelentem, haza szaladtam kocsiba fogni.

- Miért?

- Ezredes urnak alássan jelentem, nem birjuk a postát.

Az ezredes nagyon kíváncsi volt, hogy mi lehet az a rengeteg posta? Kíváncsisága érdekes kielégítést nyert, mikor Szoboszlay a 3. század könnyű szekerén behajtott az udvarra s az tele volt Kuglerrel Vathy Szidike számára.

Általános elképedés, majd harsogó kacagás következett erre. Egy szekérderék Kugler! Ilyet még a világ nem látott! Az ebédnél el is határozták, hogy a kadét Kugler-süteményeit meg fogják enni. Mire Korponay fölugrott, kivonta a kardját s kijelentette, hogy a szobája ajtaja elé áll és mindenki halálfia, a ki az ő cukrához és süteményéhez nyul.

Erre persze megszorították a fiut s ő kivallotta, hogy az a Kugler nem az övé, hanem Emmyke megbizásából vette Vathy Szidikének.

Az ezredes összevonta a szemöldökét.

- Miért nem szólt erről nekem?

- A kisasszony megtiltotta.

- Hát ki parancsol magának? Én vagy a leányom?

- Az ezredes ur nem parancsolta, hogy szóljak.

- Hát most parancsolok... Maga ma este nyolc órakor a második századdal, teljes fölszereléssel Tisza-Zugra lovagol.

- Értem, ezredes ur.

- Ott marad, a mig akar, s haza jön, a mikor akar. Abtreten!

A fiu szalutált és elment. Csak Schwertnerre vetett egy keserves pillantást. Schwertner megértette s biccentett neki. A mi annyit jelentett: légy nyugodt, a Kugleredet megvédem s átadom Emmykének.

Közbevetőleg megjegyzem, hogy a 2. századnak Korponay kadét vezetése alatt tartott éjjeli gyakorlatáról sokáig beszéltek Tisza-Zug vidékén. A waterlooi ütközet alkalmával nem eshetett annyi kár, mint itt a kukorica-, köles- és dinnyeföldeken. Azonkívül két csősz megverték és kint a tarlón egy szalmakazalt fölgyújtottak. Végül ott hagyta főhrer Szoboszlayt a tisza-zugi községházán, a következő izennel: *Fogják be kentek a szájukat, mert mindent fizet a nagyságos Korponay László kadét ur.* Ezzel visszatért a városba, vad dühvel gondolva azokra, a kik ezalatt Emmykével bosztont jártak. Aztán fölnézett a holdvilágra s elmosolyodott: azért mégis csak neki irt levelet Emmyke, s hogy ez nem csekély dolog, mutatja, hogy az ezredes milyen dühös volt érte.

...A baraközi névnap estéről csak annyit említek, hogy a tisztek a Kugler egy részét, okos beosztással, megtartották a tiszti étkező számára; de a Korponayét Schwertner híven kiszállította. A mulatságból csak egy kis párbeszédet említek. Emmy az éj folyamán odament az ezredeshez és így szólt:

- Mondja csak, apuskám, rokona Petri hadnagy a francia guvernánthoz?

- Miért? - kérdezte az ezredes elhűlve.

- Mert láttam, mikor megcsókolta.

Ennek a kis párbeszédnek azonban egy nagy párbeszéd lett a következménye, mely azonban már az ezredes és Petri hadnagy közt folyt le, mikor hajnalhasadtakor a tisztek hazafelé lovagoltak.

- Petri! - szólt hátra az ezredes.

Petri odaugrott melléje.

- Nem szeretem, ha a tisztjeim olyan ordináré módon viselik magukat.

A fiú elsápadt s fojtott hangon szólt:

- Ezredes ur!

- Uri háznál ez nem járja.

- Micsoda? Ezredes ur.

- Maga megcsókolta a guvernántot.

- Pardon, ezredes ur, ő csókolt meg engem.

- Hát miért hagyta magát megcsókolni?

- Ezredes ur... a leány csinos... én meg huszár vagyok...

- Azt értem, ha elveszi feleségül, azt is, ha megszökteti, de uri háznál, ahol a lány alkalmazva van, csókolózni vele! Ez nem elegáns dolog.

Petri hallgatagon csapkodta egy darabig nádpálcájával a csizmaszárát, aztán megkérdezte.

- Ki látott meg?

- Épp ez a baj. Emmy maga.

Erre már a hadnagy fülig elvörösödött.

- S mit mondott neki ezredes ur?

- Mit mondtam? Hát mit mondjak? Azt mondtam, hogy unokatestvérek.

Petri olyat rántott a kantárszáron, hogy a lova bámulva nézett hátra. Aztán két ujját sapkájához téve, szárazon szólt:

- Köszönöm.

- Nincs mit, - felelt az ezredes, - azt is meghagytam természetesen Emmynek, hogy tartsa titokban a dolgot. Most aztán a gyerek bizonyosan azon töri a fejét, hogy maga szégyelli-e a guvernántot, vagy a guvernánt magát.

Petri eleget hallott már. Hátra is maradt, míg az ezredes Schwertnerrel előre lovagolt.

A mint a város főpiacán áthaladtak, látták, hogy a nagyvendéglő ablaktáblái be vannak téve, s odabent keservesen huzza a cigány.

Az ezredes megállította a lovát.

- Hallod, mit huz? *Őszi rózsá, fehér őszi rózsá.* Fogadni mernék, hogy a kadét mulat. Hazavigyük?

E percben Korponay tenorhangja a refrént bömbölte hozzá. Schwertner elnevette magát.

- Ne vigyük haza, nem olyan veszedelmes már, mint a multkor.

- Hogy-hogy?

- Nem hallod a refrént?

- De igen: *Őszi rózsá, fehér őszi rózsá.*

- Ó dehogy. Figyelj! Na?

S Korponay kadét fujta odabent:

*Iffuságom, jőjj vissza egy szóra,
Löwy Rózá, piros Löwy Rózá.*

VIII. A KADÉT ÉBREDÉSE.

Korponay kadét ur fölébredt sulyos álmából s bambán meresztette szemét a sötétbe. A multak eseményei teljesen összezavarodtak lelkében. Éjjeli gyakorlaton volt a századdal, azután mulatott a nagyvendéglőben, végül lefeküdt aludni és - folyton a baraközi mulatságon álmodta magát. És itt kezdődött a zavar. Első pillanatban azt hitte, hogy csakugyan a baraközi mulatságon volt, s az éjjeli gyakorlatot álmodta. Erről meg kell bizonyosodni. Csöngetett. Az ajtó kinyílt s egy pár sarkantyú összecsendült a sötétben.

- Méltóztat parancsolni?
- Jóska, milyen idő van?
- Jelentem alássan, esős idő.
- Szamár vagy. Azt kérdezem, hány óra van?
- Jelentem alássan, hat óra.
- Megint szamár vagy. Reggel vagy este hat óra?
- Este hat óra.
- Hány órákor jöttem haza?
- Reggel hat órákor.
- Honnan?

Jóska nem felelt.

- Megnémultál?
- A nagyvendéglőből.
- Részeg voltam?
- Jelentem alássan, annak méltóztatott lenni.
- Kivel jöttem haza?
- Nem ismerem az urakat.
- Hát urak kísérték haza?
- Nem gondolnám.
- Hát mi a csudák voltak, csak felelj bátran.
- Jelentem alássan, az egyiket pincérnek néztem, a másik olyan cigányforma volt, a harmadik meg fiakkeres.
- Jól van. A nagyvendéglő előtt hol jártam?
- A második századdal méltóztatott kint lenni.

Korponay most már tisztában volt azzal, hogy a fejében kóválygó jelenetek közül mi a való, mi az álom. Nagyot ásított s szólt:

- Helyes. Mi ujság odakint?
- Egypár ember várja, hogy a nagyságos ur fölébredjen.

- Miféle ember?

- Az egyik a főpincér a *Fehér Bárány*-ból, a többi a tiszta-zugi elöljáróság. Nyithatom az ablakot?

- Nyisd ki! Ha várnak, akkor nem alszom tovább.

Az ablak felé fordult s szemével szűrte a világosságot, hogy az álmoság kimenjen belőle. Jóska visszafordult és Stellungba vágta magát.

- Te valamit akarsz még mondani?

- Igenis akarok.

- Ki vele!

- Itt van még Bleyer is.

Erre Korponay már kiugrott az ágyból, egy perc alatt megmosdott, aztán felkötötte a bajuszát. Ezzel némi nyugvópontra érkezett az öltözködés. A kadét az ablakhoz állt és nagyot ásított.

- Ugy-e, augusztus van, Jóska?

- Igenis, jelentem alássan!

- Akkor Bleyer is pénzért jön.

Bleyer volt ugyanis az ezred kedvenc uzsorása. Bleyer általában huszár-uzsorás volt. Az uzsorások a lakosságot, úgy látszik, foglalkozás szerint szépen elosztják maguk közt. Vannak hivatalnok-uzsorások, vannak színész-uzsorások, vannak katona-uzsorások. Bleyer is a haderőt kultiválta, még pedig a huszárságot. Malaczky több ízben megígérte neki, hogy farmatringgal vereti meg, ha még egyszer beteszi a lábát a kaszányába, de Bleyer ki tudta szemelni az alkalmas időt, s a megvesztegetett tiszti szolgák segítségével hozzá tudott férni a tisztekhez.

Korponay bedörgölte a kezét glicerinnel s valami piszkos fehér keztyűt húzott rá.

- Mindenki pénzért jön. Az egész világ pénzéért jön. Jóska, számláld meg, mennyi pénzünk van?

Jóska az asztalhoz lépett.

- Könyörgöm, itt van egy aranyóra, a láncán két huszkoronás arany...

- A pénzt nézd.

- Nézem, könyörgöm, de nem látom.

- A bőrtárcában nézd!

- Nincs abba a világon semmi.

- Hát apró?

- Az van, harmincnyolc krajcár.

- Jól nézünk ki, - mormogta a kadét, miközben fölrántotta a blúzát és cigarettára gyújtott.

- Melyiken kezdjük? - kérdezte Jóska.

- Jó helyen van Bleyer?

- De milyen jó helyen! A mosókonyhába dugtam.

- Jó. Akkor csittitsd az elüljáróságot és ereszd be a főpincért.

Nagy hajlongások közt jött be a *Fehér Bárány* főpincére.

- Hát maga nem tudott estig várni?

- Instálom, azt tetszett mondani, hogy mihelyt föl tetszik ébredni, ki tetszik fizetni.

- Tetszik a fenének. No, mennyi a tartozás?

A főpincér elővett egy kis papirost és onnan olvasta:

- Tizenöt üveg pezsgő. Hetvenöt forint.

- Szép massa. Képzelem, hogy az egész ház részeg volt.

- Két tükör tiz forint.

- Ezt is megittam?

- Be tetszett törni.

- Nem lehetetlen.

- A luszter.

- Hát ez mi?

- Le tetszett verni a lusztert. A nagy villámos lusztert.

- Hát miért engedték?

- Instálom, nem akartuk engedni, de a nagyságos ur kardot huzott ránk.

- Gyáva nép. Tovább!

- Lajosnak öt pofon, per öt forint.

- Ki az a Lajos?

- Instálom, az a vöröshaju, szeplős pincér. A nagyságos ur kijelentette, hogy nem tetszik a pofája... aztán kijelentette, hogy pofon fogja verni, de minden pofonért öt forintot fizet.

- Lehet, nem emlékszem. Tovább!

- Nyírás, husz forint.

- No, erre csakugyan kíváncsi vagyok, hogy mi lehet.

- A nagybögsnek husz forintot tetszett ígérni, ha ott mindjárt meg hagyja magát nyírni.

- S meghagyta?

- Muszáj volt. A nagyságos ur nagyon jó kuncaft.

- Gyerünk tovább!

- A vacsora, bor, savanyuviz, apróbb költségek, összesen százkilencvenöt forint.

- Semmit se fizettem?

- Nekem nem. A mi készpénzének tetszett lenni, azt el tetszett osztogatni a cigányok közt.

- Lehet.

Korponay zsebébe mélyesztett kezekkel háromszor végigsétált a szobán s a cigarettafüstöt fujta szerteszt. Végre megállt a főpincér előtt.

- Miska, mennyi hitelem van magánál?

- A mennyi tetszik, nagyságos ur...

- Beszéljen határozottabban.

- Ötszáz forint.

- Hát tudja mit? Adjon nekem háromszázöt forintot s tartozom magának ötszáz forinttal. Ő felsége születésnapján megadom és még ötven forintot rá.

Miska meghajtotta magát, s azonnal hatszáztíz koronát olvasott le Korponay elé. Korponay husz korona borraivalót nyomott a markába s Miska mély hajlongások közt távozott.

- Hála Isten, ezt rendeztem, - sóhajtott megkönnyebbülten a kadét s fölhajtott egy kupica szilvóriumot.

Következett az elüljáróság.

Ezeket Jóska már kellőleg előkészítette odakint. Először is elárulta nekik, hogy a kadét ur édesapjának Ér-Aszalóson tizenkétezer hold jó fekete földje van, másodszor megmagyarázta nekik, hogy a pusztítást a mit tett, a felsőbbség parancsára tette s a felsőbbség is kifizetné a károkat, de jobb, ha a kadét urhoz tartják magukat, mert a jegyző, szolgabíró, alispán utján esztendőig eltarthat a hivatalos eljárás. Hanem a kadét urnak aztán nem szabad olyan drágán számítani, mint a vármegyének.

- Maguk ugyan gyorsan a nyakamra jöttek, - ezzel fogadta Korponay a küldöttséget.

- Könyörgöm, pénz dolgában nem árt a sietség, - felelt a bíró.

- Igaza van, bácsi. Hát nézze, én nem tudom mennyi kárt csináltunk, de van most négyszáz koronám, ennyit fizetek, aztán szüretre számítsák ki pontosan s vagy visszaadnak a pénzem-ből, vagy még fizetek.

- E' bizony jó lesz, - felelt a bíró. - Az Isten is áldja meg a tiszt urat, hogy ilyen gyorsan teljesíti a szegény ember kérését.

- Hiába, a katona nem sokat csavarintja a dolgot.

A bíró átvette a pénzt, a kadétot az Isten kegyelmébe ajánlotta s az elüljáróság távozott. Odakint Jóskának a lelkére kötötték, hogy a Korponay tiszt urnak mondja meg, hogy a Tisza-Zugban mindig szívesen látják.

- Ez is rendben van. Most jön a legnehezebb dió.

Még alig gondolta el ezt, már ott állt az ajtóban Bleyer. De Jóska is az ajtóhoz posztolta magát, nehogy valaki meglepje a beszélgetőket.

Bleyer köszönt, de Korponay nem felelt rá semmit, hanem egyenesen a dolog lényegébe bocsátkozott.

- Ha maga azt hiszi, hogy tőlem pénzt kap, keservesen csalódik.

Bleyer elmosolyodott.

- De rosszul ismer a nagyságos ur, ha azt hiszi, hogy én pénzért jöttem.

- Hiszen valami kölcsönöm jár le mostanában magánál?

- Lejár, lejár, nem tagadom, de azért én nem bekasszálni jöttem. Jó pénz nekem a nagyságos úr... ér-keserűi és kurd-csibráki Korponay László cs. és kir. kadét ur... nagyságos Korponay János ur fia.

- Hallja Bleyer, maga mégis nagyon bizik bennem. Kiskoru vagyok, rajtam be nem hajthat semmit.

Bleyer megint mosolygott.

- Tetszik tudni, én pszichológiával dolgozom, s ez engem sohase hágy cserbe. Tudom például, hogy a nagyságos ur ezt becsületbeli tartozásnak tekinti, s ha egykor nem tudná kifizetni, főbelőné magát...

A kadét összerezzen.

- Igaza van, - mormogta, - hát mit akar?

- Az ezerforintos váltó itt van nálam.

- Mondtam, hogy nincs pénzem.

- Parancsol ötszáz forintot?

- Jó lesz.

Bleyer kiolvasta a pénzt. Azzal eléje tett egy váltót.

- Ez a másik váltó. A régit itt összetépem. Ezt tessék aláírni.

Korponay fogta a tollat.

- Nem tetszik elolvasni?

- Minek? Én is megbízom magában, nemcsak maga énbennem.

És aláírta a tudja az Isten mennyiről kitöltött váltót. Hanem mikor a tollat az asztalra dobta, nem állta meg, hogy meg ne szólaljon:

- Hanem egyet kérek, Bleyer.

- Parancsoljon.

- Ha majd az ér-aszalósi birtokunk a magáé lesz, tegyen be oda engem botos ispánnak.

S itt Bleyer mosolygós arca először komorodott el.

- Hagyja el, kadét ur. Nem lesz abból soha semmi. Az én fiam épp azon módon költi el a pénzt, mint a nagyságos ur.

S eltávozott. Korponay felkötötte a kardját, s vigan csörömpölt végig a folyosón, miközben önmagát mint pénzügyi zsenit csodálta. Hogyis ne! Ezelőtt egy órával volt harmincnyolc krajcárja - azóta rendezett három rendbeli fizetséget, s van a zsebében ezerkilencven korona.

IX. A KADÉT APJA.

Korponay János urnak, László huszárkadét apjának, csakugyan volt tizenkétezer hold földje és hozzá három gyereke. Ha a tizenkettőt hárommal elosztjuk, még mindig jut egyre négyezer hold. Az öreg azonban a számtani műveletek közül csak az összeadást és a szorzást ismerte, a kivonást és az osztást nem. Azért tehát a birtokot megtartotta magának, s ő kormányozta. Amália, a leány, férjezett Szügymeghy Péterné, apanázst kapott, Balázs, az elsőszülött fiu, még külföldi gazdasági akadémiákon tanult, hogy majdan a hatalmas birtokot átvegye, László pedig, szintén apanázsszal ellátva, katonáskodott. Az öreg kitűnő gazda volt. Nem arisztokratikusan csinálta a dolgot, hogy csak buzát termesszen, hanem volt neki nagy marhatenyésztése, szeszgyára, erdőgazdasága, szervezett gyümölcs- és tojásexportja, szóval mindenből pénzt tudott csinálni. Amália apanázását, Balázs havi pénzét, sőt László ur költségeit is elbirta, maga is megélt uri módon és még egyre gazdagodott is. Ő maga szokta gyakran mondani, hogy a Korponayak sohse mennek tönkre, mert mindig van a családban *egy gróf és egy zsidó*. Zsidó alatt azt értette, a ki dolgozik és gyűjt, gróf alatt azt, a ki a készlet elkölti.

Az élő generációban a kadét ur volt a gróf, s Balázusra várt a föladat, hogy majdan munkájával az ifiur uraskodását ellensúlyozza. Balázs jól is indult, mert öt hónap óta volt Németországban és soha a száz forint havi pénzéhez pótlékot nem kért.

János ur délfelé jött haza az aszalói pusztáról, a hol a cséplést nézte s a verandai asztalon találta László kadét levelét, melyet az urfi a hitelezőkkel való sikeres küzdelme után irt az öregnek.

- Pista! Pista te!

A szolgálattelvő huszár megjelent.

- Hivd ide a szememet.

A nagyságos ur szeme pedig nem volt más, mint Sztringay Jakab, egykoron az országos levéltár dijnoka, a kit, János ur azért hozott ide, hogy a Korponayak okmánytárát rendbeszedje és lajstromozza. Mivel János ur jól fizette, kitűnő kosztot adott neki s jól bánt vele, Sztringay ur azt a taktikát követte, hogy csigalassúsággal rendezte az okmánytárát, három hónap alatt még csak János Zsigmondig jutott. János ur nem sokat törődött vele, az alku úgy szólt, hogy a tudós ifju addig ott marad, a mig az okmánytár rendbe nem jó; annál kevésbé törődött vele, mert Jakabot sok mindenféle magántitkári teendő elvégzésére is használta, a mint ezt mindjárt látni fogjuk.

- Jó reggelt, nagyságos ur, - ezzel jelent meg Sztringay a verandán. Hosszu sárga kabát volt rajta s penna volt a füle mellé dugva.

- Jó reggelt, amice. Ott a László fiam levele, olvassa föl.

Sztringay fölbontotta, szétteritette az asztalon s hozzáfogott:

Kedves apám!

Az ő felsége születésnapján tartandó ezredlőverseny miatt irok. Tudja, hogy akkor lesz nagy nyári multság, tiszti bál, nemcsak futtatás s ilyenkor nekünk ki kell vágni a rezet, mert a kisebb garnizónok mind ide jönnek, jelen lesz a hadtestparancsnok a főbb tisztekkel, asszonyokkal, sőt az idén tán a fenséges főhercegek közül is eljön egy, a mi persze a költségeket rémmódon fölsrófolja. Könnyű, nyári parádé-uniformisomat már megrendeltem Bécsben, a Szilajt, melyet apám két esztendeje küldött alá, beneveztem, meg is

raktam, a dög nem megsántult tegnap a próbagaloppban? Tenger pénzem vész rajta. Az a baj, hogy nem huzhatom ki magamat semmiből, - van itt egy polyák gróf, dzsidás, egy német báró a bécsujhelyi iskolából, két tanár a morva-fehérttemplomi intézetből, itt nyaralnak, vendégeink, hát mit csináljak? Az ezredes is rám dünnögött: Fiuk, tegyetek ki magatokért, az ezrednek a legjobb renoméja van a hadseregben, az forog kockán, ha ezek a tisztek itt unatkoznak. Azt nem is említem, hogy ezredesünk leánya is itt van már hetek óta. Apám tán sejti, hogy ez mit jelent a tisztikarra nézve? A költséges multságok egész sorozatát, s ebben a kadét sem maradhat hátra... különösen, ha Korponay...

- Megálljon, Sztringay, - szakítá félbe János ur a felolvasást.

A titkár ur fölnézett.

- Miféle korban tart a levéltárral?

- János Zsigmond korában.

- Ejnye, de lassan halad. Tíz nappal ezelőtt már ott volt.

Sztringay elvörösödött.

- Hja kérem, nagyságos ur, a tudomány nem gyorsvonat, hogy száguldjon.

- De nem is csiga. Különben ez mellékes. Máshova akarok kilyukadni. Nem volt véletlenül a kezében a testőr nagyapám bécsi levelezése az apjához?...

Sztringay elsápadt.

- Nem volt szerencsém.

- A nagyapám a legnagyobb lumpoló és a legnagyobb pumpoló volt az egész familiánkban. Amekkora hazugságokkal az az apját bolondította, az páratlan a maga nemében. Képzelse... Volt akkor egy hírneves táncosnő Bécsben, a kibe Szalvátor Miklós főherceg örülten szerelmes volt... Akkor a nagyapám egész komolyan azt írta az apjának, hogy a *császár megbízásából, a dinasztia érdekében*, nehogy nőül vegye a táncosnét, neki ki kell ütni a nyeregből a főherceget, de erre ötvenezer forint kell, küldje rögtön s a nagyapám boldogan és büszkén küldte. Hahaha!

- S aztán mi történt?

- Hát mi történt volna? A főherceg nem vette nőül a táncosnét.

- Tehát sikerült nagyságos Korponay urnak a nyeregből való kiütés?

- Eh, az egész történet a nagyapám koholmánya volt. Hahaha! Geniális gazember volt. Folytassa, Sztringay!

S a titkár ur olvasta tovább:

Augusztus tizenegy...

- Hát ez mi?

- László urfi új dátumot tett. Ugy látszik, az elejét augusztus tizedikén kezdte.

- No, halljuk!

Kedves apám, most már biztosra veszik, hogy főherceg látogatónk is lesz a multságokra. Érdekes dolgot suttognak a tisztikarban. Ő fensége után le fog szökni az a hírneves táncosné is, a ki már annyi kellemetlen feltűnést csinált...

Itt Sztringay ur zavartan köhögött.

- Mit áll meg? Mit harákol? - szólt türelmetlenül János ur.

...Szólt is Petri, mikor magunk közt voltunk: No, fiuk, az áldóját, a ki ennek az asszony-nak el tudná csavarni a fejét, nagy szolgálatot tenne a főhercegnek!

- Hát mi kell oda? - kérde van Flocken főhadnagy.

- Pénz, meg újra pénz. Ha nekem annyi volna, mint neked, Korponay, tudnám, mit csináljak.

Mikor tovább beszélgettek, kisült, hogy nem is kellene több pénz hozzá, mint tizezer forint...

János ur fölugrott, s az asztalra ütött.

- Sztringay! Még egy óránk van az ebédig. Ha maga az alatt nekem elő nem keríti a testőr nagyapám bécsi leveleit, én magát elcsapom.

- Bocsásson meg, nagyságos ur, - hebegett sápadtan az ifju.

- Mit?

- A levelek nincsenek itthon.

- Hát?

- László urfi elvitte magával, mikor husvétkor itthon volt.

- Hogy' merte neki odaadni?

- Tőlem ugyan nem kérdezte. Aztán honnan tudjam én, jámbor tudós, hogy azokat ilyen istentelen célra fogja fölhasználni?

- Ez igaz. De hát ez gaz csalás. Őseitől plagizált levelekben pumpolja az apját? Hát nem eredeti tehetség! No megállj, gazfickó!...

Föl s alá járt.

- Én itt gyönyörködöm benne, hogy épp olyan típus, mint a nagyapám, egy szeretetreméltó svihák... aztán kisül...

- Kisül, nagyságos ur, hogy még nagyobb svihák, mint a nagyságos ur tisztelt nagyapja... ha pedig így van, ne tessék rá haragudni. Mert mint tudós ember, mondhatom, hogy ez genális egy ötlet...

János ur megállt előtte.

- Sztringay ur, maga határozottan okos ember... Most már azt se bánom, ha a levéltár rendezése csigaléptekkel halad... sőt azt se bánom, ha rákléptekkel halad, visszafelé...

- Oh, nagyságos ur...

- Magát most másra fogom fölhasználni. Akasztófárávaló gazember! (Jakabnak egy arcizma se rándult. Tudta ő jól, hogy ez nem rá, hanem László urfira vonatkozik.) De van humor a lóköetőben. Mi?

És kérdőleg nézett Jakabra.

- Óriási humor, nagyságos ur, óriási.

- Hozzon ki papírt, tollat, tintát. Készüljön, majd levelet diktálok.

A mint látjuk, Sztringay nemcsak szeme, de keze is volt János urnak. - Az öreg neki készült.

Kedves fiam!

Átnézett a titkár ur vállán.

- Hogy' irta?

- A hogy' kell.

- Nem maga írja, hanem én, írja csak úgy, a hogy én szoktam.

Sztringay habozva nézett a gazdájára.

- Hogy' tetszik?

- Hát j-el.

- Vagy úgy?

És leírta: *Kedves fiam!*

- Most jó! Gyerünk tovább.

...Sztringay Jakab magántitkárom, pár nap múlva meg fog jelenni nálad Korponay Gáspár nagyapám leveleinek átvétele céljából.

Szerető apád

Korponay János.

- Ez nehéz misszió lesz. Az urfi azt hiszi, hogy én árultam el, - sóhajtott Jakab.

- Nem megy üres kézzel. Adok háromezer forintot. Kifizeti az urfinak minden kellemetlen adósságát, de a kezébe nem ad egy krajcárt se.

Sztringay kétségbeesetten nézett maga elé.

- Hát majd megpróbálom.

Vonásait még a jó ebéd se derítette föl, pedig ezt tekintette élete legkellemesebb órájának. Csak a levéltár hűvösében, a jó bőrdíványon, hol uzsonnáig aludt, tudott egy kicsit magához térni.

X. SZTRINGAY JAKAB KÜLDETÉSE.

Korponay János ur adott Sztringay Jakab ifju tudósnak háromezer forintot, hogy vigye Baltavárra és fizesse ki a fia legsürgősebb adósságait, neki magának pedig adott száz forintot utiköltség fejében.

Sztringay ahhoz a szektához tartozott, melynek jelszava: *Minek is van a világon pénz, s ha már van, miért - nincs?* Soha életében nem volt neki annyi pénze, hogy egy kocsmába be mert volna ülni azzal az elhatározással, hogy ott most istenesen kimulatja magát. Ellenben igen gyakran csak annyi pénze volt, hogy nem mert a villámos vasutra felülni, mert az a rögeszméje támadt, hogy be talál törni egy ablakot, s ebből óriási botrány támad, mert kisül, hogy összes vagyona husz krajcár.

Már most az ifju tudós egyszerre háromezer és száz forintot kap a kezébe, olyan háromezer forintokat, a melyek nem az övéi, és olyan száz forintokat, a melyek az övéi.

Mikor János ur a pénzt eléje olvasta, Jakab szeme előtt összefolyt a világ, mozgott a szoba, ugráltak a képek, s egy nagyot sóhajtott.

- Mi baja? - kérdezte János ur.

- Szédülök, nagyságos ur.

- Mitől?

- Sohse láttam ennyi pénzt életemben.

- Örüljön neki. A pénz nem boldogít.

- Szeretnék én boldogtalan milliomos lenni.

- Elég számár. No, pakkolja össze. Itt van, adok bőrtárcát hozzá. Ebbe rakja.

Jakab összeszedte a színes papirosdarabokat a tárcába, a tárcát a zsebébe tette, bucsut vett János urtól, s az ablakon akart kimenni az ajtó helyett. Nagynehezen rátalált az ajtóra, s János ur kacagása közt eltávozott.

Jakab hátradőlt a hintóban, melynek táltosai gyorsan ragadták a vasuti állomás felé. Urnak érezte magát. Zsebében annyi pénz, hogy körülutazhatná a földet... A mint szétnézett a földeken, szinte azok urának is érezte magát. Elemi erővel fogta el a vágy, hogy uri mivoltát azonnal éreztesse valakivel. A zsebében volt néhány szivar, János ur dohányzó-szobájából. Megragadta az egyiket.

- Pista, - szólt a parádés kocsisnak, - gyújtson rá.

S kellő méltósággal átnyújtott neki egyet.

Pista leharapta a végét és belefújt.

- A komiszabb fajta vendégszivarból való, - szólt fitymálva.

- Mit beszél?

- Ösmerem én, ténsur, a nagyságos ur szivarjait. A mi ott kint hever, az mind ordinaré fajta. Mikor finomabb vendég érkezik, akkor a vasszekrényből kerül elő az igazi jó szivar.

- Honnan tudja?

- Jóska, a belső inas a komám. Attól csurran-cseppen néha egy kis füstölni való.

- Nohát gyujtsunk rá.

A füstgomolyokba merülve, egy kicsit lecsillapodott. A háromezer forint eltűnt gondolataiból, mert hát az nem az övé, s pusztán olyan urnak érezte magát, a kinek száz pengő készpénz van a zsebében. Vagyis olyan urnak, a milyen szintén sohase volt életében. Az állomásfőnök köszönését leereszkedőleg fogadta, mert szentül meg volt győződve, hogy annak nincs száz forint a zsebében. Mikor a pénztáros megkérdezte, hogy hanyadosztályu jegyet parancsol, dőlyfösen odavetette:

- Első osztályut!

Mialatt a vonatra várt, mégis eszébe jutott, hogy valami óvintézkedéseket kéne tenni a pénz megőrzésére. Kért tehát az állomásfőnöktől egy revolvert kölcsön, egy hat személyre szóló revolvert, a zsebébe sülyesztette, s úgy szállt a vonatra.

Mikor már bent volt a pirosbársony kupében, akkor jutott eszébe, hogy egy nagyon stilszerűtlen dolgot cselekedett, tudniillik sajátkezüleg hozta föl a kufferjét a kocsiba. Hja, hiába, az uri állapotra születni kell! - gondolá sóhajtvá.

A kupében ült már egy ur, a kinek Jakab nem köszönt. Ő úgy fogta föl, hogy a vagyon bizonyos szigorúságra, merevségre kötelez, sőt udvariatlanságra jogosít. S ettől még az a gondolat se tartotta vissza: hátha a tisztelt szembeülvő ismeretlennek több van a zsebében száz forintnál.

A mint a vonat tovarobogott s Sztringay előkelő közömbösséggel kinézett a vidékre, hirtelen borzasztó gondolata támadt. Eszébe jutott egy amerikai rémtörténet egy vasutkirályról, a ki hirtelen megőrült s az a rögeszméje támadt, hogy ezresekkel kell szivarra gyujtania.

Hátha ő most meg talál örülni s az ezresekkel gyujt szivarra?

A hideg verejték kezdett a homlokáról gyöngyözni. Ha ez megtörténik, vége van. A három-ezer forintot sohase tudja visszafizetni. Az neki három esztendei fizetése... Hogy neki éppen most ez a számárság tudott az eszébe jutni!

A szembenülőre nézett. Rokonszenves külsejű középkorú ur volt. Sztringay határozott.

- Tisztelt uram, megtenne ön nekem egy szivességet?

- Parancsoljon, - felelt udvariasan az idegen.

- Ha ön azt venné észre, hogy én egy ezres bankóval akarnék szivarra gyujtani, ugy-e lesz szives kikapni a kezemből?...

- Az ezrest?

- Nem. A gyujtót.

- Oh kérem, - felelt az utitárs, de arca roppant furcsa kifejezést öltött, a mint Sztringayra nézett. Majd visszahúzódott egy sarokba, de folyton feszült figyelemmel nézte Sztringayt.

Az ifjú tudós pár pillanatig nyugodt volt, aztán újabb és még kétségbeejtőbb skrupulusai támadtak. Ő most bolond fejjel elárulta, hogy neki ezresei vannak. Hátha ez az ur valami vasuti rabló, a ki most már őt megtámadja és kifosztja. A szemei tényleg olyan ijesztően villognak feléje a sarokból.

Hopp, egy mentő gondolat! Miért kérte ő kölcsön a revolvert? A következő percben elővette a veszedelmes fegyvert s a töltéseket kezdte nézegetni... S abban a percben az utitárs, mint a villám, elrobogott mellette és kirohant a folyosóra.

A boldogtalan azt hitte, hogy egy örülttel került össze.

Aztán jött a konduktor, a kinek az elmenekült utas heves előadást tartott, miközben gyakran mutatott Sztringayra. A konduktor nem fogta föl olyan tragikusan a dolgot, vállat vont és rázárta Jakabra az ajtót. A minek Jakab nagyon megörült, kinyitotta az ablakot, aztán levetette a kabátját, feje alá tette a háromezer forintot, a száz forintot, a három forint husz krajcárt (ennyiből állt most a *legszűkebb vagyona*) s lefeküdt aludni. Aludt, mint a bunda, Szabadkáig.

Estére jár már az idő. Gondolta: nem megy tovább. Megáll Szabadkán s mint ur, mulat egyet. Hál' Isten, van miből.

Fiakkeren ment be a nagy fogadóba, szép szobát nyitattott magának, virágot vett a gomblyukába, finom szivarral látta el magát a nagytrafikból, aztán elment, hogy megfürödjék.

Ki lépett ki a fürdő-intézet kapuján? László urfi, a kadét.

- Jó napot, Sztringay! Hát maga mit csinál itt?

Korponay kadét halálsápadt volt és fáradtnak látszott.

- Valami baja van, urfi?

Korponay Jakab vállára tette a kezét.

- Apám rájött a turpisságra?

- Rá! De esküszöm, hogy magától. Én el nem árultam.

- Tudom, Sztringay, maga becsületes fiú. Magát azért küldte, hogy visszavegye tőlem az ükapám, a testőr leveleit.

- Azért.

- Jó, hogy jött, - szólt a kadét sötéten, - szeretem, ha családunk egy tisztviselője mellettem van. Nagy bajok vannak itt, kedves Sztringay.

- Mik vannak, könyörgöm?

- Hol lakik?

- A Pest-szállodában.

- Én is. Jöjjön föl hozzám, majd ott elmondom.

De már utközben hozzáfogott:

- Tudja, Sztringay, most van itt az Agarász-egyesület bállal, bankettel, ferblivel és makaóval egybekötött évi közgyűlése. Ilyenkor találkoznak a Szabadkától délre és éjszakra állomásozó huszártisztek és a délvidéki birtokososztály...

- Vesztett?

- Irtóztatón. Elképzelhetetlenül. Hihetetlenül.

- Hát miért játszott?

- Muszáj volt. Nem hátrálhattam meg. Az ezredet provokálták. Helyt kellett állani.

- Hogy' engedheti meg az ezredes az ilyet?

- Az ezredesünk nincs itt. Mikor a készpénzemet elvesztettem, elővettem egy blokkot és csekket állítottam ki... Ment a pénz, mint a víz.

- Mennyi?

- Fogózkodjék meg, mert elesik.

Sztringay nem fogózkodott meg, de megállt.

- Ötvenezer forint, - szólt a kadét halkan.

- Jézus Mária!

Pillanatnyi csend volt.

- És ki nyerte?

- Contenuovo gróf dragonyos főhadnagy.

- S fucscs? Végképp fucscs? Nem lehet visszanyerni?

- Azt mondta, hogy ma este revánsot ad. Azért lovagoltam egyet, hideg fürdőt vettem s megfrottiroztattam magamat, hogy friss erőben legyek.

- S csekkekkel játszik tovább?

- Nem lehet. Kézpénzzel kell kezdeni.

- Hát honnan veszi? A bajtársaitól?

- Azok már tegnap összeadtak ötezer forintot. Onnan több nem jön.

- Hát?

- Itt van az ezred-uzsorás, Bleyer. Hétre fölrendeltem magamhoz.

- Uzsoráspénzzel megy neki? Nem fog szerencsét hozni.

- Hát mit csináljak? Ha visszanyerem, jó, ha tovább veszitek, ugysis főbelövöm magamat.

Hideg verejték gyöngyözött végig Sztringay homlokán. Ekközben fölértek a kadét szobájába. Jakab ur meghányta-vetette a dolgot s nagy elhatározás fogamzott meg lelkében.

- Urfi! - szólt a komor gyerekekhez.

- No!

- Mennyi pénzzel kezdheti el?

- Háromezer elég volna.

- Nohát itt van.

Ezzel elővette a becsületes apai bőrtárcát s átadta Korponaynak. A kadét fölugrott s elkapta a kezéből.

- Magát a jó csillagom küldte, Sztringay...

- Dehogy, csak az öreg nagyságos ur, hogy ezzel fizessem ki az adósságait...

A kadét körültáncolta a szobát.

- Nohát, ez a pénz megmentett. Örült ándungom van, hogy rengeteg pénzt nyerek. Minden bizalmam és lélekjelenlétem visszatért...

Kopogtattak.

- Maga az, Bleyer?

- Igenis.

- Holnapután legyen szerencsém Baltaváron. Minden adósságomat ki fogom fizetni.

Bleyer savanyu arccal távozott. A kadét nagy léptekkel járt föl és alá.

- Maga itt hál, édes Jakab, az én szobámban, csak vettessen magának ágyat... Itt játszunk a házban, a kaszinóban... Most lemegyek a kertbe, a tisztekkel vacsorálni, megiszom egy sört, két spriccert... többet nem... aztán kilenckor kezdődik a tánc...

Megcsókolta Jakabot s füttyöreszve eltávozott. Magával vitte a bőrtárcát és benne Jakabnak a száz forintját is! Jakab legszűkebb vagyona e pillanatban negyven krajcár volt. A fogát csikorgatta. Még csak mulatni se mehet, hogy jól leihassa magát. Hogy' fogja most már eltölteni ezt a kínos éjszakát?

Hozatott föl vacsorát, bort, sört, evett, ivott, szivarozott, s tiz órákor lefeküdt. De nem aludt. Éjfél volt s még nem jött szemére álom. Végre úgy kettő tájban a fáradtság elnyomta.

Hajnalban egy dördülésre kiugrott az ágyból. A kadét rugta be az ajtót s jött cigányostól, meg néhány fiatal tiszttől.

- Van szerencsém, uraim, az én üdvöskémet, Sztringay Jakabot bemutatni.

- Jakab, nem Jakab, szervusz, igyál; - kiáltott egy hadnagy s megcsókolta az ifju tudóst.

- Mi ujság? - kérde az reszkető hangon.

- Hát nem látod, Jakab? - szólt Korponay. - Lekvitteltem a tegnapi veszteséget és még nyertem huszonnégyezer forintot. Huzd rá, füstös! Pezsgőt hozzatok!

Ezzel odahajította a bőrtárcát Sztringaynak. Az még néhány pohár pezsgőt fölhajtott s mialatt a társaság elhelyezkedett, ő a bőrtárcával a maga szobájába osont, a pénzt a feje alá tette, az ablakot besötétítette, az ajtót lezárta s édesdeden elaludt, mint a ki egy nagy tettet, jó tettet, nemes tettet vitt véghez.

XI. JAKAB MINT OLIVÉR.

Sztringay Jakab ajtaját vagy ötször megrohanták az ifju tisztek, hogy a szökevényt kihuzzák az ágyból és beilleszszék multságuk keretébe. De az ajtóval se bírtak, meg az ifju tudóst se voltak képesek édes álmából fölzavarni. Valamelyik kezdő kadét (ilyesmi csak kezdő kadétek agyában támadhat) azt indítványozta, hogy dinamitpatronnal kell az ajtót fölrobbantani, a mi - mint abszurdum - természetesen közhelyesséssel találkozott. Egy hadnagyot azonnal el is küldtek dinamitpatronért. Ez föl is verte a legközelebbi patikát s az álmos laboránstól dinamitpatront kért. A laboráns ijedten becsapta az ablakot s csak az üvegen keresztül ordított ki, hogy a fűszeresnél kapható. A fűszeres azonban messze volt, odáig a hadnagy ur a friss levegőtől teljesen kijózanodott s elment haza lefeküdni. Korponay és bajtársai vártak egy darabig, közbe egy méltatlankodó bécsi vigécet kihoztak a szobájából, s velük mulatni kényszerítették. Ekkor, már teljes reggel lévén, valakinek az az ötlete támadt, hogy menjenek gőzfürdőbe. Általános helyeslés. Mind elmentek. A vigéc is, a cigányok is.

Mint mondám, az ifju tudósnek édes álmai voltak. Nagyobbreszt gondviselésnek álmodta magát s mint angyal szállt le az égből a Korponay-család fölött örködni. De álmodta magát milliomosnak is, kinek pincéjében halomszámra állt az arany.

Dél volt, mikor fölébredt.

A mint a szemét kinyitotta, első mozdulata az volt hogy a vánkosa alá nyult: megkönnyebbülten lélezett föl, a pénz megvolt. Aztán fölkelt, kinyitotta az ablaktáblákat, kinyitotta a pénzesztárcát, s a bankókat kirakta az asztalra. Huszonháromezer forint volt előtte ezres, százas és tizes bankókban. Istenem! Neki ez (a mostani állapotot véve alapul) majdnem negyven esztendei fizetése. Egész életére el volna látva, ha ezt a pénzt a magáénak nevezhetné. Sőhajtva visszapakkolta, újra a vánkos alá tette s csöngetett. Már rég leshették az ébredését, mert a pincér azonnal bent termett.

- Hány óra?

- Most harangozták a delet.

- Korponay kadét ur alszik még?

- Nem tudom, kérem, de egy huszár várja kint a nagyságos urat már régóta, az tán tudja.

- Küldje be!

Egy pár sarkantyú pengett, nyílt az ajtó, egy fiatal huszárgyerek lépett be, szalutált, összecsapta a csizmasarkát s szólt:

- Közhuszár ifjabb Csomor Ferenc jelen!

- Miért ifjabb? Nem ismerem én az idősebbet se.

- Az annak a rendje, könyörgöm, mert az apám is Csomor Ferenc.

- Helyes. Mit akar?

- Nagyságos Korponay kadét ur részéről vagyok küldeményben, mert én vagyok az ő tiszti szolgája.

- Helyes. Hol van a kadét ur?

A huszár ezalatt körülnézett és se kardot, se uniformist nem látván sehol, rájött, hogy civilvel van dolga. Erre önkényt *ruth*-ba helyezkedett.

- A kadét ur az összes tiszttal még reggel visszatért Baltavárra. Mindenét itt hagyta, olyan gyorsan hazament. Csak éppen annyi ideje volt, hogy nekem megmondta, hogy az első emelet hetedik ajtó előtt álljak posztot és várjam meg, míg az az ur fölébred...

Sztringay bámulva hallgatta.

- Mi történt, hogy olyan gyorsan hazamentek?

- A kik nem tudnak semmit, azok azt mondják, hogy a korszkomendáns hirtelen megérkezett...

Itt a fiú szünetet tartott s hamiskásan hunyorított.

- Én azonban tudom, hogy ez nem igaz.

- Hát mi az igaz?

- Nagy baj vót a gőzfürdőben. A tiszttal bevitték az egész bandát s ott muzsikáltatták magukat egy szál kötényben. A bőgőt ráeresztették a vízre, a cigányt ráültették s csónakáztatták; mikor a civilek méltatlankodtak, a hideg vízbe dobálták őket. Nagy csődület vót, s a fürdős rendőrökért szaladt. Ekkor betoppant ezredes ur Malaczkay... A többit tetszik gondolni...

- Volt ott hadd el hadd!

- Öt perc alatt a tiszttal föl voltak öltözködve s az ezredes zárt kocsikban az állomásra vitte őket. Ha nem huszártisztek lettek volna, hát a tömeg tán meg is hajigálta volna őket... de így nem merték...

- Hát most mi lesz ebből?

A huszár megpödrölte a bajuszát.

- Az ezredes ur nem igen érti a tréfát. Szobaáristom, még pedig kemény.

- És mit izent nekem a kadét ur?

- Tessen mindent kifizetni, tesszen Tapsi kisasszonyt meglátogatni s tesszen pénzt Baltavárra vinni.

- Hát maga most mit csinál?

- A kadét ur holmiját már összeraktam, a tekintetes urral a dolgomat elvégeztem, megyek én is a gazdám után.

- Jól van, huszár Csomor, maga derék fiú, jól végezte a dolgát...

- Két gimnáziumot végeztem Halason, a kapitány ur mondta, mihent berukkoltam, hogy olyan intelligens vagyok, hogy muszáj privátdinernek lennem. Most is nála vónék, de Petri hadnagy ur elnyert tőle, a hadnagy urtól meg a kadét ur...

- Van pénze?

- Igenis nincs.

- Fogja, itt van öt forint. Mehet!

A huszár szalutált és sarkon fordult.

- Hé, huszár, megálljon.

Ekkor jutott eszébe a megbízásnak egy nagyon fontos, de nagyon homályos pontja.

- Nem tudná megmondani, hogy ki az a Tapsi kisasszony?

- Ezt, könyörgöm, nem tudom. A gazdámnak már nem volt annyi ideje, hogy ezt megmagyarázza.

Ujra sarkon fordult s elment.

Sztringay csöngetett. A főpincér ott termett.

- A számlát! - mondá nagyuri hanglejtéssel. A huszonháromezer forint gőgje szólt belőle.

- Csak a nagyságos urét, vagy az összes tiszt urakét?

- Mi közöm a tiszt urak számlájához?

- Kérem, kérem, jó pénz az, ismerem személyesen az összes tiszt urakat... csak azért kérdeztem, mert azt hittem, talán a nagyságos urat bízták meg... ők váratlanul megfosztatván a fizetés lehetőségétől.

- Tudom. Hát én csak a magam számláját és Korponay László kadét urét fogom kifizetni.

- Ah, Korponay nagyságos urét. Az a legjobb pénz. Bár minden vendég olyan ur volna, akkor a világon a legjobb mesterség a pincérség volna... Valami rokonának tetszik lenni?

Sztringay fölfujta magát.

- A jószágigazgatója vagyok.

- Kezét csókolom, méltóságos ur, igazán nagyon derék dolog, hogy a méltóságos ur így nyomon követi az urfit s mindjárt fizet... ez borzasztóan fokozza a kadét ur hitelét. Ez már, tessék elhinni, a jövő héten bent lesz a pincérek lapjában...

(Közben cigarettával kínálta Jakabot.)

- Nagy birtokuk lehet a Korponayaknak.

- Huszonnégyezer hold, - vetette oda Jakab mester. Most már bent volt az imponálásban, hát folytatta.

A pincér elhűlve kérde:

- S mennyi lehet annak az értéke?

- Huszonnégy millió.

- Az nem lehet! - szaladt ki a pincér száján.

- Hja, én a tokaji szőlőt is beleszámítom, - korrigálta a dolgot Sztringay, a kinek a buzaföld, szőlőföld s egyéb föld értékéről csak homályos sejtelmei voltak.

- Hát az mennyi lehet?

- Ötszáz hold.

- Huj, huj, ez maga is hercegi vagyon.

- Királyi.

- S tán dohányföldje is van?

Sztringay érezte, hogy ismeretlen talajon mozog, jónak látta a csevegést megszüntetni.

- Ne fecsegen! Hozza a számlát!

- Az egész szezonról?

- Miféle szezonról?

- A kadét ur szezononkint szokott fizetni, s az aratásig terjedő szezonnal még tartozik.
- Én csak a mostani kirándulást fizetem. A mit nem láttam, ahhoz semmi közöm.
- Nagyon helyes elv, kezét csókolom.

Ezzel elrohant, de egy félperc múlva visszarohant.

- Méltóságod nevére méltóztatik parancsolni a számlát?
- Jó lesz.
- Szabad kérnem becsesét?
- Miféle becsemet?
- A becses nevét.
- Sztringay Olivér.
- Köszönöm, - s végképp elrohant.

A mint látjuk, Jakab mestert a vagyon már oly előkelővé és gyávává tette, hogy ősi Jakab nevét megtagadta és elvetette. Egy kis lelkiismeretfurdalást érzett a felett, hogy ő, a ki szerette magát a tudomány bajnokának tartani, ily kevéssé tudta legyőzni a hiuságát. De aztán többször hangosan ismételte: *Sztringay Olivér, Sztringay Olivér*, s az lett a vége, hogy egészen beleszeretett ebbe a névbe. Mennyivel előkelőbben hangzik, mint *Sztringay Jakab* - pfuj! még angol király se lenne most már *Jakab* névvel.

Kiment a folyosóra cigarettázni. A mint lenézett a kerti étkezőbe, látta, hogy ott ül a pincérek haditanácsa, a vendéglős elnöklésével: most készül a számla. És Sztringayt kinos tépelődés fogta el. Fizesse-e ő ezt a gaz és előreláthatólag hamis számlát urasan, szó nélkül, mint jószágigazgató és Olivér, vagy alkudjék, mint titkár és Jakab. Végre elhatározta, hogy ur lesz és ostobául fizet, mint a köles.

A számla szerénysége meglepte. Összevissza száznegyvenöt forint harmincnégy krajcár volt. Ez a harmincnégy krajcár természetesen csak azért szerepelt ott, hogy a számlának pontos és autentikus pofája legyen. Sztringay szerénynek találta a számlát, pedig tudta, hogy a kadét és ő legföljebb hetven-nyolcvan pengőt költöttek el, de mégis szerénynek találta, mert azt is tudta, hogy ha háromszáz forintot kértek volna, ő azt is szó nélkül megfizette volna. Egy szem-hunyorítás nélkül fizetett, öt forintot adott borraivalól a főpincérnek s aztán lement a kertbe ebédelni.

Ekkor jutott eszébe Tapsi kisasszony, a kivel neki még elintézetlen ügye van. Azonnal oda-intette a főpincért.

- Hallja, ösmeri maga Tapsi kisasszonyt?
- Hogyne ösmerném Borhidy Tapsikát? Ő a helybeli szintársulat tagja. A társulat ugyan most valami fürdőhelyen játszik, de a kisasszony itt maradt.
- Előkelő színésznő?
- Nagyon szép. Sokan bolondulnak utána a városban.
- Mi köze hozzá Korponay kadétnak?
- Tavalý párbajt vívott érte a főjegyzővel.
- Tehát a kadét szerelmes a kisasszonyba?
- Vagy a kisasszony a kadétba.

- Tisztességes leány?
- Mióta a kadét ur megverekedett érte, nagyon rossz hire van.
- Hogy' érti ezt?
- Nem mondhatok róla rosszat, mert nagyon jó kuncsaft.
- Hát ezt hogy' érti?
- Ugy, hogy szeret mulatni, de mindig ott van a mamája is.
- S ki fizeti a mulatságot?
- Több mint egy év óta Korponay kadét ur.

Ezalatt Jakab mester egyre azon tűnődött: miért kell neki Tapsi kisasszonyt meglátogatni? No de mindegy, ez az utasítás, hát megteszi. Ehhez azonban előkészületek kellenek. Azonnal rendelt száz darab *Sztringay Olivér* vizitkártyát, magához rendelt egy szabót, egy borbélyt, a szabótól vett készen egy elegáns sötétkék ruhát, a haját felsüttette, a bajuszát kihuzatta, hozatott egy tucat nyakkendőt s egy hófehéret felkötött, hozatott sárga keztyűt, egy ezüstgombos sétatálcát, virágot a gomblyukába, s kiadván a rendeletet, hogy menjenek fiakkerért, a tükör elé állt, s meglelégedve konstátálta, hogy Jakab örökre eltűnt, éljen Olivér!

XII. TAPSIKA.

Legyünk kiméletesek az emberi gyöngeségek iránt és nevezzük Jakabot ezentul Olivérnek.

A mint láttuk, óriási előkészületeket tett Tapsi kisasszony meglátogatására. Minél jobban kivetkezett a rendes bőréből, annál izgatottabb lett. Próbáljátok a sündisznót megfosztani tüskéitől, szeretném látni, hogy mi lesz belőle. Bizonyos, hogy nyugtalan és ideges lenne, épp úgy, mint Olivér. Hozzájárult még az a körülmény, hogy az ifju tudósnek sejtelve se volt arról, hogyan kell a nőkkel bánni. Budapesten szerette a nőgyülölőt játszani, de csak azért, mert a nők egyáltalán nem törődtek vele. S mindezt fokozta az, hogy sejtelve se volt arról, miért kell neki ezt a csudálatos nevű kisasszonyt fölkeresni. Betetőzte lelkiállapotának komplikációját az a rettenetes summa pénz, melyet a zsebében hordott.

De hogy Olivér lelkét a történelmi buvárlások mégis megedzették, kitűnik abból, hogy a mint a színésznő lakásának ajtaja elé ért, szívdobogása megszűnt s merészen megkopogtatta az ajtót.

- Szabad! - felelt egy női hang.

Olivér benyitott. Konyhába jutott, hol egy cseléd vasalt, egy idős hölgy pedig bizonytalan színű, hogy ne mondjuk piszkos pongyolában, egy óriási bögre kávéba kiflit mártogatott.

- Jó napot kívánok. Én Borhidy Tapsi kisasszonyt keresem.

A néni ölébe süllyesztette a bögrét s figyelmesen végigmustrálta az ifjut.

- A leányom, - mondá nyomatékkal, - éppen énekleckét vesz. Micsoda ügyben tetszik keresni?

- Nagysád a mamája? Akkor engedje meg, hogy bemutassam magamat, én Sztringay Olivér vagyok...

Az idős hölgy valószínűleg a regényeket is olyan hatalmas bögre-szám fogyaszthatta, mint a kávé, mert az Olivér név láthatólag hatott rá.

- Ah, Olivér? Nagyon örvendek...

- Korponay László kadét megbízásából jövök...

- Ah, Korponay! (Ez a név pláne nagyon hatott a mamára.) Talán a barátja?

- Az vagyok.

- Tessék beszélgetni. Az énekleckének tüstént vége lesz.

Bevezette egy háromszobás, egyszerűen, de izléstelenül butorozott lakásba. Sztringay feszes eleganciával leült egy fotelbe, mely megbiccent, elárulván, hogy egyik lába el van törve. A szomszéd szoba ajtaja be volt téve; odabent vert valaki egy teljesen elhangolt zongorát s egy női hang vékonyan, de hamisan énekelt hozzá. A mama szintén leült egy fotelbe, mely szintén nagyot billent, elárulván stb. A mama egy darabig hallgatott, mintha nem akarná Olivér élvezetét, mely a szomszéd szobából szállt felé, rontani, aztán megszólalt:

- A trubadur.

- Parancsol? - kérde Olivér szolgálatkészen.

- Azt mondom, hogy a trubadur.

- Azt mindjárt gondoltam, - felelt Olivér. Hogy miért mondta éppen ezt, a fölött ő maga is hosszabb ideig tündődött, de eredménytelenül.

- Sztregovay ur szereti a zenét?

- Nagyon.

- Szokott operába járni?

- A mig Pesten laktam, gyakran.

- Most a birtokán tartózkodik?

- Ott.

(Hát mit mondjon egyebet? Hátha ez a látogatása ismeretlen célját elősegíti?)

- Ugy-e, a Korponayak dúsgazdagok? - szólt a mama hirtelen, bizonyos mohósággal.

De Olivér eszén volt.

- Na, megjárja; de sok gyerek van hozzá.

- Ugy? - szólt a mama olyan csalódott hangon, mintha a gyermekek nagyobb száma őt valami jussában megrövidítené.

Szünet A zongora a végső akkordokat zörögte, a kisasszony halkán trillázott Vagy tán gargarizált? Olivér nem volt vele tisztában.

- Vártuk mára Korponayt, bejelentette, hogy jön...

Sztringay előtt derengeni kezdett küldetésének célja.

- Nem jöhetett. Nagysádtok tán tudják már az okát.

- Igen, az a nagy gőzfürdői botrány... Istenem, a fiatal vér milyen könnyelmű.

- Épp azért jöttem én, mert „Laci” nem jöhetett.

- Őt kimenteni? Szép, hogy gondolt ránk. Igazán derék dolog.

A szomszéd szobában a toroköblögetés befejeződött. A mama hirtelen fölugrott s egy *bocsánat* szót vetvén oda Olivérnek, berohant. Olivér körülnézett. A szoba legnagyobb fala tele volt arcképekkel: a felénél több huszártiszti fotográfia volt. Ühm! Az ember rögtön tisztában lehetett vele, hogy ő nagysága hiven ápolja a polgárság és a katonaság közt a jó viszonyt. Olivér éppen közelebbről készült szemügyre venni az arcképeket, mikor Tapsi kisasszony megjelent.

Szeccessziósan volt fésülködve és vörös pongyolát viselt. Előre fésült haja teljesen elfödte a homlokát és a halántékát, épp úgy, mint empire-pongyolája az idomokat. Hajába pár szál fehér rózsa volt tűzve. Arca merész, mondhatnók kihívó volt. Az a típus lehetett, mely a vidéki színházaknál rendszeren elnyomja az igazi tehetségeket, mert szemtelen snájdigságát s degazsirt biztos föllépését hamar tálentumnak veszik, s a rajongók egész serege csoportosul köréje. Különben gyönyörű fehér fogai voltak s rémitő módon affektált.

- Jó napot, Sztregovay...

- Sztringay.

- Igen, Sztringay, örülök, hogy látom legalább magát, ha már „Laci” nem jöhetett el.

S ezzel bizalmas belsőséggel megrázta Olivér kezét.

- Laci? - szólt ez némileg elképedve.

- Na igen, Korponay.

- Hát olyan bizalmasan vannak, nagysád?
- Nem lehetek-e bizalmas egy olyan emberrel, a ki a vérét ontotta értem?
- A vérét?
- Na igen, párbajban.
- Ugy tudom, ott a más vérét ontotta.
- Na igen, de a maga életét kockáztatta.
- E szerint nagysád kedvese Korponay kadét urnak? - szólt nyugodtan az ifju tudós.

A leány szeme egyet villant, arca vonaglott, mintha haboznék a sirás és a nevetés közt, aztán két könnycsepp gördült alá a szeméből, arca biborvörös lett; majd fölugrott s végszóra belépő anyjának neki futva, jobb vállára borult.

- Anyám, oh édes, jó anyám. Ez az ur engem Korponay kedvesének tart.
- Mit hallok? - szólt a mama s villogó szemmel nézett a szerencsétlen oklevéltárnokra.

Olivér egy darabig feszengett a bicegő széken, aztán szintén fölkel.

- Bocsánat, nagysádtok engem félreértettek...
- Magyarázza ki magát az ur! - harsogott a mama.
- Én nem *állítólag* mondtam, hanem *kérdőleg*, hogy az-e? Ez pedig nagy különbség.
- Semmi különbség! Maga a föld legtisztább virágszálát rágalmazta. Ha nem tekinteném, hogy „Lászlónk” barátja, hát kipöndöríteném...

Erre a sértésre az ifju tudósnak a füle melegedni kezdett. A fölmelegedés a Sztringayaknál rosszat szokott jelenteni. Ez azt jelenti, hogy ugyanabban a testben most más lélek jutott uralomra. Olivér tekintete végigfutott az arcképeken s aztán epésen így szólt:

- Bocsásson meg nagysád, a kinek a falán ennyi huszártiszt lóg...

Erre egy olyan jelenet következett, mely a szinpadon zajos tapsokat jövedelmezett volna Tap-sikának. A kisasszony odarohant Olivérhez, megragadta a kezét s a fotografiák elé vonszolta.

- Hát nézze meg, számlálja meg... nyolcvanöt darab... és ez mind Korponay kadét.

Olivér elbámult.

- Csakugyan. De hát épp ebből nincs-e jogom következtetni, hogy a kisasszony és a kadét...
- Nincs, mert ha éppen tudni akarja, én az ő jegyese vagyok...

Többször hangoztattuk, hogy Olivér ifju volt, tudós volt és Jakab volt. Ezen három tulajdonságánál fogva járatlan vala a világ hivságos dolgaiban és sejtelve se lehetett például a következőkről: Ha egy pályája kezdetén levő alsóbbrendű színésznőnek egy nagy ur udvarolni kezd, eleinte a viszony teljesen tisztességes keretekben mozog, mert eleinte minden színésznő azt hiszi, hogy az illető nagy ur őt feleségül fogja venni. Borhidy Tapsi kisasszony, bár a *Nagy-Becskereki Közlöny* egyizben azt írta róla, hogy a *délvidéki magyar színművészet egyik fényes csillaga*, tudta jól, hogy reá valami rendkívüli nagy jövő nem vár, s ezért, mint a színházi nyelven mondták, *utazott* Korponayra, kinek gazdagságáról mesés hírek keringtek. Mióta Korponayt ismerte, nem fogadott el senkitől semmit, ábrándos szerelmet szimulált a kadét iránt, s becsületességét mindenkivel, de különösen a kadéttal szemben megőrizte. Az állapot annyiban tűrhető volt, mert Korponay ellátta őt pénzzel, de a bizonytalanság mégis untatta a

délvidék csillagát, különösen mert a kadét nem nyilatkozott határozottan, hivatkozva kiskorúságára és alacsony rangjára. De Tapsika nem vesztette még el minden reményét.

Mondanunk sem kell, hogy az ifjú tudósban meghült a vér e vallomás hallatára. Na, ha ezt az öreg Korponay János ur hallaná! Micsoda frissen vágott mogyorófpálcával döngetné el a drágalátos urfit. S e percben egy nagy gondolat támadt benne. A véletlen talán most adta kezébe a Korponay-család sorsát, ő van kiszemelve, mint egy jó szellem, hogy belekapjon a család sorsának kerekeibe s egyet fordítson rajtuk. Végigsimitotta a haját, végig begombolta a kabátját s bizonyos ünnepélyességgel szólt:

- Örvendek, nagysád, hogy végre a dolog velejére tértünk. Hát tudja meg, hogy én éppen e végett jöttem...

- Mi végett?

- Hogy nagysádtokat kiábrándítsam, hogy nagysádtoknak megmondjam, hogy ne is álmodjanak ilyen szerencséről... Lehetetlen, abszurdum, agyrém, örültség, nevetséges...

- Micsoda?

- Hogy nagysádot Korponay kadét nőül vegye.

- Ki mondja ezt? - harsogott a mama, miközben fölgürte a pongyolája ujjait.

- Én mondom a család nevében és megbizásából.

- Ah, - s a kisasszony egy könnyű sikoltással egy karszékbe esett.

A mama nem reflektált rá. Tudta, hogy nem halálos nyavalya az, a mi a kisasszonyt fojtogatja. Annál inkább reflektált Olivérre. Eléje állt és nagyot toppantott.

- Ez arcátlanság, tudja? Tönkretenni a leányomat s aztán megugrani! - rikoltott.

- Tönkretenni? Hisz nem is volt viszonya vele! - kiáltott Olivér.

- Viszonya nem, de tönkretette a szerencsáját. Tudja, kit utasított vissza egy év alatt? Egy földbirtokost, egy tanárt, egy ügyvédet, egy járásbirót, egy fővárosi hírlapírót, egy korona-takarékpénztári igazgatót, mint szövetkezetet. Ez szemtelenség. Az udvarlók egész tömegét elriasztotta... Tudja? De ezt nem hagyjuk annyiba... Majd rámegyünk arra a drágalátos Korponayra... Vért fog izzadni az urfi... Ha az ezredes nem segít, a királyhoz megyünk. Tudja?

Ezzel fölragadott egy cirokseprőt. Olivér nem várta meg, hogy mi célból ragadta föl, hanem ügetett kifelé. Az ajtóból még egy pillantást vetett vissza a csatatérre. Akkor látta, hogy csalódott: a cirokseprővel a mama Korponay nyolcvanöt arcképét verte le a falról.

XIII. OLIVÉR MINT JAKAB.

Sztringay meg volt elégedve a Borhidy Tapsikánál lefolyt jelenettel. Meg volt győződve, hogy ő teljesen Korponay László s különösen a Korponay-család intenciói szerint járt el, midőn Tapsikával szakított. Elment a cukrászboltba, hogy izgatott kedélyét egy kis jegeskávé-dáridóval lehűtse. A negyedik porciónál már annyira lehült, hogy egy rendkívül józan gondolata támadt. Fölment a Dél-Bácskai Takarékpénztárhoz s kétszáz forint kivételével az egész pénzt, vagyis huszontháromezer forintot betette. A takarékpénztári könyvecske már nem zsenirozta. Nem azért volt vizsgázott könyv- és oklevéltáros, hogy egy ilyen kis könyvet ne tudjon megőrizni. Aztán fiakkerezett egy órát s végre visszatért a fogadóba, hogy pakkoljon és a kadét után menjen Baltavárra. Itt megtudta, hogy a délutáni vonat már elment s a legközelebbi csak éjfél után egy órakor indul. No, akkor még a színházra is itt maradhat.

Föltéve és megengedve, hogy egy olyan nagy vidéki városnak, mint Szabadka, télen át jó szintársulata van, azt már se föl nem tehetjük, se meg nem engedhetjük, hogy nyári szintársulata is jó legyen. Budapesten is óriási különbség van egy téli és egy nyári előadás, egy téli és egy nyári primadonna között. Más a művészet a kőszínházban és más a fából készült színházban. Más a hangulat a színházban, mikor fűtve van és más, mikor a nyár melege fűt be a közönségnek. A valódi művészet ott kezdődik, a mikor már nem zöldel a nyárfa az ablak előtt s ott végződik, mikor már nyílnak a kertben a réti virágok.

Ilyen körülmények közt Jakab mester egészen nyugodtan léphetett be a szabadkai nyári szinkörbe, biztos lehetett a felől, hogy ott jó előadást látni nem fog.

De látott mást, a mi őt örömmel töltötte el: az első ember, a kibe beleütközött, Szodoray Valér festőművész volt.

Szodoray Valér egyike volt azoknak a nagy tehetségeknek, a melyek hazánkban nagy számmal fordulnak elő s különös ismertető jelük, hogy nem lesz belőlük semmi. Rajztanárnak készült, de korán rájött, hogy ez egy tisztességes polgári foglalkozás s így neki, mint művésznak és tehetségnek, derogál. Azért aztán nem végezte el a szükséges iskolákat, hanem elkezdett vicclapokba rajzolni, szétforgácsolta a talentumát, sokszor genialis dolgokat csinált, sokszor rossz mázolásokat produkált, de ő és barátai mindig el voltak ragadtatva. Természetes, hogy ilyen körülmények közt semmi se lett belőle. Sztringayval való barátságuk onnan eredt, hogy egyszer Budapesten, a Lövész-utcában együtt laktak két esztendeig, - egy hazájuk, egy Istenük, egy szobájuk és egy frakjuk volt.

- Jakab!

- Valér!

Kölcsönösen mustrálták egymást. A piktor fehér ruhában volt, kezében nagy panama-kalaputánczot tartott.

- Jakab, te nagyon elegáns vagy. Tán fölvitte az Isten a dolgodat?

- Eléggé! - felelt ez nyugodt büszkeséggel.

- Emlékszel azokra az időkre, mikor piritóst ebédeltünk és kapucinert vacsoráltunk?

- Hogyne!

- S most mi vagy?

- Magántitkára a dúsgazdag Korponay Jánosnak.

- Szóval olyan belső cseléd.
 - Tiltakozom. Tudományos munkát végzek nála. A Korponaynak levéltárát rendezem.
 - Meg cipőt pucolsz? - szólt gunyosan a művész. - No, de legalább nem piritóst eszel és nem kapucinert iszol rá.
 - Hát te?
 - Én megőriztem függetlenségemet és megtartottam szabadságomat.
 - Vagyis koldus maradtál.
 - Az. De néha jól megy a dolgom. Például itt.
 - Mit csinálsz itt?
 - A polgármester arcképét festettem, s olyan jól érzem magamat, hogy nem tudok elmenni... Erős szálak fűznek ide...
 - Szerelem?
 - Erősebb szálak.
 - Adósság?
 - Eltaláltad.
 - Javithatatlan.
 - Könnyü nektek, gaz kapitalistáknak.
- Egymás mellé ültek egy hátulsó zártszéksorban, s Borhidyné mamának egy páholyba érkezése Sztringayt arra bírta, hogy Valérnak elmondja, hogyan szakitott ő a Korponay-család nevében Tapsikával.
- Hát te vagy az? - szólt elbámulva a piktor.
 - Kicsoda?
 - A kávéházban hallottam, hogy valami Sztregovay Olivér báró a kadét nevében megjelent s fölmondta Tapsikának a barátságot.
 - Az én vagyok.
 - De Sztregovay?
 - A mama rosszul értette a nevemet.
 - De Olivér.
- Jakab elvörösödött.
- A mama rosszul értette...
 - A Jakabot Olivérnek? Ez már csodálatos süketség... Megállj csak... Mást is hallottam. Tapsika rögtön levelet írt Rakonczay szerkesztőnek... a ki ott a kávéházban kijelentette, hogy még ma meg fog enni...
- Jakab elsápadt.
- Hogy' érti ezt?
 - Ez képleges kifejezés. Annyit jelent, hogy vagy megver, vagy pofonüt.
 - Köszönöm. Ki ez az ur?

- A legrettegettebb szerkesztő Szabadkán. Tapsiba szerelmes és elgázol mindenkit, a ki őt nem dicséri. Tudod, itt is úgy van, mint Budapesten. Minden jól szervezett színésznőnek van egy ujságírója, esetleg kettő, a ki őt dicséri, a konkurrensait pedig marja. Hát ez egy félelmes krakéler.

- Bánom is én, - felelt Jakab gyöngye hangon, - én nem párbajozok.

- Ő se.

Jakab bámulva nézett a piktorra.

- Ő se?

- Nem. Épp ez az ereje. Hisz már régen elpusztult volna, ha tenné. De botozkodni, pofozkodni, becsületsértést elkövetni szóban és írásban, arra mindig kész. Ni, de ott van!

S ezzel Borhidyné mama páholyára mutatott, hol e pillanatban jelent meg egy erőteljes, jól táplált, magas termetű fiatalember. Borhidyné zajosan, hevesen magyarázott neki valamit, s aztán hirtelen lemutatott az ifju tudósra, a ki úgy érezte, mintha a mama kinyújtott karja a bordáit bökte volna keresztül.

- Most pécézett ki téged, - sugta biztatólag a piktor.

- Mit csináljak? - kérdé kétségbeesetten Jakab.

- Egyelőre várakozó álláspontra helyezkedünk.

Jakab nyugalmat erőltetett, de félszeggel az anyatigris, értsd Borhidyné mama páholyára sandított. Rakonczay szerkesztő ur csakhamar eltűnt onnan.

Pár pillanat múlva a jegyzető jött Jakabhoz.

- Sztregovay báró urhoz van szerencsém?

- Az vagyok.

- Tessék kijönni az előcsarnokba, egy ur kéreti.

Jakab, az ártatlan Jakab persze gyanútlanul kászolódott, mikor Valér megragadta.

- Mit akarsz, az Istenért?

- Nem hallottad? Hivatnak.

- Ez Rakonczay. Azért hivat, hogy odakint pofonüssön.

Jakab visszaroskadt a székbe s homlokán hideg verejték jelent meg.

- Mit csinálunk? - hebegte.

A piktor megvetőleg szólt:

- Látszik, hogy kapitálista lettél, ugyancsak meggyávtál. No, de bebizonyítom neked, hogy én még a régi, hű cimborá vagyok. Elrendezem a dolgot. Mióta fejéhez vágtam egy sörös korsót, benső baráti viszonyban vagyok vele.

Fölkelt. De mielőtt kiment, odahajolt Sztringayhoz.

- Szükség esetén mennyi pénzzel rendelkezel?

- Van kétszáz forintom.

- Bőven elég.

Ezzel kiment. Odakint a következő párbeszéd fejlődött ki Rakonczay Mór, *A nép joga és vidéke* szerkesztője és Szodoray Valér festőművész között.

- Te hívtad Sztregovay bárót?

- Én. Miért jössz ki te?

- Hja, ő nem reagál egy ilyen ordináré izenetre. Nagy ur az, barátom, nekem különben pártfogóm és tanulótársam.

- Ugy?

- Nem ajánlom, hogy sokat okoskodjál vele, mert a báró galamblövő és oroszánvadász, elég egy fenyegető mozdulat, hogy keresztül löjjön, mint egy kutyát. Amerikában megszokta, hogy a hátulsó zsebében mindig legyen egy hatlövetű revolver.

A szerkesztő arcán látszott, hogy rettentően meg van lepve. De csak egy percig. Aztán teljes hidegvérrel így szólt:

- Csalódom fiam, én a báró kalandjait nagyon jól ismerem. Nem tervezek ellene semmit, sőt meg akarom őt interviuvolni lapom számára. Barátom, ritkaság, hogy egy ilyen érdekes személyiség vetődjék városunkba.

- Ha így van, akkor ezennel az ő nevében meghivlak vacsorára. Sőt kérlek, eredj előre a Bárányba és rendelj három személyre vacsorát. Pezsgőről se feledkezzél meg.

- Ne busulj! - kiáltott a szerkesztő, a ki egészen átalakult, melegen megrázta a piktör kezét s el akart rohanni, mikor Szodoraynak valami jutott az eszébe s megfogta.

- Te Móric, ne feledd, hogy a báró nagyon hallgató ember s legjobban szeret arabsul beszélni.

- Az jutott ugyanis eszébe az óvatos Szodoraynak: hátha Jakab nem lesz képes afrikai vadász-kalandokat hazudni? Ezt kell a hallgatósággal leplezni.

Hogy pedig az arabs nyelv fölemlítése mit jelent, azt tüstént fogjuk látni.

Valér visszatért a nézőtérre, hol Jakab szívszakadva várta. Hallván a kiegyenlítést, megkönnyebbülten sóhajtott föl, de az anzárgolás némi aggodalommal töltötte el.

- Mi az ördögnek zuditottad a nyakamba a vacsorát, az oroszánkalandokkal?

- Az oroszánkalandokra szükségem volt, hogy megijedjen, a vacsorára pedig, hogy a jóakaratát teljesen megnyerjük. Különben ott van az arabs nyelv, azzal kiegészítheted magad a bajból.

- Az arabs nyelvvel? - szólt Sztringay bámulva s bután bámult barátjára.

- Jakab, hát nem emlékszel?

- Nem.

- Elfelejtetted a mi diákkori tolvajnyelvünket?

Jakab arca földerült.

- Megállj csak... *Tsom rám mezs-kélme.*

- *Ezsrep ygoh zeza!*

- *Sápmop, isáiró!*

- *Dotálgem neylim lój knugof intalum!*

A két cimborá zajos nevetésben tört ki, a mi nem is okozott a nézőtérén nagy feltűnést, mert a színpadon éppen egy erős drámai jelenetet játszottak.

Ebben a csudálatos nyelvben pedig nincsen semmi csudálatos, mert az bizony magyarul van, de zsidóul olvasva, vagyis visszafelé. Sokfelé szokás ez, különösen diákemberek közt, a kik oly tökéletességre viszik, hogy csakugy pörög a nyelvük. A föntebbiek megfejtése tehát:

Tsom rám mezs kélmé = Most már emlékszem.

Ezsrep ygoh zeza! = Persze, hogy ez az!

Sápmop, isáiró = Pompás, óriási.

Dotálgem neylim lój knugof intalum = Meglátod, milyen jól fogunk mulatni.

A két jóbarátot olyan vidámság fogta el, hogy ott kellett hagyniok az előadást. Karöltve sétáltak még egy darabig s gyakorolták magukat az „arabs” nyelvben. Kilenc óra felé aztán a *Fehér Bárány*-hoz tartottak. A kapunál azonban az óvatos Jakab figyelmeztette Valért, hogy harminc forintnál többet nem szán a vacsorára, a piktör pedig még egy utolsó atyai tanácscsal szolgált az oklevéltárnoknak:

- Ne feledd, hogy most magyar mágnás vagy. Mi következik ebből? Az, hogy neked korrektül illik beszélni franciául, de nem illik korrektül beszélni magyarul! Előre, báró ur!

S eleresztvén barátját, hátba vágta s előre taszította a kerti helyiség fénykörébe.

XIV. MÁSNAP.

A szabadkai nagy gőzfürdői tombolában az ezredtől Van Flocken főhadnagy, Petri hadnagy és Korponay kadét játszottak előkelő szerepet. Ezeket csipte fülön és vitte Baltavárra Malaczkay ezredes. Malaczkay, bármily szigorú volt is, a hivatalos eljárást a vasuton még nem tette folyamatba. Egy darabig komor csöndben ültek, annál is inkább, mert egy civil volt velük a kupében. Az ezredes kinézett az ablakon, a delikvensok hol egymásra, hol az ezredesükre néztek s hallgattak. A civil az első állomáson kiszállt s ekkor megszakadt a csönd.

- Adjatok egy cigarettát.

Három ezüsttárcát tartottak egyszerre feléje. Az ezredes rágyújtott s szólt:

- Uraim, a dolog nem helyes. Helyes az, hogy a tisztek ne vonuljanak vissza a társaságtól, helyes, hogy előkelő szerepet vigyenek a társadalmi életben, de nem helyes, hogy botrányokat csináljanak.

A tisztek bizonyára belátták, hogy ez az utóbbi dolog tényleg nem helyes, mert mélyen hallgattak.

- Már maga ez a féktelen kártyázás is veszedelmes és ostoba dolog. Hisz maguk közt sohse szoktak kártyázni ennyire?

Itt megszólalt Van Flocken.

- Egyszer egy esztendőben csak meg szabad bolondulni?

- Az a baj, hogy ti sokszor megbolondultok, egyszer aztán nagyon.

- Ez az a nagy nyári megbolondulás, ezredes ur, melynek muszáj meglenni, - folytatta Van Flocken, - itt az ezred provokálva van, a *mitmackolás* előtt nem lehet kitérni.

- Nem is beszélve arról, hogy abban a veszedelemben forogtunk, hogy a pénzünket Contenuovo gróf kiviszi Stájerbe, - szólt Petri.

Az ezredes a kadétra nézett.

- Ezt a kadét ur volt szíves meggátolni.

Korponay elvörösödött.

- Én mindig szívesen föláldozom magamat az ezred becsületéért, - mormogta zavartan, - a legtöbb tisztünk pénze angazsálva volt, életre-halálra ment.

- Hátha most százezer forintig usznátok? Hogy nézne ki akkor az ezred becsülete?

Ekkor Petri szólalt meg:

- Az ezred becsülete abba volt angazsálva, hogy nem hátrálhattunk meg a provokáció előtt. A mit más ezred tisztjei megtesznek, meg a mibe a civilek is belemennek: ott nekünk is lépést kell tartanunk. Akár nyerünk, akár veszünk, akár élet, akár halál. Ezredes ur, néha tudja az ember, hogy számárságot követ el, de muszáj elkövetni.

Ekkorra Korponay is összeszedte magát.

- Ezredes ur, tessék elénk nagy föladatokat állítani, a melyek méltók egy katonához. Nincs az a lehetetlenség, a mire ne vállalkozzunk. De ha nem tudnak dolgot adni, hát az ember unalmában ilyesmiket tesz.

Az ezredes a gyerek nyílt és bátor arcába tekintett. Láta, hogy őszintén beszél s ez meg is teszi, a mit mond. Tetszett neki a felelet. Ő maga is poshasztónak tartotta a hosszú békét a katonaságra nézve, melyben a hadi erények elpusztulnak s mindenféle bűn burjánzik föl.

- Én csak nem üzenhetek háborút a muszka császárnak? Mert tudom, hogy ez kéne nektek.

- Ez, ezredes ur, - mondá a három tiszt egyszerre, föllángoló arccal.

- A katonaság nem arra való, hogy háboruskodjék, hanem hogy a békét biztosítsa, - szólt az ezredes kenetteljes hangon, de érzett a hangján, hogy annak, a mit mondott, nincs meggyőződve az igazságáról, sőt talán épp az ellenkezőjét hiszi.

- Tessék elhinni, - szólt Van Flocken, - hogy én sohse kártyáznám, sohse verekedném, sohse tivornyáznék...

- Ha egy kicsit a véredet kieresztenék, ugy-e?

- Ugy van, ezredes ur.

- Harcmoraj kell a magyarnak, - szólt Petri.

- Hogy viduljon érzete, - tette hozzá a kadét.

- Tudom, fiaim, én is ismerem ezt a verset, szép, hogy még ennyit megjegyeztetek a költészet számos virágaiból. Fájdalom, azonban nem harcmoraj fog következni, hanem az, hogy megyünk legközelebb Galiciába...

A három tiszt összenézett.

- Bizonyos ez? - kérdé Van Flocken.

- Bizony, talán már az őszszel oda megyünk. Voltunk már Bécsben garnizonban, régóta vagyunk itthon, most vagy Bosznia következik, vagy Galicia. Idehaza elpuhultunk, már nem is bírok veletek, hát most majd jön a határszolgálat ott fönt az orosz határszéleken. Nem fog ártani. Ott majd megint katona lesz belőletek... Itthon vagyunk? Menjen kiki haza a szobájába s további intézkedésig ne hagyja el. Jó napot!

Az ezredes többet egy szót se szólt, felkötötte a kardját s a mint a vonat megállt, kiugrott, kocsira szállt s ott hagyta tisztjeit, a kik hosszú orral ballagtak be a kaszárnýába.

A kapunál Van Flocken megállította a társaságot.

- Te, - szólt a kadéthoz, - a pénzed nálad van?

- Nincs.

- Hát hol van?

- Nem tudom biztosan, csak sejtem.

- Arra emlékszem, hogy mikor az ütközet hajnalban befejeződött, te rögtön kiosztottad a tisztek közt a pénzt, a mit a két nap alatt kölcsön összeszedtél s maradt vagy huszonnégyezer forintod...

- Egy nagy, fekete bőrtárcában, - emlékezett tovább Petri.

Ez a fekete bőrtárca Korponay kissé zilált emlékezőtehetséget is a kellő kerékvágásba segítette.

- Rendben van. A pénzem Sztringaynál van.

- Ki az?

- Az apámnak valami hivatalnok.
- Az a Jakab?
- Az. Derék fiu, majd utánam hozza.
- Helyes. Szervusz.

Ezzel elváltak és kiki ment megkezdeni a szobafogságát. A Galiciával való fenyegetés még hozzájárult a nyomott kedv fokozásához, de ez szerencsére nem sokáig tartott, mert a mint a szobájukba értek, lefeküdtek s mély, nehéz álomba merültek. A nagy, nyári hadjárat fáradalmait pihenték ki, melyet a négy kártyakirály ellen viseltek.

Jóska, Korponay második számu huszárja (az első nem került még haza), ismerte a gazdája szokását, s egész nap nem bolygatta. Tudta, hogy mi történt Szabadkán, azt is tudta, hogy az urfi ugyis szobafogságot ül, tehát minél hamarabb fölébred, annál valószínűbb, hogy előbb elunja magát, sőt még azt is tudta, hogy ilyenkor az alvás mindent pótol (evést, ivást), de az alvást nem pótolja semmi.

Este felé azonban egy pincér jelent meg a szemhatáron egy levéllel, melynek már a külsejéből kitalálta Jóska, hogy itt asszonyról van szó.

Jóska, a kinek okossága itt már görög bölcsi méreteket kezdett öltetni, azt is tudta, hogy minden földi dolgok közül a szerelem a kadét urnál mégis első helyen áll. Azért nem átallotta berontani s a kadét ur édes álmát megzavarni.

- Jelentem alássan, levél, - kiáltott be a sötétbe.
- Pénz? - kérdé álmosan a kadét.
- Nő.
- Nyisd ki a táblát.

Mikor az esti szürkület behatolt a szobába, Korponay elolvasta a levelet.

Tapsi kisasszonytól jött. A délvidéki színművészet csillagai (épp úgy, mint a halottak) gyorsan lovagolnak, s ő nagysága, a Sztringayval való drámai jelenet után azonnal vonatra ült s át-zónázott Baltavárra.

A kisasszony levele így szólt:

Uram!

(Jól kezdődik, gondolá a kadét, eddig kis huszárom, te édes, huncut kis kadétom voltam.)

Ma délután megjelent nálunk báró Sztregovay Olivér, bemutatta magát, mint a Korponay-család megbízottja, s kijelentette, hogy ön örökre, visszavonhatatlanul szakítani akar velem...

(Báró Sztregovay Olivér? a kadét álmélkodva nézett a levegőbe. Ki az ördög lehet ez az előkelő nevű ur?)

Uram!

Ön egy év óta játszik a szivemmel. Nekem, becsületes leánynak fölzavarta egész nyugal-mamat, egész életemet, elvette jó hirnevemet, meggátolta, hogy férjhez menjek s most rutul itt akar hagyni?

(Mi az ördög történhetett itt? - mormogott magában a kadét.)

...Ez nem megy, édes uram! A dúsgazdag Korponay nem bánhat el így egy szegény, de becsületes színművésznővel... Beszélni akarok önnel. Ne igyekezzék előlem elbujni, mert olyan botrányt csinálók, hogy az egész ezred egy évig arról koldul.

Tisztelettel

Borhidy Tapsi.

Korponay minden csepp esztét összeszedte, hogy rá tudjon jönni: mi ennek a levélnek az eredete? Homályosan emlékezett arra, hogy reggel megbizta az inasát, hogy Sztringaynak mondja meg, menjen el Tapsikához, de többet nem tudott. Ki ez a rejtélyes és soha nem hallott Sztregovay Olivér, a ki az ő nevében fölmondja a barátságot Tapsikának? Hazudnánk, ha azt mondanók, hogy a Tapsikától való elválás gondolata valami nagyon megrendítette. Ellenben a botránytól borsódzott a háta. Ugyis sok volt a rovasán, el se tudta képzelni, mit csinál vele az ezredese, ha valami színművészeti skandalumba bonyolódik. És Emmy! Sőt ő különösen!

Ő szívesen és föltűnően flirtelt Tapsikával, tudta, hogy egy huszártisztnek jól áll, ha hirbe hozzák egy csinos színésznővel (azt nem sejtette, hogy a színésznőnek még jobban áll, ha egy gazdag huszártiszttel hozzák hirbe), de egyébként édeskeveset törődött a délvidék színművészetének ragyogó, de selypes csillagával. Azért is leült és a következő levelet írta:

Édes Tapsikám!

Én semmiféle báró Sztregovaynak megbízást nem adtam, hogy magával az én nevemben szakítson. Nem is ösmerek ilyen nevű urat. A ki ezt tette, svindler volt. Szobafogságban vagyok, nem mehetek ki, maradjon csendesen a fogadóban, megbízottam föl fogja keresni holnap.

Hű kis kadétja.

A levelet átadta a pincérnek, s azzal behívta a legényét.

- Jóska, ügyes fiú vagy?

- Szolgáltam már ezredest is, az is meg volt elégedve.

- Jegyezd meg, Jóska, hogy kadétot szolgálni nagyobb ügyesség kell, mint ezredest szolgálni.

- Igenis, értem.

- Nohát! Nesze két forint, eredj a *Fehér Bárány*-fogadóba, ott posztolsz, a míg egy szeplős, szőke haju, sovány fiatal ur meg nem érkezik. A neve Sztringay Jakab, erre a papirosra föl-írtam, hogy el ne feledd. Megkérded, hogy ő-e az, aztán akármilyen késő éjjel, idehozod.

- Igenis, értem.

...Korponaynak emberre, pénzre, tanácsra volt szüksége, azért várta annyira Sztringayt.

XV. JAKAB TOVÁBBI KALANDJAI.

Rakonczay szerkesztő ur a *Fehér Bárány* udvarában négy fonnyadt mű-leanderből összerakott egy kis lugast s ott terítettett három személyre. Utasításul csak annyit adott a fő-pincérnek, hogy egy kuvert tiz pengő legyen s miután a vendéglős tisztába jött azzal, hogy a *ceh* kifizetését más fogja végezni, nem pedig a szerkesztő ur: semmi akadály nem volt az intézkedések végrehajtásának. A szerkesztő ur ugyanis a készpénz-fizetésnek elvi ellensége volt, *lehirdetésre* vásárolt mindent a városban és *lehirdetésre* kosztolt a Fehér Bárányban, a mi annyit tett, hogy a portéka és a koszt ellenében lapja hasábjain ingyen reklamizolta az illető vállalatokat, a ki pedig ebbe nem ment bele, azt támadta.

A vacsora hideg hallal kezdődött s botránnyal végződött - de erről később.

Sztringay Jakab előkelő hidegséggel viselkedett, vagyis hallgatag volt, mint a vacsora első számu étele. Annál többet beszélt Rakonczay és Szodoray, a ki már a második tál ételnél (a mi vesepecsenye volt) pezsgőt bontatott. Rögtön kitűnt, hogy ha nem bácskaiak is, de a bácskai iskolát már elvégezték, mert a pezsgőt (Jakab nagy megdöbbenésére) vizes pohárból kezdték inni. Eleinte a szerkesztő ur még mutatott némi érdeklődést a „báró” ur vadászkalandjai iránt, de az ötödik pohár pezsgőnél már nem sokat törődött vele.

- Eleget tudok már, - mondá jóakaró mosolylyal, - a többit csak tessék rám bizni. Ugy még afrikai utazó ki nem volt kenve, mint a báró ur.

- Kikenve? Hogy érti ezt?

- Ragyogó szinekkel. Stanleyt, Livingstonet, Franklint, Kanet mind lepipáljuk.

- A két utóbbi ugyan az északi sarkon utazott...

- Nem tesz semmit, - szólt jóindulatulag a félelmes férfit, - azért mégis lepipáljuk őket. Olyan reklámozót csinálunk a báró urnak, hogy holnap a főispán ebédre és vadászatra fogja hívni.

Azzal fölhalt egy pohár pezsgőt.

Féltizenegykor, a sajtónál és a gyümölcsnél a cigány már nekik huzta, s Valér kezdett berugni, a minek a szerkesztőn még nyoma se látszott. Közben természetesen a piktor és Sztringay „arabsul” beszélgettek, a min a szerkesztő mód nélkül el volt ragadtatva. Tizenegykor Valér félreszólitotta a bárót.

- Te, Jakab, érzem, hogy nemsokára teljesen be fogok rugni. Akkor pedig a saját anyagi érdekeim iránt semmi érzékem nincs. Azért most kérek tőled harminc forintot, mert később el találom feledni.

Sztringay savanyu képpel adott neki három tizest.

- Köszönöm pajtás, jó fiú vagy, s ha valami munkám lesz, visszafizetem...

Jakabnak hirtelen valami megvillant az eszében.

- Te, jól tudsz pingálni?

- Ha már ilyen nagyvárosban a polgármester arcképét rám bizzák: gondolhatod.

- Akkor beszerezlek a gazdámhoz. Már többször említette, hogy le akarja magát füstetni a fia számára.

- Nagyszerű volna. Itt a lakásom címe. Özvegy Sinkoránénál, Retek-utca 6. Ne feledkezzél meg rólam.

Ezzel visszamentek. A szerkesztő ur komor pofával ült a helyén. Valami balsejtelem borongott a lelkében, hogy a piktor a báró urat *elpumpolta* előle. Miután újra koccintottak, a szerkesztő ur nagy nehezen föltápaszkodott s szólt:

- Báró ur, kapható ön egy férfias szóra?

- Kérem.

- Tessék egy percre velem jönni.

Jakab őt is követte. A szerkesztő ur bevitte őt a fogadó irodájába.

- Báró ur, megbocsásson, nekem egy szenvedélyem van.

- Mi az?

- Én autogram-gyűjtő vagyok...

- Nos?

- Ha meg akarna örvendeztetni egy aláírással... egy ilyen híres afrikai utazó...

- Oh, kérem...

S Jakab örült, hogy ilyen olcsón szabadult. Csak akkor képedt el, mikor a szerkesztő ur egy száz koronáról szóló váltót tett eléje...

- Ne vegye rossz néven...

Jakab magához tért. Szeretné őt a takarékpénztárt látni, a mely *báró Sztregovay Olivér* névre pénzt ad.

Aláírta.

- És hol tetszik lakni?

- Trencsén-Teplicben.

- Köszönöm. S ha a báró ur nagylelkűségét még husz forinttal megtoldaná... De ezt már becsületszóra.

- Oh, kérem.

S adott neki husz forintot. Rakonczay olyan arccal gyürte zsebre, mintha megbánta volna, hogy nem harminc forintot kért, azzal félrevágta a kalapját, hátat fordított Jakab mesternek, s a virginia-csutakot szája szögletébe szorítva, bizonyos hetyke tempóval visszaballagott az asztalhoz. Ettől kezdve magatartása is megváltozott. Látszott rajta a tudat: a báró urat immár kifacsartam, többre már nem számíthatok tőle, azt se veheti vissza, a mit adott, hát bánom is én, ha most már itt üti is meg a ménkü.

Mialatt a cigány Jakab mesternek a fülébe huzta a nótát, Rakonczay elég hangosan így szólt a piktorhoz:

- Te, elég buta pofája van a báródnak. Okos ember?

- Minek neki az ész, mikor pénze van.

- Ez igaz.

Jakab nyugtalankodni kezdett. Elővette a revolvert a zsebéből s kopogtatott vele.

- Fizetek.

A revolver s a bűvös szó hatott a szerkesztőre. Megjuhászodott.

- Már távozik? - kérdé alázatosan.

- Igen. Elutazom az egy órai vonattal. Baltavárra megyek Korponay kadét után.

Sietve bucsuzott el a két cimborától, a kik nemcsak nem kísérték ki a pályaudvarra, de még az asztaltól se keltek föl. Jakab mester mindent kifizetett, fölment, összepakkolta a holmiját s fiakkert hozatott. Ezalatt azonban kitört a botrány. Megjelent ugyanis Borhidy mama s megtámadta a szerkesztőt, a ki véres boszút esküdött Tapsika megsértéséért, s e helyett vacsorát fizettetett magának a sértő féllal. A botrány folyamán a mama egy a leanderek mellett elhelyezett uborkás-üveget vágott a szerkesztő fejéhez. Ezenfölül kisült még az, hogy a szerkesztő tizenöt forint előleget vett föl a mamától, a báróval folyamatba teendő lovagias ügy költségeire.

Jakab mester menekült. Két órakor már Baltaváron volt, szobát nyitattott s éppen le akart feküdni, mikor megjelent Jóska, Korponay kadét második számú kutyamosója.

- Tessék kérem azonnal a kadét urhoz jönni.

- Nem várhat a dolog holnapig?

- Ez a parancs, kérem.

- Hát hol a kadét ur?

- Szobaáristomban. Azért lehet most éjjel könnyebben hozzáférni.

Mit volt mit tenni, Jakab nekiindult a huszárral az éjszakának. A fiu valami kis mellékajton úgy bevezette a kaszárnnyába az ifju tudóst, hogy egy lélekkel se találkoztak.

A kadét a kopogtatásra rögtön kiugrott az ágyból s gyertyát gyújtott.

- No, hála Isten, Jakab bácsi, hogy itt van. Iszonyu türelmetlenül vártam. Először is hol a pénz?

Jakab mester mosolyogva nyult a zsebébe s átadta a takarékpénztári könyvecskét.

- Mi ez? - szolt a kadét forgatva a füzetet.

- Takarékpénztári könyv.

Korponay összecsapta a kezét.

- Maga betette a pénzemet takarékpénztárba?

- Igenis, huszonháromezer forintot. A többire szükségem volt.

- Oh, maga számár...

- Bocsánat.

Korponay az asztalra vágta a könyvet.

- Hogy' juthatott eszébe, maga szerencsétlen? Örökké kompromittálva vagyok. Egy huszár-kadét, a ki takarékpénztárba teszi a pénzét, mint valami pékmester...

Fölkapta a könyvet s elolvasta:

- *Korponay László, cs. és kir. kadét.* Teljes nevem alatt beteszi! Tudja meg, hogy az ezrednél senkinek sincs a takarékbán pénze, csak az őrmesternek és a tiszt szolgáknak...

Nagy léptekkel járt föl s alá.

- No, de hagyjuk. Holnap kiveheti a pénzt s a baj talán reparálva van... De itt a másik. Ezt magyarázza meg. Olvassa el ezt a levelet.

S átadta neki Borhidy Tapsika levelét. A levéltáros ur átfutotta s hideg borzongás szaladt végig rajta. A kadét összefont karokkal várt előtte.

- Mi történt Szabadkáról való eltávozásom után? Ki ez a cimeres ökör, ez a Sztregovay báró? Ki élt vissza az én nevemmel?

Jakab mester meg volt semmisülve.

- Itt van a nyári parádé. Jön a hadtestparancsnok. Nagy multság lesz. Bejön Emmyke. Én kaszárnyafogságban ülök. S most rám ront ez a tapsifüles, botrányt csinál és örökre végem van. Nem leszek az ősszel hadnagy, s átdobnak a budweissi dragonyosezredhez. Tudja, mit jelent ez rám nézve? Halált. Öngyilkosságot. Hát beszéljen már.

Jakab, a ki a szemrehányások sulya alatt nyakig sülyedt egy karosszékbe, remegve emelkedett föl.

- Urfi, én jót akartam.

- Beszéljen világosabban. Először is, ki az a báró Sztregovay Olivér?

- Én vagyok.

- Maga?

- Huszezer forint volt a zsebemben s úgy találtam, hogy ehhez nem pászol a Jakab név.

- De a báró? De a Sztregovay?

- Ebben ártatlan vagyok. Ezt Borhidyné rossz hallása és fantáziája csinálta.

- Tovább! Hát mit csinált Borhidyéknál?

- Először feleljen urfi egy kérdésemre: szereti Tapsikát?

- Eh, ménkűt.

- Nem volt a kedvese?

- Az orromnál fogva vezetett.

- Hát tudja, hogy ő miben reménykedett?

- Miben?

- Hogy az urfi feleségül fogja venni.

- Hahaha! Ilyen számárságra még én se vagyok képes. No csak az kéne még. S aztán?

- Mikor én erre rájöttem, fölháborodtam s a Korponay-család nevében kijelentettem, hogy arról ne is álmodjanak...

- Okosan. S aztán?

- A mama erre seprűt ragadott...

- Hahaha! Hahaha! S magát megseprűzte...

- Ne mulasson az urfi, nem seprűzött meg, hanem a maga nyolcvanöt arcképét leverte a falról...

- Ez se rossz.

Csönd lett. A kadét járkált tovább, Sztringay visszaült a karszékbe.

- No de most mit csináljunk, édes Jakab? A leány mégis csak itt van a nyakamon, ezen segíteni kell...

Jakab töprengett egy darabig. Végre derengett az arca, látni lehetett, hogy ötlete van.

- Nos, nos, Jakab bácsi?

- *A punctum saliens* az, hogy az urfinak nem volt vele viszonya...

- Nem volt.

- Ellenben segélyezte őt.

- Két év alatt majdnem kétezer forintot kapott.

- Nos, hát mi követelése lehet még?

- Semmi, de botrányt csinálhat.

- Majd kiegyezünk vele.

- Hogyan?

- Üljön le és írja.

A kadét leült és írta:

Tisztelt kisasszony!

Időközben arról értesültem, hogy maga azzal kecsegtette magát, hogy én feleségül fogom venni. Ezért bolondított és hurcolt az orromnál fogva. Hát ennek én ezennel véget vetek. Volt szerencsém. Tovább nevetség tárgya nem leszek. Eleget költöttem magára hiába...

A kadét fölnézett a levélből.

- Ezt nem írom le. Erről nem adok írást.

- Hát akkor írja le ezt: *Eleget költöttem magára, érje be vele...*

- Ezt sem írom le. Uriember az ilyesmit soha sem hányja szemére senkinek. Hanem írjunk mást.

Tudom azonban, hogy hirtelen távozásom magát anyagilag talán kissé kellemetlenül fogja érinteni, azért még egy utolsó áldozatra hajlandó vagyok...

- Jó lesz?

- Jó. De tán az összeget is meghatároznók?

- Megint nem uri tempó!

- De okos tempó.

- Ugyan Jakab bácsi, hisz annyi pénzünk van, mint a polyva...

- No jó! S most a befejezés.

A mi pedig a botránnyal való fenyegetést illeti, hát ugyan, ugyan kisasszony, hisz a milyen okos teremtes maga, tudhatja, hogy a „plátói szerelem” semmi alapot nem szolgáltat a botránra!

- Plátói szerelem? Kitűnő. Brávó, Jakab mester. Aláírtam. Több nem is kell.

Jakab büszkén emelkedett föl, a levelet eltette s elbucsuzott az urfitól. Másnap reggel Tapsika megkapta a levelet s nagyon megjuhászodott tőle. Közölte is föltételeit azonnal: ötszáz forint. Indokolás: Az ősszel Budapestre megy a mamával, egy évre beiratkozni Solymosi színésziskolájába.

Jakab tehát megbízott, hogy a pénzt vegye ki a takarékból s ő nagyságát fizesse ki.

XVI. A NAGY NYÁRI RUKKOLÁS.

A történeti hűség kedvéért megírom, hogy Sztringay Jakab, az ifju tudós, másnap visszautazott Szabadkára, hogy az ezred becsületén általában, s különösen a huszárkadéti testület becsületén ejtett takarékpénztári foltot (mint ő mondá), *kiköszörülje*, vagyis a betett huszonháromezer forintot kivegye. Hir csak egy várt rá, az, hogy Rakonczay szerkesztő ur még mindig a *Fehér Bárány*-ban mulatott, s a szerkesztők szabadkai hitelét körülbelül két esztendőre kimerítette. Sztringay persze óvakodott vele találkozni, Szodoray festőművészt ellenben fölverte sulyos álmaiból, adósságait kifizette (nem sok volt, mert hisz, én Istenem, a festőművészetnek a hitele se sok), szerelmes leveleit, többrendbeli hajfűrtjeit, lepréselt virágait és arcképeit elégette, aztán a piktorral együtt visszautazott Baltavárra, honnan már másnap Ér-Aszalósra, Korponay János ur birtokára távoztak...

...Megjegyzem, hogy az elköltötteken kívül Korponay kadét még ezer forintot akart Jakabnak adni, a mit azonban a fiu nem fogadott el. Ellenben beleegyezett abba, hogy a pénz *Sztringay Jakab* néven a baltavári takarékpénztárba tétessék, László urfi viszont megígérte, hogy azt ő onnan (a könyv nála maradván), mérsékelt adagokban fogja kiszedni.

Ezalatt az ezred megkezdte az előkészületeket a hadtestparancsnok érkezésére, melyet egy rövid távirat jelentett.

Az ezredes elmondja óhajait a törzstiszteknek; a törzstisztek a századparancsnokoknak; a századparancsnokok a maguk svadronbeli tisztjeiknek. Mindegyik told hozzá a maga kívánságaiból, valamint a hang is lefelé egyre erősebb lesz, s a közhuszárnál már pofon alakjában jelenik meg. Mindegyik századparancsnok kiadja a jelszót: *A mi századunknak ki kell tünni*. A mint a kapitány tanácskozik a főhadnaggyal, úgy tanácskozik a hadnagy az őrmesterrel, a káplár meg a főhíddal. S megkezdődik a pucolás, surolás, csutakolás, vasalás, kefézés, gomb-, kard- és sarkantyú-fényesítés. A hadtestparancsnok ur ugyanis mindenbe beleütheti az orrát. Ha akarja, a padlásra is fölmászik, sőt lehetséges, hogy csak az iránt fog érdeklődni. Tehát a padlásnak is rendben kell lenni. Ha egy pelyhet talál valamelyik folyosón, bizonyosan azt fogja mondani, hogy az *egész kaszárnya szemétdomb*. Tehát egy pehelynek se szabad sehol mutatkozni.

De hát huszárokról lévén szó, természetesen első a ló. Először a lóállományt nézik körül és szedik rendbe. Azután jön a nyereg, majd a *rüsztung*-ra kerül a sor. Mikor már a gomb és a csizma olyan fényes, hogy az utóbbiban a huszár meg tud borotválkozni, akkor kerül a sor a legénységre. Ez az utolsó nap föladata. Először is a legénység a káplárok fölügyelete alatt megmosdik. Ez fölér egy kisebbszabásu birkasztatással. Azután az őrmester végigmustrálja az összes pofákat. A káplárok mennek utána lónyíró-ollókkal. A kinek hosszú a haja, azt lefognak és megnyírják, mint egy birkát. A ki nem tud maga megborotválkozni, azt szintén hivatalból megborotválják, de úgy, hogy egy hónapig nem fakad sörte az ábrázatán. Nagyon fontos a bajusz rendbeszedése. A kinek az Uristen adott, az olyan vasvillaformára keni ki, hogy egy vékonyabb dongájú toreadort egész biztosan fölspékelne vele. A kinek pelyhedző bajuszkája van, azét lószőrrel megtoldják. Az öreg huszárok ebben nagy mesterek. Olyan csinosan befonják a bajuszba a lószőrt, s úgy kifénik tiszta-ujlaki bajuszpedróvel, hogy öröm ránézni. A kinek egyáltalán nincs bajusza, annak lószőrből csinálnak és csirizzel odaragasztják. De az ilyen legény csak a hátulsó sorban kap helyet.

Legizgatottabb volt a tisztek közül O'Donnors kapitány, a harmadik század parancsnoka. Biztosra vette, hogy ettől az *inspizirung*-tól függ az ő aranygallérja. Sült német volt, a

legszükségesebbeket alig tudta magyarul, nem is szerette a magyarokat, családos ember volt, s nem szokott a tisztekkel együtt tartani. Malaczkay ezredes, Pozdorjait kivéve, odaadta az önkénteseket, épp azért, hogy ott németül megtanuljanak. O'Donnors az önkénteseket pláne nem szerette. Nem is szólította őket másképp, mint: *Sie, Intelligenzmayer!* Szekirozni tudta őket alaposan.

Miután már hosszabb ideig nyugtalanul tipródott a svadron rayonjában, hirtelen eszébe jutottak a kedves önkéntesei.

- Hé, Mánics!

- Parancs, vitéz kapitány uram! - szólt az őrmester.

- Milyen állapotban vannak az önkéntesek?

Mánics okos ember volt, értett hozzá, hogyan kell a kapitány ur szájaíze szerint beszélni. Vállat vont, megvető arcot öltött s vontatva szólt:

- Valami sok jót nem mondhatok róluk.

- Híjja ide őket!

Pár perc múlva nagy sarkantyupengés közt megjelent Vathy, Benkovics, Juhász, Zsigárdi s stellungba vágta magát.

- Micsoda sarkantyut viselnek maguk? Nem szinpadi huszárok maguk! Mint a bandának a réztányérja, úgy csörög a sarkantyujuk!

A fiuk természetesen nem feleltek. Nem szokás az a katonaságnál. A kapitány alaposan végigmustrálta őket. Kivetni valót persze nem talált rajtuk. Feszek voltak, s úgy álltak ott, mintha nyársat nyeltek volna.

- Tudják, hogy micsoda inspizirung készül.

Nem kérdőleg, hanem állítólag volt ez mondva, tehát hallgatás volt rá a felelet.

- Ha bárki maguk közül az exercirozásunkat elrontja, hát becsukatom úgy, hogy a hetvenedik unokája is arról koldul. Abtreten! Mars!

Az önkéntesek szalutáltak és boldogan elsiettek. O'Donnors utánuk nézett.

- Mánics!

- Parancs, vitéz kapitány uram!

- Én nem bizom ezekben a fráterekben.

Mánics sokat mondó mimikával mutatta, hogy ő se.

- Legjobb volna az inspizirung idejére becsukni őket. Mit gondol, kedves Mánics?

- Mind a négyet becsukni feltűnő lenne...

(Mánics őrmester Vathyra gondolt, a ki igen bőkezű volt vele szemben.)

- De hármát lehet. Majd az inspizirung napján beirjuk őket a maródi-könyvbe.

- Jól van, Mánics. Hát csak egy rukkol ki.

- Értem.

Mánics eltávozott. Még nem tűnt el egészen a szemhatáron, mikor O'Donnorsnek megint jutott valami az eszébe.

- Sie, Mánics! - kiáltott utána.

Az őrmester visszasietett.

- Még valami jutott az eszembe. Hányan vannak a maródi-szobában?

- Hatan.

- Van köztük jó lovas?

- Van köztük négy kitűnő lovas.

- Ennek a négynek ki kell rukkolni. Mi bajuk tulajdonkép?

Mánics vállat vont.

- A foguk fáj.

- Kutyateremtette! Ki kell huzni a fogukat!

- Kapitány urnak alássan jelentem, az orvos ur vadászni ment.

- Hát ott az állatorvos, vagy a kursmid. Egykettő, ki azokkal a fogakkal! Adieu!

A kapitány végre eltávozott, Mánics pedig azonnal elküldte a napost a kursmidért, azzal az üzenettel, hogy jöjjön a maródi-szobába, s hozza magával a lófoghuzót, mert minden betegnek kihuzzák egy-egy fogát.

A naposnak egy falujabeli jó cimborája volt a betegek közt, s azért beszólt nekik, figyelmeztetve őket a veszedelemre. A minnek az lett a következménye, hogy mire a kursmid a lófoghuzóval, Mánicscsal és még két huszárral, a kik a műtéthez asszisztensnek voltak kiszemelve, megérkezett, a szoba majdnem üres volt, csak egy nyavalyás cigány feküdt ott, a kit a ló térdén rugott. Ennek a legjobb akarat mellett se lehetett kihuzni a fogát.

- Hát a többi hol van? - kérde Mánics a cigányt.

- Alássan jelentem, berukkoltak a századhoz.

Igy jöttek lassankint rendbe az összes századok, s teljesen fölkészülve várták a hadiszemle nagy napját.

Ekkor aztán jött egy kisdéd távirat, mely jelentette, hogy a *kommandirender generál* leesett a lóról, meghibbantotta a lábát és nem jön el az idén.

Hazudnám, ha azt mondanám, hogy a tisztek busultak rajta. Miért is busultak volna, mikor ilyen hirtelen olyan nagy druktól szabadultak meg?

Azért a szemle ő felsége születésnapján megvolt, csak hogy Malaczkay ezredes tartotta meg, óriási közönség jelenlétében. Bejöttek erre a napra Vathyék is, a baraközi pusztáról s természetesen Emmykét, az ezredes leányát is behozták magukkal.

Délben a tisztikar fényes ebédet adott a saját kaszinójában, melyre a polgármester és a főkapitány is hivatalos volt, este pedig bált rendeztek a *Fehér Bárány*-ban.

Fölösleges megjegyezni, hogy erre a napra már a szabadkai kártya-torna hősei is kiszabadultak szobafogságukból, s Korponay kadét és Petri hadnagy már erősen feszitettek Emmy előtt. Kint a mezőn is, de különösen a bálban.

Az augusztus tizennyolcadiki nagy parádénak különben családi előzményei voltak, melyeknek elmesélését az apró indiskréciók minden barátja őszintén örömmel üdvözölheti.

Mikor ugyanis Malaczky ezredes kilovagolt a baraközi pusztára, hogy a családot az augusztus tizennyolcadiki mulatságra meghívja: Emmy félreszólitotta őt a szobájába s így szólt hozzá:

- Apuskám, nézzen rám.
 - Nézek.
 - Mit lát?
 - Semmit.
 - Na, furcsa szeme van magának, mondhatom.
 - Hogy érted ezt?
 - Hát nem látja ezt a két nagy vimmelit a homlokomon, meg az orromon?
 - Most már, hogy szóltál, már látom. Mitől van?
 - Attól, hogy Vathyéknál sokkal füszeresebb és zsirosabb kosztot eszünk, mint az intézetben.
 - S aztán?
 - Hát én így elcsufitva nem mehetek be a mulatságra.
 - Ugyan gyerek, ki veszi azt észre egy tizennégy éves leánynál?
 - Mindenki, apuskám, különösen a hölgyek.
 - A hölgyek? Lehet. De a tisztjeim nem veszik észre, arról jótállok.
 - Miért, apuskám?
 - Azért, mert megszokták. Baranya őrmesternek olyan öt vimmeliye van a rücskös arcán, hogy no...
 - De apuskám, a mi nem feltűnő az őrmester arcán, az nagyon feltűnő ám egy kis leány arcán...
 - Ebbe van valami. No, majd küldök valami orvosságot.
- Az ezredes férfi volt és katona. Természetes tehát, hogy Emmy vimmelijét a tiszti étkezőben, egy vacsora alatt hozta szóba.
- Ő nevetett rajta, a tisztek persze nem. De egy ember volt, a ki segítséget tudott.
- Ez az egy ember persze ki lett volna más, mint Korponay kadét.
- Először úgy elvörösödött, hogy mindenki észrevette. S mikor már az összes szemek rá irányultak, Korponay megszólalt:
- Én tudok orvosságot, ezredes ur...
 - Maga?
 - Igen, én. Föltétlen biztos. Magamon próbáltam ki.
 - Mi az?
 - Van többféle krémem. De különösen merem ajánlani a Crème Pompadour-t...
 - Maga szépítő krémekkel keni magát?
 - Igenis, - hebegett Korponay, - hogy az arcbőröm tiszta legyen.

- Hát huszár maga vagy primadonna?

- Mind a kettő, - kiáltott Van Flocken főhadnagy, - az ezred primadonnája.

Harsogó kacaj felelt erre a tréfára, de az ezredes összeráncolta homlokát és szólt:

- Csak nem kenheti magát a leányom azzal a krémmel, melylyel a kadétom szépíti magát?!

Másra tértek át. De mikor Korponay távozni készült s összeütötte sarkantyuját, meghajtotta magát, az ezredes odaintette:

- Küldje hozzám rögtön az összes tégliket, a mi csak van. Nem tűröm az ilyen elpuhultságot.

...Negyedóra mulva vagy husz tégely Crème de Pompadour az ezredesnél volt. Reggel kapott belőle öt tégelyt őrmester ur Baranya, hogy a pofáját kenje, öt-öt tégelyt pedig kapott őrmester ur Mánics és führer Szoboszlay, hogy a csizmájukon próbálják ki.

XVII. AZ EZRED BÁLJA.

Tudni kell, hogy mi az, mikor az ezred bált rendez.

A tisztikar úgy tekinti azt, hogy az egy vállalat, melyben mindnyájuk becsülete angazsировva van.

Hogy ott legyen egy asszony, vagy egy lány, a ki unatkozzék: az örökös szennyfolt az ezred becsületén. Hogy pedig egy leány petrezselymet áruljon: ez az abszolút lehetetlenségek birodalmába tartozik.

A főhadnagy némileg független az ezred bálján. Meglehetősen követheti a maga passzióját, úgy mulat, a hogy' neki tetszik és azzal, a ki neki tetszik.

A hadnagynak már vigyázni kell az ezred jó hírnevére, s körül kell tekintenie, vajjon a csunya leányok és asszonyok is táncolnak-e?

A kadétot már a kapitánya kommandirozza, hogy kivel és hány turát táncoljon.

Az önkéntes teljesen rab, a kit ide-oda rángatnak s a kit a szubordináció tisztára az ezredbeli hölgyek mulattatására utal.

Nagy szerencse, ha nincs köztük *kincstári hölgy*, a kik alatt az idősebb, de még mindig szórakozni vágyó kapitánynék és őrnagynék értendők.

Ha lehet egy bálban *lady patronesse*, talán lehet *lord patron* is, s ezt a szerepet az ezred bálján Schwertner kapitány, a második század parancsnoka vállalta el.

Főadata volt: cirkálni és ügyelni arra, hogy mindenki jól mulasson. Ő volt az, a ki intézkedett, hogy a *Fehér Bárány* nagy táncterme szappannal fölmosassék s falai fegyverekkel és zászlókkal földiszittessenek. Ő volt az, a ki a lépcsőházba tizenkét daliás huszárt rendelt, kivont karddal. Ő volt az, a ki hat tisztiszolgát kirendelt folyton frissítőket körülhordani. Ő volt az, ki a bokrétát a bálanyának, Vathynének megrendelte és átnyújtotta. Vathyné egy körülbelül negyven esztendő, de igen fess asszony volt, a kiért még mindig érdemes lehetett egy-két számárságot elkövetni. Schwertner volt az, a ki intézkedett, hogy az önkéntesek és a fiatalabb tiszték a hölgyeket fölvezessék. Szóval ő volt felelős minden hibáért és ő volt zsebrerakandó minden dicséretet.

A bálba a környékbeli előkelő földbirtokosok és a helyi honoraciorok is meg voltak híva.

Simán ment minden, csak Malaczkay ezredesnek volt néhány zavart pillanata, mikor Emmy őt a bál előtt való napon egy rövid levélben értesítette, hogy *apuska utólagos engedelmeivel* Vathyné az ő fehér nyári ruháját *leeresztette*, úgy, hogy *félhosszu* legyen.

Miért szükséges ehhez az ő engedelme? Mit tudta ő, hogy a leánya eddig rövid ruhát viselt? Mit tudta ő, hogy micsoda lépés az előre, mikor a rövid ruhát félhosszúra eresztik? Vállat vont és nem törődött tovább a dologgal.

A bál előtt Schwertner még az önkénteseknek adott egy atyai tanácsot: azt, hogy O'Donnors századparancsnok feleségét a rogyásig táncoltassák. A fiuk ugyanis O'Donnors századjába voltak beosztva, a ki a legnémetebb és legszekantabb ember volt az egész ezredben.

(Itt mindjárt megjegyzem, hogy az önkéntesek természetesen szót fogadtak s izzadtak a munkában, mint egy hajóhúzó ló. Csak az vigasztalta őket, hogy O'Donnorsné - még jobban izzadt. O'Donnorsné kövér asszony volt. Leitmeritzben pillantotta meg a napvilágot, de 88 kilóját a Bácskában szerezte.)

A környékről sok szép menyecske és ifjú leány jött be s a tisztikarnak megfeszített erővel kellett dolgozni, hogy mindenki jól mulasson. Schwertner úgy járkált a teremben, mint egy hadvezér s ha egy tiszt pihenni merészelt, azonnal lecsapott rá s táncba ugratta. Különös maliciával üldözte Korponayt, a ki pedig föltette magában, hogy ma - török-szakad, élet, vagy halál, - agyonudvarolja Emmyt. A mint egy már nem fiatal katonai vagy polgári menyecske leült, Schwertner azonnal Korponay mellett termett s egy szemhunyoritással fölrántotta ülő helyéből. A szegény fiúnak végre egy ötlete támadt. Összegyűjtötte az önkénteseket a buffetben s szólt:

- Fiuk, Schwertner üldöz. Azt akarja, hogy minden csunya, ismeretlen és kövér hölgyet én táncoltassak.

- Meg én.

- Meg én.

- Meg én.

- De különösen rám feni a fogát, már alig tudok mozogni. Fiuk, van pénzetek?

- Nincs - volt az egyhangú felelet. (Mikor volt az önkéntesnek pénze?)

- Hát én adok nektek ötven forintot, ha folyton Schwertner körül lesztek és úgy flankirozzátok, hogy ne jussak eszébe és ne bukkanjon rám.

- Helyes. Hol a pénz?

A kadét átadta az ötven pengőt s az önkéntesek testőrségétől kisérve, visszatért a terembe. A fiuk azonnal elfoglalták a posztot a kapitány körül. Ekkor juthatott csak hozzá Korponay ahhoz, hogy Emmykével egy alapos keringőt táncolhasson s azalatt egy kicsit cseveghessen. Hála az önkéntesek lángbuzgalmának, Schwertner nem szőlította el a kadétot Emmy mellől.

Emmy nagyon szép volt, fehér nyári ruhájában, derekán és hajában piros virággal. Ha csunya lett volna, akkor is szép lett volna, mert ifjú volt és csak úgy ragyogott az arca a boldogságtól, ez lévén az első nyilvános mulatsága. De Emmy nem volt csunya, így tehát duplán szép, vagyis elragadó volt. A kadét sok árkot és bokrot átugratott életében, és nem szédült soha. De most szédült. Mikor Emmy átkarolta, a kis leány bizalmasan rádült.

- Mondja csak, Korponay, szép vagyok?

- Gyönyörű.

- De maga, ha csunya volnék is, azt mondaná, szép vagyok?

- Azt.

- Akkor hát nem érek magával semmit.

- Nem - felelt a fiatal kadét bódultan, mert ezalatt a termet már háromszor körültáncolták.

- Mit szól a hosszú ruhámhoz? - folytatta Emmy.

- Gyönyörű.

(A kadétnek természetesen sejtelve se volt arról, hogy a hosszú ruha milyen fordulópont egy leány életében.)

- Ugy-e, jobban áll, mint a rövid ruha?

- Mind a kettő gyönyörű.

(Ekkor már a hatodik turt táncolták.)

- De unalmas maga. Mindenre azt mondja, hogy gyönyörű.
- Nem mindenre, csak magára, meg arra, a mit maga visel.
- Emmy, pihenj egy kicsit, - hallatszott az ezredes intő szava.

Korponay tudta kötelességét. Vathyné mellé vezette Emmyt s abtretolt.

- Apuskám!
- Mi az? - szólt Malaczkay ezredes.
- Korponay a legjobb táncos az egész ezredben.
- A kadét se táncoljon jól? Egyéb kötelessége sincs.
- Meg roppant kedves fiu. El van tőlem ragadtatva.
- Természetes. Olyan kadét nincs a világon, a ki ezredese lányától ne lenne elragadtatva.
- Tudom, apuskám. Ugy-e, ezt hívjátok ti szubordinációnak?
- Ezt, gyermekem.

Emmy nevetve nézett az apjára.

- De ugy-e, apuskám, nemcsak a szubordináció miatt dicsérnek és táncolnak velem?

Az apja visszanevetett a kis rózsabimbóra.

- Eh, eredj, te kis ördög, az apáddal is dicsértetni akarod magadat?
- Meg akarom mutatni, hogy nemcsak a kadétnak, hanem az ezredesnek is el tudom csavarni a fejét.

Van Flocken sarkantyujának összependülése szakította félbe a beszélgetést. Vitte Emmyt a tourok újabb végtelen sorozatára. Az ezredes gyönyörködve nézett utána. Örült a lánya sikerének.

Az éjféli souper alatt Korponay természetesen Emmy mellett szorított magának helyet. Erre a helyre sok volt a konkurens és Napoleon Waterlónál nem fejtett ki annyi stratégiát mint a kadét itt. Bele is bukott. Tudniillik Napoleon.

Az ezred története nem jegyezte föl azt a párbeszédet, mely a souper alatt Korponay és Emmy közt lefolyt. Annál inkább kötelességem nekem, hogy megmentsem az utókor számára.

- Mondja csak, Korponay, mi a maga kedvenc eledele?

Korponay rövid habozás után így felelt:

- A knikebein.
- De furcsa pogány neve van. Micsoda étel az?
- Tojásétel.
- Villával eszik, vagy kanalazzák?
- Egyiket se. Isszák.
- Hát akkor ital.
- A mint vesszük.
- A tojáson kívül még mi van benne?

- Semmi.
- De hisz' akkor rántotta!
- Le van öntve szeszszel.
- Borszeszszel?
- Nem. Pálinkaszeszszel.
- Különös. Sohse hallottam. A nőképző-egylet főzőiskolájában nem tanítják.
- Nem? Nagyon különös.
- És mikor iszszák? Délben vagy este?
- Reggel.
- A kávéhoz?
- Kávé előtt.
- Közvetetlenül?
- Nem, jóval korábban. Ugy hajnalban.
- Külön fölkel az ágyból, a ki inni akarja?
- Nem, - felelt Korponay komolyan, - le se fekszik.
- Különös étel.
- Nagyon különös.

Nyájas és romlatlan olvasónóm, a ki talán szintén a nőképző-egyesület főző-iskolájában nőttél föl, engedd meg, hogy a *knikebein*-ről némi fölvilágosításokkal szolgáljak. Mikor az ember estétől kezdve reggelig sört, bort, pezsgőt végig ivott, akkor parancsolólag lép föl a knikebein ivásának a szüksége. A knikebein nem egyéb, mint vanília-pálinkába ütött nyerstojs és ennek megivása a lumpolás utolsó stádiumát jelenti, mely után már csak a kerületi kapitányság, vagy a lefekvés következik. Természetes tehát, hogy a kadét szerette s természetes az is, hogy Emmy nem ismerte.

A mulatság folyt tovább, lankadatlan erővel. Reggel volt, mikor Vathyék Emmykével visszatértek a baraközi pusztára, a tisztek pedig a kaszányába. Mikor azonban elválásra került a sor, Malaczkay megszólalt:

- Te, Schwertner. Tudod, mire jöttem rá az éjjel?
- Mire?
- Arra, hogy ideje, hogy a leányomat hazavigyem az intézetbe.
- Miért?
- Képzeld, azt mondta, hogy szeretne egyszer knikebeint inni.

XVIII. A KADÉT LELKIISMERETE.

Sztringay Jakab vizsgázott allevéltárnok és a Korponayak ér-aszalósi okmánytárának rendezője, hazaérkezett a kastélyba, mely Korponay János urnak rezidenciája vala. Barátját, Szodoray Valért, egy szomszéd kis városban hagyta, azzal a reménységgel, hogy csakhamar hivatni fog János ur arcképének megfestése céljából. S ha ezt épp oly óvatos lassúsággal cselekszi, mint Jakab az oklevelek rendezését, akkor egypár hetet nyugodt kényelemben eltölthet az ér-aszalósi kastélyban.

János ur már türelmetlenül várta az ifju tudóst, mert a kadét csak akkor irt az apjának, ha pénzre volt szüksége, s ezekből a levelekből tulajdonképp nem igen tudta meg, hogy az urfi hogy él és miképpen tölti napjait. Jakab sejtette, hogy kemény kihallgatásnak lesz alávetve s mivel János ur szurós, átható tekintete ellen gyöngén fölverteztetnek érezte magát, az ér-aszalósi állomás előtt hirtelen zsebkendőjével bekötötte a torkát s elhatározta, hogy rekedtséget és köhögést fog szimulálni, ha János ur nagyon szorongatja.

János ur a verandán borozgatott Krajcsik doktorral, mikor Jakab mester megérkezett.

- No, fráter, mi ujság?

- Jó napot kívánok, nagyságos ur. Köszönöm, nincs semmi baj. Az urfi kitünően érzi magát, egészséges, mint a makk...

Itt megállt. Eszébe jutott, hogy ha mindennel egyszerre kipakol, mit fog felelni a kérdésekre? Tehát nem beszélt tovább.

- Mikor lesz hadnagy?

- Az ősszel mindenesetre.

- Kifizette minden adósságát?

- Ki. Még maradt is pénze.

Ezzel kivett a zsebéből egy cédulát s átadta az öreg Korponaynak.

- Mi ez?

- Nyugta arról, hogy a háromezer forintot hiány nélkül átadtam az urfinak.

- Minek ez? Én elhiszem magának.

- Így szokás ez, kérem, nagyságos ur.

- Mit csináljak vele?

- Tessék a családi levéltárba eltenni.

- Hát tegye el.

Sztringay sarkon fordult.

- Hová megy?

- Elhelyezem a nyugtát.

- Ráér még arra. Csak üljön le és meséljen. Szeretik-e a fiamat?

- Bálványozzák.

- Már mint az asszonyok, - szólt közbe Krajcsik doktor nevetve.

- Oh nem, én a följobbvalóit értettem.

János ur összevonta szemöldökeit.

- Azt akarja ezzel mondani, hogy a nők körül nincsen szerencséje?

Jakab mester jónak látta itt egy köhögési rohamot rendezni s csak a fejével intett, hogy oh, dehogy, ő ezt a világért se mondta.

- Csodálnám is, mert a Korponayaknak hagyományos szerencséjük volt mindig az asszonyok körül - szólt önelégülten az öreg.

Jakab mester intett, hogy úgy van s a torkát köszörülte.

- Mi baja van? - kérde János ur.

Jakab nagyon halk hangon felelt:

- Meghültem, köhögök, a torkom fáj.

- Bizonyosan istenesen berugtak a fiammal. No, ne tagadja.

De Jakab tagadta.

- Mi? Még csak meg se vendégelte magát?

- Azt igen. Az urfi nagyon kedves volt hozzám, igazán mondhatom, hogy tetőtől-talpig gavallérember.

Az öreg ur szeme ragyogott.

- Ez családi betegség nálunk. Különben maga is tudhatja az oklevéltárunkból...

- Róbert Károlyig jót állok, mert csak addig jutottam a rendezésben.

- Azóta is így volt, - szólt az öreg büszkén. - Hát valami asszonyhistóriát nem tud a gyerekről?

Jakab mester jónak látta megint fulladozni a köhögéstől. Tapsi kisasszonyt csak nem meséli el? Krajcsik doktor fölállt.

- Mutassa a torkát.

(Csak ez kellett még!)

- Minek, doktor ur? Ugy se kell rá orvosság, elmulik ez magától.

- Hátha számárhurutja van? - mondá a doktor, maliciózus nevetéssel.

- Az is elmulik magától.

- El a hurut, de a számár nem.

Krajcsik doktor és János ur tele torokkal nevettek s Jakab mester végre is kénytelen volt kitátani a száját.

Jakab szerencséjére Krajcsik azon orvosok közül való volt, a kik szeretik a betegséget konstatálni s így rövid vizsgálat után kijelentette, hogy erős mandulalob *van jelen* s jó lesz, ha Jakab sósvízzel gargalizál és éjjelre egy priznicet köt a torkára.

Jakab persze azonnal távozni akart gurgulázni, de János ur még nem eresztette.

- Milyenek a gyerekek a lovai?

- Gyönyörűek. A legjobbak az egész ezredben.

- A hóka meggyógyult már?

- A hóka? Nem említette az urfi. Bizonyosan meggyógyult.

János ur bort töltött a doktornak s magyarázta:

- Remek egy ló a hóka. Magam neveltem a fiunak, mikor még a kadétiskolában volt. Csak a patkolásra kellett vigyázni. Mihelyt rosszul patkolták meg, sántított. Mezőhegyesről hozattam külön egy kursmidet s az extra megtapasztalta, hogyan kell a hókát patkolni s betanította rá az én kovácsomat. Ezt a kovácsot aztán én elküldtem az ezredhez, hogy az ottani kursmidet szintén megtanítsa rá. Mégis sokszor elhibázzák. Épp ezért volt legutóbb is beteg a hóka.

Mialatt az öreg ezt Krajcsiknak magyarázta, Jakab mester kerekét oldott.

Másnap az ebédnél előhozta, hogy az urfi mennyire szeretné, ha az apjának a nagy festett arcképe meg volna neki.

- Hisz magam is régen készülök, hogy a kölyköt meglepjem vele, - mormogott János ur, - csak tudnám, kire bizzam a munkát.

- Én tudok valakit, - jegyezte meg bátortalanul Jakab.

- Hja, maga nem tudja, hogy miről van szó.

- Arról, hogy a nagyságos urnak egy olyan arcképet fessen, mely a megszólásig hasonlítson.

- Ez nem elég, - szólt János ur, - mert nekem még egy külön eszmém is van. Különben ki az a piktör?

- Szodoray Valér festőművész...

- Sohse hallottam a nevét.

- Még fiatal ember, de nagy tehetség s az összes kül- és belföldi akadémiákat elvégezte.

- No hát próbáljuk meg. Irjon mindjárt annak a Gomorjaynak.

- Szodoray...

- No hát Szodomay.

- Igenis.

Jakab mestert nyugtalanította egy kicsit a nagyságos ur külön eszméje, de azért telegrafált Valérnak s a piktör másnap teljes felszerelésével beállított.

János ur a verandán fogadta, végigmustrálta s a szemlével meg volt elégedve.

- Nem hozott valami kész képet? Hadd lássam, mit tud?

- Majd meglátja nagyságos ur arról, a mit festek. Kész képem nincs, mert a mit festek, rögtön megveszik...

János ur végigsétált néhányszor a verandán.

- Mondja csak, ifju barátom, járt már maga Velencében?

- Jártam.

- Volt a dózse-palota nagytermében?

- Voltam.

- Ott a dózsék arcképe közt van egy, a mely, akárhová áll az ember, mindig a szeme közé néz...

Ezzel megállt a piktor előtt és merőn a szeme közé nézett. A két ifju visszafojtott lélekzettel leste, hogy a nagyságos ur mit akar kisütni.

- Hát öcsém... ilyen arcképet fessen rólam. Ilyet akarok a fiamnak küldeni.

Szodoray megkönnyebbülten lélekzett föl.

- Hisz az nem nagy munka, nagyságos ur...

(Itt észrevette, hogy elszólta magát a jövedelem szempontjából.)

- Azaz nagyobb, erősebb munka a rendes festésnél, de biztosan sikerül, ha a művész vigyáz...

- Dupla díjat kap, öcsém, ha sikerül...

A fiuk összenéztek. Mit jelenthet a dupla díj, mikor még a szimpla díjban sem állapodtak meg? Szodoray elővette a szemtelenebbik esztét.

- Nagyságos ur egy ezrest nem fog sajnálni...

János ur ránézett a bátor ifjura.

- Nem fogok sajnálni, művész ur.

Szodoray szeme fölragyogott s egy óra múlva már hozzáfogott a munkához. János urnak nagyon éles, szurós tekintete volt, a mi megkönnyítette a föladatot s a kép (mert János ur türelmetlen volt) öt nap alatt elkészült.

Szent István nap után két nappal már a kadét is megkapta. Nagy örömmel bontotta ki a csomagot, s a képet az ajtóval szemben a főfalra, pompás világításu helyre akasztatta...

Mikor Jóska a szegre akasztotta a képet, Korponay az ajtótól nézte - s meghökkent, mikor az öreg szurós tekintetét egyenesen rája szegezte. Hideg borzongás futott át rajta. János ur szigorú arcáról s éles nézésű szemeiből a szemrehányások egész áradata zúgott feléje.

Lassan közeledett az arcképhez. Az apai szemek folyton rája szegződtek. Egészen alája állt; János ur lefelé fordított szemmel egyre a fiát nézte.

A kadéton hideg verejték csorgott végig. Ilyet sohse látott életében! Mintha az apja arcképe megelevenednék! Próbált jobbfelé menni: Szent Isten, az egész arckép jobbfelé nézett s le nem vette szemét a fiuról. Ugyanez történt, mikor a kadét balfelé próbált huzódni.

A kadétnak megfájdult a feje az izgatottságtól. Mikor este lámpát gyújtott, János ur fixirozása még félelmesebb volt.

- Csakugyan sok lehet a rovásomon, hogy ilyesmik történnek velem, - mormogta a megszeppent huszár, mikor a lámpást elfújta.

S reggel azzal az elhatározással kelt föl, hogy ezentúl komolyabb életet fog élni.

...Ha a műtörténelem valaha tudomást vesz Szodoray Valérről, föl fogja jegyezni, hogy ez volt a legnagyobb sikere életében.

XIX. EMMY HAZAMEGY.

Augusztus vége felé Malaczkay ezredes egy kellemes és kellemetlen értesítést kapott.

A kellemes értesítés egy levél volt, melyet elvált feleségétől Gleichenbergből kapott. Az asszony azt írta, hogy nincs semmi baja, a tüdőhurutjából teljesen kigyógyult, s pár nap múlva érkezik a volt Malaczkayné bátyja, Guszti bácsi, hogy Emmyt hazavigye az anyjához Budapestre.

A kellemetlen értesítés pedig a baraközi pusztáról jött s arról szólt, hogy Vathy Bözsike alighanem kanyarós, el is választották Emmytől s kéri az ezredest, gondoskodjék szállásról a kis leánynak, mert estére kénytelenek beküldeni az apjához.

Természetesen az ügyet azonnal Schwertner kapitány elé terjesztette.

- Hát ide nem jöhet a kaszárnnyába? - vélekedett a kapitány.

Az ezredes bosszusan vállat vont.

- Hisz már szobája sincs. Korponay már régen visszafoglalta. Aztán meg elég volt már neki a katonaságból. A gyerekek azt hiszik, hogy kutyakötelességük őt mulattatni s telebeszélnek a fejét mindenféle léhasággal. Emmy meg nagyon tanulékony s eltanulja az összes tiszti *uniformokat*. Ezt pedig nem akarom. Ráér még jukkereskedni.

- Mondasz valamit. Hopp, megvan...

- Nos?

- A báróné ma a déli vonattal Bécsbe utazik. A cselédei azonban itt maradnak. Kérjük el tőle a lakását...

Az ezredes összeráncolta a homlokát.

- Nem szeretek tőle szivességet kérni. Nagyon visszaél vele.

- Ez igaz. De más megoldást nem tudok.

- Hát gyerünk hozzá.

A báróné, egy katonabajtársuk özvegye, a maga házában lakott, igen szépen, kissé rikitóan berendezve (a szalon pompéji vörös falai sárga butorokra tekintettek le) s az urakat, a kik nagyon ritkán szoktak nála megjelenni, igen szívesen fogadta. Mikor megértette, miről van szó, sópánkodni kezdett:

- Ha tudtam volna, ha sejtettem volna! Hisz akkor itthon maradok. De most már elment a távirat s utamat nem halaszthatom el.

- Csak a lakását kérjük, báróné, annyira alkalmatlanok a világért se mernénk lenni, hogy még gardedámsággal is terheljük.

- Passzióval tenném, Malaczkay, különösen, ha a kis leányát már bemutatta volna...

Az ezredes nagyot nyelt erre a szemrehányásra.

- Mindjárt elvitték a baraközi pusztára.

- Most is ott van?

- Persze. Csak estére hozzák be.

- Nagyon örülök különben, ha szolgálatára lehetek. Mindjárt kiadom a cselédeknek a parancsot... A lakást meg rögtön megnézzük... Ez az én szobám, ez jó lesz a kicsikének. (A báróné sietve szedett össze egy csomó arcképet s egy fiókba zárta.) Itt mellette van a vendégszoba, ez jó lesz magának, Malaczkay... Ebben van az én kis könyvszekrényem... ennek a kulcsát azonban lehuzom és elzárom.

- Jó is lesz, - nevetett Schwertner, - mert az első, a mit megpillantottam, Boccaccio Dekameronja volt.

- Oh, én szeretem a klasszikusokat, - felelt a báróné s jókedvűen visszanevetett a kapitányra, - ugyan mondja csak, Schwertner, mi ártana meg nekem, egy ilyen kiszolgált katonaözvegynek?

- Azt én is szeretném tudni, - szölte el magát Schwertner, a miért az özvegytől egy jó hátbavágást kapott.

Igy érkeztek az éléskamarába.

- Ezt is a rendelkezésükre bocsátom. Persze maguk nem is tudják, hogy miféle finom pálinkagyűjteményem van. Honnan is tudnák, hisz sohse járnak ide!

És az özvegy szemrehányólag tekintett hol Malaczkayra, hol Schwertnerre, - de tartozunk kijelenteni, hogy inkább Schwertnerre, a mit a századparancsnok közömbös bajuszpödörgetéssel fogadott.

Ellenben a pálinkagyűjtemény fölkelte érdeklődését. Ejha, az özvegy jól csinálja! Volt ott sárga és zöld chartreuse, anisette, kúraszó, vanília, - végül borovicska, szilvaszesz és diópálinka, még pedig házilag készült diópálinka. Azután a befőtteken mutatott végig s szölt:

- Mindent rendelkezésükre bocsátok, Malaczkay, mindent; kívánom, hogy nálam jól érezzék magukat. Higgye el, nem vagyok rossz asszony s érzem, hogy egy férfit boldoggá tudnék még tenni.

Ujra Schwertnerre nézett, a ki ezuttal reagált.

- Boldog az, a kiben magasztos érzések laknak. Lássá, báróné, én érzem, hogy *nem* tudnék egy asszonyt boldoggá tenni. Szégyellem, de úgy van.

Az ezredes kifordult az éléskamarából, hogy el ne nevesse magát. A következő percben már a kapitány is mellette termett; nyilván attól félt, hogy ennek a kényes hur pengetésének az lesz a vége, hogy az özvegy a nyakába fog borulni.

A báróné végül átadta a Julcsa szakácsnét és a Mari szobalányt és szíves volt aznap délben elutazni. Schwertner hálából kikísérte az állomásra s ott háromszor kezét csókolt neki. Mire a báróné elérzékenyedve kijelentette, hogy egy hét múlva már visszajön.

- Mi közöm hozzá? - dörmögött magában Schwertner, miközben a vonat elrobogott.

Hazajövet pedig így folytatta a morfondírozást:

- Különben tán még rászánnám magamat, hogy foglalkozzam vele, ha - valaki feleségül venné.

- Bravó, Schwertner, - így fogadta őt az ebédnél az ezredes, - örülök, hogy látlak.

- Miért?

- Azt hittem, hogy a báróné megszöktetett. Ott a spájzban nagyon aggasztó fordulatot kezdett a dolog venni.

- Ez a hála, Brutus? Mikor én olyan jó lakást szereztem nektek!

- S hogy' el vagyunk látva! Benne is maradunk, a míg Emmy meg nem eszi a befőttet, mi ketten pedig el nem fogyasztjuk a pálinkát.

- A terminust helyeslem.

- De senkit meg nem hívunk. Emmynek elég volt a mulatságból.

- Hát a bucsubanket?

- Szó sincs róla. Nem pénzügyigazgató ő, a kit más városba helyeznek át, hanem kislány, a ki visszamegy az iskolába. Ne is szólj róla senkinek, hogy a városban van s hogy hol lakik.

A helyőrség megerősítésére az ezredes még egy huszárt is kivezényelt a báróné házába s az estefelé minden pakkjával megérkező Emmyt egyenesen odavitte.

Vacsorára, melyet a vendéglőből hozattak, meghívta Schwertnert s utána Emmy zongorajátékában gyönyörködtek. A két katona természetesen észre se vette, hogy a báróné zongoráján vagy öt billentyű egyszerűen megtagadta a szolgálatot.

Másnap olyan dolog történt, a mi az ezredest arra birta, hogy Emmyt haladék nélkül, sajátkezüleg hazavigye Budapestre.

Az ezredes egyedül ült a báróné ebédlőjében s reggeli teáját szürcsölte, némi vajaskenyérszeleteket fogyasztván hozzá. Egyszerre csak a nyitott ablakon át az utcáról sarkantyupengést hall. *Most meglepek valakit* - gondolta magában s kinézett. Hát kit pillant meg hetykén arra lejtetni? Korponay kadét urat, remek lakkszímában, a leghetlenebb bricseszben, sipkája mellett egy piros szegfű, kezében aranygombu sétapálca - s kard nélkül.

Megjegyzem, hogy ez volt az, a mit az ezredes nem tűrt a tisztjeinél. A katonánál - ugymond - a kard a lényeges. Ez szabályozza a magaviseletét, a járását, a tartását. Leteheti, ha beteg, vagy ha táncol, - de az utcán soha. A kard fokozza az önbizalmát, bizonyos nemességet és erőt ad neki, de egyuttal óvatosságra s elnézésre is inti, mert egy uriembernek mindig kell, hogy eszébe jusson (a civilekkel való nem ritka konfliktusok alkalmával), hogy neki fegyver van az oldalán, ellenfelei pedig fegyvertelenek.

És most elhűlve látja, hogy a legkisebb tisztje itt ficáncol előtte, kard nélkül. A boldogtalan kadét, nem látván ezredesét a kaszárnýában, bizonyosan azt hitte, hogy a baraközi pusztán van s azonnal megszegte a parancsot.

No megállj!

Az ezredes kihajolt az ablakon.

- Korponay!

A kadét, mint a cövek, megállt, mikor a jól ismert hangot váratlanul meghallotta. Szalutált, de arcán látszott a kérdés: Hát ez honnan a ménküből szakad most a nyakamba?

- Parancs, ezredes ur!

- Jöjjön be! - szólt vésztjóslón Malaczkay.

A kadét jött. Pár perc múlva már kopogtatott.

- Szabad.

Az ezredes szétterpesztett lábbal és gunyos arccal várta. El volt tökélve, hogy csunyan leszidja a fiut. Épp, mivel dúsgazdag gyerek, kötelessége jó példaadással előljárni.

Korponay belép, a kardját szabályszerűen fogja a balkezelével, jobbát a sipkájához emeli.

- Parancsol ezredes ur?

Az ezredes rábámul, aztán a kardra csuszik a tekintete. Káprázott az ő szeme imént? Vagy most káprázik? Nem, nem, az imént káprázott.

- Szereti a diópálinkát? - kérdezte boszús hangon.

- Szeretem.

- Tessék, igyék egy kupicával.

A ház minden pálinkája ott állt az asztalon. Az ezredes töltött mindkettőjüknek, kiitták.

- No, most Isten áldja meg!

A kadét szalutált s elment. De mikor a kapun kiment, az ezredes már az ablakon kikönyökölt. A ki áldója van! A kadétnak megint nincsen kardja.

- Korponay!

- Parancs!

- Jöjjön vissza!

Ismétlődött az előbbi jelenet: a szobában megint volt kardja a kadétnak. Egy darabig bambán néztek egymásra. Aztán az ezredes megszólalt:

- Mondja meg Schwertnernek, hogy ebédre elvárom.

- Igenis.

- Szereti a chartreuset?

- Én minden pálinkát szeretek.

- No hát igyék.

Megint fölhajtottak egy-egy kupicával, s a kadét távozott.

- Az ördög vigyen el engem, ha értem a dolgot, - mormogott az ezredes s azzal beszólt Emmy-hez, a ki éppen elkészült az öltözködéssel:

- Te, Emmy, gyere ide! Nézz ki az ablakon, arra a ház kapuja felé.

S mindketten kikönyököltek. E percben jelent meg Korponay, az ezredes nagy csudálkozására, megint kard nélkül.

De az ezredes nagy elképedése csak most következett.

- Te Emmy, nézz oda. Van-e kard a kadét oldalán?

- Van, apuskám, - szólt Emmy halkan s behuzta biborvörös arcocskáját.

- Van? Jó, hanem azt mondom, hogy pakkolj rögtön! Estére magam viszlek Budapestre.

Délben panaszkodott Schwertnernek.

- Hát láttál ilyet? Megérezte, hogy a kadétot veszedelem fenyegeti s mellette vallott... Ideje véget vetni ennek a gyerekeskedésnek... S most már tudsz mindent, szólj, hogy' magyarázod ezt a kard-boszorkányságot?

Schwertner teletorokkal nevetett.

- Hogyan? Te nem sejtet?

- Nem.

- Nagyon egyszerű. A kadét, valahányszor bejött, az előszobában mindig *felkötötte a te kardodat*. Hahaha!

Az ezredes először egészen paff volt, aztán ő is kacagni kezdett. Vakmerő fickó! Geniális kölyök! Ez volt a véleményük.

Este pedig az ezredes Emmyvel egész titokban Budapestre utazott.

Az ezredes csak annyit engedett meg a kislánynak, hogy a negyedik állomásról egy bucsu-sürgönyt küldjön az ezred tisztikarának.

Valamelyik város végén a huszár-gyakorlótér mellett robogtak el s ekkor Emmy hirtelen az apjára nézett.

- Apuskám, visszahoz még engem valaha az ezredhez? - kérde lány, behizelgő hangon.

- Vissza, ha már lesz annyi eszed, hogy nem bujsz ki a bőrödből egy kis kardcsörgésre, egy kis sarkantyupengésre, néhány mézes-mázos szóra.

Emmy elnevette magát.

- Oh, apuskám, elég eszem van nekem. Tudom én jól, hogy a férj nem a kadétnál kezdődik.

Az ezredes megcsókolta a leányát és sóhajtott.

- Nagy örök vagy, Emmy, kár, hogy nem fiúnak születnél.

XX. KORPONAY LAKOMÁJA.

Mint sötét, ijesztő felhő tanyázott a tisztikar fölött az a borongó sejtelem, hogy még ebben az esztendőben Galiciába kell menniök.

Az első garnizon volt az „országban” (mert a katona csak egy országot ismer) Bécs. A második, hol szívesen tanyáztak, Budapest. Azután jött Klagenfurt és a nagyobb vidéki magyar városok. Sokan legjobban szerették a kisebb magyar vidéki városokat, hol a huszártiszt atyaisten volt, s úgy élt, mint - O'Donnors kapitány szokta mondani, - *a kék Uristen Bajorországban*. Boszniától már a legtöbben fáztak. De Galiciától mindenki, kivétel nélkül irtózott.

Attól kezdve, hogy Malaczkay ezredes Emmyvel Budapestre utazott, állandóan ezt a kérdést tárgyalták, s az első eszme, mely ezzel kapcsolatban kibontakozott előttük, az volt, hogy Magyarországtól egy kapitális murival kell elbucsuzniok.

Egy nagy murival, melyre előkelő civil-barátaikat is meghívják s melyet Dél-Magyarországon évtizedekig emlegessenek.

Éppen ebédnél ültek, mikor megérkezett az ezredes távirata, hogy tíz napig Budapesten marad, hogy köszvényét valamelyik fürdőben egy kicsit megszelidítse.

Van Flocken főhadnagy az asztalra ütött.

- No, uraim, itt az alkalom. Ha már az ezredes sincs itt, a ki korlátok közt tarthatna, akkor csakugyan századokra szóló murit csaphatunk.

- Bált, hölgyekkel! - szólt Lannenburg.

- Eh, semmi effélét. Férfimulatságnak kell lenni. A táncos részét is magunk végezzük el. Toborzót, palotást járunk, szóval, kirugunk a hámból istenigazában.

- Helyes, helyes!

E pillanatban pariparobogás hallatszott be a nyitott ablakokon; kinéztek. Majd elszédültek a látványtól: egy ló vágatott be az udvarra, rajta O'Donnors kapitány teljes Ádám-kosztümben, vagyis nyakig mezitláb. A kapitányon csak egy sipka volt, a lovon se nyereg, se egyéb hozzátartozó, csupán a kantár. A ló csupa tajték volt s egyenesen az istállója felé rohant.

A tiszték még magukhoz se tértek meglepetésükből, mikor ugyancsak vad vágatásban Korponay kadétot látták megérkezni, bluzban, lovaglónadrágban, fegyver nélkül, paprikavörös ábrázattal. A tiszti-étkező előtt leugrott a lóról, melyet alig tudott megállítani, a kantárt oda dobta egy elősiető huszárnak s pár ugrással (már nagyon benne volt a gyors mozgásban) az ebédlőben termett.

A mint ott az eléje siető tisztet meglátta, neki támaszkodott a falnak és elkezdett nevetni. A szemét behunyta hozzá, a könye kicsordult s a két kezével levegő után kapkodott. Végre Lannenburg főhadnagy megragadta a két vállát, megrázta, mint Krisztus a vargát s a fülébe ordított:

- Megbolondultál? Beszélj, mi történt?

A kadét nagy lélekzetet vett, letörölte az arcát s szólt:

- Adjatok egy pohár bort.

Megitta.

- Láttátok O'Donnerst?

- Láttuk.

- Hahaha! Így végiglovagolni a Tiszától kezdve a falukat és a várost, példátlan dolog. Hahaha! Ilyet még nem pipáltam.

Ivott még egy pohár bort. Végignézett a türelmetlen arcokon s szólt:

- Usztatási gyakorlaton voltunk a Tiszánál. Mellettünk volt O'Donnors százada. Az öreg rop-pant komolyon csinálta a dolgot, szidta, gyávázta a legénységet. A mellett megtörtént vele az a pech, hogy minden ló belement a Tiszába, csak az övé nem. Az öreg dühösen nekivetkőzött, azután elpáholta a lovát, felül rá és nekivágtat a víznek. De a ló a víz széléről vadul visszafordult s veszekedetten elszáguld mellettünk. Az öreg érezte már, hogy nem ura a lovának s azért torkaszakadtából rám ordított: *Kadet, aufhalten!* Én rögtön úgy, a hogy vagyok, föl-ugrom *Carolá*-ra s a kapitány után vetem magam. Mondhatom nektek, a kapitány Mimózája egy furvézer-ló, ötven kiló főtt adok neki Carolával handikapben - és most nem tudtam utólélni. Egy óra alatt jöttünk fel a Tiszától... Láttátok volna, mi volt a városban! Hahaha! Óriási csődület... nagy látványosság... Ádám apánk versenylovaglása... győz, a hogy' akar, az outsider kanterben verte meg Carolát. Bort! Ebédet!

A kadét, ki ezalatt bluzát, ingét kigombolta, leült ebédelni. Most Van Flocken tartotta őt szóval. Elmondotta neki a hétországra szóló muri tervét s elárulta neki rögtön, hogy szabad a vásár, mert az ezredes nem lesz itthon.

- Van valami eszméd?

A kadét lenyelte a falatot.

- Van.

- Mi?

- Első az, hogy a muri költségeit én fedezem. A szabadkai nagy disznó tiszteletére még nem ittunk.

- Az igaz. De valami más, originális eszmét gondolok.

- Várjátok meg, míg jóllakom.

A kadét még vagy tíz percig evett, aztán megivott két pezsgőspriccert s erre, úgy látszik, elméjének kerekai azonnal mozgásba jöttek. Nagyot szítt a cigarettája füstjéből, még nagyobb fujt utána, aztán megszólalt:

- Megvan!

- Halljuk!

- Ma reggel Bögöz alatt a Tiszán egy nagy csomó tutajt láttam kikötve.

- Nos?

- Nos, tíz ilyen tutajt összeköttetünk, a Tisza közepén lehorgonyozzuk s azon rendezzük a lakomát.

- Éljen, elfogadjuk.

- Én magamra vállalom a helyiség elrendezését, beszélek a sasi halászokkal, a kik a hal-paprikást főzik, kirendelem az ezredszakácsokat a turóscsusza készítésére, levitetem a tutajra a bort és a pezsgőt... szóval mindent elrendezek, ti hívjátok össze a vendégeket.

Van Flocken körülnézett.

- Kár, hogy már egy kapitány sincs itt. No, mindegy, a meghívandók névsorát összeállíthatjuk s majd Schwertner elé terjesztjük.

- Fölkérvén Schwertnert, hogy a bálanyai tisztet elfogadni sziveskedjék, - szólt Petri hadnagy.

Ezt is elfogadták. Rögtön meg is irták a táviratokat Zentára, Kulára, Moholra, Szabadkára a földbirtokos uraknak, a kiknél vadászni és a kikkel kártyázni szoktak. Tiszt és civil össze-vissza huszonhat volt, a kit a nagy lakomára meghívtak.

Korponay ebéd után rögtön visszalovagolt a Tiszához, hisz a kardját is otthagya a századnál. De nem sokáig volt ott, hanem Bögözre ment, a tutajosokkal megkötni a szerződést, majd rögtön Sasra, a halászgazdáknál megrendelni a paprikást.

Estére már minden rendben volt, még a csónak is, mely a vendégeket a tutajra hordja.

- Hát tudjátok, - szólt vacsorakor Schwertner, - én nem vagyok semmi jónak elrontója, épp azért mindenbe beleegyezem. De ha már rám bizzátok a házigazda szerepét, fogadjátok el egy indítványomat...

- Halljuk!

- Nevezzünk ki arra az estére egy józansági bizottságot.

- A tisztekből?

- Eh, dehogy. Ti berugtok mind, azt tudom. Az altisztekből kell kirendelni négyet, a kinek nem szabad egy csepp bort se inni. Ezek vigyáznak rá, hogy a részeg emberek a Tiszába ne essenek.

- Helyes. Elfogadtatik.

Épp akkor lépett be őrmester Baranya, valami jelentéssel.

- Baranya őrmester jó lesz erre a hivatalra, - szólt Schwertner.

- Ő lesz az elnöke ennek a sajnálatraméltó bizottságnak, - kiáltott Van Flocken; - megálljon!

Az őrmester ugyanis átadván a jelentést, távozni akart. Van Flocken pokoli mosolylyal folytatta:

- Őrmester, menjen át O'Donnors kapitány lakására s kérdezze meg, hogy a századparancsnok ur hogy érzi magát? Nem hűtötte-e meg magát?

- Parancsára, főhadnagy ur. - Baranya őrmester szalutált és elment.

A tisztek hangos kacajra fakadtak.

- Hallod, Floki, - szólt Lannenburg, - ez meglehetősen impertinencia.

- Tudom, - felelt hidegen a főhadnagy.

Nem telt bele öt perc, őrmester ur Baranya megjelent. Csurgott róla a tej.

- Mi történt magával? - kérde Schwertner.

- Kapitány urnak alássan jelentem, a nagysága éppen a konyhában volt, mikor beléptem, hát egyenesen tőle kérdeztem meg.

- S mit felelt?

- Nem felelt semmit, csak hozzám vágott egy tejesköcsögöt.

Harsogó kacaj felelt erre a vallomásra.

- Jól van, őrmester. Jóska, adj az őrmesternek két üveg bort és tiz szivart.

Az őrmester megelégedetten mosolygott, szalutált és elment. Tudta ő jól, hogy ezt a külső tejet ő a tiszturak borával fogja lemosni - belsőleg.

XXI. LAKOMA A TISZA KÖZEPÉN.

Schwertner még egyszer négyszem közé fogta Korponay kadétot s atyai hangon szólt:

- Fiam, én tudom, hogy neked a szabadkai muriból sok pénzed van. Azt is tudom, hogy az apádnak még több pénze van. De azért ne tartsd becsületbeli kötelességednek, hogy erre a tutajmulatságra apait-anyait ráköls. Megértetted?

- Meg, kapitány ur.

- Szerény keretek közt kell maradni. Lehet trapp-mars, de ne legyen mars-mars!

- Értem, kapitány ur.

A *trapp-mars* és a *mars-mars* a lovaglási tempó közt való különbséget jelenti. A *mars-mars* a legsebesebb. Azt azonban a kapitány elfelejtette, hogy a kadét a trapp-marsot már oly gyorsan veszi, mintha *mars-mars* volna.

Ugyancsak elbámult volna Schwertner, ha a *végrehajtó-bizottság* ülésén, a multság tárgyában, jelen lett volna.

Ez a végrehajtó-bizottság állt Van Flocken és Lannenburg főhadnagyokból, Korponay kadétból, Vathy és Pozdorjai önkéntesekből.

Korponay kötelességszerűen fölemlítette, hogy az *öreg* (Schwertner) azt az óhaját fejezte ki, hogy ne ereszszék ki nagyon a gyeplőt s a multságot bizonyos szolid korlátok közt tartsák.

- Vén smucián, - mormogott Van Flocken.

- Miért akar ő neked spórolni? - szólt Petri, - hisz még csak leánya sincs, a kit hozzád akarna adni.

Korponay intett.

- Hallgassátok meg, hogy ezzel szemben én eddig miféle intézkedéseket tettem.

- Halljuk!

- Először is sürgönyöztem Szunyogh Balázsnak a tizenhármashoz, a Ferenc József-laktanyába, hogy jöjjön azonnal és hozzon száz üveg pezsgőt.

- Éljen.

- Azután sürgönyöztem Kovácsnak, a Nemzeti Kaszinó vendéglősenek és huszonhét személyre hidegvacsorát rendeltem nála.

- Hát a halpaprikás?

- Hát a turóscsusza?

- Ez a melegvacsora. Egy kis hideget is csak kell adni hozzá.

- Helyes, elfogadjuk.

- Aztán sürgönyöztem Auerkammernek, az orfeum titkárának, hogy szervezzon egy kis dal-társulatot és hozza le. Kap rá ötszáz forintot.

- Ez már beszéd.

- Azután táviratoztam Sonderlingnek, hogy csináljon tüzi-játékot.

- No, az áldóját! - kiáltott Van Flocken - a kapitány meg fog pukkadni.

- Lehet, hogy megpukkad, de bizonyos, hogy jól fog mulatni, - felelt önelégülten a kadét, - hát meg vagytok elégedve?

- Meg.

Egy kis csend volt.

- Tudjátok, - szólt kissé bánatosan Korponay, - utoljára mulatunk a hazai földön. Ki tudja, mi vár ránk abban a komisz Polyákországban?

- Én nem busulok, - felelt könnyedén Petri, - azt tudom, hogy van ott zsidó sok, tehát van kölcsön is sok.

És Van Flocken elgondolkozva hozzátette:

- Hej, fiuk, ha hirtelenében valami háboru ütne ki, s abban az összes huszártisztek elesnének, de nagy ribillió lenne.

- Az asszonyok közt? - vélé Korponay.

- Dehogy, a hitelezők közt.

Ezen aztán mind jót nevettek.

- Te, Pozdorjai, - szólt a kadét az önkénteshez - te szónokolni fogsz.

A diákból lett katona ravaszul mosolygott.

- Tudnék én annál jobbat.

- Mit?

- Megirni versben a Donners kapitány esetét.

- Talán már meg is van?

- Egy pár strófa. Alapul vettem a velszi bárdokat Arany Jánostól.

Van Flocken ránézett.

- Arany? A zugsführer az ötödik századnál?

- Nem, a híres magyar költő.

- Lehet. Azt maga jobban tudja. Hát halljunk valamit.

Pozdorjai elővett egy darab papirost s olvasta:

Vitéz Donners, a kapitány,
Léptet fakó lován.
„Hadd látom - ugymond - a huszár
Hogy’ usztat a Tiszán.”

- Bravó, nagyon jó.

- És itt van a végéről egy strófa:

Hogy vágtat esztelen;
De egy se merte mondani,
Hogy Donners -

A rímet harsogó kacaj közt mind ráordították. De aztán megállapodtak abban, hogy a verset nem veszik bele a műsorba, mert O'Donners halálosan megsértődik.

A végrehajtó-bizottság ülése meglehetősen oszlott szét. Ez csakugyan kapitális muri lesz, ilyet még a világ nem látott.

Vathy és Pozdorjai délutánra szabadságot kaptak. Vathy kiment a baraközi pusztára, az apját meglátogatni, s megkérte Pozdorjait, hogy menjen vele, a mit ez szívesen megtett.

Utközben a Vathy-fiu elpanaszolta, hogy nincs egy huncut vasa, minden pénzét elköltötte már előre s a tisztí vizsgáig nincs semmi járandósága az apjától.

Pozdorjai vállat vont.

- Én nem segíthetek rajtad, azt tudod. Én kijövök a kevés pénzemből, mert nem mitmacholok semmit. Az egyetlen luxus, a mit az ezredes engedelmével megengedhetek magamnak, az extra-uniformis, mert ha államköltséges vagyok is, komisz mundérban mégis csak rosszul esik járnom.

Vathy ránézett.

- Nem mondom, hogy segíts rajtam, de látod, az apámmal szemben könnyithetsz a helyzeten.

- Hogyan?

- Tudod, ha összeülünk beszélgetni, dicsérj neki. De szemtelenül, tulozva, hogy a könyöködről lemenjen a bőr.

- Mit mondjak?

- Mondd azt, hogy kitűnő katona vagyok, hogy a tisztjeink szeretnek, hogy adósságom nincs...

Itt szünetet tartott, s aztán folytatta:

- Ezt, hogy adósságom nincs, különösen hangsúlyozd.

- Jó, nem bánom.

- De ne felejtsd el!

- Semmiesetre se.

Tovább nem folytatták, mert bekanyarodtak a baraközi széles nyárfasorba.

Uzsonna után a vadszölővel befuttatott széles verandán rágyújtottak s akkor Pozdorjai elővette a megbeszélteket.

- Mondhatom, Bódi bácsi, - szólt az öreg Vathyhoz intézve szavait, - hogy Pistára büszke lehet.

- Hogy' érted ezt? - kérde az öreg néhányat köhintve.

- Hát ugy, hogy mostanában minden tekintetben kitűnően viseli magát.

- Ne mondd!

- De mondom. Először is jól tanul. Másodszor a német nyelvben rendkívül halad. Harmadszor remekül lovagol.

- Azt már idehaza tudta.

- Tévedés. A katonalovaglás egészen más, mint a civillovaglás. Az ezrednél ebben is elülről kellett kezdeni a tanulást. Azután, a mit szintén nagyra becsül a tisztikar, szolidul él, nem rug ki hámból. Képzelje, még csak adóssága sincs.

Itt az agyondicsért önkéntes ur megszólalt:

- Ugyan, Gábor, éppen te mondod ezt?

- Miért ne mondanám, mikor igaz? - mondá meglepetve Pozdorjai.

- Éppen te?

- Én hát.

- Hiszen igaz, hogy összevissza csak egy hitelezőm van, s az éppen te vagy.

- Én?

- No, Gábor, ne szimulálj, hisz ezért nem haragszik az apám. Látod, biz' én őszintén, előtte bevallom, hogy neked kétszáz forinttal tartozom.

Pozdorjai az az ember volt, a ki gyorsan a helyzet magaslatára szokott emelkedni. Nem értette a dolgot, tehát hosszut szippantott cigarettájából s szólt:

- Jó, jó, hiszen nem sürgős.

Körülbelül egy fertályóra múlva Vathy Boldizsár bácsi fölszólitotta Pozdorjai önkéntes káplár urat, hogy jöjjön le az istállóba, a lovakat megnézni.

Az istálló ajtaja előtt az öreg a zsebébe nyult.

- Öcsém, azt nem engedhetem, hogy a fiu egy katonatársának tartozzék. Fogja!

S négy darab százkoronást nyomott Pozdorjai markába.

A meglepett önkéntes eltette: most látott csak keresztül a szitán.

Hazamenet persze Vathy a bevétel felét Pozdorjainak adta kölcsön. Volt már pénzük a murira.

A Korponay lakomája fényesen sikerült.

Vasárnap volt. A bögözi nép ünneplő ruhában a parton csoportosult, hová egy cug huszár volt kirendelve, hogy vigyázzon a tiszturak lovaira.

A cug huszáron kívül ott volt még négy altiszt, a kiket Schwertner kapitány rendelt ki, hogy fölváltsák akár a fölszolgáló katonákat, akár a józansági bizottságot, ha ez be találna rugni.

Ugyanezek két csónakon a vendégeket is szállították a tutajra.

A középső tutajon volt egy összeeszkábolt asztalon terítve huszonhét ember számára. Ugyanazon tutajon foglaltak helyet a cigányok. Az alsó tutajon egy szinpad volt és mögötte sátor, a művészek számára. A felső tutajon rendezkedett a kaszinó vendéglőse és bontogatták a pezsgőt, a legfelső tutajon, óriási bográcsokban főzték a halpaprikást és a turócsuszát.

A tutajok lobogó petróleumfáklyákkal voltak körültűzdelve, s fantasztikus világításba borították a sokadalmat.

Nyolc órákor ott volt minden vendég. Egy intésre őrmester ur Baranya megcsapolt egy hordó sört, s az urak mind ittak egy pohárral. (A többit megitták a huszárok és a halászok.)

Nyolc órákor fölhangzott a Rákóczi-induló s asztalhoz ültek. Finom imbisz és szarvasgombapástétom volt az első fogás. Rá fehér és vörös bor.

Ekkor hozták nagy tálakban a gőzölgő halpaprikást.

Itt vissza kell egy kicsit nyulnunk az előzményekbe.

Huszár Bagó tiszti szolga is a nagy bográcsok körül lábatlankodott, s a halászhok megengedték neki, hogy a paprikást egy nagy ménkü fakanállal keverje. Közbe-közbe persze meg is kóstolta. De az első korty nagyon forró volt, a fiú félrekapta a fejét és a zsíros piros sipkája beleesett az üstbe. A szerencsétlen próbálta kihalszni, de a halászok elvették tőle a kanalat, hogy össze ne törje vele a halat. Próbált belenyulni, de nagyon forró volt a lé, nem ment. Hát megadta magát sorsának. A sapkát szépen megfőzték. Ki is tálalták.

A sapkás tál éppen Visloszki, a rövidlátó ezredorvos elé került, a ki szépen ki is vette a tányérjára. Ott próbálta vagdalni. Persze nem ment.

- Az istállóját, micsoda halat megvan ez! - kiáltott bosszusan a lengyel.

Mind odanéztek. Harsogó kacaj volt a felelet.

- Az biz' egy huszársipka, - felelt nyugodtan Schwertner.

Visloszki fölpillantott. Éppen vele szemben állt a nagybögs, a ki vigyorgó pofával nézett a szép barnára főtt sipkára. A dühös lengyel fölkapta a forró sipkát és a cigány képébe vágta - az meg nagy orditással bögöstül belefordult a Tiszába.

Persze hamar kihúzták és a tűz mellé ültették, hogy a bögőjével együtt száritkozzék.

A baltavári főjegyző ékes szavakkal éppen a huszárezrednek mondott bucsuztatót, mikor Bögsz felől az éjszakában megcsendült a *jambo-jambo*.

Nagy dereglyén jött az orfeum-töredék, melyet a társaság üdvriadallal fogadott.

A három urból és két hölgyből álló artista-társaság csakhamar átöltözött, s megkezdődött a kis szinpadon az előadás.

Örmester ur Baranya Korponay egy intésére pezsgőt bontott - a bort megrohanták a halászok, huszárok és cigányok, a kiknek az előadás alatt semmi dolguk se volt.

Egy óra múlva Schwertner kapitány körülnézett a csatatéren.

Az artisták az asztalnál ültek és ittak. O'Donnors és Visloszki részegen veszekedtek. A primást, a kinek fejében katonasapka volt, Van Flocken itatta. Ellenben a hegedűje Szunyogh hadnagy kezében volt, ő vezette a bandát. A halászok és huszárok nagy része a legfelső tutaj végén ivott és danolt. Örmester Baranya egyenesen járt és állt, de irtóztatón izzadt és kancsalított, a mi nála azt jelentette, hogy holtrészeg.

Ekkor állt föl Pozdorjai.

- Uram, uram, Schwertner vitéz kapitány uram, szállok az urhoz...

- Eb, a ki meghallgatja, - felelt a kapitány.

- Abtreden! - szolt Korponay, - gazember, a ki még fogékony a szellemi élvezetek iránt.

Pozdorjai leült és fenéig üritette a sörös poharát, mely tele volt pezsgővel. Általános danolás kezdődött. A nép a tamburás zenekar mellett a parton táncolt.

Swertner végignézett a zajos hadon, fölemelte szemét a csillagos égre, majd a halkan morajló Tiszába meredt sokáig, hallgatagon. A fiúk éppen Balogh Ádám kuruc brigadéros nótáját énekelték.

- Mi bajod, kapitány? - szolt Lannenburg főhadnagy, - mintha rosszkedved volna?

Schwertner sóhajtott.

- Könnyelmű nép vagytok. Mulatni tudtok, busulni is tudtok, szenvedni is tudtok. Meghalni is tudtok, ha kell, sneidigül. Csak dolgozni nem tudtok.

A tűzijáték is elropogott s a vidám órák, mint a víz habjai, gyorsan suhantak tova.

...Mikor Korponay kadét fölébredt, különös látvány tárult eléje: egy szalmakunyhóban feküdt s egy parasztembert látott, a ki a kunyhó ajtajában ült és görögdinnyét evett.

Fölült és szemét dörzsölte.

- Hol vagyok, bácsi?

- A baltavári dinnyeföldön.

- Kicsoda maga?

- A dinnyecsősz.

- Mikor kerültem ide?

- Hajnaltájt.

A kadét a fejét vakarta.

- Be lehettem rugva, mint egy ágyu.

- Még jobban, - felelt nyugodtan a csősz.

Korponay bámulva nézett rá: ez az ember tán látott már ágyut berugva, hogy tudja, mit tesz az, mikor valaki *jobban* be van rugva.

- Csősz bácsi, hallja, adjon nekem egy dinnyét. Mig megeszem, menjen be Baltavárra és hozzon nekem egy fiakkert. Itt van magának öt forint.

- A nélkül is megteszem.

- Elhiszem, de azért csak vegye el.

...S a zajos mulatság utolsó jelenete az volt, hogy Korponay László egyedül ült a baltavári dinnyecsősz kunyhója előtt és jóízűen bicskázta a görögdinnyét.

XXII. EL, GALICIÁBA!

A miről már annyiszor beszélgettek, a minek a kontójára a tiszai tutaj-mulatságot rendezték, csakugyan bekövetkezett: az ezredet áthelyezték Galiciába.

Éppen vacsoránál ült a tisztikar, mikor Malaczkay ezredes kezében az *ordre de bataille*-al megjelent.

- Megvacsoráltak már?

- Meg.

- Tehát nem lehet attól tartani, hogy a falat a torkotokon akadjon?

- Nem.

- Akkor vegyének tudomásul, hogy megyünk Galiciába.

Halotti csönd támadt a tiszti étkezőben. Van Flocken volt az első, a ki megszólalt:

- Inkább háboruba mennénk.

- Százszor inkább, - kiabáltak össze-vissza.

Az ezredes végignézett az elszontyolodott társaságon. Aztán emelt hangon szólt:

- Hja, uraim, a vig életnek egyszer kell, hogy vége legyen. Csak nem akarunk örökké szalon-huszárok lenni? A nehéz szolgálat majd rákényszerít, hogy megint komolyan vegyünk a hivatásunkat. Ellustultunk, meghíztunk a puha életben. Új élet, új ország, új társaság, új föladatak várnak ránk... Idegen, talán ellenséges, de a legjobb esetben is csak közömbös tekintetek keresztüztüében majd jobban összeszedjük magunkat. Ránk fér egy kis mozgás... Ne busuljatok fiuk!

- Hurrá Malaczkay! - ordított az ifjuság s a legények azonnal pezsgőbontáshoz fogtak.

- Mutasd az ordre de bataillet, - szólt Schwertner.

Mindnyájan kíváncsian köréje tódultak. Tudomásul vették, hogy állomáshelyük központja Tarnopol s hogy mind a két divízió nem vasuton, hanem fuszmarschokban fog menni.

Az ezredes rögtön intézkedett, hogy Lannenburg főhadnagy, egy-egy hadnagygyal s a megfelelő legénységgel már holnap, mint kvártélycsináló, Tarnopolba utazzék.

Aztán körülnézett a rosszkedvű társaságon.

- Megjegyzem, hogy mindenféle bucsumulatságot ezennel betiltok. Elég volt a tutaj-örültség. Az ezred minden tisztje más faluban ébredt föl s három község lakói részegek voltak az elpocsékolott bortól.

Egy kis szünetet tartott, azután folytatta:

- Egyáltalán lejár az uri tempók kora. A hátralévő, még itthon töltendő időt kiki a privát ügyei rendezésére fordítja, Galiciában pedig a kolostorélet egyszerűsége és csöndessége következik. Hisz olyan hírünk volt, hogy Bécs városa küldöttséget akart meneszteni a hadügyminiszterhez, hogy minket helyezzenek át Bécsbe! Olyan jövedelmi forrása vagyunk mi pazarló életünkkel egy városnak.

A tisztek elégtlenül néztek össze: hiába, gavallérhirük volt egész Ausztria-Magyarországon.

- Egyet nem lehet kikerülni, - folytatta az ezredes - azt, hogy a város bucsulakomát ne adjon a tiszteletünkre. Ezt természetesen nem utasíthatjuk vissza. De figyelmeztetek benneteket, hogy senkinek a szíve meg ne szakadjon a bucsuzásban, mert a helyünkbe jövő ezredet a város ugyancsak lakomával fogja üdvözölni. Mi ugyan jó viszonyban voltunk velük mindig, de ez nem érzelmi dolog, hanem pusztán udvariasság, hát nyugodtan viseljétek magatokat. Ne puszizkodjatok és ne cigányozzatok a civilekkel.

Nagy derűtség fogadta az ezredes szavait. Az ezredes folytatta:

- Én köszöntöm föl a polgármestert és a várost, te pedig Schwertner, a hölgyeket.

- Én? - szólt elképedve a kapitány.

- Te hát!

- Ezt hivatalosan mondod?

- Hivatalosan.

- Az már más.

- Persze más; elég vén huszár vagy arra, hogy a parancsokat szó nélkül teljesítsd.

O'Donners nem állhatta meg, hogy gunyosan meg ne szólaljon:

- Csodálom, ezredes ur, hogy abban nem intézkedel, hogy ha majd megérkezünk, Tarnopol város tiszteletünkre rendezendő lakomáján kik legyenek az ezred szónokai.

Malaczky lassan pödörte a bajuszát s végignézte a kapitányt.

- Azért nem intézkedem, O'Donners, mert ott a kutya se fog a mi tiszteletünkre lakomát rendezni. Mert ez az ország a mi hazánk, a hol minket szeretnek s kevés kivétellel ennek az ezrednek minden katonája ennek a földnek a porában született; ha innen elmegyünk, a véreinktől szakadunk el, Galiciában meg idegenek közé megyünk.

És itt megszólalt Schwertner mély basszusa:

- S akárhogy rágod is a bajuszodat, O'Donners, a huszár magyar katona, a huszárbecsületet egynek tartja a magyar becsülettel.

O'Donners vörös lett.

- Ejh, én csak katona vagyok, semmi más. Az apám is az volt, a nagyapám is az volt...

Malaczky intett Schwertnernek, hogy hallgasson.

- Igazad van, - szólt aztán csendes hangon, - neked családod, hazád, nemzedet a hadsereg. Helyes. Senkinek semmi köze hozzá, de neked se lehet kifogásod, ha vannak, a kik ezenkívül még nemzetüket is szeretik és hazájuknak tekintik azt a földet, melyet ősök vérről szereztek és vérről megtartottak. Hidd el, van még egy és más dolog azon kívül, a mit a morva-fehértompai iskolában tanítanak...

O'Donners nem felelt. Malaczky körülnézett, mindenünnen sugárzó arcok tekintettek rá. A szívekből beszélt.

Még egy nagyobb szabású baleseten kellett a tisztikarnak átesnie: Visloszki ezredorvos felolvasást tartott Galiciáról, történelmi, etnografiai és vizrajzi szempontokból.

Különösen a *vizrajzi* szempontokra volt a tisztikar kíváncsi, még pedig főképp azért, mert Visloszki orvos ur a legrészegebb fráter volt az összes katonaorvosok közt.

A fölolvadás rémunalmas volt. A tisztikar teljes számmal megjelent, de már egy fertályóra mulva szökdösni kezdett. Visloszki lelkes lengyel hazafi volt s Galiciát a világ legszebb országának mondotta, a honnan a huszárok, ha egyszer megszoktak, sohse akarnak eljönni.

Másfél óra mulva már csak hat tiszt volt jelen. Ekkor Malaczkay is elveszítette a türelmét és fölkel.

- Kedves doktor ur, a mit eddig fölolvastott, az egy huszártisztnek teljesen elég.

- Gondolja ezredes ur, hogy holnap folytassam?

- Folytathatja, ha éppen akarja, de nem igen hiszem, hogy valaki eljönne.

- Igen?

- Igen bizony, az urak azt mondták, hogy az ezred könyvtárában megvan a Brockhaus-lexikon, ott ők ezt sokkal rövidesebben megkapják.

A lengyel összepakolta az írásait s mérgesen elment.

És ezek után történt egy hallatlan eset. Pár nap mulva kisült, hogy Visloszki áthelyeztette magát a Szabadkán állomásozó huszárezredhez. Az ő egészsége nem bírja a galíciai klimát. Ez volt a cim. De őrmester Baranya előtt kijelentette, hogy ő abba a kódus országba többet be nem teszi a lábát. Bolond az, a ki itt hagyja Magyarországot, ha nem muszáj!

...Szeptember közepe táján, egy ragyogó, őszi reggelen utra készen állt az ezred a kaszárnya óriási udvarán. Cakkumpakk, vagy mint hivatalosan mondják: *Marschadjustirung mit Feldgeräthen und zwei täglichen Fourage*. A két divízió *entwickelte Linie*-ben volt fölállítva, hátul a pionir-zug. Több mint kilencszáz ember. Még mozog a huszár, csillog a kardja, csörren is néha, dobálja fejét a ló és legyezi magát... Ekkor Malaczkay ezredes vágatott jól ismert tizenhat és félmarkos sötét pej lován a front elé.

- *Ergreift den Säbel!* - hallatszott Schwertner dörgő hangja. A századparancsnokok ismételték. Egyszerre kilencszáz kard röppent ki a hüvelyéből, olyan hanggal, mint egy vastorku szörnyeteg halálsikoltása. Ló és lovas mozdulatlan lett. A nap ragyogott az acélon.

Malaczkay megállt. Végignézte az ezredet s megszólalt:

- *Huszárok! A legfőbb Hadur parancsa áthelyezte az ezredet Galiciába. Bucsut veszünk szép magyar hazánktól, idegenbe megyünk, de ott is meg fogjuk mutatni, hogy a huszár a világ első katonája. Isten vezérelje lépéseinket!*

Ujra megdördült Schwertner hangja:

- *Mit vieren, rechts, Schritt-marsch!*

A kommandók ropogtak s az ezred, hosszú kigyóvonalba bontakozva, elhagyta a kaszárnyát. A város egész lakossága talpon volt, mindenünnen kendőt, kalapot lobogtattak. Hej, sok vörösre sirt szem nézett utánuk, de tán még a katonaszemekben is könny csillogott. Nem sokáig. A mint az első svadron kiért a városból, fölhangzott a jázsági fiuk nótája:

Ferenc József kiállott a kapuba.
Arra haladt három svadron regruta,
Ferenc József nagyot csap a markába,
Visszagondol a regruta korára.

...A nóta elhalt, elnyelte a távol; az ezred eltűnt, elnyelte a por.

Isten veletek, barna huszárgyerekek, a viszontlátásra!

NYÁRI RABLÓ.

Ha valaki nekem július 24-dikén azt mondta volna, hogy július 25-dikén az arcomon két daganattal több, inyemben pedig egy foggal kevesebb lesz, a szeme közé nevettem volna.

Pedig tényleg úgy történt. Július 24-én arcom még egészen sima volt (nem számítva a körös-hegyi borbély által arcomon beretvéval végezett vivógyakorlatok nyomait), inyemben pedig büszkén állott az a fog, melyet tizenhét év előtt B. Máthé Domokos támadt meg először, Iszlai törte le a koronáját másodszor és (senki többet) Vajna recsegtetett meg harmadszor, mely operáció közben az orvos háromszor elájult, előbb úgy hurcolván körül engem a szobában a harapófogónál fogva, mint hajdan a lófarkára kötött bűnösöket szokták hurcolni.

Fogam pedig, főbüszkeségem, gyermekkorom egyetlen emléke, állt, mint Komárom bevehetetlen vára.

Mennyi alkalma van az embernek ma már a fővárosban arra, hogy a fogát kiveresse! Manapság egy uri zsuron is hozzá lehet jutni, de kávéházban, vendéglőben, Ósbudavarában mindenestre könnyen és olcsón elérheti. De hát hiába, én, mint ambiciózus lélek, ezzel nem elégedtem meg, nekem drága balatoni nyaralás, kellemetlen hurcolkodás, fűtött katlanokban való ide-odautazás kellett. Ilyen áron jutottam hozzá az említett balesethez.

De elég volt a panaszból, térjünk át a történetre.

Tetszik tudni, én családommal együtt Balaton-Bikityen nyaralok. Az igazi nevét nem mondom meg, mert a fürdőbiztos, a ki egyuttal szolgabíró s egy szubkontráért úgy is haragszik rám, eltoloncoltat a csendőreivel. Azt mondják önök, hogy ott vannak hazánk szentesített törvényei, majd védik önt. Én pedig azt felelem, hogy hazánk törvényei szentesítve vannak, de végrehajtva nincsenek. Különb is régen rájöttem, hogy nyáron egészen más törvények szerint kormányozzák az országot. Azután rájöttem arra is, hogy a király nagy ur lehet, a miniszter biztosan az, a főispán detto, de legnagyobb ur a szolgabíró, a ki a király, miniszter és főispán összes hatalmát a helyszínén kezeli. Elméletem mellett bizonyít az élet: a királyok ellen merényleteket követnek el, a főispánokat leleplezik, a miniszterekkel nyílt parlamenti üléseken gorombáskodnak; ellenben a szolgabírákkal senkise mer kikötni, ő tőlük félnek legjobban.

De térjünk át a történetre. Balaton-Bikity nagyon érdekes fürdő. Csupa pesti lakik benne. Télen nem exisztál. Azt hiszem, október elején a villákat is lebontják, mint Barnum az ő sátraikat s tágas csűrökbe, gondosan bemolyporozva, elrakják. Néha, száraz, hideg időben, a villarészeket ki is rakják a napra szellőztetni, mint mi nyáron a téliruhákat. Tavasszal aztán a szép, kokett kis villákat, melyek részint svájci, részint magyar, részint pápua stílusban vannak építve, előszedik, lemossák és összeállítják. Nyáron aztán mi beköltözködünk s a kies síkság, mely a Balaton vize s az erdős somogyi hegyek közt terül el, megelevenedik, tele lesz gyermekzsivajjal, asszonyi kacagással. A koronaherceg-utcai téli toilettek nyári testvérei itt jelennek meg s a zöld alapon még pompásabban érvényesülnek, mint a szürke koronaherceg-utcai alapon.

A fürdőt érdekessé teszi, hogy hétköznapi csupa asszony, lány és gyerek van itt. Az urak szombat estére érkeznek meg a férjek vonatával, mely már a francia bohózatokból is ösmeretes. Érdekes ilyenkor az állomás, a hol száz asszony elegánsan öltözködve várja a férjét. A perronjegy-jövedelem kifizetné a délivasut egész nyári forgalmának költségeit, ha fizetnénk perronjegyet.

A férjek vasárnap este, vagy hétfőn hajnalban elutaznak, s az asszonyok szinte szánakozva néznek arra az egypár férjre, a ki ott maradt. Nagyon göthösek lehetnek szegények. De aztán tenniszbe, csónakázásba, kirándulásba mégis csak ránk szorulnak, miránk van szükség, mint hallgatókra, akkor is, ha a kisasszonyok zongorázni vagy énekelni akarnak, így tehát kedden délután már kezdünk tekintélynek örvedeni. S örvendünk egész addig, míg a férjek vonata nem fütyül.

Nos, egy ilyen férfi nélkül való hét közepén történt az, a mit elbeszélni készülök.

Egész héten gyanus alakok járkáltak a villatelepen. Oláh cigányok, a kik magukat székelyeknek mondják és torontáli szőnyeget árulnak. Német vándorlólegények, a kik professzionátus vándorlók, vagyis csavargók, s gorombáskodnak a gazdával, ha csak egy karaj kenyeret ad. Szinte örült a lelkünk, mikor két jóra való hiteles bánffy-hunyadi parasztasszony állított be kalotaszegi varrottassal.

Egy szerdai napon beköszönt a villába egy idősebb ember, a ki egy darab fából készült legyezőket árult. Ügyes mesterség volt.

- Hol tanulta ezt?

- Gondolhatja az ur.

- Biz' én nem gondolom.

- Hol lehet az ilyesmit tanulni? Látja, hogy rabmunka.

- Vácon?

- Felsőbb iskolában. Illaván.

- Maga ült Illaván?

- Tíz évet. Bár még most is ott ülnék. Sohse volt olyan jó dolgom, mint ott. Megvolt a rendes, jó kosztom, nyugodt életem. De hát oda bajos bejutni. Protekció kell hozzá.

- Hát ez a szabad élet nem jó?

- Mit ér az olyan embernek, a kinek nincs családja, otthona? Illaván úgy megszoktam, hogy ríva fakadtam, mikor kitétek a kapun. Mikor éhes vagyok, mindig azt álmodom, hogy kongatják Illaván a deket és hajtanak bennünket ebédelni.

És ez az ember végigjárta a villatelepet és mindenütt eldicsekedett, hogy ő tíz évet ült Illaván s szeretne visszakerülni. Az asszonyok persze holtra rémültek. Mesélték, hogy a volt fegyenc egy kis szemlét tartott Balaton-Bikityen, mert itt szándékozik végrehajtani azt a tettét, mely őt visszasegitse Illavára. Azonnal akadt egy kertész, a ki azt állította, hogy tőle azt kérdezte: melyik villában laknak grófok.

Én a Spúr István-utcában lakom. Itt az utcákat a tervező mérnökről nevezik el, a mi helyes, mert ha baj van, tudjuk, kit szitjunk. (Hogy szidtuk mi Spúrt aznap, mikor az exfegyenc járt itt!) E napon én voltam az utcában az egyetlen férj. Önök nem tudják, fürdőhelyen ez mit jelent. Ha egy kis gyerek halszálkát nyel (a mi gyakran megtörténik, mert mi balatonpartiak esszük a legtüskeesebb halakat; a fogast mind Bécsbe viszik), azonnal megjelenik egy szobaleány a kapuban s elkiáltja:

- Hol van itt egy férfi?

Erre persze lovagiasan meg kell jelennem a kapuban. Már a költő megmondta: Ha férfi vagy, légy férfi.

- Mi baj?

- Az istenért, nagyságos ur, hamar orvost, a kis fiú szálkát nyelt.

Én aztán vágtatok orvosért. Ha nincs orvos, magam veszem ki a szálkát. Már két ízben oly erőlyesen nyultam le a torkokba, hogy a gyerekek (legalább a Spúr István-utcában) nem mernek halat enni. S ha végigmegyek az utcán, a kicsinyek félve összebujnak, suttogván: Ott megy az a csunya bácsi, a ki a halszálkáinkat ki szokta venni.

Ilyen alak lesz belőlem nyáron.

Az asszonyok, mondom, mint egyetlen férfit, megrohantak, hogy azonnal jelentsem föl az illavait a csendőrségen.

Azonnal a csendőrségi laktanyára siettem, mert nekünk Balaton-Bikityen rendes csendőrségünk van. A legénység fürdött, csak az őrsvezető volt otthon. Meglehetősen szkeptikusan fogadta följelentésemet.

- Kérem, ösmerem ezt az embert, nem veszedelmes.

- De azért jó lesz beszélni vele s megtiltani neki, hogy ide visszajöjjön.

- Hol jár az már!

- Hát siessenek egy kicsit.

- Sajnálom, de nekem az orvos megtiltotta a sok járást s ha a fegyenc után megyek, félbe kell szakítanom a savókurámat.

Hja, ugy. Hisz ezt tudhattam volna. A mi csendőreink csak olyan fürdőcsendőrök, a kiket a honvédtisztvisztérium (igen helyesen) üdülni küldöz ide, ha már nagyon el vannak nyuzva a nehéz szolgálatól. Csak nem kívánhatom az őrsvezetőtől, hogy abbaahagyja a savókúráját? Hogy kárba veszszzen az egész nyaralása? Nem, ilyen lelketlen nem vagyok.

- Majd vigyázunk mi, hogy ide többet be ne tegye a lábát. Csak tessék nyugodtan lenni.

Hisz én nyugodt vagyok, gondolám, de volnál te egyetlen férfi a Spúr István-utcában.

- De különben jól érzi magát Balaton-Bikityen? - mondám.

- Oh, nagyon jól, már három kilót hiztam.

Otthon persze megnyugtattam az asszonyokat, hogy a legyezős fegyenc már láncba verve halad Illava felé. Egy kicsit megcsillapodtak.

Este volt, szép csillagos, holdfényes este. A verandán vacsoráltam kedves családommal és azt számítottam, hogy a balaton-bikityi marhahusárakból következtetve egy felnőtt ökörnek az ára jelenleg Somogyban háromezer forint lehet. Az összes verandákon vacsoráltak köröskörül.

Egyszerre csak Ticsék villájának kapujában megjelenik a szobalány és rémulten sikoltozni kezd:

- Csendőr, férfi, csendőr! Hol egy férfi? Rabló van az ágy alatt!

Két ugrással a kapunál termettem. Mert így okoskodtam: *csendőrt* és *férfit* kiabáltak. Férfit azért, hogy csendőrért fusson, csendőrt azért, hogy megfogja a rablót.

Igy szolgálatot tettem, a nélkül, hogy életemet kockáztattam volna.

De számításom balul ütött ki. Mire kiértem, a verandák már mind üresek voltak s az asszonyok egész passzióval sikoltoztak az utcán. A mint megláttak, egyszerre mind fölkiáltottak:

- Hála Isten, egy férfi! Kérem, menjen azonnal a Tics-féle villába, ott egy rabló van az ágy alatt. Fogja meg.

Fogjam meg? Könnyű ezt mondani. De meg minek zavarjuk, örülünk, hogy tudjuk, hogy az ágy alatt rejtőzik. Csak nem fog évekig ott maradni? A szezon végével ki kell neki bujnia. Hátha csak nyaral? Hátha csak olyan nyári fürdőrabló?

Ilyen kérdéseket vetettem föl magamban, tényleg azonban muszáj volt a Tics-féle villa felé futnom, nehogy az asszonyok gyávának tartsanak.

A kapuban már az utca összes szakácsnéi és szobalányai együtt voltak. Érdekes, hogy a hol valami történik, a szakácsnék az elsők, a rendőrség sokkal később érkezik meg. A megtámadott család a veranda alatt volt, halálos rettegésben. A figyelem egy fiatal dada körül összpontosult, a ki iszonyuan bőgött és remegett.

- Mi történt?

- A cselédszoba egyik ágya alatt rabló van.

- Honnan tudja?

- Mikor beléptem, a sötétben megcsipte a lábamat.

- Hát aztán?

- Kirohantam és orditoztam. Tessék kihozni!

Fölmentem a verandára. A terített asztalon már csak gyümölcs volt. Fölfogtam egy gyümölcs-hámozó sárga kést és öldöklő szemekkel körülnéztem.

- A szobaajtó be van csukva?

- Be.

- Hova nyílik a szoba ablaka?

- A ház tulsó felére.

- Nohát én a szoba ablaka alá állok és vigyázok, hogy a rabló meg ne szökjék.

- Hagyja megszökni! - könyörgött az asszony.

- Nem tehetem, nagysád.

Mindez az első sikoltástól számítva, körülbelül három percre tartott. Tehát a lábcsipéstől kezdve legfölből négy percre.

Mint egy velencei brávó, markomban szorítva a barackhámozó kést, leselkedtem a betett salugáterü ablak alatt. Ezalatt rohanva jöttek a távolabb lakó férfiak, a kik botokkal fölfegyverkezve behatoltak a szobába és nem találtak senkit, se az egyik, se a másik ágy alatt.

Ellenben az ablakot oly erővel nyitották ki, hogy a salugáter rám dőlt; ekkor távozott el a fogam és érkezett meg a két daganat. E sebhelyekből támadt az a hírem, hogy dulakodtam a rablóval.

A háziasszonyt ezzel nyugtattuk meg:

- Nagysád, ha valaki rablási szándékkal elbujik egy házban, nem azzal kezdi, hogy megcsipi a dadának a lábát.

- De ha mégis ott volt valaki, ki lehetett?

- Lehet, hogy volt ott valaki, de az csak a személyben tévedett, a csipésben nem. Én istenem, éjjel minden láb fekete. Majd ha a cselédei egyszer jól összevesznek, meg fog tudni nagysád mindent.

GYILKOSSÁG A MI UTCÁNKBAN.

Oly nyugodtan éltünk ebben a nagy, széles, nevető, kellemes külvárosi utcában. Azt hittük, mirőlünk nem tud a világ semmit. Se a kitüntetést, se a büntetést ismerő hatalmak nem tudnak létezésünkről. A sötét végzetek nem mi fölöttünk lebegnek. Mert az utca odatorkollik, a távolból halljuk a köruti élet nyüzsgését, a kocsik robogását és a néptömegek zúgását. Néha magasabbra emeltük a fejünket és figyeltünk arra befelé, a paloták közé. De nem vágyódtunk oda. Itt csak egy-két nagyobb ház van. A többi földszintes. Tavasszal meszelik, nyáron zöld zsalugátert raknak rá. A mi udvaraink nincsenek is kikövezve. Két-három akácfa is áll a tágas udvarban. Ezek jelentik nekünk, fehér virágaikkal lassan himbálózva, hogy itt a tavasz. Ezek jelentik, mikor ősszel sárga leveleiket zörögve söprögeti a házmester: itt az ősz, öregebbek lettünk megint, közelebb jutottunk ahhoz a szép, nagy kerthez, a hová minden pesti ember eljut, akár gazdag, akár szegény, akár boldog, akár boldogtalan. A kerepesi temetőhöz.

És ez nem aggaszt, nem nyugtalanít senkit. Ha valaki csak egy kicsit tehetős, feketébe vonják a kaput, s kiakasztják a cédulát, hogy hány éves volt, milyen vallást követett és miféle rokonai siratják. És meghatva olvassák a végén: Az örök világosság fényeskedjék neki! A sápadt pincelakók, a nyirkos, sötét földalatti szobákban született emberek megdöbbenve összenéznek. Hát csak a meghaltak élnek örökké világosságban? Az életet kell elveszíteni, hogy kijussanak a fényre, a melegségre? Ennek a homályos sejtelve csapja meg őket. Kifejezést nem tudnak neki adni, de elcsüggedve, leverten szállnak alá a rothadt falépcsőkön a lakásukba. A szomszédok a gyászjelentés körül suttogva tárgyalják az elhunyt életét, a gyerekek pedig bámulják a nagyszakállu, nagybotu embert, kinek ruhája ezüstcafrangokkal van kivarrva s büszkén járkál föl s alá a kapu előtt. Hallgatagon járkál, nem ereszkedik le senkihez, látszik rajta, hogy temetett ő már grófokat is. Mikor a gyászkocsi a négy omnibusszal megjelenik, a lakók és a szomszédok ünneplőben fölvonulnak. Az első omnibuszba száll a család, a többibe a jóbarátok és a szomszédok, s lépésben megindul az utazás az ismeretlen állomás felé.

A gyászszertartás alatt fakadt könnyeket letörlik, a zsebkendőt csak még a családtagok tartják a kezükben és viszik koronkint a szemükhöz. De megindul a jóízű beszélgetés a napi eseményekről, az utca történeteiről és pletykáiról.

Nagy szórakozás az az utca lakóinak és egy-egy szép temetést sokáig nem felejtene el.

Mi bizony nem igen szoktunk kimenni más városrészekbe. A gyerekek, a kik iskolába járnak, jutnak legmesszebb. Ezek sok mindenféle hirt hoznak haza. Reggelenként a trafikok elé kirakott képeslapok is fölérnek egy kaszinóval. A nép ezeket a képeket mindig letárgyalja. Ezen a réven szűrődnek be mi közénk a világesemények. Azt, hogy Buda és Pest között új hidat építettek, épp úgy tárgyalják, mint hogy Párisban egy ezer láb magas tornyot emeltek. Mind a kettő egyformán messze van tőlünk. A csizmadiainasok, a kik a hidon már egyszer keresztül is mentek, olyan kalandorszámbe mennek, mint Robinzonok. Nagy figyelemmel hallgatják, hogy az Andrássy-uton a föld alatt jár a villámos és csodálják a borbély legényt, a ki egyszer lement a földalatti állomásra, a hol csupa üvegből vannak a falak s ezüstoszlopok tartják az alagutat. Kinek a pénzén építhették ezt a csudát? Mennyi pénzbe kerülhetett? Hány embert boldoggá lehetett volna vele tenni?

Nagy eset volt nálunk, mikor azt az öreg 48-as honvédet, a ki a huszonharmadik számú kapu alatt almát szokott árulni, elütötte a fiakker. Mindnyájan ismertük és szerettük a vén Szulokot. Nem volt az utcánkban egy ember, a ki ne evett volna az almájából. És a rúd fejbe találta. Át akart menni a tulsó oldalra, egy barátjához. A fél lába fából van és mikor a fiakkeros rá-

kiáltott, nem tudott elég gyorsan elbicegni az utjából. A kocsi keresztülment rajta. Vére bőven ömlött és pirosra festette a kövezetet. Meghalt.

Este az udvarban mindenki róla beszélt. Angyelka, a kis lipthói tót leány beszélte, hogy ő látta a helyet, a hol az öreg elesett és meghalt. A szénszállítólegények egy fekete keresztet rajzoltak oda, az utca közepére, de az utcaseprők elsöpörték. Angyelka annak a nézetének adott kifejezést, hogy oda, a nyílt utcára egy keresztet kellene állítani. Persze kinevették. A mire ő elmesélte, hogy odafent éjszaka, az ő görbe hazájában a nagy hegyek tele vannak keresztekkel. Ott, ha valaki lebukik a mélységbe, a szerencsétlenség helyére keresztet tesznek. Ha arra megy az utas, keresztet vet magára és elgondolja, hogy milyen derék, szép legény volt a Misó, a ki leesett a hatszáz láb mély szakadékba. Vagy talán leugrott? Ki tudná megmondani? És Angyelka elszomorodott. Megjelentek előtte a zúgó patakok, a végtelen nagy, sötét erdők, a bércek fölött keringő hatalmas sasok, a félelmes sziklahasadékok, a csendes, szomorú völgyek. Ah, oly régen elszakadt onnan... Jó éjszakát mondott az akácfa alatt ülőknek és lebotorkált a pincébe... A folyosó zúgában lakott, ingyen, de söprésért... Sietett lefeküdni, talán hazájáról álmodik.

Ez a telünk különösen jó volt. Olyan, mint a tavasz. Téli ruha se kellett, fűteni se kellett. Több pénz jutott a húsról, kenyérre, még színházba is sokan elmentek és tündéri dolgokat beszéltek az utcában. Csak azok panaszkodtak, a kiket télen a hó huz ki a bajból. A kik a hótakarításból megkerestek egy télen harminc-negyven forintot. De hát, édes istenem, mindenki nem lehet boldog a világon - még egy utcában se!

Ezután a kellemes tél után jó hangulatban voltunk mind. S nem voltunk elkészülve semmi rosszra.

És pedig senkise hajthatja le a fejét nyugodtan, mert nem tudja, mi vár rá.

Az este kilenc óra tájban, a mikor az utcán végig lassan hazafelé ballagtam, itt-ott sűrű csoportokat vettem észre. A hentesbolt előtt is álltak, a fűszeres boltja tele volt, a csizmadia meg a szabó még nem csukták be üzletüket, pedig máskor már hétkor megteszik. A négy kocsmára és a három pálinkamérés zsufolásig tele volt. Az utcában rendőrök siettek ide-oda. A szomszédos utcákból egyre tódult a nép mihozzánk. Majd a mentőkocsit láttam elszáguldani.

- Meghalt? - szólt át a csizmadia a trafikushoz.

- Meg.

- Kicsoda? - kértem megdöbbenve.

- Hát az öreg zsidó órási, a Hász Volf. Az ur még nem is tudja?

- Nem.

- Megölték és kirabolták.

- Mikor?

- Ezelőtt egy félórával.

A 44-ik számú ház előtt óriási tömeg volt. Most már mindenki ismerte az öreg, fehérszakállú órást, mert ezzel fontosságot akart adni magának. Szóvivők azok voltak, a kik aznap beszéltek vele. Áhitattal lesték egy legénynek az előadását, a ki azt állította, hogy ő még nyolc óráig bent volt Hásznál. Ez volt a legaktuálisabb ember. Százféle kérdést intéztek hozzá s ő mindenre tudott felelni.

Dühös verekedés, vad tolongás támadt. A rendőrök a meggyilkoltak a feleségét és gyermekeit hozták. Mindenki látni akarta őket. A mi utcánk lakóiban föltámadt az ambíció. Másnapra is biztosítani akarták maguknak a népszerűséget, a sikert.

Elöntött a vér bennünket. Vége a nyugalomnak. Állatokká lettünk.

Sietve bevonultam a lakásomba, s az ijedt, kíváncsi, fölrázott néptenger moraját hallgattam.

ÉJJELI KALAND.

Mikor az ember szalmaözvegy, örökké szidja a kocsmai kosztot, a hamis zsirt, a generál-szaftot, a rossz kiszolgálást, a spirituszos bort, az állott sört, a száraz házi kenyeret, az eget és földet, - a mint aztán hazajön a familia, olyan jól esik a kocsmába járni, enni és inni ugyanazt, a mit a nyár folyamán oly sokszor leszidtunk és elégedetlenkedni az otthoni kosztal.

Ilyenfajta tökéletlen ember vagyok jó magam is.

A kocsmázást azonban nem passzióból, hanem súlyos kötelességből üzöm.

Nekem hetenkint van három közvacsorám. Egy fővárosi, egy irodalmi és egy politikai.

A fővárosi vacsorákat az ugynevezett *Vörös Banda* rendezi, mely évés közben egyuttal gyűjt a kerület szegényei számára.

Az irodalmi vacsorákon nyilvánosan nagy tósztokban dicsérjük, titokban pedig szidjuk egymást, utóbbi esetben mindenki halkan a szomszédjához intézvén szavait.

A politikai vacsorákon szövődik a szorosabb barátság a képviselők közt, a kiknek legnagyobb része vidéki lévén, a fővárosi társas étellel semmiféle érintkezésben nincs.

(Itt megjegyzem, hogy a Kossuth-pártnak egyik gyöngesége, hogy a vezér irtózik mindenféle kocsmától, s teljességgel megveti azt az erőt, a melyet a fehér asztal körül való bizalmas, fesztelen érintkezés adhat egy pártnak.)

E vacsorákon kívül vannak társaságaim, melyeket hetenkint egyszer-kétszer föl kell keresnem, vagy vacsora előtt, vagy vacsora után.

Ezek közé tartozik a *Rodostói tanya*, mely a legkülönbözőbb foglalkozásu embereket szokta egyesíteni esténként, a vacsora előtti órában.

Ennek a körében történt az a fantasztikus eset, melyet itt el akarok beszélni.

Az évfordulót ez a társaság természetesen a Rákóczi-kultusznak szentelte. Elment Kassára, a kiállításra, gyűjtött a fejedelem szobrára, maga is rendezett Rákóczi-ünnepet s azonfelül a beszélgetések során újra meg újra kitértünk a kétszáz év előtti korszak nagy eseményeire. A társaság fiatalabb tagjai folyton azon sóhajtoztak: ha ők akkor életben lettek volna! Ez az elcivilizálódott Európa csupa próza, tespedés, a hősök meghaltak, a romantika kipusztult. Az élet szürke, egyhangu, nyomoruságos.

A legfanatikusabb egy fiatal történettanár volt, régi magyar család sarja, kinek ősei a kuruc harcokban is tevékeny részt vettek. Ő találta legunalmasabbnak a mai kort s ő kívánta leg-többször, vajha Rákóczi korában élt volna.

A mult hetekben, a mikor egy kicsit hidegre kezdett fordulni az idő, kimentünk Takács bácsi zuglói kocsmájába disznótorra. Az öreg valami régi jó borát adta elő, s egypár pohár után már ragyogtak a szemek s a mélyen tisztelt elnök ur nagyokat ütött izmos öklével az asztalra. Valahonnan betuszkoltak egy cigányt, a ki észrevétlenül leült közénk, s gordonkán egy bús kuruc dalt kezdett játszani.

A tanár urnak se kellett több: kirugta maga alól a széket.

- Hej, fiuk, ha mi most egy kuruc-táborban volnánk mulató katonák, s itt ülne köztünk Vak Bottyán és holnap tömött hadirendben indulnánk Heister generális ellen. De szép élet volna az!

- Eh, - szólt egy ügyvéd, - az az élet se volt fenéig tejfő. Szenvedés, nyomorúság, unalom, próza akkor is csak volt... Te azt hiszed, hogy a kuruc-kor nem állt egyébből, mint tárogató mellett tánc az őrtüz világánál, meghódított városokba való bevonulás, vig trombitaszóval, szép lány csókja, babér a homlokon...

- Mindenesetre áll az, hogy egy jó lóval, jó karddal ellátva semmi bajod nem volt... szabad voltál, mint a madár, ur voltál... most meg beállsz arra a helyre, melyet az élet számodra kijelölt s ott huzod az igát, míg ki nem dőlsz.

...Ösmerek Andersen meséiből egy jó tündért, a ki egy pár kalocsnival a kezében röpül végig a földön s hallgatja, hogy mit kívánnak maguknak a halandók... aztán, ha kedve kerekedik, kicseréli valakinek a kalocsnijával a magáét... a ki aztán a tündér kalocsniját fölhuzza, annak a legelső kívánsága, a mit kimond, teljesedik.

A tündér épp ott repült át a Takács bácsi kocsmáján s hallotta a tanár ur hó fohászkodását a kuruc-korszak után... Egy perc, s a kalocsnija már ki volt cserélve.

A tanár ur akármennyire belemelegedett is, mégis csak hamarabb haza kellett mennie, mert az anyósa az este érkezett meg az ünnepekre s még ma üdvözölni akarta.

Elbucszott tehát a cimboráktól, megnézte, hogy a revolvere rendben van-e, a kis elektromos lámpája működik-e, fölhuzta jó prémes bundáját, kezébe vette a botját, fölrántotta a kalocsnit s kiment. Takács bácsi kivilágított neki s megmagyarázta, hogy merre találja leghamarabb a villámot.

Kint pokoli sötétség és nagy sár volt. Megnyomta a lámpa gombját, de a kisugárzó fénynél is csak sártengert látott, melynek azonban bátran nekivágott.

Utána szállt a cimborák kurucrivalgása.

- Beszélhettek, a mit akartok, elpuhult emberek... Én mégis jobb szerettem volna kétszáz esztendővel ezelőtt élni...

Most még nagyobb sárba jutott. Az a távoli lámpa, mely felé irányozta lépteit, egyszerre sehol se volt. Megfordult, a Takács bácsi kocsmáját is elnyelte már a sötétség. Sehol egy fényes pont.

- Ugy látszik, köd ereszkedett le. Szép kis hely itt a főváros tőszomszédságában.

Jó husz percig tapogott ide-oda. Háznak, lámpának, villámosnak semmi nyoma. Valami mezőn ténfergett. Egyszerre csak nyerítést és lódobogást hallott. No, hála Isten, a lovasrendőrök őjárata jön. Fölemelte a lámpáját, s arra világított. A lovascsapat megállt a sötétben.

- Ember, ki vagy? - szólt egy kemény hang.

- Eltévedtem. Ugyan kérem, nem vezetnének el a zuglói villámos végállomására?

- Hová?

A professzor megmondta még egyszer. A rendőrök halkán beszélgettek, aztán az egyik megszólalt:

- Gyűjjön ide kigyelmed. Nem értjük, a mit beszél.

A professzor odalépett s magasra emelte a lámpáját. De el is ejtette rögtön. Ilyet ő még nem látott. A mezei lovasrendőrök volnának? Sötétkék zsinóros egyenruha, rövid karabély, görbe kard. A lovak ágaskodtak az éles fénytől. A professzor lehajolt a lámpásért és újra világított.

- Kicsodák önök?

- Mi béri Balogh Ádám brigadéros huszárjai vagyunk... Fordítsa el azt a lámpást, megvesznek tőle ezek a dögök.

A professzor majd összerogyott a sárban. Micsoda szellemek játszanak vele? A szemét dörzsölte, a karját csipkedte. Nem, nem álmodik... Ott álltak előtte a kurucok.

- Mit akarnak tőlem?

- Semmit. Csak álljon kigyelmed ide a lovak közé, aztán előre az őrtanyára.

A tanár ur elkábulva engedelmeskedett... nem tudta, mennyi ideig mentek, de gyorsan mentek... a lovak teleföcskendezték sárral. Iszonyuan kimelegedett... e mellett folyton a legényeket nézegette, s a beszélgetésükre ügyelt... A rendkívüli eset megijesztette, de valami édes boldogság, roppant kíváncsiság is előmlött rajta. Mi lesz? Hogy' fog ez végződni?

- Te, Csorba! - szólt az egyik huszár, - nem azt mondta-e a vice-hadnagy, hogy ha valami gyanus emberre akadunk, lőjjük agyon?

- De éppen ezt monda.

- Nohát, mit visszük ezt a nyavalyást?

S már igazította a karabélyát. A professzor ur megijedt.

- Mit akarnak? Hát nem látják, hogy én is magyar vagyok?

A Csorbának szólított vezető hátrafordult.

- Attól lehet még kend labanc. Sok korcsvér szolgál odaát, hogy Pálffy főőgenerálisnál többet ne emlitsék... Azok aztán kuttyábbak a németnél. Föl is huznám valamennyit a fára... De kend Pestről jön?

- Onnan.

- Szerencséje. A vicehadnagy azt mondta, hogyha pesti emberre bukkanunk, vigyük eléje... Azért hát ne bántsátok!

Valami bokrok sötétlettek feléjük.

- Hej, mi a jelszó? - hangzott onnan.

- *Rákóczi csillaga.*

- Te vagy az, Csorba?

- Én.

- Mehetsz.

A külső őrség mellett lovagoltak el.

- Kit hoztok?

- Espionnak nézem.

Egy csárdaféléhez érkeztek. Az udvar tele volt huszárokkal. Mindegyik a lóva mellett állt, mintha minden percben a riadót várná. Csorba leugrott lováról, galléron ragadta s bevitte a tágas ivóba, hol a tisztek vacsoráltak. Odapöndörítette eléjük a foglyot.

- A pesti uton fogtam el, vicehadnagy uram.

Egy fiatal tiszt lépett eléje. Végignézte tetőtől-talpig, mintha gunyáját furcsállaná. Elvette a lámpáját, megnézte, a fejét csóválta. Aztán kérdé:

- Miféle náció kegyelmed?
- Magyar vagyok.
- Borotvált ábrázattal?
- Kérem, ezt Wekerle hozta divatba.
- Mit mond?
- Wekerle miniszter...
- Ki az?
- Hát...

Itt a tanár ur megakadt. Bajos lesz a kurucoknak megmagyarázni, hogy ki volt Wekerle.

- Gyerünk tovább, - szólt a vicehadnagy, - kicsoda az ur?
- Én Morotvay Ábris vagyok.

A hadnagy először elképedt, aztán elnevette magát.

- Halljátok, fiuk, azt meri mondani, hogy ő Morotvay Ábris...
- A selma!
- A gézengúz!
- Most már bizonyos, hogy espion!
- Vihetem? - szólt Csorba, s Morotvay vállára tette a kezét.
- Megállj! - felelt a vicehadnagy, - miféle Morotvay Ábris az ur?
- De genere Nagy-Ilonda.
- Hazudsz, akasztófa, mert nagy-ilondai Morotvay Ábris csak egy van s az én vagyok...

Morotvay professzornak könny szökött a szemébe... Hát ez az ő híres kuruc őse, a kinek tiszteletére Ábrahámnak, Ábrisanak keresztelték... Kitárta a karját, hogy megölelje... de a kuruc vicehadnagy odalökte Csorbához.

- Vigyétek!
- Ajtót! - kiáltott Csorba.

Az ajtó kinyílt, s Csorba vad zaj közt kilökte, úgy hogy végigesett a sáros udvaron... De ekközben a tündér bűvös kalocsnija lehullt a lábáról... Morotvay el volt tökélve, hogy megvédi magát, ezért rögtön talpra ugrott s elővette a revolverét.

- A ki hozzám nyul, halál fia! - orditá.
- Nono, nem bántja az urat senki, hacsak a borital nem.

Morotvay körülnézett. Egy szálas rendőr állt előtte. A vad kuruc tanya eltűnt. Morotvay meg-simogatta izzadt homlokát és lázasan lüktető halántékát.

- Hol vagyok, kérem?
- A külső Csömöri-uton.
- Hála Isten! - és nagyot sóhajtott, - nem vezetne engem a villámos végállomásra?
- Szívesen. Csak kapaszkodjék belém.

...Pár perc múlva a robogó villámoson ült s többet soha semmi kifogása sem volt kora ellen.

A KAPITÁNY KALANDJAI.

Nem valami régen egy Adria-hajón mászkáltam a Földközi-tengeren, abból a célból, hogy unalmamban regényt írjak.

Mondhatom, az unalom nem elég ahhoz, hogy az ember regényt tudjon írni.

Fantáziám van meglehetősen, azt nem tagadom. Már kezdő újságíró koromban nekem adták földolgozás, kiszinezés végett a bányaszerencsétlenségről szóló rövid pár soros táviratokat, melyeket aztán én kiszélesítettem és egyszerűen hajmeresztővé tettem.

A nyájas olvasónak a torkán akadt a reggeli kifli; de hát a nyájas olvasó ezt megkívánja, e nélkül azt mondja, hogy a lap üres és unottan félredobja.

Vannak, a kik csak az apróhirdetéseket olvassák az újságból s én értem ezeket. Mert a ki az apróhirdetéseket éles szemmel tudja olvasni, sok családi tragédiának és szerelmi regénynek tud a nyomára jutni.

Vannak, a kik első sorban a Himen-rovatot s a Halálozásokat olvassák, az elsőben barátait, a másodikban hitelezőiket keresve.

Vannak olyan emberek is, a kik vizsgaszemmel azonnal a lapnak arra az oldalára nyitnak, a hol az árverések olvashatók. Mert ah, oly kíváncsi arra az ember, hogy felebarátaink ingóságait mennyire becsülik.

De hála Isten, vannak olyan emberek is, a kiket a szerencsétlenségek érdekelnek - s ezekből állt egykor, zszurnaliszta koromban az én törzspublikumom, s hány ember szaladgálhat ma az országban kopaszon, a kinek hajszálait egykor én meresztettem égfelé!

De ez a tehetség, sajnos, nem elég ahhoz, hogy az ember nagyszabású regényeket írjon s én búsán ültem hajónk orrán, miközben könnyeimet a sós tengerbe hullatám.

Roppant szerencsémre azonban a kapitányban szintén rendkívül csekély érzéket fedeztem föl az igazság iránt s így rábízam, hogy mélyen leszállított áron ő írja meg a regényemet.

A kapitányban azonban csalódtam, a regényből semmi sem lett.

Igy alapos kilátásom lehetett arra, hogy kiadóm előlegét elutazom, kéziratot pedig nem viszek haza.

A ki soha előleget nem kapott kiadójától, az dobja rám az első követ.

A ki minden előlegét ledolgozta, az dobja rám a második követ.

Őszintén mondhatom: ember még köveztlenebb nem volt soha, mint én leszek.

Éppen Palermó kikötőjébe evezünk be, mikor a kapitány kijelentette, hogy nem képes a regényt megírni - és visszaadta az ötven korona előleget.

(Látszik, hogy nem író, hanem hajóskapitány.)

De látván, hogy elszomorodom, így szólt:

- Meghivom azonban ebédre, a Hotel Trinacriába. Szereti a karamánt?

- Mi az?

- Hal.

- Akkor szeretem.

Kiszálltunk és először is a *Maffia* által elnöke nevenapja alkalmából rendezett kocsi- és virágkorzóban vettünk részt. A Maffiáról tetszik tudni, hogy micsoda? Egy titkos bűnszövetkezet, mely azonban sokkal nagyobb nyilvánossággal működik Sziciliában, mint nálunk az *Országos Magyar Iskolaegyesület*. A korzó fényes volt, az egész lakosság el volt ragadtatva, kivéve Stella Polare dr. köz- és váltóügyvédet, a kit a maffisták ez alkalommal agyonlőttek.

Utána fényes, karamánnal egybekötött ebédet ettünk végig, a kapitánynyal összetegeződünk, de mikor javában ittunk, ő megnézte az óráját és így szólt:

- Bocsánat, a feleségem vár, mennem kell.

- A feleséged?

- Persze. Te tán nem is tudod, hogy feleségem (mert asszonyt a hajóra vinnem tilos) a szárazföldön mindig követ?

- Azt nem tudtam. Ez nagyon érdekes. És hol lesz a legközelebbi találkozás?

- Nápolyban. Ő innen Messzinába utazik, átkel Reggio di Calabriába, s vasuton megint Nápolyba megy.

- És miért történik ez? Azt hiszed, így jobban vigyázol az asszonyra?

A kapitány nevetett.

- Nem, ő hiszi, hogy így jobban vigyáz rám. De hátha az előbbi esetet vesszük is, nem jobb, ha örökké utazik, mint ha Fiumében ül és unatkozik? Nincs rosszabb, mint ha egy asszony mindig unatkozik.

Ezzel otthagytott.

Másnap, mikor a kapitány a hajóra szállt, egy gyönyörű, tizenkét éves fiucska kísérte.

- Legöregebbik fiam, - mondá büszkén.

Paroláztam a kis brigantival, a ki mint Beppo mutatta be magát s az indulás percéig a hajón maradt.

- Hát őnagysága miért nem kísérte a hajóra?

- Ágyban fekvő beteg.

Meglehetősen hullámozó tengeren evezünk be a nápolyi öbölbe s a hajó nem is köthetett ki mindjárt. A kapitány messzelátóján mereven nézett a part egy pontjára, a hol én pusztán szemmel is kivehettem egy zsebkendő lobogását.

- Már várnak! - mormogott a kapitány s a másodparancsnokra bízva a gőzöst, csónakba ült és partra szállt.

Engem nem hítt s így én csak egy jó óra múlva jutottam a szárazra. Jól eltöltöttem az időt s nem is jöttem vissza a hajóra, csak két nap múlva, az indulás órájában. A kapitány kajütjében ült, s egy angyalarcu, szőke fiucskával kártyázott.

- Luigi, a második fiam.

Kezeltünk. Rokonszenvem jeléül egy barackot nyomtam a feje bubjára, s Beppo felől tudakozódtam.

- Beteg, - felelt a kapitány elszontyolodott arccal.

- S őnagysága?

- Ő is ágyban fekvő beteg.

- Na, nem csodálom, mikor így lóhalálába utaztatod őt. S még hozzá ezeket a kis fiukat is. Tudod-e, hogy ez fene drága multság?

- Van egy kis családi vagyonom, abból győzőm, - mormogott a kapitány és tovább kártyázott a szép Luigival.

Egy hét múlva, a genuai kikötőben, Mária nevű hat éves kis lányát mutatta be. De a boldogtalan asszony megint ágyban fekvő beteg volt és nem jöhetett a hajóra. Ez a szerencsétlen vagy vasuton rázatja magát, vagy ágyban fekszik. Ezuttal Beppo mellé még Luigi koma is beteg volt. Szemrehányást is tettem a kapitánynak, hogy lestrapálja, tönkreteszi a familiáját.

Genuában kétszáz horvát kivándorlót vettünk föl, a kik teljesen elnyomorodva érkeztek oda Braziliából. Az volt az utasításunk, hogy ezekkel jóformán megállás nélkül menjünk haza Fiuméba.

- S kedves nőd és gyermeked?

- Most egyszerűen Fiuméba dirigálom őket.

Utunk kitűnő volt, majdnem végig. A Quarneróban azonban gyalázatos vihar szakadt a nyakunkba. Mindazonáltal nem kötöttünk ki, hanem folytattuk utunkat. Már elhagytuk Lussin-Grandet, mikor az egyik árboc eltört s a kapitányt úgy vágta fejbe, hogy eszméletlenül terült el. A mint Fiume fölmerült a szemhatáron, a másodparancsnokkal megegyeztünk, hogy majd kimegyek és őnagyságát előkészítem ura állapotára.

A révkalauz hajóján én voltam az első, a ki partra szálltam és a kapitánynak a Corsia Deákon levő lakására siettem.

Széptermetű, kellemes arcú asszony fogadott egy barátságos, de kicsi és nagyon csendes lakásban. Bemutakoztam, mint férjének egy barátja, a ki vasuton eléje vágott a hajónak. Nincs itthon?

- Nincs, de ma vagy holnap megérkezik.

Ilyenkor legjobb közömbös tárgyokról beszélgetni.

- Nagysád mikor érkezett meg?

- Én? El sem utaztam.

- Genuában...

- Sohse voltam messzebb Susáknál. Miből gondolja?

Hebegtem valamit. Mintha a férje olyasmit mondott volna... Térjünk át újabb közömbös tárgyakra.

- Már teljesen egészséges?

- Én? Sohse voltam beteg életemben...

- Az nagy szerencse...

(Nem értem, nem értem...)

Bármit mondok, befucscsolok. Ahán, pompás ötlet...

- De hol vannak a gyermekek? Kedves ismerőseim...

Az asszony arca elborult.

- Nincsenek gyermekeink, - rebegte halk hangon.

Erre már teljesen elveszítettem a fejemet. Kezet csókoltam és elrohantam. Ezt jól előkészítettem férje haldoklására. Igazán sokat ér alkalmas pillanatban egy jó barát.

Mikor a kikötőbe értem, hajónk akkor oldalgott nagy kinnal a part mellé. A leeresztendő lépcsődeszkánál legelől kit látok állni? A kapitányomat, a ki a mint a hajó megállt, egy ugrással az Adamics-mólón termett, s torkon ragadott. A feje be volt kötve, de a rémhirre, hogy én a feleségéhez mentem, egyszerre kigyógyult.

- Boldogtalan, nem árult el a feleségemnek?

Ő egy dél-andaluziai fogással szorította a nyakamat, én egy kelet-kasztíliai lökéssel kiszabadítottam magamat. És gunyosan így szóltam:

- A feleségének? Hogy' érti ezt?

Lehorgasztotta a fejét.

- Maga Don Juan. Hány nyál van megesküdvé a négy közül?

- Csak a fiúmeivel. S ez az én szerencsétlenségem.

- Hogy-hogy?

- Nekem van egy feleségem, s nincs hozzá való gyermekem. Azután van három gyermekem és
- *nincs hozzá való feleségem.*

Ezzel könnyes szemekkel szivarra gyújtott s a meghatottságtól remegő hangon vacsorára hítt, el-elcsukló szóval figyelmeztetvén, hogy paprikáscsirke lesz, sok tejföllel és nokellivel.

KALANDOM EGY KÖZÖMBÖS ÖZVEGYGYEL.

Két izben lettem jószívemnek áldozata. Első izben a Balatonban egy fuldokló hölgy után ugrottam, késő őszi napon, hideg időben s koronás arany érdemkereszt helyett tüdőgyuladást kaptam.

Azóta a tüdőm olyan érzékeny, hogy ha hideg vízben mosdom, rögtön köhögést kapok. S ha nem jutok meleg vízhez, inkább nem mosdom.

Másodszor... No, ez nem olyan egyszerű dolog, ennek még nagyobb feneket kell keríteni.

Van nekem egy ifju barátom, a ki hirtelen megnősült. Egy rákospalotai majálison este nyolc órakor meglátott egy leányt, félkilencig nézte, kilenckor már beleszeretett. Féltizkor nyilatkozott s tizkor viszontszerelmi nyilatkozatot nyert.

Ez a szerelem tehát félóránként egy evőkanállal jött létre.

A papa és a mama kéznél voltak s azonnal rájuk adták szülei áldásukat. A gyorsan előhívott jóbarátok már csak a beállott eljegyzést konstatálhatták.

A majálisról hazamenet még Ujpesten lefényképeztették magukat. Ifju barátom mozgópostás volt s szerette a gyorsaságot.

Két hét múlva már megtartották a lakodalmat. Az ilyen embernek, a kinek féllába a szabadkai gyorsvonaton van, nincs sok vesztegetni való ideje.

A násznagy én voltam. Nagyon szép beszéddel üdvözöltem az ifju párt. Kifejtettem, hogy minden embernek szüksége van a családi élet nyugalomára, de tán legnagyobb szükségük van rá mégis a mozgópostásoknak. Kifejtettem továbbá, hogy a mozgópostásokat az Isten is jó férjeknek teremtette, mert ők hivatalból annyit utaznak, hogy tiszszeresen megbecsülik az otthont s máskor a világért se hagynák el a feleségüket.

Becsületszavamra mondom, hogy az elmondottak igazságáról nem voltam meggyőződve, sőt hitem az, hogy a mozgópostást éppen életmódja kényszeríti a csapodárságra. De hát a lakodalmi szónoknak nem az a föladata, hogy igazságokat hirdessen, hanem az, hogy a közönségnek kellemes dolgokat mondogasson.

Szónoklatomnak (hizelgés nélkül legyen mondva) óriási hatása volt. Az örömanya odajött hozzám, elkapta a fejemet, s azon a szent helyen, a hol a muzsa szokott homlokon csókolni, nagyot cuppantott rám. Azóta valahányszor rá gondolok, nem a muzsa, hanem a guta kerülget.

Sőt az örömanya nénje is vésztióslóan közeledett felém, de én egy uborkasalátás tállal tisztességes távolban tudtam őt tartani. Csak a messzeségből harsogott felém:

- Husz év óta nem hallottam ilyet.

- Meghiszem azt, - dörögött az örömapa, - éppen husz éve süket szegény.

Két hét múlva beállit hozzám Bertalan, ifju mozgópostás barátom.

- Uram, óriási baj van.

- Micsoda?

- Először is, rájöttem, hogy a házasság nem mozgópostásnak való találmány.

- Lássá, ezt én hamarabb megmondhattam volna.

- A lakodalmon egészen más dolgokat tetszett beszélni.
 - Hát mi az ördögöt beszéljek a lakodalmon, mikor már az anyakönyvvezető, meg a pap is magukra adta az áldást?
 - Persze, persze. De az mégis rettentő, hogy nekem ott kell hagynom az ifju feleségemet s egész uton a féltékenység kínjai marcangolnak!
 - Biz ez rettentő.
 - De hát ez hagyján. Más baj van itt.
 - Halljuk.
 - Tetszik tudni, én nagyon gyorsan megházasodtam.
 - Gőzerővel.
 - Expressz.
 - Rohamléptekkel.
 - Igenis. És nem volt időm régi viszonyaimat lebonyolítani.
 - Az bizony baj. Hányan vannak?
 - Kik?
 - A régi viszonyok.
 - Többen vannak, de csak egy kellemetlen közülük.
- Elővett egy arcképet s megmutatta. Feketébe öltözködött, hatalmas termetű szép asszonyt ábrázolt.
- Ez az.
 - Kicsoda?
 - Kartali Borbála.
 - Mi a foglalkozása?
 - Özvegy.
 - Ez állapot, nem foglalkozás.
 - Lehet, de én egyebet nem tudok róla. Azt hiszem, hogy valami nyugdíjból él.
 - Nos, mi baja vele?
 - Én Borbálába szerelmes voltam, kurizáltam neki, jártam hozzá, házasságot ígértem neki, de ez mind semmi... egy csomó levelet is irtam neki... nagyon kényes, bizalmas természetű leveleket... kompromittáló leveleket...
 - Nos?
 - Most az özvegy rám irt; megtudta, hogy megházasodtam s havonként husz forintot követel, különben áradozó levélpaksamétámat megküldi a feleségemnek.
 - Ez bizony mennykőcsapás volna ő nagyságára. Tudja, egy mozgópostásné különben is sokat van magában és még többet képzel, mint a mennyi igaz.
 - Uram, az ég szerelmére, segítsen rajtam.
 - Miképp?

- Menjen el az özvegyhez és csalja el tőle a leveleimet.

- Mutassa az arcképet.

Még egyszer megnéztem. Csinos, határozottan csinos. Elvégre meg lehet próbálni. Ha vissza-utasít, az se az én bajom. És hátha nem utasít vissza?

- Mikor mehetek el az özvegyhez?

- Délelőtt kávéházban van, azután megebédél és elmegy a kávéházba. Ott is fogad.

- Köszönöm, nem szeretem a kávéházi özvegyet. Otthon nem fogad?

- De igen, vacsora után.

- Köszönöm, nem szeretem a vacsora utáni özvegyeket.

- Akkor tessék valamelyik délutáni órára bejelenteni a látogatását. Megvárja otthon.

Igy tettem s az özvegy megüzente, hogy szívesen lát holnap délután ötkor.

Fölvettem a Ferenc József-kabátomat, melyről még eddig senkinek se sikerült kideríteni, hogy miért hívják így, miután bebizonyított tény, hogy ő felsége sohse viselt ilyen kabátot. De én mégis fölvettem, mert már többször észrevettem, hogy ebben jobban hatok a nőkre.

Kartali Borbála a Dohány-utcában lakott, annak is a negyedik emeletén. Fölösleges megjegyeznem, hogy lift nincs a házban. A ki a liftet szereti, az ne menjen a Dohány-utcába.

Ilyen az én bolond jószívűségem. Fölmásztam a negyedik emeletre és bezörgettem az özvegy ablakán.

Ő nagysága mélyen kivágott rózsaszínű pongyolában fogadott, s Ferenc József-kabátom remegett az izgatottságtól, mikor kezet csókoltam neki.

Itt kezdődik a tragédia.

Alig ültem le s még hármát se köszörültem torkomon, - óriási zaj támadt a házban. Az özvegy sápadtan ugrott föl.

- Tűz van! - kiáltá.

- Csak nem? - s én is fölugrottam.

Az előszobába siettünk. Ott egy alakot pillantottam meg, hollófekete szakállal. A mint az alak minket meglátott, a folyosóra nyíló ajtó felé rohant. E percben megnyílt az ajtó s rendőrök jelentek meg. A mint ezt az alak meglátta, kihuzott a csizmaszárából egy hosszú kést, s rájuk rohant. De én se voltam rest: a késes idegenre vettem magamat, hanyatt rántottam s a mellére térdeltem; a rendőrök pedig megkötözték.

Igy történt Diamant Samu, a hirhedt betörő elfogatása.

Az özvegy elájult, az egyik rendőr karja pedig át volt szurva és vérzett.

Mialatt az özvegyet locsolgattam, megérkeztek a mentők, kik bekötözték a rendőrt, bekötözték engem és bekötözték az özvegyet.

Azután megérkezett a rendőrfelügyelő, a ki kihallgatta a rendőrt, kihallgatott engem és kihallgatta az özvegyet.

Majd megérkeztek az ujságírók, a kik kihallgatták a rendőrt, kihallgattak engem és kihallgatták az özvegyet.

Végül a rendőrök, mint corpus delictit, elvitték az előszobából a cilinderemet és az ezüst-fogantyus sétatálcámat.

Hogy milyen kényes helyzetben vagyok, annak tudatára csak akkor ébredtem, mikor este az egykrajcáros lapok rikkancsai ordították az utcán: *Egy hirhedt betörő elfogatása. Egy író hőstette. Rendkívüli külön kiadás.*

Reszketve futottam át a tudósítást. Mondhatom, hogy a fiuk kitettek magukért. Ugy kikentek a tudósításban, mintha a század legnagyobb hőstettét követtem volna el. A mitől remegtem: az özvegy, csak mint epizódalak szerepelt. Ellenben előtérbe lépett egy Martinelli nevű olasz vivómester, a kinél szokott délutáni vívásomat végeztem, mikor a házban az üldözés megindult.

Magamban áldottam a jó Istent, a ki a riporter kart oly jeles fantáziával áldotta meg, s rögtön hazasiettem.

Az asszony már olvasott mindent s tárt karokkal s oly forró csókokkal fogadott, mintha a harmincéves háborúból tértem volna haza.

Másnap megjelentem az özvegy zsurján a kávéházban s visszakértem a leveleket. Vissza is adta, mert tőlem, mint élete megmentőjétől, - ugymond, - semmit se tagadhat meg.

Semmit!

Miközben ezt rebegte, elpirult és lehajtotta a fejét.

Én pedig fölhajtottam a kapucineremet s gyorsan távoztam.

NAPKELETI MESÉK.

Bevezetés.

Van nekem egy kedves jóbarátom, a ki nekem ellenszenves politikát csinál, de nekem rokonszenves bort termel. A miből az következik, hogy a politikájából nem kérek, de a borából igen. Kapok is minden esztendőben fehérét, vöröset, *ezerjót* és *burgundit* egyaránt.

Egyszer meglátogatott egy londoni jóbarátom s fényes vacsorát adtam a tiszteletére. Bemutattam neki a gulyáshust, melyet egy olyan szakácsné főzött, a ki a tapolcai versenygulyáshus-főzésnél (a tűzoltó-majálison) az első díjat nyerte. Bemutattam neki a káposztásrétest. És bemutattam neki a tejfölös tökkáposzta-főzeléket. Az angol mindent megevett és mindent megdicsért, hozzátévé, hogy őt étel dolgában nem lepi meg semmi és neki nem árthat semmi, mert három évet töltött Stanley Emin basát kutató expedíciójával Belső-Afrikában.

Mikor azután a fehér ezerjő-borra került a sor, az angol nagyot csettentett nyelvével. Ez már sokat jelent az angolnál.

- Ez saját termésű bora? - kérdé.

- Nem. Egy barátomtól kapom.

- Tudja-e, hogy ez jobb bor a rajnamelléki johannisberginél?

- Igazán?

- Hitemre mondom. Hajlandó az ön barátja ebből nekem eladni?

- Bizonyára.

- Hol lakik?

Megmondtam. Az angol zsebre tett egy üveg bort s engem ott hagyott a fáról nevezett képnél.

Másnap megjelenik nálam rokonszenves boru, de rokonszenvetlen politikájú barátom s így szól:

- Te, tudod mi történt?

- Nem.

- Megjelent nálam egy angol s ötvenezer forint ára fehér bort vásárolt. Ki is fizette. Az egészet utána kell küldeni Kalkuttába, Kelet-Indiába.

- Ugy látszik, az angolok lassan beszélnek, de gyorsan cselekszenek.

Barátom elé nyújtotta mindkét kezét. Melegen megráztam.

- Ezt neked köszönhetem. Te ettetted meg vele a paprikás gulyáshust, melyre az én ezerjóm olyan kitűnően izlik.

- Hát akkor adok egy tanácsot: küldj ennek a Thurstonnak ezer doboz konzervgulyást ráadásul, akkor sohse fog a borodból kiábrándulni.

- A tanács jó, megfogadom. De most halld hálámat irántad.

- Hallom.

- Nekem régi tervem, hogy mi ketten körülutazzuk a világot és egy hatalmas könyvet írjunk róla. Még pedig te írod a könyvet, én pedig csinálom hozzá a fotografikus fölvételeket. Most ebből a borpénzből megteesszük az utat. Elfogadod?

- Hogy az ördögbe ne fogadnám el? Itt a kezem. Mikor indulunk?
- Lassan a testtel, pajtás. Előbb eszed ki az utirányt s készülj el az utra.
- Helyes.

Az utirányt csakhamar ki is eszeltem a bécsi orosz nagykövetség katonai attaséjával, két korsó habzó sör mellett. Az attaséval egy magyarországi hadgyakorlaton ismerkedtem meg, a hol pompás lakást és ellátást szereztem neki egy uri háznál.

Megállapodtunk, hogy legjobb lesz a szibériai vasuton Pekingbe, onnan Port-Arturba menni s aztán Japánországba, majd Amerikába átvitorlázni.

Az utiterv meglévé, vettem egy kis orosz tölcser, egy kis kínai tölcser és egy kis japán tölcser, a mi német találmány s olyan nyelvtan, melyből a legszükségesebb szavakat és kifejezéseket megtanulja az ember.

Elovestam a lexikonnak idevágó részeit s bevágtam néhány Baedekert. Ezek után már bármely tudós Akadémia megválaszthatott volna rendes tagjának.

Ekkor váratlan meglepetés ért. Boradó barátom borus ábrázattal állit be hozzám s kijelenti, hogy a politikai konstellációk miatt nem utazhatik.

- Hallom.
- Hát visszaszivod az egészet?
- Nem. Adok neked tizezer forintot és egy fényképező masinát, utazzál magad.
- Elfogadom.

*

A következő jelenet már egy Szibériában baktató lassu vonat elsőosztályu kupéjában történt. Velem szemben egy kozákezredes hevert a pamlagon.

- Ön tehát hirlapíró? - kérdé.
- Az vagyok.
- Én is ismertem egy hirlapírót. Két év előtt halálra kancsukázták Omszkban.
- Ugy? És mit vétett?
- Hazudott.
- S önöknél a hazugságot halállal büntetik?
- Értsük meg egymást. Ha valaki olyasmit hazudik, a mi a kormánynak kellemes, nem baj, de ha olyat hazudik, a mi a kormánynak kellemetlen: jön a kancsuka.
- S ha olyan igazat mond, a mi kellemetlen?
- Az lehetetlen. Minden hazugság, a mi a kormánynak kellemetlen.
- Ezt értem. Tiszta sor. De nem szeretnék Szibériában ujságíró lenni. És mit irt a boldogtalan?
- Azt, hogy a kínai boxerlázadást Oroszország szitotta, hogy legyen ürügye neki Mandzsuriában végképp megfészkelni magát.
- S ez nem igaz?

Az ezredes körülnézett.

- Épp az a baj, hogy igaz.

Télfele járt az idő, hidegen fújt a szél s fáradt hópelyhek kavargtak a levegőben. Sivár vidéken haladtunk keresztül. Alig hagytunk el egy állomást, vonatunk kint a nyílt mezőn hirtelen megállt. Az utasok kiugráltak, de az első kocsiban utazó csendőrök visszakergették.

- Mi volt az? - kértem ezredesemet, a ki csak öt perc múlva tért vissza.

- Semmi. Egy kis elgázolás.

Kérdőleg néztem rá. Ő halkán folytatta:

- Az állomáson egy vasba vert lengyel professzort tettek föl, a ki eddig itt lakott, de most valami fegyelmi vétség miatt a jakutok közé küldik, a Jeges-tenger mellé... Mert tudja meg, hogy Szibériának is vannak fokozatai: pokol, pokolabb, legpokolabb.

- S aztán?

- Nos, a leánya kétségbeesésében az apját vivő vonat elé állt és összemorzsoltatott.

- S mi történik vele?

- A leánynyal? Eltemetik a rókák. A szibériai róka nagyon tisztességes állat. Lerágja a húst és elássa a csontokat.

Megrázkódtam s összevontam a bundámat.

- Ön fázik? Pedig elég meleg van a kocsiban. Hunyja be a szemét s imádkozzék, hogy minél hamarabb túl legyen a határon...

*

Pekingben a Hotel de l'Europe-ban ki volt az első, a kibe belebotlottam: mister Thurston.

- Halló! - kiáltott, miközben melegen megölelt, - hogy' kerül ide?

- Szórakozni jöttem.

- Épp jókor. Nagy dolgok készülnek.

- Mik?

- Háboru. Orosz-japán.

- Ön azért van itt?

- Persze Alig érkeztem meg, lapom ide dirigált. Itt ütik a vasat, a mig minket nem ütnek. Miféle passzusa van?

- Tökéletesen fölszerelt orosz utlevelem van.

- Bravó, akkor az én kíséretemben jöhet az orosz főhadiszállásra.

Két hónap múlva már Kuropatkin előtt állottunk. Az orosz hidegen végigmért szürke szemével.

- Őszintén megmondom, hogy nem örvendek az uraknak. Tudom, hogy ellenségeink s kellemetlen híreket fognak rólunk küldeni.

- Tábornok ur, - felelt nyugodtan Thurston, - minket épp úgy a kötelesség hozott ide, mint önt, s ha a hír az enyém is, a drót az öné, s azt küldheti el, a mi önnek tetszik.

- Azt meg is fogom tenni. Személyük biztosságáért különben nem felelek, kiki vigyázzon a bőrére.

- Nem is kérek oltalmat, csak engedélyt a szabad mozgásra.
- Bizonyos határok közt megkapják. Jó napot.

Rendelt mellénk egy kapitányt, a kinek Thurston azonnal ötven forint napidíjat ajánlott föl, a mit az elfogadott. Így aztán csakugyan szabadon mozoghattunk.

*

A Jalutól minket is leszorítottak Port-Arturba. Egy darabig azon gondolkoztam, hogy ne sétáljak-e át a japán hadsereghez, de Thurston kért, hogy ne hagyjam el. Sok apró szolgálatot tettem neki hadi tudósítói működésében. A titkára ugyanis egy részeges ficzkó volt, a kit alig lehetett használni. A mint az oroszok dolga rosszul kezdett menni, még komiszabbul bántak velünk és még bizalmatlanabbak voltak. Thurston óriási geniálitást fejtett ki abban, hogyan küldjön érdekes, sőt szenzációs híreket teljesen közömbös, szintelen táviratokba elrejtve. Az orosz katonai táviró gyanútlanul továbbította azt, hogy a *káposzta ára felszökött* s másnap Londonban a *Daily Chronicle* egy orosz vereség hírét közölte vastag betűkkel.

Denique, a hátráló orosz hadakkal mi is Port-Arturba jutottunk, utközben mindenünnen sikeresen elküldve táviratainkat Londonba. Egyszer aztán a port-arturi táviróhivatalt zárva találtuk. A főnök kint pipázott a ház előtt.

- El vagyunk vágva a világtól, uram. Ha csak galambpostával vagy léghajón nem küldi a hireit, én nem tudom, hogyan érintkezik a külső világgal.

Thurston megvakarta a fejét, aztán elmentünk a várparancsnokhoz.

- Tábornok ur, engedjen ki engem és kíséretemet a várból. A drótokat elvágták, én itt többé szolgálatot nem tehetek.
- Tán megbolondultam. Hisz ön itt mindent látott, mindent tud s három nap múlva az egész világ olvasná gyöngéinket.
- Pedig én mégis ki fogok innen menni, mert lapom e pillanatban az orosz részen teljesen tudósító nélkül van.
- Ha ön megpróbálja innen kijutni, egész személyzetével együtt főbelövetem.
- Ugy? És Anglia? Azt hiszi, hogy szó nélkül tűrné?

A várparancsnok gunyosan mért végig bennünket.

- Anglia? Mit törődöm én Angliával? Hisz e pillanatban már vele verekszünk. Vagy meri ön azt állítani, hogy Japánt nem Anglia zúdította a nyakunkba? Minden bajt neki köszönhetünk. Minden bomba, mely köztünk szétrobban, angol gyártmány. S ha én érzelmeim szerint cselekedném, önöket az első lámpavasra fölhuzatnám...

- Hagyjuk a nyájaskodást, tábornok ur. Ugy se fogja megtenni, hát ne beszéljünk róla. Jó napot!

Nemsokára egy nagyszakálu kozáktiszt jött utánunk, a kinek oldalán két revolver lógott. A kozák megható egyszerűséggel kijelentette, hogy a revolvergolyók nekünk vannak szánva szökés esetén.

- Köszönöm, - szólt Thurston s megrázta a kozák kezét, bár inkább a szakálát szeretne volna megrázni, - s mennyi fizetést kap ezért uraságod?
- Hónaponként nyolcvan rubelt s háboru esetén, a mit szerezni tudok magamnak.
- Nos, én abban a percben, mikor innen mehetünk, ötszáz rubelt adok önnek.

- A mig porcikáim épek lesznek, soha!

- Hogy' érti ezt?

- Ugy, hogy az éjjel, mikor önök szöknek, kénytelen leszek a karomat átlóni, nehogy aztán engem, mint bűnrészeszt megcsipjenek.

- Bravó, ez értelmes beszéd.

- De...

- Mit *de*?

- A fájdalomdíj újabb ötszáz rubel.

- Természetes.

És így történt, hogy mi egy viharos éjjelen kínai dsonkán, elsüllyesztett hajók és aknák fölött, mint a kísértetek kisuhantunk a port-arturi kikötőből. Jó egy óráig hanykolódtunk a vizen, mikor egyszerre csak világosság gyult ki az éjszakában. Egy japán hadihajó villámos fény-szórója volt. Kormányosunk a dsonka orrára ugrott s belebőgött a hangcsőbe:

- Halia-hao!

- Talia-bao! - dörgött vissza a japán hajóról.

Ugy látszik, ez a sárga faj jeladása, melyről egymásra ismernek. Tíz perc múlva a hadihajón voltunk s a kapitány, látván fáradságunkat, kiéhezetségünket, Liebig-féle kivonatból erős huslevest főzetett, melyet Maggi-féle csöppökkel izesítettek. (A barbárok jól élnek.)

Mire reggel fölkelünk, egy távirat volt ott a *Daily Chronicle* tokiói főlevelezőjétől, a ki utasításokkal látta el Thurstont. A derék kapitány dróttalan táviróval egy éjszakán át elintézte az egész ügyet. (Ezek a barbárok nagyon civilizáltak.)

...És most egy vallomással tartozom önöknek, mert nem akarok úgy járni, mint a föntemlített szibériai ujságíró. Mindebből csak annyi igaz, hogy van nekem egy jóbarátom, a kinek rokonszenves bora és rokonszenvtelen politikája van. Az ő borától szoktam ilyeneket álmodni. Álmodjunk tovább.

A kémek.

A hetedik szibériai gyalogezred harmadik százada sietve ugrált le a vonatról, mely berobogott a szmáji kis állomásra, Mandzsuriában.

Szomoru, kietlen vidék volt ez, terméketlen föld, melyen beteg nyirfák, kutyatej, királygyertya, számártövis termett csak meg.

Egyetlen élénkséget a varjuk hoztak ide, melyek nagy káromgva, ezrével röpködtek az állomás és a falu fölött.

A hetedik ezred a vasut őrzésében fölváltott egy másik ezredet, melynek odább kellett vonulnia Korea felé. Az öröket kiállították, az ujonnan jött tisztek átvettek mindent s elbucsúztak társaiktól, a kik örömtől és reménységtől duzzadó kebellet siettek a Jalu, a jövődöbeli harcok színhelye felé, hol a gyilkos unalom helyett harci kalandok, hírnév, kitüntetés, előléptetés várt rájuk.

A tisztek megvacsoráltak, még egyszer körülnéztek mindent s azzal fáradtan aludni döltek.

Éjfélkor siető léptek zaja verte föl a századparancsnokot, a ki az állomásfőnökkel egy szobában hált. Hamar gyertyát gyújtott.

- Mi baj, Borszki? - kérdé a belépő hadnagyot.

- Kémeket fogtunk el, a kik a bobrovi hidat föl akarták robbantani.

- Hol vannak?

- Itt kint a perronon.

A százados kilépett. Tíz-tizenkét fegyveres katona két sárga, csenevész kis alakot vett körül. Az egyik véres volt s fáradtan bajtársa vállára hajtotta a fejét.

A káplár előlépett, tisztelgett a parancsnok előtt s elmondotta, hogyan kapta rajta ezt a két embert, mikor dinamitpatronokat helyeztek el a bobrovi hid alatt. De már nem volt idejük a robbantáshoz. Csak egy patront sütöttek el, az is magát a merénylőt sértette meg. Így sikerült elcsipni őket, mert a másik nem akarta elhagyni sebesült bajtársát.

A parancsnok odalépett.

- Kik vagytok?

- Japán katonatisztek, - felelt az ép.

- Elismeritek, hogy a bobrovi hidat föl akartátok robbantani?

- Elismerjük.

- Tudjátok, hogy ennek büntetése halál?

A japán tiszt arca fölragyogott.

- Azt hiszed, orosz, hogy félünk a haláltól? Tudd meg, hogy japán embert, különösen a szamurai kasztból, nagyobb szerencse nem érhet, mint ha ellenség keze által pusztul el...

A sebesült keserveset sóhajtott. Bajtársa leeresztette a földre, leült s a fejét az ölébe fogta.

- Keresztények, adjatok a szenvedőnek egy ital vizet.

A közkatonák közt mozgás támadt, majd előlépett egy vitéz egy tele dézsa vízzel, ráloccsantott a sebesült véres arcára s megitta.

- Köszönöm, jó katona, - szólt a másik japán tiszt, egyszerű hangon, - gondolni fogok rád halálom órájában s az áldást fog rád hozni, mert a haldoklók imádsága följut az Istenhez.

Az orosz vitéz, láthatólag meghatottan, meghajtotta magát.

- Honnan tudsz te ilyen jól oroszul? - kérde a százados.

- A pétervári japán követségnél voltam négy évig.

A meglepetés moraja hangzott a tisztek közt.

- Talán bizony az udvarnál is megfordult? - folytatta a százados. (Nem merte többé tegezni.)

- Számos udvari bálon voltam, - felelt a japán.

- Hát hogy vetemedhetett ilyen aljas mesterségre?

- Hogy érti ezt, százados ur? - szólt a japán fölvillogó szemmel.

- Hát a kémkedés csak nem tisztnek való foglalkozás?

- Az ellenségnek, ott, a hol lehet ártani, gyengéit kipuhatolni, számát és hadállásait megtudni: épp úgy katonának való dicső dolog, mint karddal kezünkben, ágyuk ellen, rohamra vezetni a legénységet. Mi nem vagyunk válogatósak a teendőinkben, százados ur, s e pillanatban előkelő családok sarjainak egész tömege lappang Mandzsuriában önök körül s minden legkisebb részletről azonnal értesíti a hadvezetőséget.

Az orosz tisztek sápadtan néztek egymásra. Elszánt, sanyaru viszonyok közt felnőtt fickók voltak ők is, a kik leszámoltak az élettől s elkészültek a halálra, de ennek a kis sápadt fickónak a beszédéből az önfeláldozásnak valami megdöbbentő mértéke csengett ki, a mi új volt előttük.

Akkor még nem ismerték az ellenfeleiket, s szokás volt az orosz tisztek közt kicsinyleni, leszólni a japánt.

A sebesült kínosan felhőrdült s beszélni kezdett. A másik odahajolt és hallgatta, aztán szólt:

- Százados ur, arra kérem, hogy lövessen föbe minket azonnal.

- Miért?

- A bajtársam attól fél, hogy nem éri meg a reggelt. Pedig ő orosz golyóktól akar elesni.

A meglepetés moraja zugott föl a katonák közt.

- Hát ez micsoda babona?

- Nem babona ez, százados ur, hanem hit. A ki ellenség golyójától esik el, annak ereje, tehetsége, vitézsége az élve maradt bajtársakba megy át. S a ki sebekből borítva kopogtat a másvilág kapuján, az ott a harcos szamuraiak kasztjában vezérszerepet kap...

A százados vállat vont.

- Napkeltekor lesz a kivégzés.

A japán tiszt fölállt.

- Van önök közt orvos?

- Van.

- Akkor, kérem, nézze meg a bajtársamat, s hosszabbítsa meg életét a kivégzésig.

- Azt megteheti a doktor, - felelt rövid habozás után a százados, - vigyétek el őket. Borszki, a kivégzés előtt, hajnalhasadtakor fölkeltesz. Jó éjt, urak!

Bizony nem volt az *jó éj*, mert a századparancsnok ur nagyon rosszul aludt. A mint Borszki megzörgette az ablakot, rögtön talpon volt.

- Mit csináltak a foglyok? - kérdé, mikor kilépett a szabadba.

- Az egyik nyöszörgött, a másik gyertyát kért és irt. Fene legények ezek, százados ur.

- Bizony azok, fiam, - felelt a vén katona, miközben összeborzadt, mert kegyetlen hideg reggel volt, - azt hiszem, nem fogunk velük olyan könnyen végezni, mint gondoltuk.

Hallgatagon, vállra vetett fegyverrel vonult ki a kivégzésre rendelt szakasz. Néhány katona elővezette a foglyokat. A sebesültet támogatták, mert nem tudott a maga lábán járni. Egy fal mellé állították őket. A sebesült belekapaszkodott egy kiálló vasszögbe, végső erőmegfeszítéssel fölegyenesedett s szembe nézett a halállal.

- Százados ur, - szólt az éptestü japán, - egy utolsó kérésem van.

- Mi az?

- Golyóktól átluggatott ruháinkat s ezt a levelet küldjék el a pekingi japán nagykövetségre.

- A levelet nem lehet.

- Oroszul van írva, hogy lássák, hogy nem árulás van benne, csak bucsuzás.

- Akkor lehet. Vedd át, Vaszili!

- Köszönöm. Gyerünk!

Összefonta karját, fölemelte szemét a ráírányzott puskacsövek magasságáig.

Tizenkét lövés dördült. A varjuk ijedten szétrebbentek, a hó lassabban hullott, a japánok kiomló vére egy kicsit párolgott, aztán megfagyott.

A tisztek mereven nézték őket egy darabig.

- Ma nekem, holnap neked, - mormogott a százados. - Gyerünk urak a kázinba, egy csésze forró teára.

A kórházban.

Csajenko közlegényt behívták katonának. Már otthon jól elkészítette a pópa, hogy most a sárgabőrű, hitetlen pogányok ellen megy, a kiket minden eszközzel kiirtani legszentebb kötelessége. A káplár folytatta az oktatást, hogy a japán milyen vérivó szörnyeteg, kegyetlen és elvetemült s csak arra ügyeljen minden jó vitéz, hogy valahogy elevenen a kezükbe ne kerüljön.

Verekedett is Csajenko, mint a veszett fene, a Jalu mellett. Körülkerítették őket, az ezred keresztül vágta magát szuronynyal. Mesésen dolgoztak a fiuk. Csajenko lövést kapott a vállába, szeme vérbeborult s verekedett tovább, míg puskatussal fejbe nem vágták. Ekkor ájultan rogyott össze.

Mikor magához tért, kórházban feküdt, szép, tiszta ágyban. Először is keresztet vetett magára s hálát adott a kazáni Szent Szűznek, hogy nem került a kutyafejű japánok kezébe. Azután jobban körülnézett s látta, hogy hajón berendezett kórházban van. Körülötte sebesültek feküdtek. Az ő feje is akkorára be volt pólyázva, mint egy hordó. Nagy kínnal felült. Egy fehérbe öltözött nő odasietett hozzá.

- Maradjon veszteg. Az orvos megtiltott minden mozgást.

S szeliden megsimogatta arcát, visszanyomta az ágyba. Csajenko bámulva nézett rá: ez egy japán nő volt.

Nyílt az ajtó s bejött egy kis sárga ember, vastagüvegű pápaszemmel. Egyenesen odament Csajenkához.

- Hogy' érzed magad, fiam?

- Kicsoda vagy? - kérde az orosz.

- Japán tengerészorvos.

- Hol vagytok?

- Japán kórházi hajón, s haladsz Japánország felé. Ne félj, fiu, most már meggyógyulsz, meglátod hazádat.

Ekkor odajött a leány s egy csésze tiszta levest töltött Csajenko szájába. A kis sárga doktor meg a lázmérőt a hóna alá dugta s figyelmesen vizsgálta az eleven kéneső-oszlop emelkedését.

Csajenko meg csak bámult. Friss kötést adtak a fejére, szódavizet adtak neki s aztán elaludt. De nyugtalan álmai lehettek, mert hánykolódott, imádkozott s a szenteket hívta segítségül.

Reggelre újra magához tért. A mint kinyitotta a szemét, szemben a falon a Megváltó Krisztus képét látta, fején töviskoronával, vállán kereszttel. Csajenko keresztet vetett s szemét az Isten fiára szegezve, áhitatos imádságba merült. Utána végtelen megkönnyebbülést érzett.

Bejött a doktor.

- Hogy érzed magad, fiam?

- Köszönöm, jól. Te tetted ide a Megváltó képét, uram?

- Én, hogyha ránézel, oh, keresztény ember, eszedbe jusson, hogy ő mennyit szenvedett s te is könnyebben törd szenvedéseidet.

Az orosz lassan félrefordította fejét s megcsókolta a kis sárga majomnak a kezét.

Életünket a cárért.

A kievi zsidófertályban egyre ijesztőbb hírek kezdtek keringeni. Estefelé sietve jöttek haza a városból az emberek s az utca porában játszadozó gyerekeket beterelték a házakba, a kapukat és ablaktáblákat gondosan becsukták s a mint a szürkület első árnyai leszálltak, majdnem teljesen néptelen lett a zsidók által lakott városrész. Hire járt, hogy a zsidó üzletek előtt a nap folyamán fenyegető csoportosulások voltak s egyes zsidókat garázda fickók megverték, megtaszigáltak. Az ékszeresek már ki se merték nyitni a boltjukat, egy pálinkamérésben egész napon át ingyen ittak a napszámosok s mikor a zsidó pénzt mert kérni, összetörték az üvegeit és figyelmeztették, hogy ne merjen szólni, mert agyonverik; most is csak azért kimélik, mert a cár még nem adott parancsot, melyet azonban minden pillanatban várnak.

Soha olyan népesek a zsidótemplomok nem voltak, soha annyit a zsidók nem imádkoztak, mint ezekben az időkben.

Egy napon agyonverték egy zsidó mészárost, a kire ráfogták, hogy strichnines hust mért a népnek és sok embert megmérgezett.

Más napon rendőrcsapat járt végig a zsidófertályon, sorba kopogtatott minden házon s egy eltűnt keresztény szolgálóleányt keresett.

Ekkor a zsidó vének, az öreg szent papok elmentek a kormányzóhoz oltalomért esedezni.

A kormányzó sötét arccal hallgatta végig őket.

- Miért nem mentek el innen, ha bajban vagytok? Más országokban jobb dolgotok van, miért nem vándoroltok ki?

- Kegyelmes ur, a szent Oroszország a mi hazánk is, ősidők óta itt lakunk, pénzt áldoztunk, vért hullattunk érte... védelmezd meg legszerényebb, legalázatosabb szolgálóidat...

A kormányzó egy csapat kozákot küldött a zsidófertály őrzésére.

Részeges, garázda fickók voltak ezek a kozákok, a kik elől pénzt, asszonyt el kellett rejteni.

Az aggodalom napjai egyre sulyosabbak lettek. A gazdagabbak elhagyták a várost, a szegényebbek örökös rettegésben éltek s alig merték elhagyni a lakásukat. A templom udvara tele volt napszámosokkal, a kik nem mertek kimenni napi munkájukra s a hitközség könyörületéből éltek.

Péntek este az Izsák-templomban megkondult a repedt harang, melynek hangja mindig vészt és pusztulást szokott jelenteni a zsidókra nézve.

- *Megjött a cár parancsa!* - ez az ordítás futott végig a város köznépének ajakán.

Kezdődhetik a zsidók kiirtása.

A külvárosokból fejszével fegyverzett népsöpredék árasztotta el a várost. Az orosz boltok mind zárva voltak s egy nagy kettős kereszt volt rájuk ragasztva. A zsidó boltokat feltörték és kirabolták, a hol zsidót találtak, agyonverték.

A néptömeg zürzavaros lármájába szaggatott, rekedt kongással kiabált bele az öreg harang.

Nutét, a vén mészárost, üzletében érte a roham. Ott volt, egyetlen fiával, a bikaerős Efraim-mal. A rácsos vasajtót sikerült a támadók előtt becsapni, de ekkor revolverrel belőttek a szájába, a golyó hátul kijött a nyakán s ő véresen bukott a fia elé.

Az ott állt, kezében egy szekercével s villogó szemmel várta a támadókat.

- Kapj föl! - hörgött az öreg, - ments meg, nem akarom, hogy az utcára dobjanak.

A fiu eldobta a szekercét, a szájába fogott egy hosszú kést, fölkapta, vállára vetette az apját s a ház hátulsó ajtaján kirohant.

Az öreg hangosan imádkozott, majd elhallgatott.

- Vigyázz! Okos légy! Vigy haza, hogy rendes szertartásban és tisztességes temetésben legyen részem.

Azután újra imádkozott, de egyszerre nagyot hördült s elhallgatott.

Meghalt.

A fiu már a városon kívül volt, a hol a Strumi vize folydogált. Letette apját a partra, kimosta arcából a vért, ráborult, megcsókolta. Aztán vadul fölugrott s megrázta izmos ökleit arra felé, a honnan a repedt harang kiabálta a tömegnek: Előre, rajta!

Gyöngéden ölébe vette atyja holttestét s a patak mentén megindult a zsidófertály felé.

Egyszerre csak megvilágosodott az útja. A zsidó negyedből lángok törtek elő, a melyek gyorsan terjedtek.

Megkezdődött a gyujtogatás is. Menekülő tömeg jött Efraimmal szemközt: férfiak, asszonyok, gyerekek. De ő haladt tovább terhével, kis házuk felé, hol neki apját meg kell mosnia és hosszú, fehér ingbe felöltöztetnie.

A zsidófertályban dühös verekedés folyt. Egy csomó izmos legény doronggal, késsel, fejszével szembeszáll a gyujtogatókkal.

Mindjárt itt lesz a ház. Még nem ég. Talán a szél el is hajtja róla a tüzet? Istenem, már csak pár lépés s az öreget kiteritheti ősei hajlékában.

Ekkor megszólalt a trombita s egy ezred kozák végiggázolt a verekedőkön, keresztényen, zsidón egyaránt. Efraim meglapult, de egy kozák úgy vágta fejbe dárdájával, hogy megtántorodott.

Letette apja holttestét s melléje rogyott. Átgázoltak rajtuk. Elvesztette eszméletét.

Mikor magához tért, Kaim szomszéd házában találta magát.

- Hol van az apám? - kérde.

- Nem tudom, fiam. Ki tudná megmondani, hányfelé szóródtunk szét ezen az éjszakán?

- Az én apámat megölték. Idáig hoztam a testét. Mellette leütöttek. Hová lett?

- Ha meghalt, akkor jól járt. Nem szenved többé, látván mások szenvedéseit.

- De hol lehet a holtteste?

- Megmondom. Mikor a kozákok rohama elsöpörte a lázadókat, eljött a rendőrség s összeszedte a halottakat. A zsidókat elvitték, nem tudom hová, eltemették, pap nélkül, áldás nélkül. A zsidó sebesülteket berakták a házakba (így kerültél hozzám) s megparancsolták, hogy senki jelentkezni, de mukkanni se merjen. Az orosz halottakat elvitték az Izsák-templomba. Az orosz sebesülteket behordták a kórházakba. Holnap aztán mindenki azt fogja mondani: ime, a gonosz zsidók mennyi kárt tettek az igazhitű oroszban. Ez az igazság, fiam, hát sirasd meg titokban az apádat, a kinek holttestét sohse fogod megtalálni és hallgass.

...A házakat fölépítették, a boltokat kinyitották s Efraim újra ott állt az apja mészárszékében és mérte a hust. De a szemét és fülét nyitva tartotta, ha tán megtudná, hogy hová temették el a szörnyű éjszakán leölt zsidókat.

Éjszakánkint, vagy ünnepnapokon elkóborolt és szimatolta, mint a vadászkutya, a holttesteket. De hiába. A sirok némák és a cár szolgálói még némábbak. Soha-soha, jó fiu, nem fognak apád sirhalmára peregni könnyeid.

Tavaszi jött, ment, nyár jött, ment. A fű kiszáradt az ismeretlen sirokon, meg el is hervadt. A hó leesett. És ekkor nagy mozgás támadt a városban: a keleti gyalogezredet mozgósították. Messze, ezer, meg ezer mérföldnyire, a hitetlenekkel kiütött a háború s a pogányok kemény csapásokat mértek a minden oroszok cárijának birodalmára.

S egy napon rendőrök járták sorba a házakat, megálltak a mészárszék előtt s átadták Efraimnak a behívó cédulát.

S délután a zsidófertályból az erőteljes ifjúság megjelent a nagy, sárgára festett kaszárnya-épület udvarán s ott, a többi legénnyel együtt, fegyveresen, súlyos teherrel vállain, a pápa magasra tartott keresztiére megesküdött, hogy *életünket a cárért és szeretett orosz hazánkért.*

...És Efraim apja holttestére gondolt, melynek ez az orosz haza még békeeséges sirt se tudott adni...

...Ágyudörgésre ébredt az ezred. A tisztek sorba jártak. *Véres napunk lesz,* - mondták egymásnak. És Efraim ezt hallva, elővette a borjújából a hosszú fehér halotti inget és csendes imádkozás közben fölvette.

A japán ágyuk utcákat vágtak az orosz tömegben... hadsorok ingadoztak... az ezredes élükre lovagolt s kirántotta a kardját... a trombiták rohamot fújtak.

- Előre fiúk, az Isten nevében! - kiáltott az ezredes.

- Életünket a cárért! - ordított vissza az ezred.

- Éljen a cár!

- Hurrá! - mennydörgött vissza ezerszeresen s a roham a japánokra szakadt.

Efraim, görcsösen szorongatva szuronyos puskáját, rohant. Egyszerre éles fájdalmat érzett. Szeme elborult... de hirtelen nagy világosság gyult ki előtte... igen, igen ismerős vidéken járt... ez az út, melyen apja elment... *Oh, irgalom Istene, áldassék a te neved, megtalálom az apámat!*

És megtalálta!

Meghalt.

A kórei sir.

Az *Evening Herald* szerkesztőségének nagy tanácskozó termében összegyűltek a lap matakalai. Ott volt a főszerkesztő (az alsóház tagja), ott volt a kiadóhivatal igazgatója (felsőházi tag), mindegyik mellett ott ült a titkárja, azután ott voltak a tekintélyesebb munkatársak, akik egyúttal a vállalatban főrésztvényesek valának.

A kiadóhivatali és résztvénytársasági igazgató előterjesztette a negyedévi mérleget, mely elég tisztességes eredménnyel végződött, bár a konkurrencia a lapot erősen szorította s bár a bur háboru befejezése óta a lap példányszáma (tirage, auflag) tetemesen csökkent. A mint befejezte előadását, megszólalt.

- És most a főszerkesztő urat illeti a szó.

A főszerkesztő leharapta havannája végét, rágyújtott és szólt:

- Uraim, a tibeti expedicióról van szó. Hogy kit küldjünk oda? Aston, indiai levelezőnk már félév óta sürget, hogy rendeljük haza, londoni szolgálatra, mert őt esztendeje Indiában van s egészsége megrendült. Kérése teljesen méltányos. Ő volt az, aki hindunak öltözködve, betegséget szimulálva, bevitette magát az allahabadi kolera-kórházba s az ismeretes szenzációs leleplezéseket tette, melyeknek következtében az indiai egészségügyi szolgálatot gyökeresen újjászervezték. Ő a tibeti expedíciót nem igen bírná ki... Miller, dél-afrikai levelezőnk most tanul csak bele az állapotokba, őt nem lehet onnan hirtelen kiragadni és Ázsiába hajtani... Surgeon, a san-franciskói megbízottunk, öreg ember, nem való exotikus kalandokra...

A résztvénytársaság igazgatója türelmetlenül megszólalt:

- Inkább azt mondaná meg, főszerkesztő ur, kit talál alkalmasnak?

- Éppen arra akarok rátérni... Innen a központból kell valakit kiküldeni.

- Van alkalmas ember?

- Van egy, aki én nagyon alkalmasnak tartok. Nagy belföldi riportokban kitűnően megállta helyét. A brüsszeli munkáslázadást pompásan csinálta, a hollandi vasuti sztrájkban, - mint tetszik tudni, - lapunk vezetett s ez az ő érdeme.

- Szóval ön mister C. J. Gemsről beszél?

- Róla.

- Hívjuk be, ha úgy tetszik.

- Helyes.

C. J. Gems, egy huszonnyolc-harminc éves, erőteljes fiatalember, pár perc múlva ott állt a nagy tanács előtt.

- Mondja csak, mister Gems, abban a helyzetben van ön, hogy azonnal elutazhatik? - kérdé a résztvénytársaság igazgatója.

- Ha parancsolják, egy óra múlva.

- Helyes. De messze ám!

- Ahová parancsolják.

- Tibetbe.

Gems fölugrott a székről örömében.

- Azonnal, ha parancsolják.

- Holnap reggel, - felelt a szerkesztő, - jöjjön a szobámba, az igazolvány, ajánlólevelek, hadügyminiszteri engedély, pénz és különböző csekkok átvételére.

- Köszönöm, uraim, - felelt Gems, és mélyen meghajtotta magát.

A nagyfejük barátságosan intettek neki s Gems eltávozott.

Még a költségek irányában folytattak egy kis megbeszélést s aztán az urak elváltak.

Mister Gems pedig másnap a reggeli gyorsvonattal robogott a következő irányban: London-Dover-Calais-Páris-Brindisi, a hol fölült a *Peninsular and Oriental Company* hajójára s Kelet-India felé hasította a habokat.

Alig szerelte föl magát Kalkuttában a tibeti hadjáratra, mely akkor még mély titok volt az európai, sőt az angol közvélemény előtt is, mikor táviratot kapott Londonból, hogy azonnal menjen Japánországba és ott várja be az eseményeket.

Tokióban már egész tömege volt az európai és amerikai újságíróknak, a kik mind a háború kitörését lesték. A japán kormány nagyon előzékenyen, de igen ravaszul bánt velük. Japánország szándékairól és előkészületeiről semmit se tudtak meg s ha valamit megtudtak, azt a japánok, ha kedvük ellen volt, nem továbbították.

Az újságírók alaposan unatkoztak. Mr. Gems is. Többen közülük megházasodtak unalmukban. Mr. Gems is.

Tudvalevő, hogy mi az a japán házasság. Az európai ember készpénzfizetés mellett átveszi a menyasszonyt a szüleitől s bizonyos szertartások közt feleségül veszi. Az asszony hűséges szolgálója mindaddig, a míg az ura Japánországban marad. Ha elmegy s otthagyja a sziget-országot, keservesen megsiratja - s másnap férjhez megy egy másik európaihoz.

A japán kormány végre megengedte, hogy az újságírók is hajóra szálljanak és Koreába menjenek. Először is Szöulban telepedtek meg és ott elülről kezdték az unatkozást.

Képzeltető Mr. Gems öröme, mikor egy napon a sebesültek számára épített barakkórházat meglátogatva, az ő kis japán feleségét megpillantotta. Természetesen kitárt karokkal sietett feléje, - de a nő elhárította magáról az ölelést.

- Idegen országban vagyunk, itt a japán szokások és törvények nem érvényesek.

Gems bámulva nézett rá.

- Látszik, hogy nem szeretsz.

- Sőt nagyon szeretlek és bánatomban jöttem a harctérre ápolónőnek. Most már ennek szenteltem magamat és többé nőd nem vagyok. A bucsuölelést megtettük, a házasság fölbomlott.

- Hátha visszajutunk Japánországba?

- Akkor újra atyámhoz kell fordulnod áldozatoddal s akkor újra a tied leszek. És áldom az Istenemet érte, mert akkor újra boldog leszek.

Gems egy öreg kollégájának elpanaszolta a dolgot s az szárazon így felelt:

- Mit akar? Ez a rövid lejáratu japán házasság erkölcstelen dolog, de most látom, hogy bizonyos erkölcs van benne.

A míg Szöulban voltak, Gems mindennap ellátogatott a kórházba, megfogta az ex-felesége kezét és órákig elbeszélgettek.

Egy napon az egész hadsereg a Jalu felé indult, a levelezők is.

Itt történt az első nagy ütközet. Egy orosz bomba a hírlapírókhoz közel vágott le s a szegény Gemset leütötte a lábáról. Halálos sebet kapott. Kollégái fölkapták s hátravitték a tábori kórházba. Halálsápadtan lépett eléjük Gems volt felesége s a hírlapíró kezét megcsókolta.

- Mi történik vele, ha meghal? Elégetik? - kérde halkan a *Times* levelezőjétől.

- Nem. Földbe temetjük.

- S ha én is meghalok?

Az angol ránézett.

- Melléje temetünk.

(Nem felelhetett mást, a leány szeméből tragikus komolyság tekintett rá.)

Gemset bevitték a kórházba s ők visszasiettek a harcba.

Nemsokára az asszony megjelent a kórház ajtajában, lassan fölballagott a hegyoldalba, a hol egy bambusznádból font kunyhó ajtajában egy öreg, nyájas képű kóreai ember ült. A házhoz tartozó kertben virágoztak a fák s a mint a szél rázta a lombokat, a fehér, piros és sárga virágok hullottak a földre.

- Öreg ember, - szólt a nő, - megveszem tőled ezt a kertet, de azért a tied marad házastól.

- Hát akkor mit veszel meg belőle?

- Egy sirhelyet.

- Kinek?

- Az uramnak és magamnak.

- Neked, gyermek? Hisz te ifju vagy, mint a tavasz, szép, mint a hajnal és egészséges, mint a makk.

- Pedig meg fogok halni.

- Ha úgy végezte el a jó Isten, talán már a következő pillanatban.

- Ugy végezte el. Áss tehát egy nagy sirt két ember számára s gondoskodjál, hogy ezeket a fákat itt senki ki ne vágja. Nesze neked ezért egy marék arany.

- Meglesz, - szólt az öreg ember s munkához látott.

A nő pedig a kórházi patikából kivett egy üveg mérget, a holt Gems arca mellé fektette a fejét és fölajtotta az italt. Ugy találták meg, hideg testtel, halva... Az ujságírók pedig, visszatérván a harcból, ifju kollégájukat a nővel együtt eltemették a domboldalban, a virágos sirba.

A *Times* levelezője pedig, egy kérges szívű, megcsontosodott agglegény, megjegyezte:

- Azt hittem, hogy csak kutyában van hú szív, pedig akad a nőben is.

A legnagyobb kollégialitás.

Az európai haditudósítók szöuli rendes tanyájára egy napon beállított egy kis japán ur, a ki bemutatta magát, hogy ő a *Nisi-Nisi-Sin-Bum* című tokiói lap harctéri levelezője.

Hallgatag volt, mint minden japán, de ha kollégái hozzá fordultak, nagyon előzőkenyen szolgált utbaigazításokkal. És utbaigazításai megbecsülhetetlenek voltak, mert a tiz év előtti japán-kinai háboruban mint katonatiszt résztvett. És szakszerűség dolgában se hagyott fönn semmi kívánni valót, mert két évig Berlinben, egy évig Londonban és három évig Newyorkban ujságíróskodott.

Nem barátkozott senkivel se különösebben, de csakhamar észrevették, hogy pontosabb és gyorsabb értesülései vannak, mint az európaiaknak általában. A hadvezetőség az európai ujságíróknak megengedte, hogy messze belovagoljanak az országba, de mindig japán tisztek felügyelete alatt, majd meghagyta nekik, hogy Szöült, Kórea fővárosát, el ne merjék egy hétig hagyni.

Ilyenkor a kis Szudái, a japán ujságíró, sohase volt köztük. Engedelemmel, vagy a nélkül, ő szabadon kóborolt mindenfelé s mint a szorgalmas méh, hírekkel megrakodva tért haza. Látták, hogy dolgozik, táviratokat, leveleket küld a lapjának, a többi meg a körmét rágta, mert semmihez se jutott hozzá s elképzelte, hogyan toporzékolnak otthon a szerkesztőségben, látván drága pénzért ezt a rossz hirszolgálást.

Egy napon a kávéháznak elnevezett kaszinójukban itták a frissítőket, mikor a *Times* megszólal:

- Ön csak nevet minket, mr. Szudái. Ön könnyen hozzájut mindenhez s bőven elláthatja a lapját. Mi pedig csak a vezérkar által elhullatott morzsákon élünk, a miért bizony kár volt ide fáradnunk, mert hisz azt a nyomoruságos anyagot Tokióban is megkaphatnók.

- Tévednek, uraim. Nagyban én is csak a föntnevezett morzsákon táplálkozom, ellenben egy japán ujságírónak, a ki hazája háborujába van kiküldve, egészen mások az irányadó szempontjai. Önök ezt mint egy önöket közlelől nem érintő világháborut tekintik s az intim részletekkel nem törődnek. Nálam ellenben az intim részletek nagy szerepet játszanak. Megtelegrafálják-e önök a halottak és sebesültek névsorát? Nem. Közhirre teszik-e önök az egyes kis emberek hősiességét? Nem. Az én munkám nyomán sok szemben könny fakad otthon, de sok helyen örömtüzek gyulnak ki, mikor egyes ezredek kitüntetik magukat. Önöknél a szívek nem mozdulnak meg, legföljebb az értékpapírok. Ezért az én terrénomom sokkal terjedelmesebb, mint az önöké és így több munkát is ád. Önök csak a lapjukat szolgálgják itt, én hazámat...

- De azt mondják, hogy ön a vezérlő generálissal nagyon jó viszonyban van s naponkint érintkezik vele?

- Ez igaz. Szolgáltam alatta tiz év előtt.

- E szerint mindent tud.

Szudái hallgatott s kezével intett, hogy nem óhajtja folytatni a társalgást.

Az ujságírók összenéztek, mind egyet gondoltak, de egyik se árulta el, hogy mit gondol.

Az éjjel Szudái lakása valóságos bucsujárás helye volt. Először jött a *New-York-Herald* s havi ezer dollárt ígért neki, ha szolgálatába áll.

- Nem lehet, uram, - felelt egyszerűen a japán.

- Ön attól fél, hogy megtudják? Ne tartson semmitől. A sürgönyeimet hajóra küldöm s onnan drót nélkül való táviratozással továbbítják.

- A mit én mondhatok, az önnek nem ér ezer dollárt; a mit pedig ön becsesnek tart, azt én semmiféle kincsért nem mondhatom el.

Az amerikai vállat vont és elment. Utána jött mindjárt a *Times*, majd a *Daily Telegraph*. Hasonló feleletet kaptak.

Ekkor Szudái leült s egy darab papirosra ezt írta:

Uram, az ön kívánsága lehetetlen, kérem, hagyjon aludni.

Szudái.

A cédulát kiragasztotta az ajtajára s melléje állította a kínai szolgáját, égő lámpással. A mint jött egy európai, a kínai a cédulához emelte a lámpást és rámutatott. Így aztán Szudái nyugodtan alhatott.

Nemsokára azonban a Jalu mellett lefolyt első ütközetben Savigny, a *Daily Telegraph* vakmerő tudósítója, halálos sebet kapott s bár kollégái rögtön hazavitték s orvosnak adták, egy óra alatt meghalt.

Ilyen esetekben a harctéri levelezők igen testvériesen viselkednek egymással szemben. Most is átkutatták Savigny holmiját, zsebeit s találtak egy levelet, mely így szólt:

Kollégáimhoz!

Ha baj ér, értéktárgyaimat, ruhámat, arcképeimet, mindenféle holmimat küldjétek el lapom tokiói levelezőjének, a ki már tudja, hogy mit csináljon. Pénzemet, csekkjeimet és tudósítói tisztemet pedig vegye át közületek az, a ki legkollégálisabban viselte magát velem szemben. Isten veletek.

Savigny.

A tudósítók összenéztek, különösen a kisebb és szegényebb lapokéi. Biz a hatalmas *Daily Telegraph* jó falat, de hát ki volt itt Savignyvel szemben a legkollégálisabb?

Forróság volt, a holttest gyors bomlásnak indult. A kollégák elhatározták, hogy egy óra múlva eltemetik. Ez megtörtént. Mindenki ott volt, csak Szudái hiányzott, a kit különben is egész nap nem láttak.

Este felütötték sátrukat s egy nagy tűz körül heverésztek, a mikor egyszerre egy hang megszólalt mögöttük.

- Uraim, eltemették már Savignyt?

- El. Csak ön hiányzott a temetésről.

- Nagyon sajnálom, uraim, de dolgom volt...

- Micsoda?

- Láttam, hogy elesett, hírét vettem, hogy meghalt, hát az ütközetről megcsináltam és elküldtem a tudósítást a *Daily Telegraph* számára is.

A *Newyork Herald* kivette szájából a pipát, fölugrott a tűz mellől s harsány hangon szólt:

- Uraim, van szerencsém Mr. Szudáit, a *Daily Telegraph* harctéri tudósítóját bemutatni. Mert nem az a legnagyobb kollégiálítás, mikor egy ujságíró a másik helyett meghal, hanem mikor megcsinálja helyette a tudósítást.

Az ujságírók *hurrát* kiáltottak s gratuláltak a meglepett japánnak, a kinek előbb meg kellett magyarázni a dolgot.

- Elfogadom, - felelt lakonikusan, pipára gyujtott s a tűz mellé heveredett.

A tenger alatt.

Azt hiszitek, hogy csak a földön van élet? Az erdőben, a mezőkön, a hegyeken, a városokban?

Azt mondom nektek, fiaim, hogy nem úgy van.

Nyüzsgő, gazdag élet van a föld alatt is, meg a víz alatt is. Egy kapavágással száz meg száz kis férget vethetsz ki a napvilágra. Egy pohár vízzel ezer meg ezer láthatatlan élő lényt, egy egész országot, egy egész világrészt merithetsz ki a tengerből.

S ezekben az ismeretlen világokban épp úgy lehet koldus és király, gazság és becsületesség, szerelem és bosszú, öröm és fájdalom, mint a mi világunkban.

Ne tapossátok el a férget, mikor a napsütötte uton keresztülmászik, mert hátha a gyermekeinek visz ebédet.

Csak mi halunk meg, ha oda kerülünk, a hol ezek a lények élnek. A föld alatt, a víz alatt: ez nem a mi világunk. S mikor lekerülünk a föld alá: talán testünkre messze vidékről úgy sietnek a férgek, mint a hogy Klondyke-be rohannak az emberek, mikor ott új aranybányákat fedeznek föl.

...Ime, a nagyhatalmu tengernagy, élet-halál ura, milyen csöndes ember lett odalent, a sós tengerek mélyén.

Még nemrég büszke hajói hasították az Óceánt s ő ott állt a parancsnoki hidon, mellén a Szent-György- és Vladimir-renddel. Egy intésére bömbölni kezdtek az ágyuk érctorkai, pusztulást szórva maguk körül s ő a mint végignézett a szemhatáron, az égen, a vizen: azt hitte, hogy nincs a világon hatalom, mely az ő erejét legyőzze.

És egy napon a najádok, a halak, az ázalagok, a kigyók ijedten rebbentek szét: a nagyhatalmu, büszke ur leszállt az ő magasságából s csöndes ringással leereszkedett a tenger mélyére.

Ott tán meg egyet nyújtózkodott, elhelyezte a fejét a korallon s megkezdte a nagy alvást, melyből többé nincs fölébredés, még - a cár parancsára se.

Ő, a ki azt hitte, hogy ura a tengernek s vasszörnyetegeivel végigszántja a hátát, akárhogy berzenkedik is, ott fekszik legyőzve, mellén az összes tengerek irtóztató súlyával s talán csodálkozik azon, hogy micsoda nagy csöndesség veszi körül.

Hallgatnak az ágyuk s elnémult örökre a matrózok hurrá-kiáltása.

A halak bután pislogó szemmel uszkálnak körülötte s otromba orrukkal meg-megdöfik, hogy vajjon ki és mi légyen ez a vizekben szokatlan dolog?

És miközben a cár a gyászistentiszteleten megsiratja elvesztett hű szolgáját s az orosz birodalom összes harangjai megkondulnak: egy hal-anya lerakja petéit a nyugvó hős testébe s ott új hal-generációk keletkeznek, melyeknek épp oly joguk van az élethez, mint a cárnak.

A niu-lingi taotáj.

Niu-Ling egy kis város Mandzsuriában. Olyan város, a mely semmiféle mappán nem található. Vagy ha föltalálható, minden térképen más név alatt szerepel. Mert megvan neki a maga kínai neve, melyet ha hall, az orosz, az angol, meg a német mappakészítő is másképpen ír ki. Ember legyen, a ki e különböző nevek közül kitalálja, hogy ezt a várost hogy' is hívják tulajdonképpen.

Egy napon Csi-Tung pekingi tisztviselő valami tiszteletlenséget követett el valami császári herceg ellen s büntetésül kinevezték taotájnak Niu-Lingbe.

Kína furcsa ország. Ott nem lehet azt mondani, hogy inkább leköszönök a tisztviselői állásomról s vagyonomból élve, továbbra is Pekingben maradok. Nem, ott a kinevezést halálbüntetés terhe alatt el kell fogadni.

Csi-Tung tehát pénzzé tevén vagyonát, szolgálival lóra ült s elment Niu-Linget fölkeresni.

Nagyon félreeső helyen volt, messze a mandzsuriai hegyek közt. Kopár, szomoru vidék, apró nyirfabokrokkal borítva. A város is elég kellemetlen hatást tett rá, a mint a dombról bele-nézett. Piszkos volt s apró házai mutatták, hogy szegény nép lakja.

De mikor leszállt a városba, látta, hogy ott általános lumpolás folyik. Utcáhozzat iszszák a rizspálinkát és részeg emberek dőlöngöznek mindenfelé.

A taotáj ünnepelte a nevenapját.

Csi-Tung a részeg embereket félretaszigálva, fölment a taotáj palotájába, melynek nagytermében a város előkelőségei, vagy negyvenen, élükön a taotájjal, a harmincharmadik fogásnál tartottak.

Csi-Tung nagyot ütött a kivörösödött képü taotáj vállára s eléje tartotta a kinevezési okmányt, a császári pátens.

- Barátom, e perctől kezdve én vagyok a niu-lingi helytartó, kotródjál a helyemről.

A részeg embert a császári pátens teljesen kijózanította. Fölugrott s azonnal a helyére ültette Csi-Tungot. Ez folytatta az ebédet egészen a hatvanhatodik fogásig, aztán fölállt s messze-halló hangon így szólt:

- Uraim, miután már jóllaktam, nevemnapja pedig nincs, a lakomát ezennel befejezettnek nyilvánítom.

A részeg társaság csak ekkor vette észre a változást.

- Ki ez az ember? Mit akar? - kiabálták össze-vissza.

- Én vagyok az új taotáj, itt van róla a császári pátens.

És fölmutatta az írást, melynek láttára mindenki hasrafeküdt. Fölkelvén pedig hasáról, sietett az új urat üdvözölni. Azután pedig kétfelé törülte bajuszát és eltávozott.

Csak a régi taotáj maradt ott s egy fehér ember, a ki mint a cövek állott az ajtóban.

- Te most részeg vagy, barátom, - szólt Csi-Tung, - eredj, aludd ki magadat, majd holnap csevegünk.

A taotáj kimászott. A fehér ember most is ott állt, mint a cövek.

- Hát te ki vagy? - szólt Csi-Tung angolul.
- Én a taotáj európai inasa vagyok.
- Ugy? Hogy' kerültél ide?
- Két amerikai mérnökkel.
- S azok hol vannak?
- Börtönben.
- S te miért kerültél ki a börtönt?
- Hajószakács voltam és pompásan értem a kiszolgálást. Hát megtartott inasnak és szakácsnak.
- Ugy-e, a te urad hitvány gazember?

Az angol nyugodtan felelt:

- Nem tudom, uram. Velem jól bánt, a többihez semmi közöm.

Csi-Tung ránézett.

- Nem szidod a gazdádat, derék fiu vagy, én is megtartalak.
- Köszönöm uram. Elmehetek?
- Maradj. Miért kerültek börtönbe az amerikaiak?
- Aranybányát találtak a vidéken s mikor annak kiaknázására engedelmet kértek, a taotáj lefoglalta a bányát magának. De nem értvén a mesterséghez, hiába fogott a kutatáshoz, nem talált semmit s e fölött való dühében gazdáimat lecsukatta.
- Szép. Ismered a katonáimat?
- Ismerem.
- Küldd be a parancsnokukat. Te elmehetsz.

A taotáj katonaságának vezére, egy termes mandzsu, nagy hajlongások közt bejött és bemutatatta magát.

- Hozd fel a börtönből az amerikaiakat.

A mandzsu tiszt hátrálva ment ki, miközben hosszú kardjában elbukott.

- Megállj! - rivalt utána a taotáj, - azonnal add át a megbízást és a kardodat az alparancsnoknak. Nekem olyan katona nem kell, a ki a saját kardján keresztülesik.

A vezér hűledezve távozott, magában átkozva a pekingi urakat, a kik már barbár európai befolyás alá kerültek és teljesen levetették hazájuk erkölceit.

Pár perc múlva az alparancsnok ott állt a két, börtönlevegőtől sápadt amerikaival.

- Uraim, én az új helytartó vagyok, e percben foglaltam el hivatalomat. Tessék helyet foglalni.

Az amerikaiak arcán meglepetés látszott, leültek.

- Parancsoljon.
- Igaz az a mese az önök aranybányájáról?
- Igaz.

- Mennyire becsülik a tartalmát?
 - Felületes számítás szerint mind a ketten milliomosok lehetünk belőle.
- Finom mosoly jelent meg a kínai arcán.
- Hogy' érti azt, hogy mind a ketten? Csak nem akarja a társát az üzletből kihagyni?
 - Igaza van, kormányzó ur, tehát mondjuk, mindhárman - s az amerikai elnevette magát.
 - Az már más, - felelte a taotáj roppant komolyan, - az urak különben itt maradnak a házában s minden tekintetben az én vendégeim lesznek.
 - Vagyis az ön foglyai?
 - A mint vesszük. Majd ha az üzletet rendbehoztuk, másképp lesz. Isten önökkel.
- Az amerikaiak fölkeltek a gyékényről, meghajtották magukat s eltávoztak.
- Ekkor botlott a terembe a régi taotáj *jobb keze*, egy gazképű, alacsony, kövér fickó, a kit most ráztak föl a részegségéből azzal a hirrel, hogy új gazdát kapott.
- Persze rohant meghódolni s azt iszonyu szóáradattal tette, melyben a sárga földig legazembe-rezte a régi gazdáját, a kiről ő több ízben megjósolta, hogy előbb-utóbb kitekerik a nyakát.
- Csi-Tung mondott neki valamit, a mi körülbelül annyit jelentett: kuss! Mivel a kínai erre sem hallgatott el, megrugta. Ezt már nem lehetett félremagyarázni s a *jobb kéz*, vagyis a magán-titkár megszűnt kerepelni.
- Erre aztán lassu, monoton, hivatalos hangon elkezdte ösmertetni a taotáj bevételi forrásait, a miből Csi-Tung megtudta, hogy:
- Tisztelt elődje pénzért katonai kíséretet adott a kereskedő karavánoknak;
 ugyancsak pénzért ugyanezen karavánokat elárulta a tunguz rablóknak;
 fizetést huzott a pekingi japán nagykövettől;
 fizetést huzott a vladivosztoki orosz kormányzótól
 s valamennyit elárulta és megcsalta; de legalább szép jövedelmet biztosított magának.
- Erre aztán a taotáj a titkárt kirugta és aludni tért.
- Az amerikai mérnökök közt (kiknek a szolgájuk ezalatt pompás vacsorát főzött) a következő párbeszéd folyt:
- Hiszel te az új taotáj becsületességében?
 - Nem én. Épp olyan gazember, mint az elődje volt. De ennek több az esze, megvárja, míg megkezdjük az aranyásást s akkor tesz el láb alól.
 - Mit tegyünk?
 - Szökjünk meg. Ma itt mindenki részeg, vagy elégedetlen az új taotájjal, tehát velünk tart.
 - S aztán?
 - Husz mérföldnyire innen már oroszok vannak. Ajánljuk föl azoknak a bányát.
 - Jó. De akkor gyerünk rögtön.

Hárman kivetették magukat az ablakon s az inas, a ki jól ismerte a helyi viszonyokat, egy tunguz kocsmároshoz vezette őket, a ki egy revolverért három lovat bocsátott rendelkezésükre s maga elvezette őket a legközelebbi orosz katonai állomásra.

Hajnalban már ott voltak. A kozáktiszt teát adott nekik s az ezredeshez vezette őket. Elbeszélésüknek eredménye az lett, hogy három nap múlva az ezredes kétszáz kozákkal megjelent Lingben s a cár nevében elfoglalta. A taotájt különben megerősítette hivatalában, csak két festményt adott hozzá. Az egyik a cárnak, a másik Szent Vladimirnak a képe volt. Ezentul ezekre hivatkozzék, mikor ítéletet mond valami ügyben.

A taotáj megígérte.

Az amerikai mérnököknek aztán az ezredes ötven embert bocsátott rendelkezésükre.

Két hét alatt megkezdték a bányákban a munkát. És ekkor eljött az ezredes, a cár nevében lefoglalta az egészet, a mérnököket pedig kozák fedezettel Vladivosztokba vitte, hol rárakták őket egy Japánországba menő hajóra, kézbesítvén nekik egy végzést, mely örök időkre kitiltja őket az orosz birodalom területéről.

Mikor egy darab idő múlva a bányák körül (melyeket orosz mérnökök vettek át) vagy fél-millió értékű tiszta arany volt fölhalmozva, a tunguzok megrohanták a telepet, leöltek mindenkit s elvitték az aranyat Csi-Tung taotájnak. Ő az aranyat szépen eltette, a rablókat megjutalmazta és elbocsátotta, intvén őket, hogy majd ha üzen, újra készen álljanak - aztán sebbel-lobbal összeszedte fegyvereseit, nekiesett egy egészen ártatlan tunguztörzsnek, fölkoncolta s ötven fejet elküldött (buzgalma csekély jeléül) az orosz ezredesnek.

Az ezredes, a ki éppen rázúdulni készült, visszarendelte kozákjait s a tiszti kázinban, nagy fejcsóválások közt, a következő axiómát tette közzé:

- Fiuk, ez az Ázsia különös egy ország. Nem lehet az ember olyan gazember, hogy magánál még nagyobb gazemberre ne akadjon.

A hadnagy ur legényének filozófiája.

Mikor Jermák berukkolt a kazáni ezredhez, ezzel bucsuzott el tőle az apja, a ki egy sokat próbált, sokat éhezett és sokat dolgozott öreg paraszt ember volt:

- Ha boldog akarsz lenni, légy mindig megelégedve azzal, a mit kapsz, s gondolj arra, hogy bizonyosan vannak olyanok, a kiknek még annyi se jut, mint neked.

- És mi vigasztaljon, ha huszonöt botot kapok?

- Az a tudat, hogy vannak, a kik ötven botot kapnak s te szerencsés vagy, mert csak huszonötöt kapsz.

Jermák jól a fejébe véste az apja mondását s elhagyva szülőfaluját, Kazán városába ment az ezredhez.

Mikor legelőször kirukkoltak a kaszárnya udvarára, végiment köztük Bolenko hadnagy s egymásután mustrálgatta a legényeket. Tiszti szolgát keresett. Jermák, úgy látszik, megtetszett neki, mert sokáig nézegette.

- Hogy' hívnak?

- Jermák.

- Mi vagy?

- Parasztfiu.

- Nem tanultál semmit?

- De igen, mert inas voltam az uraság kastélyában.

- S mi volt rólad az uraság véleménye?

- Megmondom őszintén, hadnagy ur. Azt mondta, hogy buta vagyok, de jó és becsületes.

- Bravo, Jermák, te az én emberem vagy. Ezennel kinevezlek inasomnak.

Intett neki, hogy kövesse s füttyörészve megindult a kaszárnyában levő szobája felé.

- A dolog jól kezdődik, - mormogott Jermák, - inkább vagyok én a hadnagy ur szolgája, mint komisz katona a regimentben. Mert így csak egy ember parancsol és pofoz, úgy meg száz, a káplár urtól föl a tábornokig.

Nemsokára a fiu meggyőződött róla, hogy csakugyan igaza volt, mikor az inasi hivatalt többre becsülte az ezredben való szolgáltnál. A fegyverrel való bánásmódra és az egyformán való lépkedésre őt is beoktatták, de ez csak pár óra volt naponként, sokkal kevesebb, mint a többi katona munkája. A nap többi részében Bolenko hadnagy előszobájában ténfergett, vagyis ha a gazdája nem volt otthon, aludt.

Nemsokára meggyőződött róla, hogy a hadnagy ur főjellemvonása az elégedetlenség.

Elégedetlen volt azzal, hogy előkelő fiu létére nem a lovasságnál szolgált. Elégedetlen volt azzal, hogy még nem volt főhadnagy. Panaszkodott azért, hogy a kaszárnyában kellett laknia. Kazán városát is meglehetősen unta már és szidta a garnizont. Az ételeket is mindig kritizálta és se a tiszti étkezőben, se a városi kocsmákban nem tudtak kedvére főzni.

Egyszer Jermák nagy álmosan rum helyett toilette-ecetet talált a gazdája teájába tölteni s a hadnagy nagyot kortyantott belőle. A mi fölött annyira dühbe jött, hogy a legényt pofon verte.

A fiun semmiféle indulat nem látszott, se nem sirt, se nem morgott, még csak el se vörösödött. A hadnagy rá nézett.

- Hallod-e fiu, te egy átkozott érzéketlen fatuskó vagy.

- Parancsára, hadnagy ur.

- Hogy' van ez?

- Az apám tanított meg rá.

- Mire?

- Arra, hogy akármilyen rossz dolgom van, gondoljak arra, hogy még rosszabb is lehetne.

- Okos ember volt a te apád, - szólt elgondolkodva a hadnagy.

- Igenis, hadnagy ur.

- És mire gondoltál, mikor vertelek?

- Arra, könyörgöm, hogy hála Isten, hogy nem a sarokban levő kardját vette elő a hadnagy ur és nem azzal szurt keresztül. Mert ezt is megtehetette volna.

- Bölcs ember vagy te, Jermák.

- Igenis, hadnagy ur.

- De boldog ember is vagy. Hanem mivel vigasztaltam volna magamat én, mikor az ecetes-teát megittam? Erre felelj!

- Azzal, könyörgöm, hogy hála Isten, ez a szamár legény nem azt a mérget öntötte a teámba, a mivel a férgeket szoktuk irtani.

- Okos fiu vagy Jermák, nesze egy arany és eredj a pokolba.

- Parancsára, hadnagy ur.

Ez a kis beszélgetés nagy változást idézett elő a hadnagy ur jellemében. Büszkesége föllázadt az ellen, hogy a legénye bölcsebben, több filozófiával tudja tűrni az élet kellemetlenségeit, mint ő. Előforduló alkalommal tehát, mikor megint valami nagy elégedetlenség környékezte, mindig hangosan fölkiáltott: *Jermák! Jermák!* Erre rendesen elnevette magát s a rossz kedv egyszerre kifutott belőle.

Tőle megtanulták az ezredbeli tisztek is és nemsokára általános lett köztük a Jermák filozófiája. Ha valaki boszankodott, kártyán vesztett, lóról leesett, vagy beteg volt, csak azt mondták neki, *Jermák, Jermák* s e varázsigék hatása alatt könnyebben tűrt és hamarabb kihevert mindent.

Nahát erre nagy szükségük is lett nemsokára, mert a kazáni ezredet mozgósították és elvitték Mandzsuriába, a mivel a kényelmetlenségnek, szenvedéseknek, nélkülözéseknek korszaka szakadt rájuk.

Késő ősszel vitték őket oda, s hidegben, hóban, sárban, könnyű barakkokban tanyáztak. Jermák is fegyvert kapott, de Bolenko századjában szolgálván, megmaradt azért mellette, személye körüli tiszt szolgának.

Bolenko nagyon szerette őt és úgy bánt vele, mintha testvére volna. Egy vidékről valók voltak, egykoruak voltak, s mikor a végtelen fehér sikságon üvöltve táncolt végig a szibériai jégmezőkről lerohanó szél s Jermák meggyújtotta a szamovár alatt a spirituszt: miközben az kellemesen rotyogott, a két fiatal ember szülőföldjéről beszélt, a Dón iszapos hullámairól, a

szemobeji árnyékos, fehérre meszelt patakmalomról, a knyázi erdőről, hol annyiszor szedtek madárfészket s a csirovi cigányokról, a kik olyan bánatos nótákat tudtak kivenni a balalajkán.

Egy éjjel Bolenko egy szakasz katonával elvonult valami vasuti hidat őrizni. A hidnál föl-váltotta az ott levő őrséget, kiállította az őrszemeket s mivel tüzet rakni nem volt szabad, ő maga Jermákkal ott maradt a hid közelében s föl s alá topogott, hogy a hideget egy kicsit elkergesse.

Hirtelen puskalövések dördültek: tunguz rablók ütöttek a csapatra. Az őrszemek jobbra-balra tüzet adtak, aztán csendes lett minden. Bolenko kivont karddal és revolverrel elindult, végignézni az öröket. Mindegyik ott volt a maga helyén, csakhogy meghalva. Ezek az ördögös pusztafiak előtörtek az éjből, leütötték áldozatukat s megint eltűntek a kavargó hóban. A szegény orosz még keresztet se vethetett magára, úgy ment a másvilágra.

- Kövess, Jermák! - kiáltott a hadnagy s futva megindult az állomás felé, hol az ordító szélviharban a lövéseket bizonyára nem hallották.

Mikor egy alacsony fenyőfáktól borított kis erdőn futottak keresztül, megint lövés dördült és Jermák elbukott. A hadnagy is megállt.

- Mi bajod, fiu?

- Fusson hadnagy ur, én nem birok, a lábamat lőtték keresztül.

- Nem úgy, fiu, megmentelek.

És eléje térdelt.

- Mászszál a hátamra.

Jermák megtette s a hadnagy a teherrel futni kezdett. A legény keservesen nyögött.

- Fáj?

- Nagyon.

S a legény hangosan imádkozott. Aztán nem nyöszörgött. A hadnagy megállt egy kicsit.

- Mit gondolsz most, Jermák?

- Azt gondolom, hogy jobb, ha én ülök a hadnagy ur nyakában, mintha a hadnagy ur ülne az enyémben.

- Ugy van fiam, - s a hadnagy újra futni kezdett.

Mikor egy tisztáson szaladt át, több lövés dördült. Jermák nagyot rándult, feje előre hajlott, s teste ólomsúlylal nehezedett a hadnagyra, a ki szintén egy erős ütést érzett a hátán, ott, ahol a revolverszij volt.

- Mi bajod, Jermák?

A legény nem felelt. Bolenko megállt, vigyázva letette a hóra, megfogta a kezét, hideg volt, megsimította az arcát, hideg volt, hallgatta a szívét: halva volt.

Megdöbbenve állt fölötté a tiszt: ez a fiu fölfogta a gyilkos golyót s megmentette az ő életét. És eszébe jutott utolsó mondása: *jobb, ha én ülök a hadnagy ur nyakában, mintha a hadnagy ur ülne az enyémben.*

Nagy sóhajtás szakadt ki a kebléből. Bizony jobb, mert különben Bolenko hadnagy feküdne itt a mandzsuri viharos ég alatt, a pusztaság fehér haván. Így pedig él, él, s vad örömmel szívja a fagyos levegőt.

Fölkapta a holttestet s rohant vele tovább. De már az állomás is közel lévén, lépései egyre lassabbak lettek. Különös gondolatok lopóztak lelkébe. Komorak, mint a viharos téli éj; komorak, mint egy olyan ember gondolatai, a ki mellett a halál suhant el. Hátha nem neki van igaza, az élőnek, hanem a halottnak? Hátha Jermák tiszta lelke, mikor az üdvösség felé szárnyal, azt kiáltja feléje a magasságból: *jobb halva, mint élve*.

Európa tanítványa.

Tashiro urat, miután a tokiói egyetemet nagy sikerrel elvégezte s úgy a japán, mint a német és az angol professzorok előtt kitüntetéssel levizsgázott, kormánya Európába küldte, az árvaházak és a börtön-rendszerek tanulmányozása végett.

Japánországban ugyanis úgy hozták a kettőt összefüggésbe, hogy az árvaházak: börtönök a kicsinyek számára; a börtönök pedig: a nagy erkölcsi árvák nevelőintézetei.

A hajón megismerkedett egy emberrel, a ki Massachusetts amerikai állam megbízásából már árvaügyben végigtanulmányozta a civilizált világot s a ki neki oly kimerítő fölvilágosításokkal szolgált, hogy Tashiro barátunk e tekintetben már is befejezettnek tekinthette küldetését. Csak egy dolog furta az oldalát.

- Mondja csak, uram, miért érdeklődött éppen Massachusetts állam az árvaügyek iránt?

A yankee elnevette magát.

- Annak is megvan a maga oka. Én ugyanis otthon a demokrata-párthoz tartozom, sőt annak egyik vezéralakja vagyok. Jelentékeny részem lévén pártunk győzelemre jutásában, valami hivatalt kellett kapnom. De a hivatalok már be lévén töltve párthiveinkkel, nekem európai körut jutott. A mi jobb és zsirosabb falat, mint akárminő hivatal. Titulust könnyű találni s tiszta véletlen, hogy én éppen az árvák tanulmányozását kaptam föladatul.

- Értem. S tapasztalatait aztán otthon érvényesítette?

- Nem. Mert mire haza értem, már a republikánus párt kerekedett fölül, annak pedig csak nem bocsátom rendelkezésére a tanulmányaimat.

- Helyes. De hisz önnek Amerika a hazája, akár a demokraták, akár a republikánusok kormányozzák Massachusetts államot.

- Ez elvben áll. De tényleg mindegyik párt egy politikai trösztöt alkot s ki van zárva, hogy a másikat támogassa, bármennyire parancsolná is a közérdek.

- Nagyon érdekes. S helyesli uraságod ezt?

- Én mindent helyeslek, a mi pártom érdekeit szolgálja. Különben pedig azt mondom: Amerika elég gazdag, hogy az ilyen dolgokat kibírja.

Tashiro mindezt jegyzékbe vette s már a fele utról memorandumot intézett kormányához, kijelentvén, hogy az európai árva-ügy így és így áll, s ő ennek folytán csak a börtön-rendszerek tanulmányozására fog szorítkozni.

De már akkor kezdett benne az a homályos sejtelem derengeni, hogy az európai civilizáció messziről sokkal szebb, mint közletről s rajongása a fehér faj iránt, melyet a tokiói egyetemen tanárai beléje oltottak, egy kicsit hűlni kezdett.

Ez irányban némi kritikai kételyeket is intézett haza, az igazságügyminiszterhez, a ki azonban föltétlen Európa-imádó volt s azt írta neki vissza, hogy ha *Európát összes hibáival és büneivel átültetjük Japánországba, akkor is jobb, mint ha semmit se csinálunk. Hát ne tessék okoskodni, hanem tanulni és dolgozni!*

Tashiro vállat vont és elhatározta, hogy mindent meg fog tanulni Európában.

A hajó Triesztben kötött ki s a derék Tashiro nagyon eredeti módon fogott a börtönrendszerek tanulmányozásába. Miután podgyászát a legelső fogadóban lerakta, elment szétnézni a város-

ban, készakarva belekeveredett egy olasz-szlovén kávéházi vitatkozásba, a minek az lett a vége, hogy közcsendháborítás címén mindenkit a rendőrség börtönébe szállítottak. A japánt is.

Másnap persze kiderült, hogy nem merülhet föl olaszok és szlovének közt olyan vitás kérdés, melyhez neki a legcsekélyebb köze is lehetne s ezért kidobták a börtönből. De a buzgó tudóst a verekedés, a börtön nedvessége s a férgek annyira megviselték, hogy több napig ágyban fekvő beteg lett. Ekkor elhatározta, hogy ennyire még se fog a börtönélet tanulmányozásába belebocsátkozni.

Ment, mint a japán kormány megbízottja s mindenütt nagy szivességgel fogadták.

Pár hét múlva ezt írta uti naplójába:

Különös, hogy a fegyházak személyzete mindenütt meg van elégedve a börtön-rendszerrel, ellenben a rabok sehol sincsenek megelégedve. Holott az ideális állapot az volna, hogy a rabok is meg legyenek elégedve.

Továbbá:

Ahány rabbal csak beszéltem, mind azt mondja, hogy őt ártatlanul csukták be. Különös világ ez az Európa. Vajjon itt a gazemberek járnának szabadon?

Harmadik helyen:

A fegyház-iroda irnoka (a kit megvesztegettem, hogy titkokat tudjak meg tőle) bizalmasan bevallotta, hogy az egész intézetben legnagyobb gazember a direktor, a ki évek óta ellopja a rabok kosztjára szánt pénz felét.

Azután:

Fölületesen foglalkozva a szabadlábon járó emberiséggel is, arra a tapasztalatra jöttem, hogy a rabok jobb kosztot esznek, mint a köznép. Miután a köznépnek még e mellett katonáskodnia is kell, sőt adót is kell fizetnie: világos, hogy rosszabb dolga van, mint a gonosztevőknek.

Egy elsőrendű mintafegyintézet igazgatója így szólt Tashirónak:

- Az egész nem ér semmit. Itt, így összezsukva, egy nagyobb szabású gazember megfertőzheti valamennyinek a lelkét. Legjobb a deportáció egy pusztaszigetre, ott aztán dolgozhatnak kint a szabadban, ez megnemesíti őket.

- Ön beszél így, a kinek rendszere szerint építik a legújabb fegyházakat? - szólt Tashiro elbámulva.

- Tudja, barátom, ha én ezt a rendszert ki nem találtam s megvalósítását nem sürgettem volna, sohase lett volna belőlem fegyházigazgató. Már pedig a fegyháznak nem az főfeladata, hogy a rabokat eltartsa, hanem hogy minket eltartsa.

Tashiro mester eleget tudott. Pakkolt s kész tervekkel ment haza a fölkelő nap országába. Ki is járta, hogy Hokkaidé szigetén egy hatszáz személyre berendezett modern fegyházat építettek neki s őt kinevezték igazgatónak.

Életét nagyon kellemesen berendezte, megosztva azt családjával és gazemberei közt s rendkívül meg volt elégedve. De bölcs számításait váratlanul keresztülhúzta a háború.

A kormánytól rendelet érkezett, hogy a kisebb bűnösöket ereszse szabadon, lehetőleg sok embert mustráljon ki, mert a fegyház kell kórháznak. A javithatatlan bűnösöket, nagy kővel a lábukon, hajigáltassa a tengerbe. Ő maga pedig rukkoljon be szolgálatátételre az igazságügy-minisztériumba.

- Európa segíts! - kiáltott mély megdöbbenéssel Tashiro mester, s kiment a kertje végére, a tenger mellé sétálni, hogy eszmét keressen a katasztrófa elhárítására.

Csak nem engedheti egész szépen berendezett életét tönkretenni, busás jövedelmét eluszni, s beülni talán irnoknak az igazságügyminisztériumba?

A mint a széles tengerre kitekintett, fehér vitorlákat pillantott meg: a halászok jöttek hazafelé Szahalin szigetéről.

S Tashiro a homlokára ütött. Megvan a mentő eszme!

Szahalin szigetén lakik az ő öreg barátja és kollégája, a vén gazember Benkov, orosz fegyház-igazgató, a ki jelen is volt a hokkaidói fegyház fölavatásánál. Ez majd segíteni fog az ő baján! Azonnal befűttette a kormány gőzösét és átsietett Szahalinba. A háboru még akkor nem ütött ki hivatalosan s Benkov ur nagyon szívesen fogadta Tashiro mestert.

A párolgó teánál, négy szemközt, a következő párbeszéd fejlődött ki a két ur között:

- Engem a háboru már tönkretett, édes Benkov.

- Hogy-hogy?

- A fegyházamat kénytelen vagyok kórháznak berendezni.

- S mit csinál a rabjaival?

- Épp ez hozott ide.

- Kíváncsian várom.

- Hány kopejkát kap ön a rabjaiért, fejenként és naponként?

Benkov sóhajtott.

- Potomság, nem is érdemes róla beszélni. Alig teszek félre valamit. Pedig eléggé takarékoskodom.

- Tudom. Azért volt az idén is már három rablázas.

- Szemtelen követelő fráterek. Azt mondják, egyszer legalább is jól kellene lakni nekik hetenkint. Az ostobák! Mintha nem tudnák, hogy odahaza vannak parasztjaink, a kik egész életükben nem lagnak jól.

- Nos, hány kopejkát kap?

- Negyvenet.

- Tudja mit? Vegye ki bérbe rabjaimat. Hatszáz darab, házhoz szállítva, fizetünk értük naponként és fejenként negyvenöt kopejkát.

Benkov gondolkozott.

- Tán nem férnek el? - kérdé aggódva Tashiro mester.

- Dehogynem! Hát a héringrendszer nem ösmeri? Azon gondolkodom, hogy nem fizethetne-e ötven kopejkát?

Tashiro arca elborult.

- A bőrömet akarja lenyuzni, kolléga ur? Négy gyermekem van. Apámat, anyámat és három testvéreimet tartom... Az élet oly drága...

- De mikor maga nyolcvan kopejkát kap fejenként a kormányától, - szólt hirtelen Benkov.

- Megőrült? Szó sincs róla. Hatvan rongy vasat... értse meg, potom hatvan kopek az egész.

- Ön tehát nyer darabján tizenöt pénzt...

- Hát mondja meg őszintén, üzlet ez? Mindenesetre gyöngébb üzlet, mint az öné, hisz önnek egy rab csak husz kopekjébe kerül...

- Huszonötbe, - sóhajtott búsan a direktor.

- Nos, akkor is marad önnek tiszta nyereségül husz.

- No, üsse kő, nem bánom, elfogadom az alkut.

A két derék ur kezet adott rá. Mikor elbucsuztak, Tashiro mester tremolo hangon így szólt:

- Aztán igazságot kérek, kolléga ur. A japán az én vérem. Ne bánják vele rosszabbul, mint a saját honfitársaival.

Benkov vigyorgott.

- Legyen nyugodt, rosszabbul nem lehet.

... A japán rabok átszállítása simán ment s az egész változás az volt, hogy a szahalini direktor a fegyházat két részre osztotta: egy japán osztályra és egy orosz osztályra. A hol eddig tíz ember volt, ott ezután husz ember volt. Punktum. Ez csak egyszerű dolog.

Tashiro mester pedig Tokióba sietett, hogy a gázság leleplezésére kitalált mesét előadja miniszterének.

A mese ügyes és csábító volt: a japán fegyencekkel megrohanni és visszafoglalni a szahalini telepet, mely egykor az egész szigettel egyis Japánországhoz tartozott. Ő ott marad a helyén, Hokkaidéban, kapja eddigi fizetését, huzza eddigi jövedelmeit, igazgatja a kórházat, az áthelyezett fegyházat - s ha megérett a terv, megrohanja Szahalint.

Kezét dörzsölte, úgy meg volt elégedve magával. Tokiót örömmámorban találta. Aznap jött oda a hire, hogy a japán flotta Port-Arturnál megrohanta és tönkretette az orosz hajóhadat. A rikkancsok ordították az utcán a lapok különkiadásait, a házak tele voltak zászlóval, örületes tömeg hemzsegett mindenfelé, dalolva, ugrálva, kacagva. Utszéli dalnokok az ős Nipon vitézségének föltámadását hirdették, húros hangszereken groteszk nótákat verve hozzá... Tashiro szédülten támolgott ide-oda s türte, hogy taszigálják, öleljék-csókolják s a fülébe ordítanak... Majd vad rikoltozások közt kétfelé vált a tömeg s dobpergés és trombitaszó mellett vonultak arra a háboruba a katonák, Japánország ifjusága, Japánország virága... egyezer... kétezer... háromezer... tizezer... százezer... Tashiro kitágult szemmel nézte a nemzet erejét, mely sugárzó arccal megy a halálba a hazáért, nem nézve hátra, csak előre, a tenger felé, a tengerentuli ismeretlen ország felé... vagy talán a legismeretlenebb ország, az örök haza felé...

Ott állt egy helyben, órákig. A trombitaszó régen elhalt a távolban s a katonák már hajón ültek, mikor Tashiro még mindig ott állt egy lépcsőn, tompa merevségben s szeme előtt tarka képek, látományok kavargtak.

- Te gazember!

Tashiro körülnézett. Ki mondta ezt neki? Senki. Ez a hang máshonnan jött. Fölébredt benne valami, a mit nem Európából hozott, de sőt innen vitte oda s ott elaltatta: az ős japán lélek, a szamurak katonabecsülete, a hazának a szeretete.

Sarkon fordult és hazament Hokkaidéba. Éjjel érkezett meg, fölkelte hű szolgáját, kezébe adta pallos-szélességű kardját s intett neki, hogy kövesse. Ő maga fogott egy gyékényt s megindult a tenger felé. És a hű szolga lehajtott fejjel, bánatosan követte, mert tudta, hogy mi következik és azt is tudta, hogy neki ezt kötelessége megtenni.

Tashiro a holdvilágos parton leterítette a gyékényt, fölbontotta a ruháját, kirántotta kését s beleszurt a hasába. Abban a percben a hű szolga két kézre fogta a pallost s egy ütéssel lecsapta ura fejét - mert ez neki szent kötelessége volt, a mit meg nem tennie főbenjáró bűn lett volna.

Igy halt meg a szegény Tashiro, önként választott ősi és dicső halálammal, a harakirivel, elődei, a vitéz samuraik mintájára, becsületes módon, s ha a temetését rám bizzák, ezt írom vala sírkövére: *Ó, ázsiaiak, az európai civilizációt vagy fenékiig ürítsétek, vagy meg ne kószoljátok!*

A csifui levelező.

A csifui kikötőben nagy csoportosulás támadt, abban az irányban, melyben a *Grosser Kurfürst* német hadihajó horgonyzott.

A csoportosulás oka az volt, hogy a hajóról e pillanatban közeledett a part felé a *Grosser Kurfürst* tengerész-zenekara. Kis gőzbárkától vontatva hat csónak hozta a vízi muzsikusokat. A német zenekar különösen népszerű volt a kínai csöcselék előtt, mert hatalmas nagy dobja, sok apró tamburája és számos sivitó sipja volt s fülhasogató lármával szokott az európai negyedbe vonulni, hol térzenét rendezett a fehérarcu asszonyosságoknak.

Ez már a rendes tengerészudvariasság volt. Minden este hatkor kivonult valamelyik nemzet hadihajójának zenekara, hogy mulattassa az európai negyedet. A nagy négyszögű tér ilyenkor megtelt sétáló előkelő néppel és bábész kínai kulikkal. Az ablakok kinyíltak, az erkélyek megnépesedtek. A tengerésztisztek ilyenkor flirteltek a szép asszonyokkal, messze hazájuk szokásai szerint. Az est enyhe volt, a világos színű nyári ruhák tömege a tengerészek hófehér uniformisával egyformaságában is festői látványt nyújtott. Európában képzelhette volna magát az ember, ha a háttérben, a házak mellett, nem áll a keserüarcu, piszkos kulihad, s ha néha komor ünnepiességgel, hosszú selyemszoknyában végig nem sétál egy-egy pápaszemes mandarin.

A kínai ifjúság vad ujongással futott a német zenekar előtt, mely teljes bumberdó-szóval vonult be a térre, hogy a hangversenyt megkezdje. De alig játszotta el a *Parasztbecsület*-et, épp a mint utána szünetet tartott, valami távoli mennydörgés moraja hallatszott.

Az ég tiszta azurján nem volt egy tenyérnyi felhő. Nem, ez nem a mennybéli Isten haragját jelenti. Ez a földi istenek csatája. A port-arturi ágyuk dörögnek. A csifuiak megszokták már ezt a zajt s nem igen szoktak vele törődni. De egy percre mégis megszűnt a csevegés könnyű zsvajja, csend lett a téren.

A moraj pedig szakadatlanul hallatszott. Mintha a föld is remegne lábuk alatt. A karmester intett, a zenekar belevágott és egy vidám Strausz-féle keringőt játszott, poroszos lármával. A sétálás, flirtelés újra megindult.

A német konzul ment végig lassu léptekkel a téren s fölment a Hôtel Bristol teraszára, hol a *Kurfürst* kapitánya vacsorált néhány tisztjével.

- Urak, - szólt a konzul, - tudják, mit jelent ez az ágyudörgés?

- Mit?

- Az orosz flotta kitört Port-Arturból és e pillanatban élet-halál harcot vív a tengeren.

A tiszték meglepetve néztek össze.

- Honnan tudja?

- A *Daily Telegraph* tudósítója, Wilkins nálam vacsorált tegnap este. Tíz órakor az inas bejön, hogy valaki keresi Wilkins urat. Ez a valaki nem volt más, mint a leghiresebb kínai peráta és csempész, a ki most szegre akasztotta a rendes mesterségét s részint az ujságírókat szolgálja, részint élelmiszereket lop be Port-Arturba...

- S kifizeti ez magát?

- Annyira, hogy ha a háboru sokáig tart, ebből a gazemberből milliomos lesz. Csak a *Daily Telegraph*-nál keresett már vagy tizezer márkát. Tudja, hogy az angol ujságok bolondul fizetnek.

- Az igaz.

- Wilkins vagy tíz percig beszélgetett ezzel a nagyszabású csirkefogóval, aztán bejött az ebéd-lőbe és bocsánatot kért, hogy el kell mennie. Persze kíváncsi voltam és firtattam a dolgot, de ő csak annyit mondott, hogy ha holnap (vagyis ma) estig nem tér vissza s azalatt ágyudörgést hallunk: tudjuk meg, hogy az orosz flotta kirohant Port-Arturból. Azzal hajóra ült, mely egész nap fűtve van a kikötőben s az éj homályában eltűnt ezzel az imént ecsetelt brigantival, a ki ezen a komisz, sziklás, zátonyos tengeren behuny szemmel el tudja vezetni a hajót.

- Nos?

- Nos, Wilkins nem tért még vissza, az ágyu pedig dörög. Az oroszok kitörtek.

Óriási dördülés hallatszott. Az ablakok megcsörrentek. A nagy fali óra ingája megállt. A kapitány fölkel.

- Az ütközet felénk közeledik. Hancke!

A kadét az asztal végén fölugrott.

- Parancsol, kapitány ur?

- Menjen le a térre és hallgattassa el a zenét. Nem illik, hogy a német tengerészlet mulattassa a közönséget, mikor annyi derék tengerészbajtársunk hullámsirba száll.

A tisztek helyeslőleg bólintottak, a kadét elsietett. Pár pillanat múlva a zene a taktus közepén hirtelen megszűnt. A muzsikások vállukra vetették hangszerüket s zajtalanul eltávoztak. A közönség meghökkenve csoportosult. Pár perc múlva mindenki tudta, hogy a zene miért takarodott el. Most már mindenki az erős dörgést hallgatta. A *Kurfürst* tisztjei a terasz mellvédjénél állva, szivarra gyújtottak s találgatták, hogy ez most ágyusortűz, torpedórobbanás, vagy kazánpukkadás-e?

Egy férfi sietett föl a lépcsőkön.

- Mister Wilkins! - kiáltott rá a konzul.

Az újságíró odafordult.

- Nos, sir, mit mondtam?

- Beteljesedett?

- Teljesen. Ha a jelek nem csalnak, e pillanatban az ázsiai vizeken az orosz flotta meghalt.

- Ugyan üljön le ide közénk, Wilkins ur, - unszolta a német konzul és egyben bemutatta a német tiszteket.

Wilkins meghajolt, rögtön leült az asztalhoz s szólt:

- Uraim, ne vegyék rossz néven, nagyon unalmas asztaltárs leszek... egy kotlett jó lesz... tegnap este óta egy falatot sem ettem s fáradt vagyok, mint egy kutya.

A tisztek már mind helyet foglaltak körülötte. Az angol fölhajtott egy nagy pohár szódával kevert whiskyt.

- Kénytelen voltam visszatérni, egyrészt, mert hajóm gépe a forszírozott gyorsaságtól kissé megromlott, másrészt, hogy a sürgönyeimet föladhassam.

Itt két darabban lenyelte a kotlettet. Két üveg sört megivott rá, aztán ürügerincet rendelt.

- Uraim, - szólt közben, - formidábilis dolog. Az orosz flotta szét van verve. Vagy visszatért Port-Arturba, vagy a világ mind a négy tája felé menekül, üldöztetve a japánok által.

A meglepetés moraja hallatszott a tengerészek közt.

- Látott valamit? - sürgette a konzul.

- Mindent. Az a váltott pofájú gazember, a kit ön is ismer, egyenesen oda vezette hajómat a japánok titkos kikötőjéhez, a. honnan kitűnően vigyázhatnak a port-arturi kikötő kijáratára, a nélkül, hogy az oroszoknak sejtelmük volna róla. Mikor odaértünk, az én derék vezetőm kijelentette, hogy ő most elbujik a hajó legfenekére, mert ha őt a japánok meglátják, tüstént a legmagasabb árbocra huzzák föl. El is bujt. A japánokat nagyon meglepte a megérkezésem, azonnal körülvettek, egy hadnagy a hajómra jött, átnézte papírjaimat, aztán megkérdezte, hogy mit keresek én ott? Mondtam, hogy véletlenül vetődtem oda, hallván, hogy az oroszok kitörni készülnek. Elbámulva nézett rám, aztán azt mondta, hogy majd jelentést tesz az admirálisnak, de legyenek elkészülve arra, hogy hajómat elsülyeszti, engem pedig egy japán fregattrá internálnak... Pardon, most engedelmükkel megeszem az ürügerincet.

Az éhes angolnak ez is csak három falat volt. Megivott rá egy üveg bort, rágyújtott fapipájára s újra kezdte:

- Ezen kedves kilátások emlegetése után a kis tengerészhadnagy elhagyott, azzal a parancssal, hogy ne mozduljak a helyemről. Két oldalról két fregatt rám vetette fényszórója világosságát s biztosra vettem, hogy egy lövéssel tönkre volna téve a *Daily Telegraph* kisded hajója. Husz perc múlva ismét megjelent a hadnagy s tudtomra adta, hogy a tengernagy szívesen lát a hajóján egy kis barátságos eszmecserére. Természetesen mentem. Már megvirradt, de a szemhatárt köd borította. A tengernagy a fedélzeten fogadott, kifogástalan angolsággal üdvözölt s kért, hogy mondjam el értesüléseimet.

- Szívesen, admirális ur, ha megengedi, hogy az ütközetben résztvegyek, mint szemlélő.

- Sőt adok önhez egy torpedónaszádot, hogy valami baja ne történjék.

- Köszönöm. - Erre elmondtam az összes csifui híreket és privátértesüléseimet is, melyeket egy ott ülő tiszt följegyzett, s öt perc múlva már dróttalan távirat útján az egész hajóhaddal közölt. A tengernagy melegen megszorította a kezemet, kijelentette, hogy értesüléseim teljesen helyesek s megfelelnek az övéinek, visszabocsátott a hajómra s meghagyta, hogy mindaddig szorosan mellette maradjak, míg újabb intézkedéseket nem tesz. Aztán elindultunk a ködben s mondhatom, ugyancsak kemény munka volt az én kis hajómnak lépést tartani a hatalmas vasszörnyeteggel. Itt erőltette magát agyon a gépem... A többiről ime itt vannak a távirataim másolatban.

S átadott a kapitánynak egy csomó teleirt papiroslapot. A parancsnok hangosan fölolvasta. A kitörést követő ütközet leírása volt. A bámulat kiáltása hangzott el gyakran a tisztek ajkáról. A szemek villogtak, a kezek ökölbe szorultak, a tengerészház, a katonatemperamentum föl-buzgott bennük. Mi lehet nagyszerűbb a katonára nézve, mint szépen győzni, vagy szépen meghalni? Mr. Wilkins nem látta a hatást. Fáradt pillái lecsukódtak s a pipa kifordult szájából. Egy kínai futott föl a teraszra, fölírta s valamit mondott neki. Wilkins fölugrott.

- Bocsánat, uraim, egy percre elszundikáltam s különös, álmomban a drót mellett röpültem, mely táviratomat Angliába viszi. De most mondják, a hajóm rendben van, visszamegyek a tengerre.

- Pardon, s mi az ön jutalma ebben a fáradságos munkában? - kérdezte részvétellel von Kameke, a kis junker seekadét.

A hatalmas angol jóindulatulag nézett a rózsásarcu fiúra.

- Az, hogy a mit én ma a kínai tengeren látok, holnap Anglia minden fia a reggeli teájához fogja szűrcsölni. Vannak önnek szülei, kadét ur?

- Vannak.

- No lássa, nekem is van egy özvegy édesanyám Northumberland egy kis falujában, a ki holnap kezébe veszi a *Daily Telegraph*-ot s mikor az én *W.* betűvel jelzett táviratomat meglátja, elégedetten szól: „Az én Vili fiam dolgozik, tehát nemcsak él, hanem egészséges is és újra szerencsésen átesett egy nagy veszedelmen. Hála Istennek!” S egész nap jókedvű az öreg asszony. Hát hol van az a milliomos, a ki a világ tulsó végéről mindennap így értesitheti az anyját arról, hogy nincs semmi baja? Jó estét urak!

A port-arturi ördögök.

Csifu lakóiból ezen az éjszakán nagyon kevesen hunyták le a szemüket. Folyton dörgött az ágyu Port-Artur felől, az ablakok minduntalan megcsörrentek és számos falióra megállott.

Világos volt, hogy az erődöt is lövik, meg a kitört orosz hajóhad is küzd a japán flottával.

A parton mulató tengerészek korán visszatértek hajóikra, ott még a födélzeten elszíttak néhány szivart, megittak pár pohár whiskyt s aztán nyugodni tértek.

De csakhamar látni lehetett, hogy ez a nyugalom csak olyan, mint a csatatéri: minden nemzet hadihajójának kéménye okádta a sűrű, fekete füstöt. A mi mutatta, hogy a szörnyetegek készenlétben vannak s a legcsekélyebb riasztó jelre azonnal kiindulhatnak a sik tengerre.

A hajók lassankint mind elsötétültek. Csak a jelzőlámpák fénye csillogott a csendesvizü öbölben. Egy kis oldal-molo mögött, a hol a kínai dsonkák raja állomásozott, volt még láрма, feleselés, szájaskodás. Végre a *Thunderer* nevű angol páncélos kapitánya odaizent a copfosoknak, hogy csend legyen, mert közéjük lövet. A káplár azonban, a ki ezt az üzenetet egy kis gőzcsonakon kivitte s aztán visszatért, nem látta a gyülőlettől eltorzult sárga arcokat, melyek feléje fordultak s a fenyegető öklöket, melyeket a sötétben feléje ráztak. - *Majd rátok kerül még a sor!* - suttogott nem egy kínai, de már a szomszédjának senki se merte harcias érzelmeit elárulni. Ez a bárányok nemzete, mely egy jó üzletet többre becsül bárminő hőstettnél. S erre a nemzetre nézve most érkezett el az aratás. Az a két bolond szomszéd nemzet háborút visel egymás ellen s az egészből a jó kínai szedi le a tejfelt, a ki élelmet szállít, kémkedik, sáncot ás, halottakat eltemet, betegeket szállít, terhet hord, mind jó pénzért.

Az éjjel csöndes volt. Virradni kezdett. A köd hirtelen fölszakadt s az örök szétnéztek a tengeren. Azonnal megadták a jelt: a szemhatáron egy fekete hajó merült föl s lassan közeledett a kikötő bejárata felé.

Az összes külföldi hadihajók tisztjei egy szempillantás alatt a födélzeten voltak. Száz messzelátó szegződött a jövevény felé.

- Orosz hajó.

- Torpedóromboló.

- Hova lettek a kéményei?

- Árbocai sincsenek.

- Rettentő látvány.

Igy beszélgettek a tiszték, miközben szivükben meghűlt a vér a rémhajó közeledtére. Mert valóban rémhajó volt az, a mint gyászos lassusággal és kísérteties zajtalansággal besurrant a kikötőbe. Egy fiatal tiszt állt a hajófödélzeten, kormos ábrázattal. Több álló alak nem volt. Sokan ültek, legtöbben feküdtek. A kémények szétlőve, romokban heverték. Az árbocok is, a mellvédek is, az ágyuk is, a kapitány-hid is, a födélzeti kabinok is: az egész hajó simára volt borotválva. A fiatal tiszt fölemelte a kezét, elől néhány guggoló alak megmozdult s a vas-macska dübörögve zudult alá a mélységbe. A hajó egy darabig ingott s aztán megállt.

Akkorra már odaért hozzá egy csomó gőzbárka. A legelsőből az orosz konzul lépett föl a hajóra, teljes díszegyenruhájában. A többiekben az idegen tiszték voltak, megdöbbenéssel és részvétellel nézve az összetört hajót. A fiatal tiszt pár lépést tett a konzul felé, fáradtan tisztelgésre emelve jobb kezét. A konzul hirtelen odaugrott mellé és átkarolta, mert az ifju ember

mintha ingadozott volna. A konzul eltakarta arcát, mintha a látvány megrázta volna. A fiatal tiszt leült.

- Hol a kapitány? - kérdé hevesen a konzul.

- Meghalt.

- A másodkapitány?

- Meghalt.

S kifelé, az óceánra mutatott.

- Ott vannak mind, az orvos, a zászlós, a hadnagyok, a kadétok, az első kormányos, a főgépész s hetvenkét ember - mind eltemettük őket a tenger fenekére. Magam maradtam a tisztikarból.

- Rettentő. S ezek itt?

A hadnagy lassan körüljárta tekintetét.

- A ki ül, az megélt, de vagy süket az ágyudörejtől, vagy bamba a rémülettől. A ki fekszik, az vagy haldoklik, vagy most halt meg, mióta az öbölben vagyunk.

- S ön meg van sebesülve?

- Nem vagyok, de megöl a fáradtság és izgalom.

A fiatal tiszt egyszerre a korom alatt is halálsápadt lett s hátradőlt. Elájult. Egy francia és egy angol tengerészorvos egyszerre ugrottak a földéltre, hogy segítségére legyenek.

- Csak egyszerű aléltság, rögtön magához tér, - szólt az angol, kigombolta az orosz kabátját, ingét s borszeszszel dörzsölni kezdte a mellét, halántékát.

A francia orvos intésére azalatt egy csomó betegszállító ember lépett a hajóra, melynek fedélzete tele volt embervérrel.

Öt halottat és nyolc sebesültet szedtek össze s vittek el a francia kórházba, a torpedóromboló legénységéből csak tíz ember menekült meg élve és épen. Az angol matrózok ezalatt friss vizet hoztak az élőknek, majd nagy vizesdézsákat hoztak s fölmosták a vért.

A fiatal tiszt magához tért. Nagyot ivott egy pálinkásüvegből, aztán leöntötte a fejét vízzel s tisztára mosakodott. Az idegen tisztek részvétellel állották körül s mind kezét fogtak vele.

- Keresztültörtük a japán flottát, - szólt tompa félhangon.

- Hadnagy ur, most lesz szíves a konzul ur házába fáradni, - szólt a francia orvos, - ott langyos fürdőt vesz, aztán megiszik egy csésze levest és lefekszik aludni.

Ekkor megszólalt a *Grosser Kurfürst* kapitánya:

- Mi pedig tisztársaimmal tíz órától kezdve hajónkon villásreggelire várjuk.

A fiatalember némán meghajtotta magát s a konzul karján eltámolygott. Olyan volt, mint egy alvajáró. A hajó széléről újra visszafordult s elmotyogta:

- Áttörtük a japán flottát.

A tengerészek mély megindulással tekintettek az ifju katona után, a ki körül ma a halál olyan vad orgiákat ült s aztán a francia kapitánynak egy intésére breton matrózok egy nagy kondér füstölgő levest cipeltek föl az orosz hajóra s hozzá ültették a boldogtalanokat, a kik nagy mohósággal kikanalazták. Azután kaptak kenyeret, bort és sóshalat. S miután mindent elfogyasztottak, ott, a hol ültek, végignyultak a földön s mély, letargikus álomba merültek.

Tíz órakor délelőtt fölébredt Bojcsev hadnagy az orosz konzul lakásán. Spirituszos vízzel végigdörzsölték az egész testét, megittattak vele két pohár pezsgőt s erre teljesen magához tért. Mikor az orosz konzullal a *Grosser Kurfürst*-ön megjelent, arcába már visszatért a vér, a szeme ragyogott s lelke is megszabadult a rémképektől és a halálos levertségtől. A jó, friss husból, friss zöldségből, friss kenyérből, friss gyümölcsből álló ebéd hatalmasan ízlett neki s mikor a fekete kávénál cigarettára gyújtottak, kék szemét hálásan körülhordozva a tiszteken, szólt:

- Uraim, nagyon köszönöm. Soha életemben ily jó ebédet nem ettem s talán nem is fogok enni, mert aligha sikerül még egyszer ilyen csodásan megmenekülnöm s ugyszólván a más-világ kapujából az élet örömeihez így visszatérnem. Különösen izlik ám az étel, mikor az ember leszámolt az étellel.

- Miért törtek ki Port-Arturból? - kérde a *Kurfürst* kapitánya.

- A mint a japánok a Farkas-hegyet elfoglalták, a flotta helyzete tarthatatlan volt. Onnan az egészet fölgyújthatták és összebombázhatták. Ezt összetett kézzel nem várhattuk be. A kitörésnél mit reszkiroztunk? Azt, hogy az egész flottánk tönkremegy. De legalább egy rakás japán hajót elsülyesztünk. Így tehát a mérleg kedvezőbb, mint ha bent maradunk.

Mély lélekzetet vett, mintha rossz emlékek merülnének föl előtte.

- Csunya világ van odabent, uraim, a várban. Az öreg szebasztopoli katonák, a kik nekünk annyit regéltek, örökre el vannak némulva, mert a kik Port-Artur ostromát nem látták, azok egyáltalán nem is láttak háborút. Bocsánat, uraim, én ösmerem az önök nagy háboruit... világ-raszoló dolgok voltak azok, de ez más. Európai hadseregek és népek közt nem képzelhető el ilyen háború. Képzeljék el ezt a két ellenséges népet: mindegyik fanatikus, mindegyik föltétlen engedelmes, mindegyik tud tünni, egyik se fél a haláltól. A háboru mindegyikben fölébreszti a szunnyadó barbárt s vakon, okoskodás nélkül verekszik, állja az éhséget, a hideget, a meleget, nem jajgat sebein s közömbösen fogadja a halált. A port-arturi orosz katona ma azt hiszi, hogy a kereszténység bástyáját védi a pogány ellen s a keresztes vitézek fanatizmusa ég benne. Mikor rohamra indul, nem a tisztje kardját nézi, hanem a keresztet, melyet a pápa magasra tart. Én mondom önöknek, uraim, hogy a japánok soha sem fogják Port-Arturt bevenni s e vár falain egy generáció fogja szétlocscsantani az agyvelejét. Ki tudna szívosabban védelmezni egy várat, mint ez az óriás passzív nemzet, mely kulturában, hitben, politikában, mint a holt-tenger, mozdulatlanul és megmozdíthatatlanul áll Rigától Vladivosztokig? Ez a nemzeti tulajdonságunk teszi bevehetetlenné Port-Artur.

Fölhajtott egy pohár konyakot s halkan folytatta:

- Egy van azonban, a mi változtathat a dolgon. Hallották hírét a port-arturi ördögöknek?

- Nem.

- Hát ezek a legveszedelmesebb ellenségei most a várnak. Ezek kezdték meg most a földalatti harcot.

- Kik azok?

- Japánország északi részében lakik egy különös népfaj: az ájnók. Teljesen képtelen minden civilizációra, háza sincs, de még sátra se, a földben barlangot ás magának s ott lakik a sötétségben, kerülve a világosságot. Szőrös testü, földszinü, földszagu nép - igazi hiven maradt gyermekei az anyaföldnek, melybe mélyen beássák magukat, hogy a szive dobogását hallgathassák. És barlangot, alagutat ásni úgy tudnak, mint a vakondok. Hát ezek a fene japánok, a kiknek a figyelme mindenre kiterjed, hajóra raktak kétezer ájnó férfit, ide hozták Port-Artur

alá s ott nekieresztették a földnek. S ezek vad kéjjel ássák alá most Port-Arturt. Így vesztünk el két védelmi vonalat és négy erődöt. Szemtől-szembe meg tudtuk védelmezni, de az ájnók alánk ástak s a mit sem sejtő katonákat aztán a japán utászok fölrobbantották. Ilyen mély és hosszú alagutat semmiféle munkása a világnak nem tud ásni... az ájnó kiállja, se a víz, se a gázok meg nem ölik. S engem mindig az a gondolat üldöz, hogy a legbelső várat is aláássák s egy napon a kommandírozó tábornok s az egész dicsőség levegőbe repül.

Egész testében megborzadt s fölhajtott egy pohár konyakot.

- Mennyi jóbarátom elpusztult rövid idő alatt, - folytatta csaknem suttogó hangon, - mind, mind, a kiket csak szerettem s a kikkel gyerekkorom óta szolgáltam, az orosz tengerészet virága, meghalt, lehullott.

Az orosz konzulnak egy táviratot hoztak. Hamar elbucsuzott az uraktól, a *Kurfürst* kapitányának sugott valamit s elsietett, megkérve Bojcsev hadnagyot, hogy egy félóra múlva jöjjön át a hajójára.

Harminc perc múlva a német, francia és angol tisztek egész csónakrajjal kísérték át Bojcsevet hajójára. Az ép matrózok glédában álltak, előttük a konzul. Bojcsev föllépett s ekkor a konzul harsány hangon szólt:

- Bojcsev hadnagy, van szerencsém átadni önnek a cár ő felsége táviratát, melyben önt elsőosztályu hadnagygyá kinevezi, s egyuttal a Szent Vladimir-rendjellel megajándékozza. A megmaradt legénység mindegyike megkapja az ezüst vitézségi érmet.

- Tisztelegj! - kiáltott a sor élén álló káplár.

Az orosz matrózok szalutáltak s miközben a konzul megölelte Bojcsevet, háromszoros hurrát kiáltottak.

-&-